

**KOMMUNAL PLANLÆGNING AF
IDRÆTSFACILITETER**

PH.D.-AFHANDLING

JENS HØYER-KRUSE

SEPTEMBER 2013

Ph.d.-afhandling

Kommunal planlægning af idrætsfaciliteter

Jens Høyer-Kruse

Forskningsenheden Bevægelse, Kultur og Samfund
Institut for Idræt og Biomekanik
Sundhedsvidenskabeligt Fakultet, Syddansk Universitet
Odense, 2013

SYDDANSK | UNIVERSITET
UNIVERSITY OF SOUTHERN DENMARK

Kommunal planlægning af idrætsfaciliteter

Planning of sports facilities in municipalities

© **Jens Høyer-Kruse**

Forskningsenheden Bevægelse, Kultur og Samfund

Institut for Idræt og Biomekanik

Sundhedsvidenskabeligt Fakultet, Syddansk Universitet

Odense, 2013

Indleveret september 2013

Forsvaret november 2013

Bedømmelsesudvalg:

Henrik Harder, Lektor, Institut for Arkitektur og Medieteknologi, Aalborg Universitet

Kolbjørn Rafoss, Førsteamanuensis, Institutt for Idrettsfag, Høgskolen i Finnmark, Alta Norge

Arja R. Aro, Professor, Center for Maritim Sundhed og Samfund, Syddansk Universitet (Formand)

Hovedvejleder:

Jørn Hansen, Professor, Lic.phil., Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet

Medvejleder:

Bjarne Ibsen, Professor, Ph.d., Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet

Forskningen i denne afhandling er støttet økonomisk af Lokale- og Anlægsfonden samt af kommunerne Høje-Taastrup, Ringsted, Slagelse og Syddjurs.

[Denne udgave af afhandlingen er trykt uden APPENDIKS A-E]

Forside: Jens Høyer-Kruse

Forord

Dette ph.d.-projekt er gennemført ved Institut for Idræt og Biomekanik (IOB) ved Syddansk Universitet i Odense. Hovedvejleder på projektet var professor Jørn Hansen og medvejleder var professor Bjarne Ibsen. Tak for jeres støtte, inspiration og opbakning. Endvidere vil jeg gerne takke Jasper Schipperijn for uvurderlig hjælp med GIS-data og statistisk analyse samt Eleanor Boyle for rådgivning og hjælp til fortolkningen af resultaterne. I er alle beviser på, at IOB er en fantastisk inspirerende og imødekommende arbejdsplads.

Grundlaget for ph.d.-projektet udgøres af empirien og finansieringen fra undersøgelser og kortlægninger af idrætsfaciliteter i fire forskellige danske kommuner, Ringsted, Slagelse, Syddjurs og Høje-Taastrup Kommune. Derudover er der bl.a. blevet udført omfattende spørgeskemaundersøgelser blandt børn og voksne i de pågældende kommuner. I den forbindelse vil jeg gerne takke alle de foreningsfolk, idræts- og fritidskonsulenter, lokalpolitikere, hal-inspektører og servicemedarbejdere samt skolesekretærer og -pedeller der alle har bidraget med viden, erfaringer og historier til projektet. Ud over de nævnte kommuner har også Lokale- og Anlægsfonden bidraget med økonomisk støtte til gennemførelsen af ph.d.-projektet. Tak for det.

Det vil være på sin plads at anerkende 'Ringsted-undersøgelsen', som på mange måder markerede startskuddet til forskning i idrætsfaciliteter i Danmark. Ejgil og Søren, det har været et privilegium at (gen)opdage en undersøgelse, som ikke alle var parate til på daværende tidspunkt – og som stadig fortjener vores opmærksomhed.

Tak også til mine kolleger i forskningsenhederne 'Active Living' samt 'Bevægelse, kultur og samfund' ved IOB.

Afslutningsvis en kæmpe tak til min familie for tålmod og overbærenhed.

Jens Høyer-Kruse

Odense & Lejre, september 2013

Oversigt over artikler

Afhandlingen baserer sig på tre studier, som har udmøntet sig i tilsvarende tre artikler. I oversigten herunder er artiklerne og bidragene hertil beskrevet:

Artikel	Titel	Bidrag
Artikel 1	'Ringsted-undersøgelsen' – støtteben eller benspænd for idrætspolitikken i Ringsted Kommune	Forskningsdesign: Jørn Hansen, Jens Høyer-Kruse Dataindsamling: Jens Høyer-Kruse Analyse: Jens Høyer-Kruse Manuskript: Jens Høyer-Kruse
Artikel 2	Distance to and availability of sports facilities does not predict children's participation in organized sports	Forskningsdesign: Bjarne Ibsen, Jens Høyer-Kruse Dataindsamling: Jens Høyer-Kruse Analyse: Jens Høyer-Kruse, Jasper Schipperijn, Eleanor Boyle Manuskript: Jens Høyer-Kruse, Jasper Schipperijn
Artikel 3	Participation in sports is not predicted by distance to and availability of sports facilities	Forskningsdesign: Bjarne Ibsen, Jens Høyer-Kruse Dataindsamling: Jens Høyer-Kruse Analyse: Jens Høyer-Kruse, Jasper Schipperijn, Eleanor Boyle Manuskript: Jens Høyer-Kruse, Jasper Schipperijn

Resumé

Denne afhandling 'Kommunal planlægning af idrætsfaciliteter' beskriver et forskningsprojekt, hvor formålet har været at opnå større viden om sammenhængen mellem idrætsfaciliteterne og idræts- og motionsdeltagelsen. Forskningsprojektet sigter dermed på at give kommunerne et mere vidensbaseret grundlag for at planlægge udbygningen af idrætsfaciliteterne for at fremme deltagelsen i idræt og motion. Forskningsprojektets empiriske grundlag omfatter en kortlægning af de eksisterende idrætsfaciliteter i fire danske kommuner (Høje-Taastrup, Ringsted, Slagelse og Syddjurs), en historisk analyse af ændringerne i idrætsfaciliteterne i Ringsted kommune, og en undersøgelse af børn og voksnes idrætsdeltagelse, hvilke fysiske rum/steder, som anvendes dertil, samt betydningen af afstand og tilgængelighed til idrætsfaciliteterne. Der er tale om et flervidenskabeligt forskningsprojekt, hvor den kvalitative del består af en historisk analyse baseret på skriftlige kilder og interview og underlagt et overordnet institutionelt perspektiv. Den kvantitative del af forskningsprojektet består af en kortlægning af idrætsfaciliteterne og disses brugere ved hjælp af GIS-analyse¹ og spørgeskemaundersøgelser, og hvor de overordnede forskningsperspektiver er lige dele sociologiske, geografiske og epidemiologiske. I den afsluttende diskussion om planlægning af idrætsfaciliteter, baseret på forskningsprojektets resultater, inddrages tillige et planlægningsperspektiv, som knytter an til forskningsprojektets sigte med at give kommunerne et mere vidensbaseret grundlag for at planlægge udbygningen af idrætsfaciliteterne.

Afhandlingen bygger på tre delstudier:

I det første studie undersøges hvor stor indflydelse resultaterne fra 'Ringsted-undersøgelsen' fik på Ringsted Kommunes idræts- og facilitetspolitik i perioden fra starten af 1980'erne til slutningen af 1980'erne. Studiet rekonstruerer handlingsforløbet forud for, under og efter en storstilet undersøgelse af idrætsfaciliteter og idrætsdeltagelsen i kommunen og de efterfølgende forsøg på at udvikle en planlægning baseret herpå. Analysen viser at der var store modsætningsforhold mellem de offentlige myndigheder i kommunen og de frivillige idrætsorganisationer i forhold til opfattelsen af behovet for flere idrætsfaciliteter og prioriteringen af disse. Kommunen anerkendte aldrig resultaterne og anbefalingerne fra Ringsted-undersøgelsen vedr. udbygningen af idrætsfaciliteter – men undersøgelsen endte alligevel (ad omveje) med at skabe den struktur, som de efterfølgende perioders idræts- og facilitetspolitik i Ringsted Kommune støttede sig op ad.

¹ GIS står for Geografiske Informations Systemer

Det andet studie undersøger sammenhængen mellem afstand til, såvel som tilgængeligheden af idrætsfaciliteter og børns brug af disse til organiseret idræt. Studiet baserer sig på en tværsnitsundersøgelse blandt børn i alderen 9-17 år ($N = 4.273$) i de fire kommuner. Ved at anvende statistisk multilevel analyse blev der testet, om den objektivt målte afstand til idrætsfaciliteter og tilgængeligheden af idrætsfaciliteter kunne bruges som prædikator for deltagelse i organiserede idrætsaktiviteter. Analysen fandt ingen signifikante sammenhænge mellem de objektivt målte afstande til idrætsfaciliteterne, tilgængeligheden til idrætsfaciliteterne, facilitetstætheden i kommunerne eller antallet af brugere pr facilitet og børns deltagelse i organiserede idrætsaktiviteter. Analysen viste desuden, at børn ikke altid benytter den nærmeste idrætsfacilitet. Studiet peger også i retning af andre faktorer, som kan påvirke børns anvendelse af specifikke idrætsfaciliteter, herunder kvaliteten og anvendeligheden af faciliteten.

Det tredje studie undersøger, om afstanden til og tilgængeligheden af forskellige typer af idrætsfaciliteter kan bruges som prædikator for deltagelse i idrætsaktiviteter, og om valget af en specifik idrætsaktivitet kan forudsiges ved afstanden til den nærmeste idrætsfacilitet for den specifikke idrætsaktivitet. Studiet baserer sig på en tværsnitsundersøgelse blandt voksne i alderen 16-77 år i de fire danske kommuner ($N = 3.332$). Analysen fandt at hverken afstanden til eller tilgængeligheden af idrætsfaciliteter kunne forbindes med deltagelse i idrætsaktiviteter. I stil med undersøgelsen af børn fandt denne analyse også, at voksne heller ikke benytter deres nærmeste idrætsfaciliteter.

English summary

This PhD thesis 'Planning of sports facilities in Danish municipalities' describes a research project where the aim has been to gain a greater understanding of the correlations between sports facilities and participation in sport and exercise. The research project aims at giving municipalities a more knowledge-based foundation for planning the expansion of sports facilities to promote participation in sport and exercise. The empirical data of the project includes an audit of the existing sports facilities in four Danish municipalities (Høje-Taastrup, Ringsted, Slagelse and Syddjurs), a historical analysis of the changes in sports facilities in the Municipality of Ringsted, and a study of sports participation among children and adults. The later addresses the physical locations (sports facilities) used and the importance of distance to and availability of sports facilities. This is a multidisciplinary research project; the qualitative part consists of a historical analysis based on written sources and interviews, analysed with an institutional perspective. The quantitative part of the research consists of a survey of sports facilities and their users by means of a GIS analysis and questionnaire survey, where the overall research perspectives are equal parts sociological, geographical and epidemiological. Based on the results of the research project, the final discussion of the planning of sports facilities also includes a planning perspective, which is linked to the aims of the research project to give local authorities in municipalities a more knowledge-based approach to planning the expansion of sports facilities.

More in detail, this thesis is based on three studies:

The first study examines how much impact the results from the 'Ringsted Study' had on the Municipality of Ringsted and their sports and facility policy in the period from the early 1980s to the late 1980s. The study reconstructs the sequence of events prior to, during and after a large-scale study concerning sports facilities and sports participation in the municipality and the subsequent attempt to develop a plan based on it. The analysis shows that there was great tension between the public authorities in the municipality and the voluntary sports organizations in relation to the perception of the need for more sports facilities and the prioritization of these. The municipality did not recognize the results and recommendations from the Ringsted Study concerning the expansion of sports facilities. Anyhow, the study resulted (in an indirect way) in the creation of a structure that the subsequent period's sports and facility policy in the Municipality of Ringsted was based upon.

The second study investigates the relationship between distance to, as well as, availability of sport facilities and children's use of these sports facilities for organized sport. The study is based on a cross-sectional survey among children aged 9-17 years (N = 4,273) in four Danish municipalities. Using multilevel logistic regression analyses we tested, on an individual level, if the objectively measured distance to sport facilities and the availability of sport facilities could predict participation in organized sports. The analysis found no significant associations between the objectively measured distances to sport facilities, availability of sport facilities, facility density or population per facility and children's participation in organized sport. Furthermore, the study showed that children do not always use the nearest sport facility. In this study, objectively measured environmental characteristics were not suitable as predictors for participation in organized sports. The study also points towards other factors that might influence children's choice of using specific sport facilities, e.g. the quality and usability of sports facilities.

The third study investigates if availability of different types of sport facilities can be used as a predictor of participation in sport, and whether the choice for a specific sports activity can be predicted by the distance to the nearest sport facilities for the particular activity. The study examines the relationship between participation in sport and the distance to and availability of sport facilities. The study is based on a cross-sectional survey among adults aged 16-77 years (N = 3,332) in four Danish municipalities. The analysis found that neither distance to nor availability of SF were associated with participation in sport. Similar to the second study, this study also found that adults do not use their nearest sports facility.

Indhold

Forord.....	1
Oversigt over artikler	2
Resumé.....	3
English summary.....	5
Afhandlingens opbygning	9
DEL I – BAGGRUND.....	11
1. Introduktion.....	13
1.1 Forskning i idrætsfaciliteter	15
1.2 Planlægning af idrætsfaciliteter – i Danmark og i udlandet.....	22
1.3 Formål og forskningsspørgsmål.....	33
1.4 Videnskabsteoretisk udgangspunkt.....	35
DEL II – CENTRALE TEMAER.....	39
2. Teoretisk baggrund	41
2.1 Planlægningsperspektiv og -rationaler.....	41
2.2 Institutionel teori	45
2.3 Den økologiske model	51
2.4 Model for dualprocessen mellem miljø og adfærd	57
DEL III – STUDIERNE.....	63
3. Forskningsmetoder anvendt i afhandlingen	65
3.1 De fire kommuner	66
4. Kvantitativ metodologi	71
4.1 Spørgeskemaundersøgelserne	71
4.2 GIS - Kortlægning og analyse.....	76
4.3 Multilevel analyse.....	80
5. Ændringer i idrætsfaciliteterne siden 1980	85

6. Institutionelle betragtninger over første studie	127
7. Børneundersøgelsen	133
7.1 Resultater og diskussion.....	133
8. Voksenundersøgelsen.....	141
8.1 Resultater og diskussion.....	141
DEL IV – SAMMENFATTENDE DISKUSSION OG IMPLIKATIONER.....	151
9. Sammenfattende diskussion.....	153
9.1 Planlægningsrationaler og udbygningen af idrætsfaciliteter.....	155
9.2 Afstand og nærhed til idrætsfaciliteter.....	157
10. Konklusioner.....	161
10.1 Implikationer for fremtidens idrætsplanlægning.....	161
10.2 Fremtidig forskning.....	162
Referencer	163
DEL V – ARTIKLER	179
Artikel 1: 'Ringsted-undersøgelsen' – støtteben eller benspænd for idrætspolitikken i Ringsted Kommune	
Artikel 2: Distance to and availability of sports facilities does not predict children's participation in organized sports	
Artikel 3: Participation in sports is not predicted by distance to and availability of sports facilities	
APPENDIKS	
A: Undersøgelse af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune Del 1-3 (forskningsrapporter)	
B: Undersøgelse af idrætsfaciliteter i Slagelse Kommune (forskningsrapport)	
C: Undersøgelse af idrætsfaciliteter i Syddjurs Kommune (forskningsrapport)	
D: Undersøgelse af idrætsfaciliteter i Høje-Taastrup Kommune (forskningsrapport)	
E: CD-ROM med kvalitativt og kvantitativt datamateriale samt skriftlige dokumenter (vedlagt)	

Afhandlingens opbygning

DEL I beskriver baggrunden for denne afhandling. Den består af en introduktion, kort litteratur-oversigt og uddybning af forskningsfeltet og teoretiske indgangsvinkler. Forskning og erfaringer med planlægning af idrætsfaciliteter fra både ind- og udland gennemgås. Afhandlingens formål og forskningsspørgsmål præsenteres. Derudover præsenteres det videnskabsteoretiske udgangspunkt for afhandlingens undersøgelser.

DEL II danner den teoretiske baggrund for afhandlingens tre delstudier. Heri beskrives bl.a. planlægningsrationaler, institutionel teori, den økologiske model samt modellen for dualprocessen mellem miljø og adfærd, som har været henholdsvis rammesættende for delstudierne og forståelsesmæssigt afsæt til den afsluttende diskussion og perspektivering af afhandlingens overordnede resultater.

I DEL III beskrives de anvendte metoder, de tre delstudier præsenteres og de fire danske kommuner, som danner rammen om empirien, beskrives. Kapitel 4 beskriver fremgangsmåderne i andet og tredje delstudie samt de kvantitative forskningsmetoder, der har været anvendt til indsamling og analyse af data. Den kvalitative forskningsmetode bliver gennemgået i kapitel 5, som samtidig er kapitlet om ændringer i idrætsfaciliteterne i Ringsted Kommune siden 1980. Det store omfang af kapitlet har været nødvendigt, fordi det er en historie der skal fortælles i sin helhed. Kapitel 6 indeholder en teoretisk diskussion af historien fra kapitel 5 jf. institutionel teori. De to engelsksprogede artikler, som de to sidste delstudier har resulteret i, er indsat i DEL V, men baggrund, metoder og resultater herfra vil delvist blive diskuteret i henholdsvis kapitel 7 og 8. Artiklerne bør alle læses i sammenhæng med DEL III.

DEL IV giver en overordnet diskussion af resultaterne fra afhandlingens studier i kapitel 9. I kapitel 10 er afhandlingens konklusioner opridset, og de væsentligste implikationer for fremtidens planlægning af idrætsfaciliteter skitseres. Afhandlingens samlede referencer afslutter denne del.

DEL V rummer henholdsvis artiklen til det første delstudie om Ringsted Kommune samt de to engelsksprogede artikler. Artiklen 'Ringsted-undersøgelsen' – støtteben eller benspænd for idrætspolitikken i Ringsted Kommune' har netop været igennem en peer review proces og er godkendt til publikation med mindre rettelser. Artiklen forventes publiceret i sin form i en antologi om idrætspolitik ultimo 2013 i bogserien '*Studies in Sport and Movement*' fra Syddansk Universitetsforlag. Artiklerne til afhandlingens andet og tredje studie er indsendt til bedømmelse ved internationale tids-

skrifter. Artiklen 'Distance to and availability of sports facilities does not predict children's participation in organized sports' er sendt til tidsskriftet '*International Journal of Health Geographics*'² mens artiklen 'Participation in sports is not predicted by distance to and availability of sports facilities' er sendt til tidsskriftet '*International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*'³.

APPENDIKS indeholder de fire forskningsrapporter, som er resultatet af kortlægningen af idrætsfaciliteterne i de respektive kommuner. Rapporterne er en del af de forpligtelser, der fulgte med ph.d.-projektets opdrag og omfatter, foruden kortlægningen, også en beskrivelse og vurdering af idrætsfaciliteternes funktion og kvalitet, en spørgeskemaundersøgelse blandt foreninger og institutioner om brugen af og holdningen til idrætsfaciliteterne samt en række anbefalinger til den enkelte kommune i forhold til organisering og etablering af evt. nye idrætsfaciliteter og -anlæg. Vedlagt til sidst i APPENDIKS er en CD-ROM med hovedparten af den data, som afhandlingens resultater er baseret på samt eksempler på spørgeskemaerne.

² <http://www.ij-healthgeographics.com>

³ <http://www.ijbnpa.org>

The page features an abstract graphic design. In the upper left, there are several irregular green shapes. A large, dark grey, angular shape is positioned in the lower left. A thin grey line curves across the lower half of the page. Below this line, there are more green shapes and two dark grey rectangular shapes. In the bottom right corner, two parallel red lines are drawn diagonally.

DEL I – BAGGRUND

1. Introduktion

I tiden efter 2. Verdenskrig oplevede Danmark en periode med stærk økonomisk vækst og øget velfærd. Samtidig voksede deltagelsen i idræt, og de gamle forsamlingshuse og skolernes gymnastiksale kunne ikke mere opfylde idrætsforeningernes stadigt stigende lokale behov, specielt til indendørs boldspil som badminton og håndbold. Derfor gav man sig i kast med at anlægge og bygge nye samlingssteder i form af fodboldbaner og andre udendørs anlæg, idræts- og svømmehaller samt større fritids- og kulturcentre. Denne udvikling resulterede i 1960'erne og 1970'erne i et sandt boom af idrætsbyggeri, som bl.a. bliver betegnet som en af de vigtigste kulturelle bevægelser i Danmark i det 20. århundredes anden halvdel: 'idrætsbølgebevægelsen'⁴. Udviklingen blev hjulpet godt på vej af en kraftig vækst i den offentlige sektor og en udvidelse af de samfundsområder, som sektoren tog (med)ansvar for.

I dag har idrætsfaciliteter stadig stor betydning – både for antallet, der dyrker idræt og motion, og for kvaliteten i den idræt, der dyrkes – selvom det i dag er meget mere almindeligt end tidligere at motionere og dyrke idræt uden for de organiserede rammer⁵. Den kommunale støtte til idrætten går således også primært til etablering og drift af idrætsfaciliteter, og ca. 90 % af de samlede kommunale udgifter til idræt er udgifter til idrætsfaciliteter⁶. Til trods for dette har udbygningen af idrætsfaciliteter altid været præget af en betydelig tilfældighed uden forudgående analyser af, hvilke faciliteter der er behov for, og hvilken placering der er velegnet for bedst at fremme udviklingen af såvel idræt for bredden som idræt for eliten⁷. I takt med store ændringer i idrætsmønstret, dvs. hvilke former for idræt, der dyrkes, og hvordan man gør det, og voksende politiske ønsker om at få flere til at dyrke mere idræt og motion, er behovet for sådanne analyser af idrætsfaciliteterne stadig mere påtrængende. Dertil kommer at den nye kommunalreform, der trådte i kraft i 2007, gør kommunerne hovedansvarlig for sundhedsfremme- og forebyggelsesområdet. I den forbindelse efterspørger flere kommuner viden om, hvordan de bedst udbygger de fysiske rammer for idræt og motion, som kan fremme fysisk aktivitet og deraf afledt sundhed i kommunen. Dette markerer samtidig et skifte til et mere sundhedsfremmende perspektiv, hvor den primære interesse er at skabe attraktive og funktionelle rammer for idræt og motion.

⁴ Svendsen, Gunnar Lind Haase (2004): Det store halbyggeri. I: Samarbejde og konfrontation. Opbygning og nedbrydning af social kapital i de danske landdistrikter 1864-2003. Ph.d. afhandling. Syddansk Universitet, Esbjerg.

⁵ Pilgaard, Maja (2008): Danskernes motions- og sportsvaner 2007. Idrættens Analyseinstitut, København

⁶ Ibsen, Bjarne & Eichberg, Henning (2006): Dansk idrætspolitik: mellem frivillighed og statslig styring. Idrættens Analyseinstitut, København

⁷ Riiskjær Søren, Bøje, Claus, Hasløv, Dan B. (1986): Idræt – kulturpolitik og planlægning, et debatoplæg om idrættens placering i lokalsamfundet; Planstyrelsen, Miljøministeriet

Før i tiden var man af den opfattelse, at det var aktiviteterne og interessen for disse, der skabte behovet for idrætsfaciliteterne⁸. I dag er man i stigende grad optaget af, at det måske snarere er rammerne, faciliteterne og det nære miljø, som skaber aktiviteter og deltagelse deri. Men før man kan stille faciliteter og anlæg til rådighed til idræts- og motionsaktiviteter må man have en plan?

I det idræthistoriske værk 'Den danske Idræts Bog' fra 1935 skrev inspektør Moritz Rasmussen et kapitel om 'Danmarks Idrætspladser'. Han glædede sig over, at idrættens behov for faciliteter mødte stigende forståelse i kommunernes byråd, men advarede samtidig mod en fejl, som man hyppigt så gentaget ved anlæggelsen af de idrætspladser, der skød op rundt omkring i landet. Nemlig manglende planlægning i forhold til den fornødne arealanvendelse⁹:

*"Selv om man har til Hensigt at indrette et komplet og moderne Idrætsanlæg, er det jo ikke nødvendigt at udføre det hele paa én Gang, men Nødvendigheden af straks at have en klar Plan for det endelige Anlæg at gaa frem efter kan ikke fremhæves stærkt nok, thi Mangel paa Plan i Arbejdet vil oftest give et mindre hensigtsmæssigt og for dyrt Resultat. En af de hyppigste Fejl er, at der beregnes for lille Areal, og naar man senere bliver klar over Fejlen, er den tilstødende Jord maaske solgt til Byggegrunde eller paa anden Maade blevet dyr eller – umulig – at erhverve."*¹⁰

Med tanke på, at udbygningen af idrætsfaciliteter og -anlæg historisk har været præget af en vis grad af tilfældighed, og med en ujævn geografisk fordeling af visse facilitetstyper til følge¹¹, er Moritz Rasmussens formaninger stadig aktuelle. Behovet for at fremtidssikre arealer til idrætsfaciliteter er dog blot ét aspekt i idrætsplanlægningen. Andre vigtige aspekter i planlægningen af idrætsfaciliteter er f.eks. hvordan den samlede facilitetsmasse matcher mønstrene i befolkningens idræts- og motionsdeltagelse og hvorledes de forskellige brugergrupper skal prioriteres i fordelingen af faciliteter og anlæg. Alt sammen i ønsket om at fremme befolkningens samlede idrætsdeltagelse.

Sigtet med dette ph.d.-projekt er således at styrke og udbygge forskningsfeltet indenfor planlægning af idrætsfaciliteter og brugen af dem.

⁸ Wøllekær, Johnny (2007): Tidens krav er sportens krav – et studie af lokal idrætspolitik i Odense, Århus og Ålborg, 1900-1950. Ph.d. afhandling, Institut for Idræt og biomekanik, Syddansk Universitet

⁹ Rasmussen, Moritz (1935): Danmarks Idrætspladser. I: Herman, Aage og Andersen, Evald (1935): Den Danske Idræts Bog. København, Det Danske Haandbogs Forlag.

¹⁰ ibid.

¹¹ Kulturministeriet (2009): Idræt for alle, Breddeidrætsudvalgets rapport - baggrund og analyse; København.

1.1 Forskning i idrætsfaciliteter

Forskningsmæssigt begyndte den samfundsvidenskabelige interesse for idrætsfeltet i Danmark, herunder også de fysiske rammer for idrætten, i slutningen af 1970'erne. Den første større empiriske undersøgelse blev gennemført i starten af 1980'erne i Ringsted Kommune, der både omfattede en undersøgelse af de voksne borgeres idrætsdeltagelse samt en opgørelse af antallet af forskellige typer af idrætsfaciliteter, anlæggenes udnyttelse og deres dækningsgrad. Undersøgelsen resulterede i et forslag til en udbygning af idrætsfaciliteterne i kommunen¹². Dette var den første undersøgelse af sin art i Danmark, og den gav et helt andet og meget mere nuanceret billede af idrætsdeltagelsen i landet, end den hidtil fremherskende opfattelse. Ringsted-undersøgelsen er delvist genstandsfelt for afhandlingens første studie og bliver beskrevet yderligere der. Siden Ringsted-undersøgelsen har der, indtil for få år siden, ikke været gennemført tilsvarende større undersøgelser af idrætsfaciliteterne og deres benyttelse i Danmark.

Der har dog været væsentlige analyser af udviklingen undervejs. Det gælder f.eks. Ottesens og Ibsens analyse af den historiske udvikling de fysiske rammer for idræt har gennemgået. I deres analyse fokuserede Ottesen og Ibsen især på, hvilke dele af samfundet, der havde taget initiativ til og stået for udbygningen af idrætsfaciliteter. De fandt at etableringen af idrætsfaciliteter gennem det meste af det 20. århundrede var sket i en vekselvirkning mellem den offentlige sektor og det civile samfund, mens den kommercielle sektor havde spillet en mindre omend voksende rolle¹³.

De nyere landsdækkende spørgeskemaundersøgelser af befolkningens idræts- og motionsvaner¹⁴, har i vekslende grad også indeholdt spørgsmål vedr. holdninger til idrætsfaciliteter i nærområdet, transporttid til forskellige aktiviteter samt hvilke (fysiske) steder, herunder også facilitets- og anlægstyper, børn og voksne dyrker idræt. Resultaterne fra undersøgelsen 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007' af Maja Pilgaard viste bl.a., at tilgængeligheden til idrætsfaciliteter i nærområdet har stor betydning for valget af idrætsaktivitet. Undersøgelsen antydede, at det er muligt at påvirke idrætsdeltagelsen ved hjælp af en alsidig facilitetspolitik i lokalområderne. F.eks. mente en tredjedel af børn og unge fra undersøgelsen, at de i nogen eller høj grad ville dyrke en anden slags sport eller

¹² Jespersen Ejgil & Riiskjær Søren (1980): Idrætsfaciliteter i Ringsted kommune, Forlaget Bavnebakke, Fuglebjerg

¹³ Ibsen Bjarne & Ottesen Laila 2003: Sport and Welfare Policy in Denmark: The Development of Sport between State, Market and Community. I: Klaus Heinemann (red.): Sport and Welfare Policies. Seven European Case Studies. pp. 31-86. samt Ottesen, Laila & Ibsen, Bjarne (2000): Forsamles og forenes om idræt. Lokale- og Anlægsfondens skriftrække nr. 5.

¹⁴ Socialforskningsinstituttet har foretaget undersøgelser i 1964, 1975, 1987, 1993, 1998 og 2004, i flere tilfælde som en del af en større samlende undersøgelse af danskernes kulturvaner. Lokale- og Anlægsfonden gennemførte sin egen idrætsvaneundersøgelse blandt voksne i 2002. Endelig har Idrættens Analyseinstitut gennemført undersøgelser i 2007 og 2011.

motion, hvis der fandtes andre faciliteter i nærområdet¹⁵. For de voksnes vedkommende svarede knap halvdelen, at de i høj grad eller nogen grad har valgt en sport eller motionsform afhængig af de idrætsfaciliteter, som findes i nærområdet¹⁶. I diskussionen af resultaterne fra afhandlingens andet og tredje studie af henholdsvis børns og voksnes idrætsdeltagelse og brug af idrætsfaciliteter, vil resultaterne fra 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007' også blive anvendt.

I 2007 påbegyndte Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund (CISC) ved Syddansk Universitet en undersøgelse af idrætsfaciliteterne i Frederikssund Kommune, som tog udgangspunkt i mange af de samme elementer, som den gamle 'Ringsted-undersøgelse' indeholdt. Siden er kommunerne Ringsted, Slagelse, Syddjurs, Høje-Taastrup, Vordingborg, Bornholm, Frederiksborg og senest Rudersdal kommet til, hvoraf nærværende afhandlings forfatter har udarbejdet fem af disse rapporter¹⁷:

- Høyer-Kruse, Jens m.fl. (2008): Analyse af idrætsfaciliteter i Frederikssund Kommune.
- Høyer-Kruse, Jens (2009): Undersøgelse af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune, Del 1 – Kortlægning af de eksisterende faciliteter i kommunen og Del 2 - Analyse af behovene for og ønskerne til idrætsfaciliteter i kommunen.
- Høyer-Kruse, Jens & Ohlsen, Lena (2009): Undersøgelse af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune, Del 3 – Forslag til den fremtidige udbygning af idrætsfaciliteterne i Ringsted Kommune.
- Høyer-Kruse, Jens (2010): Undersøgelse af idrætsfaciliteter i Slagelse Kommune.
- Høyer-Kruse, Jens (2011): Undersøgelse af idrætsfaciliteter i Syddjurs Kommune.
- Høyer-Kruse, Jens (2011): Undersøgelse af idrætsfaciliteter i Høje-Taastup Kommune.

Undersøgelserne i de nævnte kommuner omfattede bl.a. kortlægning af idrætsfaciliteter og -anlæg, undersøgelser af børns og voksnes idrætsdeltagelse og brug af idrætsfaciliteter, undersøgelser af de organiserede brugeres anvendelse og vurdering af idrætsfaciliteterne samt undersøgelser af faciliteternes benyttelse, organisering og drift. Desuden blev der i forskningsrapporterne også givet forslag til den fremtidige udvikling af idrætsfaciliteter i kommunerne baseret på de gennemførte undersøgelser. Formålet med rapporterne har først og fremmest været at kvalificere beslutningsgrundlaget for kommunernes politikere og administration i forbindelse med udviklingen og organiseringen af faciliteter, lokaler og rum til idræt og motion. Samtidig har de nævnte undersøgelser af idrætsfacili-

¹⁵ Pilgaard, Maja (2008): Danskernes motions- og sportsvaner 2007. Idrættens Analyseinstitut, København

¹⁶ ibid.

¹⁷ Se APPENDIKS A-D for de fire sidstnævnte forskningsrapporter.

teter påvist flere forskelle i organiseringen og driften af idrætsfaciliteterne i kommunerne og til en vis grad også belyst den manglende planlægning, der visse steder har præget udbygningen af facilitetsmassen i kommunerne.

Den hidtidige forskning indenfor idrætsfaciliteter har oftest været afledt af idrætsvaneundersøgelser, som beskrevet ovenfor. Det er også tilfældet i resten af Skandinavien, hvor lignende undersøgelser har været gennemført, mens erfaringer fra Europa og resten af verden i den sammenhæng har været sværere at spore. Som forskningsfelt rummer idrætsfaciliteter dog flere områder end det hidtil beskrevne. Med udgangspunkt i figuren herunder følger en kort gennemgang af forskellige områder indenfor forskning i idrætsfaciliteter. Gennemgangen tjener samtidig til at afgrænse afhandlingens overordnede forskningsområde (se figur 1.1). Det er vigtigt at pointere, at hvert af de fem forskningsområder skitseret i figuren kan ansues isoleret – i realiteten vil forskning i idrætsfaciliteter dog sjældent lade sig begrænse af ét område og dermed brede sig over to eller flere forskellige forskningsområder.

Brug af idrætsfaciliteter

Dette område dækker eksempelvis over spørgsmålene: hvem benytter idrætsfaciliteterne og –anlæggene, hvilke demografiske og socioøkonomiske faktorer har indflydelse på brugen og hvilke idrætsaktiviteter dyrkes der i de forskellige faciliteter? En stor del af forskningen i idrætsfaciliteter har været indenfor dette område og har allerede været nævnt tidligere. Det gælder ’Ringsted-undersøgelsen’ fra starten af 1980’erne såvel som de nationale undersøgelser af befolkningens idræts- og motionsvaner, de sidste ca. 20 år, f.eks. Maja Pilgaard’s ’Danskernes motions- og sportsvaner fra 2008’¹⁸. I begge tilfælde har det været ved hjælp af spørgeskemaer og interview, at brugen af idrætsfaciliteterne er blevet belyst. Men der er også andre måder at gøre det på.

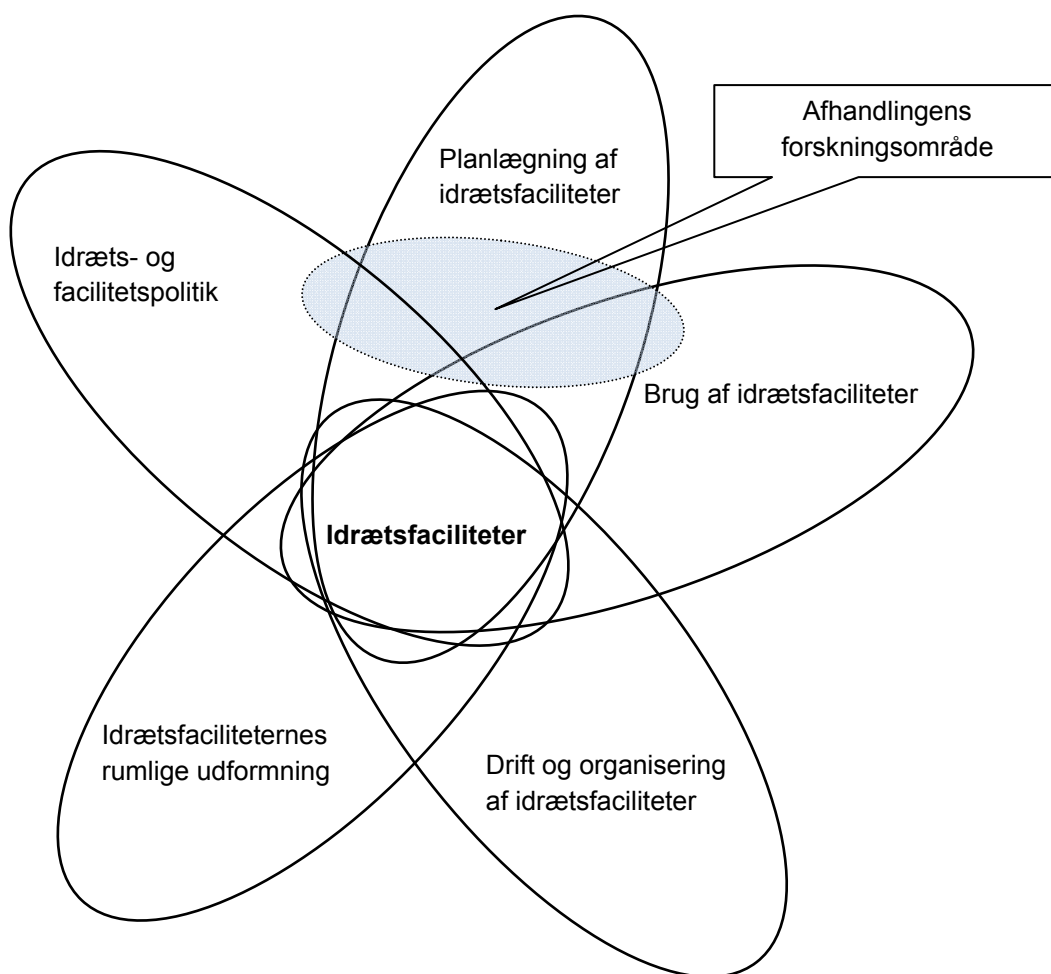
I denne sammenhæng er det værd at nævne to forskningsprojekter med deltagelse af Aalborg Universitet og Aalborg Kommune. I det første projekt har man arbejdet med RFID (Radio Frequency Identification), som med anvendelse af radiofrekvens har gjort det muligt præcist at beskrive brugernes bevægelsesmønstre i en idrætsfacilitet. RFID kan give et klart billede af bevægelsesmønstrene og dermed give vigtig viden omkring de forskellige faciliteters udnyttelse og anvendelse¹⁹. I det andet projekt eksperimenteres med ’automatisk facilitetsanalyse’, hvor der opstilles varmebaserede kameraer i idrætsfaciliteter, hvilket gør det muligt at måle præcist, hvor mange mennesker der er

¹⁸ Pilgaard, Maja (2008): Danskernes motions- og sportsvaner 2007. Idrættens Analyseinstitut, København.

¹⁹ Suenson, V. & Harder, H. (2011): RFiD tracking af brugeres adfærd i bygningsrum; Geoforum Perspektiv 19.

idrætsaktive på forskellige tidspunkter. Hermed kan problemstillingen om de ikke-forbrugte timer i faciliteterne angribes på en ny måde. Med de varmesøgende kameraer kan anvendelsesgraden fuldstændigt og præcist defineres for hver enkelt rum i en idrætsfacilitet²⁰.

Figur 1.1 Forskningsområder i idrætsfaciliteter – beskrivelse af et felt.

Endelig dækker området 'brug af idrætsfaciliteter' i denne afhandling også over en mere epidemiologisk tilgang. Denne tilgang bunder i den del af idrætsforskningen, der beskæftiger sig med fysisk aktivitet og idræt, som fokuserer på såkaldt 'aktiv livsstil' (active living), der udgør en bred forståelse og konceptualisering af idræt og idrætsadfærd. Dette indbefatter også, at det bebyggede miljø (fysiske omgivelser) kan påvirke den subjektive opfattelse af mulighederne for idrætsaktivitet (f.eks. idrætsfaciliteter), men samtidig opfattes disse muligheder forskelligt fra individ til individ.

²⁰ Gade, R., Jørgensen, A. & Moeslund T.B. (2012): Occupancy Analysis of Sports Arenas Using Thermal Imaging; Visual Analysis of People Laboratory, Aalborg University, Denmark.

Det kunne eksempelvis være afstanden mellem folks bolig og de nærmeste idrætsfaciliteter eller grønne områder, som kan have en betydning for om de er idrætsaktive, eller om adgangen til en bil i husstanden ændrer folks prioritering ift. bestemte facilitetstyper? Tilgangen bliver foldet yderligere ud i kapitel 2.3 Den økologiske model.

Den internationale videnskabelige litteratur inden for denne tilgang er omfattende og én af de centrale skikkelser er den amerikanske forsker James F. Sallis. Sammen med kolleger har Sallis dokumenteret, at fysiske miljømæssige forhold såsom adgang til motionstilbud og faciliteter, muligheder for at være fysisk aktiv og tid brugt udendørs har sammenhæng med det fysiske aktivitetsniveau²¹. Og flere forskere er af den opfattelse, at såkaldte individuelle determinanter spiller en betydelig rolle for idrætsadfærden²². På europæisk plan bør her fremhæves Kirstin Hallmann, Christoph Breuer og Pamela Wicker fra Deutsche Sporthochschule i Köln, som har undersøgt sammenhængen mellem infrastrukturen i tyske byer med idrætsdeltagelse²³. De har ligeledes fundet, at afstand til idrætsfaciliteter, måde objektivt og opfattet afstand, kan anvendes som prædikator for anvendelse af idrætsfaciliteter²⁴.

Der er meget få skandinaviske bidrag til dette forskningsområde, hvor den mest kendte nok er Torgeir Limstrands oversigtartikel *'Environmental characteristics relevant to young people's use of sports facilities: a review'*²⁵. I artiklen sammenligner Limstrand en lang række videnskabelige undersøgelser fra både USA; Australien og Europa og konkluderer herudfra, at der er en positiv sammenhæng mellem tilstedeværelsen af og nærheden til faciliteter, der kan bruges til fysisk aktivitet (fx parker, legepladser, rekreative områder og idrætsanlæg), og det fysiske aktivitetsniveau.

I Danmark har der før denne ph.d.-afhandling ikke været foretaget lignende studier af sammenhængen mellem afstanden til og tilgængeligheden af idrætsfaciliteter og idrætsdeltagelse. Det forsøger

²¹ Sallis, J. F., Prochaska, J. J., & Taylor, W. C. (2000). A review of correlates of physical activity of children and adolescents. *Med.Sci.Sports Exerc.*, 32, 963-975.

²² Giles-Corti, Billie (2006): People or places: What should be the target?: *J. of. Science and Medicine in sport*: 9: 357-366.

²³ Hallmann, K., Wicker, P., Breuer, C., and Schönherr, L. (2012): Understanding the importance of sport infrastructure for participation in different sports - findings from multi-level modeling. *European Sport Management Quarterly* 1-20 og Breuer, C., Hallmann, K., and Wicker, P. (2011): Determinants of sport participation in different sports. *Managing Leisure* 16, 269-286.

²⁴ Wicker, P., Breuer, C., & Pawlowski, T. (2009). Promoting Sport for All to Age-specific Target Groups: the Impact of Sport Infrastructure. *European Sport Management Quarterly* 9[2], 103-118.

²⁵ Limstrand, T. (2008): Environmental characteristics relevant to young people's use of sports facilities: a review. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports* 18, 275-287.

afhandlingens andet og tredje studie imidlertid at råde bod på. I artiklerne bliver den epidemiologiske forskningslitteratur indenfor dette område ligeledes yderligere gennemgået og diskuteret²⁶.

Idræts- og facilitetspolitik

Idrætspolitik er i Danmark kendetegnet ved at befinde sig i spændingsfeltet mellem den offentlige og den frivillige sektor. På trods af den omfattende offentlige støtte respekteres idrætsorganisationernes og -foreningernes uafhængighed af de bevilligende myndigheder. Idrætspolitik er vanskelig at indordne som selvstændigt politisk område og har samtidig mange berøringsflader med andre politiske områder, såsom sundhed og uddannelse. Idrætspolitik har således altid været et politisk felt, som skal forstås ud fra sine egne præmisser²⁷. I følge Bjarne Ibsen skal idrætspolitik i Danmark forstås ud fra et generelt princip om, at staten og kommunerne har et overordnet ansvar for idrættens økonomiske og fysiske rammer (faciliteter og anlæg), mens det er idrætsforeningerne og -organisationerne, der skal udfylde disse rammer med indhold²⁸. Når det samtidig kan konstateres, at langt størstedelen af de offentlige midler går til drift eller udbygning af idrætsfaciliteter, kan der ikke tales om idrætspolitik uden også at tale om facilitetspolitik. Området 'idræts- og facilitetspolitik' handler forskningsmæssigt bl.a. om hvordan de politiske institutioner (f.eks. regeringen, kommunalbestyrelserne og de statslige og kommunale forvaltninger) fungerer, hvordan specifikke politiske udfordringer identificeres og løses og hvad de politiske konflikter og sammenstød handler om²⁹. I relation til idrætsfaciliteter drejer det sig f.eks. om hvilke målgrupper der tilgodeses ved idrætsbygninger og hvordan der kan støttes op om tiltag der fremmer deltagelse i idrætsaktiviteter.

Idrætsfaciliteternes rumlige udformning

Dette område dækker over en mere antropologisk og arkitektonisk tilgang til idrætsfaciliteter, hvor spørgsmålene eksempelvis kan være: hvordan påvirker udformningen af idrætslokalet aktiviteterne, hvordan oplever mænd og kvinder indendørs og udendørs idrætsanlæg og hvordan kan indretningen af idrætsfaciliteter støtte deltagelsen i idrætsaktiviteter? Lokale- og Anlægsfonden har siden 2005 haft det som et særligt indsatsområde at udvikle idrætsfaciliteter til glæde for begge køn. Det har bl.a. resulteret i en undersøgelsesrapport '*Kvinder og mænd i idrættens rum*' fra 2006 og blev fulgt op af udgivelsen '*Arkitektur, kvinder og idræt*'. Af publikationerne fremgår det, at der er tydelig

²⁶ Se DEL V – ARTIKLER (Artikel 2 og 3)

²⁷ Wøllekær, Johnny (2007): Tidens krav er sportens krav – et studie af lokal idrætspolitik i Odense, Århus og Ålborg, 1900-1950. Ph.d. afhandling, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.

²⁸ Ibsen Bjarne & Ottesen Laila (2003): Sport and Welfare Policy in Denmark: The Development of Sport between State, Market and Community. I: Klaus Heinemann (ed.): Sport and Welfare Policies. Seven European Case Studies.

²⁹ Eichberg, Henning (2012): Idrætspolitik i komparativ belysning – national og international; Studies in Sport and Movement vol. 1, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.

forskel hos mænd og kvinder i forventninger til faciliteterne og i holdninger til, hvad det er, der skaber den gode idrætsoplevelse, og hvad der opleves som barrierer for at være idrætsaktiv³⁰.

Drift og organisering af idrætsfaciliteter

Området har på mange måder været underprioriteret i en lang årrække. En stor del af fokus i facilitetsudbygningen har været rettet mod etablering af nye rum og rammer, mens den struktur og organisation, som skal sikre den daglige drift, den fortsatte udvikling og en bæredygtig bundlinje ikke har været prioriteret i samme grad. På det økonomiske område er der lavet analyser af eksempelvis fodboldens, håndboldens og golfsportens professionelle og kommercielle aktiviteter. Der er også lavet analyser af oplevelsesøkonomien, af fitnesssektorens økonomiske strømme og af idrættens største arenaer³¹. Men der er store, blanke områder, når det gælder konkret viden om den økonomiske virkelighed i de idrætsfaciliteter, som den almindelige idrætsaktive dansker anvender. Der findes imidlertid ikke landsdækkende undersøgelser, forskningsbaserede analyser eller håndfaste nøgletal, som kan agere guidelines for de mange idrætsfaciliteter, der danner rammerne for de utallige idrætsaktiviteter der findes. Området dækker over klassiske spørgsmål, som f.eks.: er det en kommunal eller en selvejende hal, er halinspektøren også forpagter af cafeteriet, har alle foreningerne sæde i bestyrelsen og hvordan afvikles det årlige halfordelingsmøde? Der er dog et par relevante bidrag indenfor dette område, der er værd at nævne.

På Syddansk Universitet er der startet et forskningsprojekt, som skal afdække hvordan kommunale styringsmodeller og tilskudsstrukturer kan medvirke til at skabe incitament og motivation for at sikre den bedst mulige målindfrielse i idrætsfaciliteterne³². Og ved Idrættens Analyseinstitut er der udgivet publikationen 'Nye stier i den kommunale idrætspolitik', som undersøger kommunernes nye måder at styre idrætsområdet på efter strukturreformen. Bogen er struktureret omkring casestudier i 7 danske kommuner og indeholder endvidere en afsluttende diskussion af de aktuelle tendenser i den kommunale idrætspolitik og kommunale styring³³.

³⁰ Roessler, Kirsten Kaya og Overbye, Marie (2006): Kvinder og mænd i idrættens rum; Syddansk Universitet i samarbejde med Lokale- og Anlægsfonden, København samt Munch, Laura, Mogensen, Mette og Roessler, Kaya (2007): Arkitektur, Kvinder og Idræt; Lokale- og Anlægsfondens skriferække 13, København

³¹ Rasmussen, Troels (2012): Organisering og drift af idrætsfaciliteter i Danmark; Hvidbog udarbejdet på opdrag af Lokale- og Anlægsfonden. DGI Print, Vingsted.

³² Bundgaard Iversen, Evald (2011): Bedre kommunal styring af idrætsfaciliteter – hvordan kan ønskede målsætninger nås via anvendelse af forskellige styringsmodeller?. Erhvervs-ph.d.-projekt; Syddansk Universitet og Faaborg Midtfyns Kommune.

³³ Ibsen, Bjarne (red.) (2009): Nye stier i den kommunale idrætspolitik; Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund for Idrættens Analyseinstitut.

Planlægning af idrætsfaciliteter

Endelig handler dette område i hovedtræk om, hvilke faciliteter der skal bygges, for hvem de skal bygges og hvor skal de placeres i forhold til brugerne? Som nævnt er det svært at skille de forskellige områder fra hinanden og i en stor del af den forskning, der foregår i idrætsfaciliteter vil den dække over flere af områderne. Afhandlingen tager således udgangspunkt i området – nemlig 'planlægning af idrætsfaciliteter' men inddrager i høj grad også områderne 'brug af idrætsfaciliteter' og 'idræts- og facilitetspolitik'. Det næste afsnit vil således stille skarpt på forskningsområdet planlægning af idrætsfaciliteter.

1.2 Planlægning af idrætsfaciliteter – i Danmark og i udlandet

I tiden efter Ringsted-undersøgelsen rejste der sig, i midten af 1980'erne, flere kritiske røster mod den traditionelle idrætsplanlægning. I 1983 udsendte Den Kommunale Højskole et informationshæfte 'Planlægning af fritidsfaciliteter i kommunerne', udarbejdet sammen med Kommunernes Landsforening (KL). Hæftet tematiserede modsætningen mellem idrættens standardiseringskrav og bevægelseskulturens nye åbenhed. I 1986 offentliggjorde Dansk Byplanlaboratorium i samarbejde med Århus Kommunes fritids- og kulturforvaltning bogen 'Idræt/åben by' og samme år udsendte Planstyrelsen et skrift om 'Idræt – kulturpolitik og planlægning', der begge indeholdte lignende kataloger over krav til fremtidens humane økologisk bevidste idrætsplanlægning. Det handlede bl.a. om decentralisering og nærhed, åbne og fleksible former samt selvorganisering af aktiviteterne³⁴.

Senere, op igennem 1990'erne gennemførtes også flere kulturkritiske analyser af idrætsfaciliteternes monofunktionelle og uæstetiske karakter³⁵ samt en kritik af, at anlæggene ikke mere matchede det mangfoldige idrætsbillede, som var opstået³⁶. F.eks. blev der i Danmark i 1992 afholdt en Euro-parådskonference om idrætsplanlægning og idrætsarkitektur. Konferencens slutdokument fremhævede idrætsfaciliteternes betydning for idræt for alle, men kritiserede samtidig den rigide standardisering, som havde kendetegnet idrætsbyggeriet. Desuden anbefalede konferencen også, at idrætsplanlægningen og -arkitekturen i fremtiden i højere grad bl.a. skulle lægge vægt på decentralisering,

³⁴ Bøje, Claus & Eichberg, Henning (1994): Idrættens tredje vej – om idrætten i kulturpolitikken; IdrætsForsk, Klim, Århus

³⁵ Lyngsgård Hans 1990: Idrættens rum – nybrud i idrættens arkitektur. Borgens Forlag

³⁶ Hansen Jørn 2003: Ikke at syne, men at være. Sønderjydsk idræt gennem 100 år. DGI-Sønderjylland, Syddansk Universitetsforlag

tilgængelighed, fleksible strukturer til mangfoldigt brug, integration med andre kulturelle aktiviteter og en øget bevidsthed om arkitektoniske kvaliteter³⁷.

Den førnævnte kritik af faciliteternes funktionalitet og karakter, der bl.a. også blev fremført af DIF, dannede grundlaget for oprettelsen af Lokale- og Anlægsfonden (LOA) i 1994. Og anbefalingerne fra Europarådskonferencen var med til at præge idrætsbyggeriet flere steder i Danmark i 1990'erne samt de krav, som LOA stiller til idræts- og kulturbyggeri, som de støtter og rådgiver³⁸. Lokale- og Anlægsfondens udviklingsorienterede satsning på mere fleksible og frit tilgængelige faciliteter i det åbne byrum og parker samt nye typer idrætsbyggeri som 'indre byfællede', vandkulturhuse og kombinerede idræts-, danse- og kulturhuse har uden tvivl medvirket til en generel nyorientering i det danske idrætsbyggeri.

Som nævnt tidligere har der, siden Ringsted-undersøgelsen i starten af 1980'erne og frem til nærværende afhandling, ikke været gennemført tilsvarende større undersøgelser af idrætsfaciliteterne, deres benyttelse og planlægningen af disse. Og så alligevel, for i 2002 udarbejdede Institut for Idræt, Københavns Universitet i samarbejde med Danmarks Idrætsforbund en rapport for Gentofte Kommune om de nuværende faciliteters anvendelse og potentielle faciliteters udformning og placering³⁹. Undersøgelserne var dog ikke nær så omfattende som i Ringsted-undersøgelsen og omfattede bl.a. ikke en befolkningsundersøgelse.

Den stort set manglende forskning i og erfaringer med planlægning af idrætsfaciliteter i Danmark skyldes muligvis, at konkret og overordnet idrætsplanlægning i sig selv har været et særsyn. Der har været en form for planlægning, men den blev sjældent fulgt eller i bedste fald blev den kraftigt forsinket⁴⁰. Flere forhold har imidlertid også gjort det svært at indrette en planlægning for idrætsudviklingen. For det første har idrætten været et meget tværgående fænomen, der ikke umiddelbart har ladet sig indplacere i en enkelt sektor. Og hvilke kriterier skal en evt. planlægning indrettes efter? Skal kriterierne være kvantitative normer (f.eks. et vist antal m² gulvareal pr. indbygger), eller skal der planlægges ud fra eksisterende behov, og hvorledes kan nogle politisk fastlagte mål indplaceres

³⁷ Ottesen, Laila & Ibsen, Bjarne (2000): Forsamles og forenes om idræt. Lokale- og Anlægsfondens skriftrække nr. 5.

³⁸ ibid.

³⁹ Munch, Laura (2002): Idrætsfaciliteter i Gentofte Kommune 2002 – en status- og analyserapport af nuværende idrætsfaciliteters anvendelse og potentielle faciliteters udformning og placering. Projekt Idrætsfaciliteter i Gentofte Kommune 2002; Institut for Idræt, Københavns Universitet.

⁴⁰ Eksempler på dette kan bl.a. findes i Ringsted Kommune (se kapitel 6) og vedr. Tønderhallen se: Hansen, Jørn (2005): Fra modmagt og kamp til velfærd – forsamlingshuse, højskoler og idrætshaller i Sønderjylland. I: Vestergård Madsen, Bo & Mortensen, Morten (2005): Idrættens møde- og kamppladser – Kultur, historie og politik; Dansk Idræthistorisk Forening – krop og kultur samt Syddansk Universitetsforlag.

i forhold til sådanne kriterier? Endelig skal det fremhæves, at der aldrig har eksisteret en national overordnet styring af udviklingen og udbygningen af idrætsfaciliteter og -anlæg. Det er blevet overladt til de lokale offentlige myndigheder og idrætsorganisationer⁴¹.

I denne anledning kan det være på sin plads at nævne den forskning indenfor området samt de erfaringer, der er opnået med idrætsplanlægning i andre lande. Mange af de lande, som Danmark normalt sammenlignes med, har mange års viden om og erfaringer med offentlige initiativer rettet mod befolkningens idrætsdeltagelse, herunder også forskellige former for planlægning af idrætsfaciliteter. I det følgende bliver der kort redegjort for forskning i og erfaringer med idrætsplanlægning i Norge, Sverige og Tyskland samt et udblik til en række andre lande, herunder Australien, Storbritannien, USA og Canada.

Norge

Landene i Skandinavien har muligvis verdens bedste dækning af idrætsfaciliteter. Grunden hertil er først og fremmest en tidlig etableret politisk diskurs, der samlede de offentlige myndigheder og den organiserede idræt for at tilvejebringe sikre og varierede rammer for idrætsdeltagelsen. Gennem de sidste 50 år har befolkningernes deltagelse i idræt og motion været ansporet af en overordnet idrætspolitik, der har sigtet primært på at forbedre fordelingen af idrætsfaciliteter og -anlæg⁴². Men hvor der i Danmark ikke har været nogen statslig 'masterplan' for udviklingen og udbygningen af idrætsfaciliteter har den norske regering spillet en særdeles aktiv rolle i fordelingen af midler.

Den stærke relation mellem idrætten og det offentlige i Norge resulterede i udviklingen af facilitetspolitikken allerede før 2. verdenskrig. Det hele startede som et 'statssocialistisk dannelsesprojekt' med Rolf Hofmo i spidsen, hvor overskuddet fra tipsmidlerne blev brugt til at finansiere og etablere mange forskellige idrætsfaciliteter over hele Norge⁴³. Ud fra en forestilling om geografisk retfærdighed resulterede det i en skæv fordeling og lokalisering af faciliteterne. Det betyder at de små kommuner i Norge har en bedre facilitetsdækning i dag end storbyerne når det drejer sig om store idrætsfaciliteter som idrætshaller, svømmehaller og fodboldanlæg. Udbredelsen af idrætsfaciliteter var i perioden mellem 1967 og 1987 så massiv, at der blev bygget et nyt idrætsanlæg pr. dag⁴⁴. Undervejs i denne lange periode har udformningen af de forskellige facilitetstyper ligget under for en

⁴¹ Rafoss, Kolbjørn and Troelsen, Jens (2010): Sports facilities for all? The financing, distribution and use of sports facilities in Scandinavian countries; *Sport in Society*, 13: 4, 643-656

⁴² *ibid.*

⁴³ Rafoss, Kolbjørn & Tangen, Jan O. (red) (2009): *Kampen om Idrettsanleggene: Planlegging, Politikk og Bruk*: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke, Bergen.

⁴⁴ *ibid.*

massiv differentiering. Således har udviklingen gået fra store multifunktionelle faciliteter mod mere specialiserede og monofunktionelle faciliteter⁴⁵. En udvikling der også har fundet sted i Danmark, i hvilken LOA har været én af de vigtigste katalysatorer.

Forskningen i idrætsfaciliteter i Norge har indenfor de seneste 10 fået et løft. Først og fremmest takket være en lang række af forskningsrapporter med kortlægninger af brugen og brugerne af idrætsfaciliteter i de norske kommuner samt landsdækkende undersøgelser af samme emne⁴⁶. Men det er især gennem to nyere publikationer, at der forskningsmæssigt er blevet stillet skarpt på idrætten og dens faciliteter i Norge. Gennem forskellige perspektiver bliver der i publikationerne undersøgt hvilken funktion idrætsfaciliteterne har og hvilken indflydelse det har på den idrætslige udfoldelse, hvordan faciliteterne har udviklet sig og hvem der bruger dem, og endelig undersøger de hvem der har magten og indflydelsen til at planlægge og udforme idrætsfaciliteterne og ikke mindst hvilke faciliteter der bør bygges i fremtiden.

Den norske befolknings anvendelse af idrætsfaciliteter har ændret sig markant gennem årene. Kolbjørn Rafoss og Gunnar Breivik har, ud fra en række af de største og mest almindelige facilitetstyper, forsøgt at udvikle nogle forskellige aktivitetsprofiler til at beskrive de typiske brugere af faciliteterne. Undersøgelserne viser for eksempel, at svømmehallen og motionscenteret fortrinsvis er kvindernes arena (selvom der også kommer en del mænd her) mens idrætshallen og fodboldbanerne domineres af mændene. Men også mellem aldersgrupper og sociale lag er der store forskelle. De individuelle idrætter vinder frem mens holdidrætterne taber terræn. Overordnet set er brugen af de traditionelle idrætsfaciliteter såsom idrætshaller og fodboldbaner faldet mens den er øget kraftigt for facilitetstyper såsom motions- og styrketræningscentre, stier og lysløjper. Det vil sige en øget deltagelse i aktiviteter, som benytter åbne og let tilgængelige idrætsfaciliteter⁴⁷. En udvikling der i øvrigt finder sted i Danmark og i en række andre lande også.

Angående planlægning og udbygning af idrætsfaciliteter har Nils Asle Bergsgard, Svein Ingve Nødland og Ørnulf Seippel undersøgt forholdet mellem idrætten og kommunen for at belyse de processer og relationer, som bringes i spil når idrætspolitikken (og dermed også facilitetspolitikken) skal formuleres og fastlægges. Deres undersøgelser viser, at facilitetspolitikken langt fra er neutral og at

⁴⁵ Rafoss, Kolbjørn & Breivik, Gunnar (2012): *Idrett og anlegg i endring. Oppslutning om idrettsaktiviteter og bruk av idrettsanlegg i den norske befolkningen*; Akilles Forlag, Oslo.

⁴⁶ Et eksempel herpå er: Rafoss, Kolbjørn & Breivik, Gunnar (2005): *Anleggsbrukere – En kartlegging og analyse av anleggsbruk i den norske befolkning*; HiF-Rapport 2005:11, Høgskolen i Finnmark, Alta.

⁴⁷ Rafoss, Kolbjørn & Breivik, Gunnar (2012): *Idrett og anlegg i endring. Oppslutning om idrettsaktiviteter og bruk av idrettsanlegg i den norske befolkningen*; Akilles Forlag, Oslo.

lokale behov ikke nødvendigvis bliver efterkommet når der skal deles penge ud. Undersøgelsen fremhæver dog at der er stor forskel mellem små og store kommuner i forhold til de politiske processer og graden af indflydelse mellem de involverede aktører. Undersøgelsens resultater viser, at det ofte er de stærke idrætsforeninger og -organisationer der vinder kampen om midlerne og at den bibelske linje 'den som har, skal få' også gælder inden for idrætspolitik⁴⁸.

Afslutningsvis skal nævnes Jan Ove Tangens forskning i, hvilke mekanismer der afgør brugen af bestemte idrætsfaciliteter via forholdet mellem sociale rum, tavse budskaber og skjult læring. Tangen har til hensigt, at forklare hvorfor vi bliver mindre fysisk aktive og hvilke barrierer der er skyld i dette. Svaret skal findes i os selv, idet vi ikke længere mener, at kunne opfylde de tavse forventninger, som idrættens rum og arenaer synes at kræve af os. Hvis vi ikke føler at vi mestrer de korrekte idrætsøvelser falder vi fra. Og vi bliver samtidig forført (af massemedier og industrien) til at vælge det 'lette' og dovne liv, hvor vi ikke skal opfylde de tavse forventninger i idrætten. Tangen taler i sin forskning for, at vi skal italesætte idrætten i innovative termer for at gøre det populært at dyrke idræt og motion igen⁴⁹.

Sverige

Forskning indenfor idrætsfaciliteter i Sverige er ikke traditionsrig, men har været i fremvækst de seneste 15 år. Her skal fremhæves to forskere, Olof Moen fra universitetet i Göteborg og Karin Book fra Malmö Högskola, begge kulturgeografer men med hvert sit forskningsområde indenfor idrætsfaciliteter. Olof Moens mest markante arbejde blev præsenteret i en stor rapport fra 1990, som omhandlede idrætsanlæg og idrættens rumlige udvikling siden 1900-tallet. Hans studie omfattede over 150 faciliteter og anlæg i byerne Borås og Uppsala. Ud fra et rumligt men også 'samfundsmorfologisk' perspektiv analyserede han, hvordan idrætsfaciliteter i starten var lavt prioriterede og ofte blev placeret på billige uudnyttede grunde uden for byerne. Men omkring 1960'erne ændredes dette billede og idrætsfaciliteterne blev placeret mere centralt, hvor det ofte var parker eller grønne områder i byerne, der måtte lægge arealer til. Hans studier fortsætter op til 1980'erne, hvor kommunerne forsøgte at udnytte stordriftsfordele ved at samle flere anlægstyper og udbygge ældre faciliteter med ny funktioner⁵⁰. Karin Books forskning tager udgangspunkt i de rumlige aspekter af fritids- og idrætsaktiviteter. Det omfatter bl.a. hvordan byudvikling og planlægning skaber muligheder for for-

⁴⁸ ibid.

⁴⁹ Rafoss, Kolbjørn & Tangen, Jan O. (red) (2009): Kampen om Idrettsanleggene: Planlegging, Politikk og Bruk: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke, Bergen.

⁵⁰ Moen, Olof (1990): Idrottsanläggningar och idrottens rumsliga utveckling i svenskt stadsbyggande under 1900-talet. Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet. Kulturgeografiska Institutionen.

skellige aktiviteter, udvikling af faciliteter og anlæg og hvordan idræt kan være en del af byens markedsføring⁵¹. Karin Books hovedbidrag indenfor feltet tager udgangspunkt i hendes 'Aktivitetssystem', som er en model, hvor a) idrætsfaciliteters udformning og placering, b) befolkningsgruppers transportmuligheder og c) børns og voksnes idrætsmønster sammenholdes. Modellen medtager dermed en række faktorer, som har indflydelse på, hvilke idrætsaktiviteter det er muligt at dyrke i et lokalområde og hvilke valg og handlingsalternativer, som befolkningen har ud fra nogle rumlige strukturer. Ifølge modellen kan et bestemt aktivitets- eller transportmønster også påvirke de rumlige strukturer, f.eks. ved at stille nye krav til transportmulighederne eller anvendelsen af idrætsfaciliteten. Og en bestemt aktivitet kan ligeledes skabe en 'trend' og derigennem influere på individernes ønsker⁵².

Efter kraftige besparelser i 1990'erne i den offentlige sektor, hvor flere idrætsanlæg og -faciliteter blev enten nedlagt eller midlertidigt lukket, har tiden efter år 2000 bragt nyt liv og tilskud til idrætsområdet i Sverige. Og i løbet af de seneste 6 år har Sverige oplevet en 'all time high' for kommunale investeringer i idrætsanlæg, indtil videre over 3 mia. kr. En stor del af investeringerne har været såkaldte offentlig-privat partnerskaber (OPP), hvor kommercielle interesser har indgået i økonomiske samarbejder med det offentlige f.eks. om store stadionprojekter. Men der har også været en lang række mindre anlægstyper, hvor aktører fra den frivillige sektor enten har bidraget med finansiering eller selv står for udbygningen af idrætsfaciliteter. Andelen af selvejende idrætsanlæg er således stigende i Sverige. Siden den sidste ekspansive fase for idrætsbyggeri i 1970'erne har kommunernes rolle dermed ændret sig. Der er flere aktører og idrætsorganisationerne spiller en stadig større rolle som samarbejdspartner i idrætsbyggeri såvel som i offentlige projekter vedrørende styrkelse af folkesundheden gennem fysisk aktivitet⁵³. I et historisk perspektiv har idrætspolitikken været præget af en høj grad af kooperatisme og konsensus, hvilket også har givet udslag i facilitetspolitikken, hvor både det nationale Riksidrottsförbundet (RF) såvel som lokale idrætsforeninger til stadighed har stor indflydelse⁵⁴.

⁵¹ Book, Karin (2005): Arenors lokalisering, betydelse och användning – Förslag på kulturgeografisk perspektiv. Svensk Idrottsforskning nr. 3

⁵² ibid.

⁵³ Gunnarsson, Frederik (red.) (2008): Idrott i planering – idrott för utveckling. En antologi om idrott och fysisk aktivitet i samhällsplaneringen; Sveriges Kommuner och Landsting

⁵⁴ Bergsgard, N.A. & Norberg, J. R. (2010). Sports policy and politics – the Scandinavian way. Sport in Society, 13, 567-582

Tyskland

Allerede i 1920'erne blev der i Tyskland og England udarbejdet faste normer, der angav et bestemt areal pr. indbygger til fysisk aktivitet. Det mest gennemarbejdede forsøg på sådan en form for idrætsplanlægning stammer fra Vesttyskland, hvor den vesttyske olympiske komité i 1960 udarbejdede 'Der goldene Plan'. I planen var der opstillet faste normer for forskellige typer af idrætsfaciliteter på baggrund af en analyse af befolkningens idrætsbehov, og en investeringsplan blev udarbejdet for at afhjælpe de konstaterede mangler⁵⁵. De faste normer omhandlede både indendørs og udendørs idrætsarealer og målsætningen var at tilbyde henholdsvis 0,2 m² og 3,25 m² indendørs og udendørs rum til hver enkelt borger. Derudover indeholdt planen en detaljeret gennemgang af de nødvendige anlægs udformning, placering indbyrdes og i forhold til de lokale miljøer, finansieringsomkostninger, finansieringsplaner, og en prioritering af de forskellige typer af anlæg samt en fastsættelse af, hvor stor en del af anlæggene, der skulle anvendes til organiseret idræt, og hvor stor en del der skulle anvendes til uorganiseret idræt. Planen resulterede i en større bølge af idrætsbyggerier og antallet af idrætsfaciliteter steg voldsomt fra omkring 40.000 anlæg i 1960 til omkring 140.000 i 1988. Fra 1990'erne og fremefter forblev antallet af faciliteter og anlæg stabilt på omkring 100.000 store idrætsanlæg og yderligere 50.000 mindre lokale anlæg. Men efter genforeningen efterfulgte Østtyskland i 1992 det vesttyske eksempel og indførte den såkaldte 'Golden plan Ost'. Den førte til yderligere 20.000 idrætsfaciliteter i det tidligere østtyskland. Det var en beslutning, der mødte modstand fra idrætspolitisk hold, da man på dette tidspunkt allerede var klar over, at kriterierne i de forskellige gyldne planer ikke kunne modsvare den stigende differentiering i idrætten og dens behov⁵⁶.

Planerne var imponerende grundige og detaljerede og blev et forbillede for idrætsplanlægningen i en række europæiske lande – men blev samtidig kritiseret, både internt i Tyskland og i andre lande. Et kritikpunkt var de nationalt fastsatte normer, som man mente ville modvirke bestræbelserne på at tilgodese den kommunale selvbestemmelsesret og særlige lokale behov og ønsker. Principperne med de faste normer ville også skabe en u hensigtsmæssig 'stivhed' overfor strukturelle ændringer i befolkningens idrætsmønster og endelig var man bange for, at planerne ville placere idrætten i en isoleret stilling og unddrage den i en samordning med andet planlægningsarbejde indenfor f.eks. kultur- eller miljøpolitiske områder⁵⁷.

⁵⁵ Levedag, Daniel (2009): Individuelle und infrastrukturelle Determinanten der Sportpartizipation – dargestellt am Beispiel der Stadt Ludwigsburg; Deutsche Sporthochschule Köln, Köln

⁵⁶ ibid.

⁵⁷ Haass, Heinrich (1990): Sport und kommunale Entwicklungsplanung – am Beispiel der Sportstättenleitplanung; Münster, Hamburg.

De gyldne planer affødte en lang række undersøgelser af idrætsdeltagelsen og behovet for idrætsfaciliteter i de tyske delstater og kommuner⁵⁸. I de fleste forskningsrapporter blev behovet for flere faciliteter standardiseret og ligefrem sat på ligning⁵⁹:

$$\text{facilitetsbehov} = \frac{\text{idrætsefterspørgsel} \times \text{tildelingsfaktor}}{\text{befolkningstæthed} \times \text{udnyttelsestid} \times \text{udnyttelsesgrad}}$$

Planernes betydning for idrætsdeltagelsen i både elite- og breddeidræt i Tyskland har været enorm. Men jævnfør kritikpunkterne lider de tyske idrætsfaciliteter i dag under, at de nationale normer i for lang tid fik lov til at styre udviklingen i retning af standardiserede faciliteter, og at landet langt senere end Danmark gennemgik en nyorientering af idrætsbyggeriet⁶⁰.

Nordamerika, Storbritannien og Australien

For at sætte standardiseringen af idrætsplanlægning yderligere i perspektiv er det nødvendigt med et kort udsyn til erfaringer fra Nordamerika, Storbritannien og Australien. I denne sammenhæng skal fremhæves Anthony J. Veal's omfattende forskning i og udvikling af metoder indenfor fritids- og idrætsplanlægning⁶¹. Veal samler forskellige forskningstilgange i forhold til offentlig idræts- og fritidspolitik og planlægningen. Det omfatter teoretiske perspektiver og praktiske retningslinjer for anvendelsen af en række analytiske 'værktøjer'. De såkaldte værktøjer indeholder bl.a. planlægningsmetoder, fremskrivninger af behov for faciliteter, cost-benefit-analyse og vurderinger af faciliteters kapacitet og ydeevne.

Et centralt tema i Veal's forskning er en kritik af den hidtidige brug af faste standarder for planlægningen og brugen af idræts- og fritidsfaciliteter. Ifølge Veal kan der defineres fem forskellige former for brug af terminologien 'standarder'⁶²:

1. Faste standarder står for et fastsat mål for antallet faciliteter eller anlæg i relation til bestemte kriterier, såsom befolkningsniveauet. Ofte vil den slags faste mål typisk være udstedt af nationale eller på anden måde centrale myndigheder.

⁵⁸ Se f.eks. Bös, Klaus (1989): *Kommunale Sportentwicklung: Eine empirische Untersuchung zu den Entwicklungsmöglichkeiten des Sports in Baden Schönborn*; Universität Frankfurt, Erlensee eller Köhl, Werner W. & Bach, Lüder (2006): *Kommentar zum Leitfaden für die Sportstättenentwicklungsplanung*, Verlag Sport & Buch Strauss Köln.

⁵⁹ Levedag, Daniel (2009): *Individuelle und infrastrukturelle Determinanten der Sportpartizipation – dargestellt am Beispiel der Stadt Ludwigsburg*; Deutsche Sporthochschule Köln, Köln.

⁶⁰ *ibid.*

⁶¹ www.leisuresource.net

⁶² Veal, A. J. (2009): *Alternatives to Standards: A Review of Leisure Planning Guidelines*; U-Plan Project Paper 2, 5. udgave. School of Leisure, Sport and Tourism Working Paper 12, Lindfield, NSW; University of Technology, Sydney.

2. Arealbaserede standarder specificerer, at en fast procentdel af et areal i en kommune eller indenfor en bys grænser skal være reserveret til rekreative områder og rum.
3. Oplandsbaserede standarder specificerer et 'service-områdes' radius i forhold til forskellige typer af faciliteter eller maksimale afstande, som borgerne må have til nærmeste facilitet.
4. Facilitetsstandarder angiver dimensioner og andre krav i forhold til design og konstruktion af de enkelte faciliteter og anlæg.
5. Lokale standarder gælder kun for etableringen af faciliteter og anlæg ud fra lokale og konkrete behov. For eksempel indenfor et lokalområde i en kommune.

Ifølge Veal har typen 'faste standarder' været den mest udbredte i planlægningen af faciliteter i bl.a. Storbritannien og Australien. Arealbaserede standarder har været mindre udbredt, men lider af de samme begrænsninger som faste standarder. Facilitetsstandarder er en nødvendig del af udviklings- og designprocessen uanset hvilken overordnet planlægningsmetode, der anvendes. Lokale standarder kan overvinde mange af begrænsningerne ved faste standarder og er ofte et resultat af lokale behovsbaserede eller kravspecifikke planlægningsforløb⁶³.

Faste standarder har en lang række begrænsninger. For det første kan beregningsgrundlaget for de faste mål for antal faciliteter pr. befolkning diskuteres og for det andet bliver mange af disse standarder adopteret fra andre lande eller regioner uden hensyntagen til lokale forhold. I det hele taget er der med tiden (og erfaringerne) opstået en vis konsensus om, at faste, nationale eller regionale standarder ikke bør anvendes, da⁶⁴:

- de sjældent afspejler forskellige lokale forhold, herunder befolkningens alderssammensætning og socioøkonomiske karakteristika, befolkningstæthed, de lokale nærmiljøer og idrætskulturer;
- de ikke tager hensyn til variationen i kvaliteten af de forskellige typer af faciliteter, f.eks. er en gymnastiksal og en idrætshal vidt forskellige i forhold til de aktiviteter de retter sig imod og i måden de to faciliteter kan benyttes;
- de ikke i sig selv angiver retningslinjer for den geografiske fordeling af faciliteter og anlæg;
- faste standarder har en tendens til at lade planlægningen fokusere for meget på selve faciliteten i stedet for på de aktiviteter, som faciliteten er beregnet til at rumme.

⁶³ Veal, A. J. (2009): Alternatives to Standards: A Review of Leisure Planning Guidelines; U-Plan Project Paper 2, 5. udgave. School of Leisure, Sport and Tourism Working Paper 12, Lindfield, NSW; University of Technology, Sydney.

⁶⁴ *ibid.*

Denne form for faste standarder var delvist, hvad 'de gyldne planer' gik ud på i Vest- og Østtyskland, mens udviklingen i Norge også viser tydelige tegn på en form for oplands- eller arealstandarder angivet fra oven. Herhjemme har bl.a. Lokale- og Anlægsfondens facilitetsdatabase, hvor antallet af faciliteter i en kommune eller region kan sammenlignes med tal fra andre kommuner eller på landsplan, også bidraget til at målsætte antallet af faciliteter på uden hensyntagen til lokale forhold.

På trods af de nævnte begrænsninger har brugen af disse former for faste standarder i idrætsplanlægningen således været fastholdt mange steder pga. faglig diskurs eller praksis. Som svar herpå er der de seneste 30 år fremkommet flere og flere såkaldte 'behovsbaserede tilgange' til idrætsplanlægningen. Veal opridser selv omkring 50 forskellige planlægningsmodeller, primært fra Australien, Nordamerika eller Storbritannien, der helt eller delvist kan ses om alternativer til brugen af faste standarder⁶⁵. Et eksempel på dette er Sport England's⁶⁶ 'Facilities Planning Model', en computermodel som kan hjælpe med at vurdere behovet for forskellige typer af idrætsfaciliteter på lokalt, regionalt eller nationalt plan. Modellen forsøger at vurdere, om kapaciteten af de eksisterende idrætsfaciliteter til bestemte idrætsaktiviteter kan opfylde den lokale efterspørgsel efter disse aktiviteter under hensyntagen til, hvor langt folk er villige til at rejse til et idrætsanlæg. For at estimere facilitetsdækningen i et område, sammenligner modellen antallet/udbuddet af faciliteter med efterspørgslen efter faciliteter, som den lokale population vil generere gennem idrætsdeltagelse. Idrætsdeltagelsen estimeres i modellen ved at anvende nationale deltagelsesrater og overføre dem til den lokale befolkning. Modellen fokuserer således på kvantitative estimeringer af en forventet efterspørgsel på idrætsfaciliteter. Men kan diskutere om dette ikke blot er en mere avanceret form for 'faste standarder', hvor der stadig ikke tages hensyn til de lokale forhold, som tidligere beskrevet af Veal. Ved gennemgang af de 50 planlægningsmodeller⁶⁷ er det i øvrigt meget få tilfælde, hvor planlæggerne har gjort sig den ulejlighed rent faktisk at spørge de lokale befolkning om deres behov – enten via spørgeskemaundersøgelser eller interview.

Fra Danmark skal igen nævnes Ringsted-undersøgelsen, som det første forsøg på en behovsbaseret tilgang til idrætsplanlægning herhjemme, samt forskningsrapporterne vedr. undersøgelser af idrætsfaciliteter af nærværende afhandlings forfatter. I begge tilfælde blev der anvendt både kvantitative

⁶⁵ Veal, A. J. (2009): Alternatives to Standards: A Review of Leisure Planning Guidelines; U-Plan Project Paper 2, 5. udgave. School of Leisure, Sport and Tourism Working Paper 12, Lindfield, NSW; University of Technology, Sydney.

⁶⁶ Sportsorganisationen Sport England er en selvejende institution under det britiske kulturministerium.

⁶⁷ Veal, A. J. (2009): Alternatives to Standards: A Review of Leisure Planning Guidelines; U-Plan Project Paper 2, 5. udgave. School of Leisure, Sport and Tourism Working Paper 12, Lindfield, NSW; University of Technology, Sydney.

estimeringer af facilitetsdækningen og -behovet og spørgeskemaundersøgelser samt mere kvalitative metoder, såsom interview eller observationer.

I løbet af ph.d.-projektet foretog jeg et miljøskift til *School of Human Kinetics* ved *University of British Columbia* i Vancouver, Canada. Formålet med studieopholdet var bl.a. at undersøge og hente erfaringer med planlægning af idræts- og fritidsfaciliteter i sammenhæng med den lokale idrætsdeltagelse i Vancouver og i nabobyer:

- i byen *Surrey*, der er én af de hurtigst voksende byer i Nordamerika, havde borgmesteren og fritidsforvaltningen i bystyret f.eks. afsat omkring 200 mio. dollars over en femårig periode til at udvikle og etablere idræts- og fritidsfaciliteter, der kunne følge med den massive befolkningstilvækst. Den største udfordring for dem var, at det primært var kinesiske og indiske tilflyttere, og dermed meget anderledes idræts- og motionskulturer, der skulle planlægges ud fra.
- ved arkitektfirmaet *CEI Architecture*, som bl.a. tegner og udvikler idræts- og fritidsfaciliteter, oplevede jeg på første hånd en planlægningsproces af et lokalt idrætscenter, hvor lokale befolkningsgrupper og idrætsorganisationer blev inddraget i alle beslutningsprocesserne.

Idrætsplanlægningen som jeg oplevede i forbindelse med studieopholdet i Vancouver var i de fleste tilfælde behovsbaserede tilgange, hvor en lang række grundige undersøgelser med udgangspunkt i den lokale kontekst (og dermed i standarder) lå til grund for den kommende udbygning af idræts og fritidsfaciliteter.

Én ting er dog planlægningsmetoder og hvilke elementer planlægningen skal indeholde. Noget andet er hvorfor der skal planlægges, dvs. hvilke rationaler der ligger bag en planlægning af f.eks. idrætsfaciliteter. Det vender jeg tilbage til i kapitel 2.

1.3 Formål og forskningsspørgsmål

I forhold til de hidtil omtalte tilgange, tager dette ph.d.-projekt udgangspunkt i en kombination af en samtidshistorisk, sociologisk, geografisk og til en vis grad epidemiologisk tilgang til en forståelse af de fysiske rammers betydning for idræts- og motionsdeltagelsen. Derudover er der tale om et kommunalt perspektiv til problemstillingen, idet studierne fandt sted i fire kommuner: Ringsted, Slagelse, Syddjurs og Høje-Taastrup.

Formålet med ph.d. projektet har været at opnå større viden om sammenhængen mellem idrætsfaciliteterne og idræts- og motionsdeltagelsen med henblik på at give kommunerne et mere vidensbase- ret grundlag for at planlægge udbygningen af idrætsfaciliteterne for at fremme deltagelsen i idræt og motion. Det er således målet, at en dybdegående empirisk analyse kan skabe perspektiv og metodisk inspiration til andre kommuner. Den empiriske del af ph.d.-projektet omfatter:

- en kortlægning af de eksisterende idrætsfaciliteter i de fire kommuner,
- en historisk analyse af ændringerne i idrætsfaciliteterne i Ringsted kommune, og
- en undersøgelse af børn og voksnes idrætsdeltagelse, hvilke fysiske rum/steder, som anvendes dertil, samt betydningen af afstand og tilgængelighed til idrætsfaciliteterne.

Undersøgelsen omfatter såvel indendørs som udendørs faciliteter, lokaler og rum, der er indrettet til og i særlig grad anvendes til idræt og motion og tilknyttede funktioner og aktiviteter. Den omfatter derimod ikke udendørs områder og arealer, som ofte anvendes til idræt og fysisk aktivitet, men ikke primært har dette formål (f.eks. parker, skov, gang- og cykelstier, grønne arealer og asfalterede arealer). Undersøgelsen omfatter både kommunale og private faciliteter.

Afhandlingen skal belyse tre delspørgsmål:

1. Hvorledes førte Ringsted Kommune deres idræts- og facilitetspolitik i tiden forud for og efter offentliggørelsen af 'Ringsted-undersøgelsen'?
2. Hvad er sammenhængen mellem afstanden til, samt tilgængeligheden af idrætsfaciliteter og børns brug af disse idrætsfaciliteter til organiseret idræt?
3. Kan voksnes valg af en bestemt idrætsaktivitet forudsiges af afstanden til den nærmeste idrætsfacilitet til den bestemte aktivitet eller tilgængeligheden af denne type idrætsfacilitet – og kan tilgængeligheden af flere forskellige typer af idrætsfaciliteter bruges som indikator på graden af idrætsdeltagelse (både i organiseret såvel som uorganiseret idræt)?

Spørgsmålene bliver besvaret i de tre artikler, som danner den videnskabelige baggrund for afhandlingen.

Første spørgsmål ser på udviklingen af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune fra 1980 og frem til i dag, og hvilke politiske handlingsforløb i løbet af 1980'erne, der fik indflydelse på den facilitetsmasse, som kommunen og idrætsforeningerne råder over. Denne form for historisk/institutionel undersøgelse har ikke været lavet før. Det tætteste man kommer, er nok Jakob Torfings og Eva Sørensens *'Skanderborg på landkortet - et studie af lokale styringsnetværk og politisk handlekraft'*⁶⁸, som er et lokalstudie af to hændelsesforløb i Skanderborg kommune. I dette studie indgår to cases, som udsættes for grundig behandling: dels dannelsen af et kulturhus, dels professionaliseringen af Skanderborg håndboldklub. Men det er stadig en helt anden metodisk og teoretisk vinkel end den, der indtages i afhandlingens første studie.

Andet og tredje spørgsmål belyser sammenhænge mellem henholdsvis børns og voksnes idrætsdeltagelse og brug af faciliteter. Og hvilken betydning spiller faciliteternes afstand og tilgængelighed for befolkningens idrætsvaner? Som nævnt tidligere er disse to studier de første af sin art i Danmark. Derudover bidrager de til et voksende antal internationale videnskabelige artikler inden for forskningsområdet, hvor de i høj grad kan være med til at nuancere de nævnte sammenhænge.

I et planlægningsperspektiv rækker forskningsspørgsmålene således både bagud og fremad. Det første spørgsmål forsøger at svare på, hvad planlægningen af idrætsfaciliteter har ført til i en kommune mens de to sidste spørgsmål forsøger at give nogle bud på vigtige faktorer i en fremtidig planlægning af idrætsfaciliteter.

⁶⁸ Torfing, Jacob & Sørensen, Eva (2000): *Skanderborg på landkortet - et studie af lokale styringsnetværk og politisk handlekraft*, København: Jurist- og økonomiforbundets Forlag.

1.4 Videnskabsteoretisk udgangspunkt

Dette afsnit har til formål at uddybe afhandlingens videnskabsteoretiske præmisser, der tager udgangspunkt i den kritiske realisme. Herefter præsenteres kort afhandlingens mixed methods design, som danner grundlaget for undersøgelserne af afhandlingens genstandsfelt.

Kritisk realisme er en af de mest almindelige former for post-positivisme og kan betegnes som en form for mellemposition mellem henholdsvis det positivistiske paradigme og det konstruktivistiske paradigme. Grundantagelsen i kritisk realisme er, at virkeligheden og viden eksisterer, men at vores adgang til præcise sandheder om virkeligheden og hvordan den fungerer, er begrænset, hvormed ontologien er *begrænset realistisk*. Den begrænsede realistiske ontologi tager afsæt i perspektivets kritiske holdning til vores adgang til sandheden om sociale fænomener. Antagelsen er, at mennesket ikke er i stand til objektivt at nå frem til sandheden, hvilket betyder, at epistemologien bliver *modificeret objektiv*. Imidlertid tilstræbes det objektive ideal, men med det forbehold, at idealet ikke kan realiseres. Med idealet, om at producere så realistiske teorier om virkeligheden som muligt, fordres det, at virkeligheden rent faktisk kan udgøre grundlaget for undersøgelsen. Det betyder, at undersøgelser må foretages under naturlige forhold (frem for kontrollerede forsøg), hvormed undersøgeren ikke kan undgå at påvirke eller blive påvirket af det undersøgte. Ovenstående medvirker således til en *modificeret eksperimentel eller manipulerende* metodologi⁶⁹. Kritisk realisme søger således at udgøre et alternativ til de paradigmatisk modpoler som realisme (fra den positivistiske tradition) og konstruktivisme (samt hermeneutik) ved at omfatte elementer fra begge positioner⁷⁰ ved at kombinere det subjektive element med det objektive⁷¹. Dette betyder endvidere, at den kritiske realisme gør det muligt at kombinere kvalitative og kvantitative tilgange i samme epistemologiske forståelse.

En af de grundlæggende antagelser inden for den kritiske realisme er antagelsen om, at virkeligheden udgøres af tre forskellige (ontologiske) domæner: Det empiriske, det faktiske og det virkelige domæne⁷². *Det empiriske domæne* udgøres af vores erfaringer, observationer og sansedata og definerer dermed vores viden om verden på et givet tidspunkt. *Det faktiske domæne* udgøres af de begivenheder, der finder sted, uanset om det bliver observeret eller ej⁷³. *Virkelighedens domæne* består af ikke-observerbare strukturer, mekanismer, kausale muligheder og tilbøjeligheder, som kan under-

⁶⁹ Nygaard, C. (red.) (2005): Samfundsvidenskabelige analysemetoder. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.

⁷⁰ Buch-Hansen H. & Nielsen, P. (2005): Kritisk realisme. Roskilde Universitetsforlag, Roskilde

⁷¹ Andersen, S.A. (2007): Kritisk realisme som perspektiv i socialt arbejde – en introduktion og forskningsoversigt. Arbejdsnotat. Social Skriftserie. Den sociale Højskole i Aarhus, nr. 8.

⁷² Bhaskar, R. (1989): Reclaiming reality. London, Verso.

⁷³ Eksisterer lyden af træet der vælter i skoven, hvis ingen hører lyden? Ja, vil realismen svare – men tilføj, at vore sanseerfaringer kun giver os en indirekte tilgang til virkeligheden.

støtte eller forårsage begivenheder inden for det faktiske domæne. Dette domæne er det dybeste, og som ikke umiddelbart fremtræder. Begivenhederne på det faktiske domæne (og som vi erfarer i det empiriske domæne) er således resultatet af et komplekst samspil mellem forskellige underliggende mekanismer og strukturer, og det er disse strukturer og mekanismer, der er videnskabens primære studieobjekt⁷⁴.

I forhold til afhandlingens undersøgelser af idrætsfaciliteter betyder mit videnskabsteoretiske udgangspunkt i form af kritisk realisme, at formålet med undersøgelsen er at opnå større viden om sammenhængen mellem idrætsfaciliteterne og idræts- og motionsdeltagelsen, dvs. om de generative mekanismer, der kan udløse potentielle kræfter i strukturerne og dermed kan konstituere den nævnte sammenhæng mellem idrætsfaciliteterne og idræts- og motionsdeltagelsen. Derudover betyder kritisk realisme som videnskabsteoretisk udgangspunkt, at den viden, jeg når frem til, ændrer sig over tid, idet vidensproduktion er en social proces, hvor behovet for og fokus på vidensproduktion ændres i takt med, at samfundet ændres⁷⁵. Hvortil kommer at ny viden også åbner op for nye problemstillinger og forskningsspørgsmål.

Kritisk realisme forholder sig eksplicit til ontologiske udfordringer ved at undersøge sociale fænomener. Imidlertid forholder kritisk realisme sig mere åbent til hvilke kriterier, der må gælde for en valid videnskabelse⁷⁶. Det skyldes, at udfordringer med at forstå og forklare social adfærd primært anses at være en ontologisk udfordring i forbindelse med at sortere forskellige generative mekanismer og de kausale følgeslutninger⁷⁷. Kritisk realisme forholder sig således ikke til de teorier, redskaber eller metoder, der anvendes i vidensproduktionen. Kritisk realisme tager heller ikke eksplicit stilling til de epistemologiske udfordringer i differentieringen mellem faktiske sociale fænomener og produktionen af viden om sociale fænomener. Som Bhaskar udtrykker det: *"Surely, this must be up to the scientists themselves"*⁷⁸.

Kritisk realisme giver desuden mulighed for at kombinere kvalitative og kvantitative analysetilgange i samme undersøgelsesdesign. Når den sociale verden består af åbne systemer kan det have nega-

⁷⁴ Buch-Hansen H. & Nielsen, P. (2005): Kritisk realisme. Roskilde Universitetsforlag. Roskilde og Bhaskar, R. (1989): Reclaiming reality. London, Verso.

⁷⁵ Bhaskar, R. (1989): Reclaiming reality. London, Verso.

⁷⁶ ibid.

⁷⁷ Harrits, G.S. (2010): Understanding and Explaining Political Action. A Mixed Method Strategy i Political Methodology. Committee on concepts and Methods. Working Paper Series. Aarhus Universitet og Harrits, G.S. (2011): More Than Method? A Discussion of Paradigm Differences Within Mixed Methods Research. Journal of Mixed Methods 5(2). 150-166.

⁷⁸ Bhaskar, R. (1989): Reclaiming reality. London, Verso.

tive konsekvenser af at gå ensidigt til analysen heraf. Videnskabelighed forbindes derfor med analyser, der sigter på at forklare sociale fænomener eller sammenhænge med udgangspunkt i, at der findes mangfoldighed af strukturer og mekanismer på tilværelsens virkelige niveau⁷⁹. Dette betyder, at jo mere omfattende og fra des flere vinkler det empiriske domæne afdækkes, jo bedre og mere præcist tilnærmes de generative mekanismer og strukturer, man søger afdækket. Hermed er kombinationen af en kvalitativ og en kvantitativ tilgang helt essentiel.

Inden for kritisk realisme anvendes ofte, hvad der kaldes for 'mixed methods studies'⁸⁰, som kendetegnes ved, at der anvendes forskellige metoder til at validere resultater, slutninger, faktorer, redskaber m.v. Typisk anvendes der forskellige trianguleringsmåder. Når trianguleringen indbefatter anvendelsen af forskellige metoder kaldes det for en metode-triangulering (i modsætning til bl.a. data-triangulering, teori-triangulering og undersøger-triangulering). Her kan der igen skelnes mellem 'within method triangulation', hvor der f.eks. anvendes forskellige kvantitative metoder (eller forskellige kvalitative metoder) og 'across method triangulation', hvor kvantitative og kvalitative metoder anvendes til at validere den samme slutning eller komplimenterer hinanden⁸¹. En lidt anden form for 'mixed method' er først at gennemføre en række interviews og på baggrund af disse interviews konstruere et spørgeskema, som så udsendes til en større gruppe personer. Her anvendes den kvalitative metode til at udvikle et kvantitativt redskab. Men det kunne lige så vel være omvendt, at kvantitative metoder anvendes til at udvikle et kvalitativt redskab.

Denne afhandling er et eksempel på et 'across-method' studie, hvor afhandlingens delstudier anvender enten primært kvalitative eller kvantitative metoder – eller i visse tilfælde en kombination af begge. Især studiet af idrætsfaciliteter og idrætspolitikken i Ringsted Kommune kombinerer kvalitativ (interview og historisk materiale) og kvantitativ (GIS-analyse) metode for at afdække udviklingen i den undersøgte periode. Afhandlingens to studier af henholdsvis børns og voksnes idrætsdeltagelse i sammenhæng med tilstedeværelsen af idrætsfaciliteter er i højere grad baseret på kvantitative metoder. Det betyder, at afhandlingens forskningsdesign endvidere kan karakteriseres som et 'component mixed method' design, hvilket henviser til, at metoderne ikke nødvendigvis implementeres samtidigt, men separat og parallelt i undersøgelsesforløbet, og at metodeintegrationen ikke finder sted før den overordnede fortolkning og konklusion. 'Mixed method' begrundes primært med,

⁷⁹ Buch-Hansen H. & Nielsen, P. (2005): Kritisk realisme. Roskilde Universitetsforlag, Roskilde

⁸⁰ Det oprindelige udtryk benyttes i stedet for at oversætte begrebet 'mixed method' til f.eks. 'kombinerede metoder', da det oprindelige udtryk er mere dækkende og omfattende, end hvad en evt. dansk oversættelse af ordet ville være.

⁸¹ Tashakkori, A. & Teddlie, C. (2003): Handbook of Mixed Methods in Social & Behavioral Research. Thousand Oaks: Sage.

at ingen metode kan besvare alle spørgsmål, og kun gennem forståelse og forklaring af så mange spørgsmål som muligt, med dertil knyttede metoder, opnås den største grad af overordnet forståelse af afhandlingens tema(er).

Desuagtet bygger alle afhandlingens delanalyser på et omfattende empirisk datamateriale, som er behandlet på systematisk og transparent vis. Dermed tilvejebringer analyserne valid og dybdegående viden i forhold til afhandlingens overordnede formål med at opnå større viden om sammenhængen mellem idrætsfaciliteterne og idræts- og motionsdeltagelsen i et planlægningsperspektiv.

De valgte teoretiske perspektiver (som præsenteres i næste del) har en vis betydning i en kritisk realistisk tilgang, da de generative mekanismer ikke umiddelbart kan iagttages (i det faktiske domæne), og derfor må identificeres analytisk (i det empiriske domæne)⁸². De teoretiske perspektiver jeg anvender, skal således både fungere som 'ordnende tolkningsrammer' og som begrebsdannende for såvel hændelser som mekaniser og interne relationer i afhandlingens analyser.

Dermed er der, efter min opfattelse, god overensstemmelse mellem de videnskabsteoretiske antagelser og den konkrete metode- og teorianvendelse.

⁸² Andersen, S.A. (2007): Kritisk realisme som perspektiv i socialt arbejde – en introduktion og forskningsoversigt. Arbejdsnotat. Social Skriftserie. Den sociale Højskole i Aarhus, nr. 8.

DEL II
—
CENTRALE TEMAER

2. Teoretisk baggrund

Hovedvægten i afhandlingen ligger både arbejdsmæssigt og forståelsmæssigt i delstudiernes omfattende empiriske materiale, dvs. i indsamlingen, systematiseringen og behandlingen af både den kvalitative og kvantitative data. Disse data er behandlet ud fra forskellige teoretiske referencerammer, hvorimod den teoretiske diskussion generelt er vægtet mindre i afhandlingen.

De teoretiske perspektiver, der introduceres i dette kapitel, skal opfattes på to forskellige måder. Afsnittene om planlægningsperspektiver og -rationaler samt institutionel teori anvendes afslutningsvis i afhandlingens første studie, til at belyse udviklingen af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune. Dermed kommer disse teorier til at fungere som 'dåseåbner' til at begrebsliggøre og analysere undersøgelsesfeltet⁸³. Anderledes forholder det sig med afsnittene om henholdsvis 'den økologiske model' og 'modellen for dualprocessen af miljøets påvirkning på fysisk aktivitet'. De to modeller skal her ses som en 'repræsentation' af virkeligheden⁸⁴, som skal sætte rammen for afhandlingens to sidste studier, og hvor modellerne er med til at skabe forståelse i forbindelse med diskussionen af resultaterne herfra.

2.1 Planlægningsperspektiv og -rationaler

Dette afsnit præsenterer et perspektiv, der stiller skarpt på planlægningsrationaler inden for en politisk kontekst, eller med Friedmanns⁸⁵ ord, om hvorvidt planlægningen skal arbejde for vedligeholdelsen af etablerede magtrelationer, for en gradvis systemændring eller en radikal transformation af samfundet. Perspektivet inddrager en række henvisninger til den historiske udvikling af planlægningsdisciplinen og omhandler i lige så høj grad spørgsmålet om for hvem der skal planlægges, som 'hvorfor planlægge'⁸⁶.

Ideen om at planlægge byer (eller områder) i en eller anden form er lige så gammel som den bymæssige civilisation selv. Planlægning i moderne forstand, forstået som systematisk brug af viden som grundlag for handling til et formål, der ligger udenfor den urbane form, er dog en forholdsvis ny grundidé. Selvom moderne planlægning har sin oprindelse i oplysningstiden, blev den ikke brugt

⁸³ Jf. Høyer, K. (2007): Hvad er teori, og hvordan forholder teori sig til metode? I: Vallgård S, Koch L, red. Forskningsmetoder i folkesundhedsvidenskab. København: Munksgaard Danmark, 2007:17–41.

⁸⁴ *ibid.*

⁸⁵ Friedman, John (1987): *Planning in the Public Domain: From Knowledge to Action* New Jersey, Princeton University Press

⁸⁶ Steinø, Nicolai (2003): *Vision, plan and reality – Urban design between conceptualization and realization*, Ph.d. afhandling ved Arkitektskolen i Århus

før begyndelsen af den tyvende århundrede. I denne form har planlægning gennemgået en dramatisk udvikling; fra formningen af den moderne planlægning i perioden fra slutningen af det nittende århundrede til omkring 1910, gennem en periode med institutionalisering, professionalisering og selv-erkendelse i mellemkrigstiden, til en periode med standardisering, krise og differentiering i efterkrigstiden⁸⁷. Planlægningen er i dag i høj grad en fragmenteret størrelse, grundet forvirringen af konkurrerende ideer, hver med sin sektorielle interesse (se efterfølgende tabel). Men forandringer i teknologi og samfund har også haft substantiel indflydelse på planlægningen, blandt andet individualisering, globalisering og skiftet fra government til governance, dvs. en bevægelse væk fra den hierarkiske og bureaukratiske styreform baseret på repræsentativt demokrati og en klar opdeling mellem stat og civilsamfund imod en netværksstyreform, baseret på repræsentation og aktivisme. Samtidig er det fraværet af en tydelig overordnet rationalitet bag og i planlægningen, der har betydet, at planlægning generelt har udviklet sig forskelligt, og det derfor er de kommunale aktørers indstilling til og forståelse for planlægningen, der er bestemmende for, hvordan planlægningsopgaven løses lokalt⁸⁸.

Der eksisterer således mange forskellige begrundelser og argumenter for at planlægge. Instrumentel rationalitet stammer fra en Webersk forståelse, hvori kriteriet for succes er relateret til resultatet/målet. Kommunikativ rationalitet er hentet fra Habermas' tankeverden, og her er det forståelse og værdier, som er kriteriet for succes. I denne sammenhæng er den sociale rationalitet fra Diesing også relevant at inddrage. Denne kan ses som en subtype af den kommunikative rationalitet men er dog i højere grad deskriptiv. Den indebærer, at personlige forhold er mindst lige så vigtige som eksempelvis økonomiske kriterier. I andre sammenhænge kan man også snakke om blandt andet politisk og økonomisk rationalitet, men disse er ikke vurderet relevante her.

Ud over forskellige former for rationalitet er det dog relevant at diskutere grader af rationalitet. For eksempel benævnes synoptisk planlægning også rationalistisk planlægning i litteraturen, hvilket virker logisk. På den anden side benævnes inkrementel planlægning en gang imellem som ikke-rationalistisk planlægning, hvilket er mindre logisk⁸⁹. En benævnelse som begrænset rationalitet vil

⁸⁷ Campbell, Scott & Fainstein, Susan S. (1996): Introduction: The Structure and Debates of Planning Theory, I: Campbell, S. & Fainstein, S. (red.): Readings in Planning Theory, Blackwell, Malden

⁸⁸ Tolstrup, A. (2006): En finger på plankulturen; rapport, Institut for Samfundsudvikling og Planlægning, Aalborg Universitet

⁸⁹ Jørgensen, Lars Overgaard (2002): På vej eller afvej. Sammenfattende kommunal planlægning i Danmark - ved indgangen til et nyt årtusind, Ph.d.-afhandling, Institut for Samfundsudvikling og Planlægning, Aalborg Universitet

være at foretrække. Tabel 2.1 herunder beskriver nogle forskelle mellem fuld/rendyrket og begrænset rationalitet, uanset form for rationalitet.

Tabel 2.1 Begreber i planlægningsterminologien relateret til hhv. begrænset og fuld rationalitet (Jørgensen, 2002).

Begreber fra planlægnings-terminologien	Rationalitet	
	Begrænset	Fuld/rendyrket
Perspektiv	Fragmentarisk	Ensartet
Mål-middel relationer	Utydelig	Hierarkisk
Analyse	Partisk	Objektiv
Beslutning	Flertydig	Entydig
Løsning	Politisk konsensus	Bedste/optimal løsning

Med udgangspunkt i disse typologier beskrives rationaliteten og den paradigmatisk kerne i de mest grundlæggende perspektiver for at planlægge i tabel 2.2 herunder. Beskrivelsen baserer sig på Hudson og Strands gennemgang og klassifikation af planlægningstraditioner⁹⁰.

Tabel 2.2 De forskellige perspektiver for at planlægge i forhold til typer af rationalitet og paradigmatisk kerne.

Perspektiv	Rationalitet i planlægningen	Paradigmatisk kerne
Radikal	Begrænset instrumentel rationalitet	Planlægning kan ændre eksisterende systemordner og magtstrukturer.
Synoptisk	Fuld instrumentel rationalitet	Planlægning bør søge efter den bedste kombination af midler på baggrund af givne mål.
Inkrementel	Begrænset instrumentel rationalitet	Planlægning bør søge efter et tilfredsstillende alternativ givet et uklart men samtidigt valg af mål og midler.
Kommunikativ	Fuld kommunikativ rationalitet	Planlægning bør organisere en dialog for at fremme demokratiet i en søgen efter en løsning, som er alment acceptabel.
Advokat	Begrænset kommunikativ rationalitet	Planlægning bør modvirke kommunikativ forvrængning for at skabe lige muligheder og skabe retfærdige alternativer.

⁹⁰ Hudson, B., M. (1979): Comparison of current planning theories: Counterparts and contradictions. With comments by Thomas D. Galloway and Jerome L. Kaufman. J. of American Planning Association, Vol. 45, number 4. 1979. og Strand, A. (1989): Planlægningsteori (Planning theory). Inst. for By- og Regionsplanlægning. Arkitekavdelingen, Norges Tekniske Høgskole.

Planlægningsrationaler er som angivet et komplekst emne, og rationalitet er generelt noget, der ikke let lader sig beskrive eller analysere. Men som diskuteret i det foregående kan spørgsmålet om planlægningsrationaler ikke adskilles fra det politiske spørgsmål om hvem, der planlægges for, og hvilke faglige roller planlæggeren har, jf. tabel 2.3. Disse to spørgsmål udgør dermed en mere lettilgængelig indgang til diskussionen af den kommunale planlægning af idrætsfaciliteter.

Tabel 2.3 De forskellige perspektiver for at planlægge i forhold til planlæggerens rolle og hvem, der planlægges for⁹¹.

Perspektiv	Planlæggerens rolle	Hvem planlægges for
Radikal	Visionær aktivist/faglig udviklingskonsulent	En ny systemorden
Synoptisk	Teknokrat	Almenvellet
Inkrementel	Administrator	Almenvellet/den eksisterende systemorden
Kommunikativ	Facilitator	Alle (med vægt på de 'svage')
Advokat	Konsulent/talsmand	De 'svage' og uarticulerede.

Der vil sandsynligvis kunne identificeres flere forskellige planlæggerroller, og den enkelte planlægger har måske også flere roller (ligesom der kan findes flere passendhedslogikker i en organisation). Desuden er planlægning som nævnte tidligere politik, og planlæggerne har ikke altid magt, som de har agt. I den politiske beslutningsproces spiller mange andre rationaler ind på planlægningsgrundlaget. Når det faglige argument kun er en del af beslutningsprocessen, afgøres det i mange tilfælde af teknikerens eller andre interessenters evne til at overbevise politikerne om sagen, hvorvidt ønskerne bliver en realitet. Derfor er samspillet mellem politikere, teknikere og andre interessenter afgørende. I den forbindelse viser afhandlingens første studie netop, at enkeltpersoners gøren og laden kan have været mere afgørende end de rene faglige argumenter i planlægningen af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune. I kapitlet om dette studie⁹² vurderes det således, hvilke(t) planlægningsrationale(r) der er til stede – dog med udgangspunkt i en institutionel forståelses- og fortolkningsramme.

⁹¹ Fra Tolstrup, A. (2006): En finger på plankulturen; rapport, Institut for Samfundsudvikling og Planlægning, Aalborg Universitet

⁹² Se kapitel 5. Ændringer i idrætsfaciliteterne siden 1980.

2.2 Institutionel teori

I afhandlingens første studie, vedrørende ændringer i idrætsfaciliteterne i Ringsted Kommune fra 1980, anlægges overordnet et institutionelt perspektiv. Herigennem kan belyses institutioners betydning for udviklingen af idræts- og facilitetspolitikken i Ringsted Kommune, og hvordan institutioner var med til at skabe institutionalisering og institutionel forandring i samspil med de politisk handlende aktører, som de interagerede med.

Institutioner er imidlertid ikke et fast defineret begreb, og der findes mange forskellige teoretiske definitioner heraf. Men her lænes der primært op ad Jacob Torfings brede definition:

*”Institutioner er en samling relativt faste interaktionsmønstre, der skyldes aktørernes tillærte handling, som er formet gennem tilstedeværelsen af stabile rammer for handling.”*⁹³

Institutioner defineres således som en social praksis, der genskabes og gentages, og som derfor tages for givet af aktørerne. Institutioner opbygges mellem aktører og strukturer og mellem konflikt og koordination⁹⁴. Der er dog visse distinktioner mellem organisationer, institutioner, kultur og sociale bevægelser, hvilket gør, at en institution er mindre fast og formel end en organisation, men mere fast og formel end kultur og sociale bevægelser. Alle organisationer er institutioner, men ikke alle institutioner er organisationer. Alle institutioner er kulturelle systemer, men ikke alle kulturelle systemer er institutionaliserede⁹⁵.

Der findes adskillige institutionelle tilgange inden for det humanistisk-samfundsvidenskabelige felt. Her er dog valgt at tage afsæt i historisk institutionalisme og sociologisk ny- institutionalisme som forståelses- og fortolkningsrammer i analysen af resultaterne fra afhandlingens første studie. Inden for historisk institutionalisme antages det, at institutionerne har karakter af historiske overleveringer, da de oftest er resultatet af politiske kompromisser mellem flere (ofte magtfulde) aktører. Et kompromis er udtryk for en bindende enighed mellem disse magtfulde aktører, og dermed tilføres den politiske proces et stærkt element af stabilisering⁹⁶. Forandringer fordrer således forhandling af

⁹³ Torfing, Jacob: Institutionelle teorier inden for politologi; I: Nielsen, Klaus (2005): Institutionel teori – en tværfaglig introduktion, Roskilde Universitetsforlag, Roskilde.

⁹⁴ ibid.

⁹⁵ Nielsen, Klaus: Institutionelle tilgange i samfundsvidenskaberne – en introduktion; I: Nielsen, Klaus (2005): Institutionel teori – en tværfaglig introduktion, Roskilde Universitetsforlag, Roskilde

⁹⁶ Thelen, Kathleen (1999): Historical institutionalism in comparative politics, Annual Reviews, Political Science, 2:369-404

nye kompromisser. Den historiske institutionalisme lægger sig dermed imellem den sociologiske ny-institutionalisme, der vil hævde, at aktørerne altid vil handle ud fra kollektive normer og målsætninger, og den rationelle teori (rational choice theory), der hævder, at aktørerne kun handler efter egne individuelle og egoistiske mål. Herunder vil henholdsvis teorien om historisk institutionalisme og den sociologiske ny-institutionalisme blive uddybet.

Historisk institutionalisme

Den historiske institutionelle teori er blandt andet udviklet som en kritik rettet mod efterkrigstidens behaviorisme, hvor politik blev forklaret ud fra adfærd uden hensyn til den institutionelle kontekst. Fremstillingen af den historiske institutionalisme vil her basere sig på tre nyere teoretikere, Poul Pierson, Kathleen Thelen og Wolfgang Streeck. Disse har været toneangivende i debatten omkring udviklingen af teori og metode indenfor denne forskningsretning. Af hensyn til overskueligheden vil der udelukkende blive beskrevet karakteristika for den historiske institutionalisme i dette afsnit, vel vidende, at der er mange ligheder og flydende overgange mellem de enkelte retninger. Centralt for den historisk institutionalisme er, at den har sin styrke på makroniveau, dvs. på overordnet politisk niveau, Metodisk har retningen overordnet fokus på, hvordan politik formes af institutionerne.

Historisk institutionalisme er deskriptiv i sin tilgang. Historisk institutionalisme definerer institutioner og det der studeres, består såvel i formelle som uformelle regler og procedurer, inkluderende de forvaltningsmæssige rettigheder og pligter. Samtidig er det institutionerne, der danner grundlaget for beslutningsprocesserne og deltagerne. Institutioner beskrives som byggestenen, der skaber social orden såvel forvaltningsmæssigt som økonomisk. Dette fører videre til de begreber, historisk institutionel teori benytter sig, som afsæt for iagttagelse af institutioner. Her er et af de centrale begreber sporafhængighed (*path dependence*) Ved sporafhængighed forstås et handlingsmønster, som er gældende over tid og for, hvilken der vil være høje transaktionsomkostninger ved at fravige. Pierson tager udgangspunkt i Sewells definition på sporafhængighed:

“That what happens at an earlier point in time will affect the possible outcome of a sequence of events occurring at a later time.”⁹⁷

Omvendt siger Pierson i forhold til sporafhængighed, at politik som disciplin er mere dynamisk og foranderlig i sin udførelse end institutionerne kan honorere grundet den iboende konstitutive regel-

⁹⁷ Pierson. Poul (2000): Increasing Returns, Path Dependence, and the Study of Politics, s. 252 in American Political Science Review, volume 94 number 2.

bundenhed, som er træg at påvirke. Men der pågår kontinuerligt en påvirkning af institutionerne fra omgivelserne og en politisk ageren, der er knyttet til den hidtidige måde at handle på. Sporafhængighed er baseret på feedback, og tilpasning indenfor de institutionelle grænser. Der medfører, at institutionernes udformning har betydning for de valgmuligheder, der stilles til rådighed for beslutningstagerne og ud fra den feedback, beslutningstagerne får fra deres vælgere, lærer beslutningstagerne, hvilke institutioner og hvilken politik, der tjener dem bedst. Dette er også iagttaget på tværs af nationalgrænser. Om de politiske beslutninger fremhæver Pierson yderligere, at tidshorisont i politik er fra aktørernes side ofte påvirket af ønsket om valg eller genvalg, hvorfor de kortsigtede konsekvenser for den førte politik har størst fokus. Selvom den positive feedback mekanisme kan resultere i, at institutionerne anspores til at gentage eller fortsætte efter samme handlemønstre over tid, hvorved det som proces bliver selvforstærkende og selvbekræftende. Dette er endnu et centralt begreb, som kaldes *increasing return*, som resulterer i stabilitet i institutionen. Et sidste begreb er *critical junctures*, dvs. hvor sporafhængigheden brydes. Critical junctures udløses ved en forskydning af den ligevægtstilstand, som en given sporafhængighed har givet. Forskydningen kan opstå som et udslag af ændrede forudsætninger eller uforudsete begivenheder. Uagtet, at den givne ændring kan være ubetydelig af størrelse, kan den have udslagsgivende og uforudsigelige konsekvenser for de videre processer i institutionen. Timing er vigtig, forstået således at indtræffer der en begivenhed på et tidspunkt i feedback mekanismen, hvor *increasing return* ikke er at betragte som værende konstitueret, kan det udløse *critical junctures*⁹⁸.

Pierson har yderligere nogle betragtninger i forhold til, hvordan det politiske liv kan iagttages i de politiske institutioner. Han mener, at der ikke altid er sammenhæng mellem indsats og effekt i politik. På kort sigt mener han, at politik i højere grad er baseret på autoritet end på forhandling. Politik som disciplin er mere dynamisk og foranderlig i sin udførelse, end institutionerne kan honorere grundet den iboende konstitutive regelbundenhed, som er træg at påvirke. Med disse betragtninger kan konteksten til sporafhængighed synes at svækkes. Men kultur, gældende normer og værdier er elementer han inkluderer, som betydende parametre i den historisk institutionelle tilgang; og tilgrundliggende for vores handlinger⁹⁹.

Institutionelle forandringer kan iagttages med ovennævnte begreber. Thelen og Streeck mener, at fokus på, hvordan institutioner etableres og hvilke mekanismer, der har indflydelse på stabilitet omvendt kan give indikationer på, hvad der politisk kan foranledige institutionelle forandringer. Prin-

⁹⁸ *ibid.*

⁹⁹ *ibid.*

cipielt mener de, at institutionel forandring pågår kontinuerligt, som konsekvens af de daglige processer og det samspil, der er henholdsvis i institutionen og med det omgivende samfund¹⁰⁰. Thelen og Streeck har på grundlag af egne og andre teoretikers empiriske og teoretiske studier fremskrevet en model, som beskriver karakteristika ved institutionel forandring. Modellen opererer med fem faser for institutionel forandring. Thelen og Streeck tilskriver den institutionelle forandring, som fremstilles via de fem faser, til at foregå som en gradvis og kontinuerlig proces. Disse fem faser på institutionel forandring vil her kort blive beskrevet og inddraget i diskussionen efter 1. studie, til at perspektivere og forklare, hvordan rationaler ændrer sig i institutioner¹⁰¹. De fem faser er:

Displacement, forskydning i en ellers stabil institution. Institutioner er her kendetegnet ved institutionel træghed i forhold til de normsættende institutioner. Institutionerne på dette niveau udvikler eksempelvis aktivt ny handlelogik i de eksisterende institutioner eller genopdager og aktiverer sovende eller latente institutionelle ressourcer.

Layering, aflejring kan ses som udslag af increasing return. Institutioner er her kendetegnet ved, at nye elementer, som tilknyttes den eksisterende institution, gradvist ændrer strukturen, den differencieres. Udvikling af institutioner på dette niveau foregår gradvist gennem kompromisser, der over tid erstatter hidtidige mønstre eller via knopskydning i de eksisterende strukturer.

Drift (flyder), institutioner kan her se stabile ud på overfladen, men har negligeret påvirkningen fra og tilpasning til omgivelserne. Institutioner er her kendetegnet ved, at deres resultater påvirkes grundet manglende strategisk tilpasning til ændringer i omgivelserne. Det betyder eksempelvis, at hidtidige regler opretholdes, selv om betingelserne for reglerne er ændret.

Conversion, konvertering kan opstå som konsekvens af magtforskydning i og omkring institutionen eller at der er ændret sporafhængighed. Kendetegnet er her genfortolkning af gamle institutioner rettet mod nye formål. Behovet for genfortolkning kan skyldes manglende fremsyn på grund af begrænsninger i det institutionelle design, eller at der er indlejret institutionelle modsætninger grundet gentagne institutionelle kompromisser. Alternativt kan det skyldes en top-down, bottom-up reaktion i forhold til, at regler givet oppefra forskydes nedefra.

Exhaustion, udmattelse som udtryk for et gradvist institutionelt forfald over tid. Kendetegnene kan være aftagende 'returns', eventuelt har institutionen nået sin grænse for vækst eller cost benefit rela-

¹⁰⁰ Streeck, Wolfgang & Thelen, Kathleen. Beyond continuity, Institutional change in Advanced Political Economies, Oxford University Press, 1. udgave 1995.

¹⁰¹ *ibid.*

tioner har ændret sig. Endelig kan institutionen have undermineret egen eksistensberettigelse som naturlig konsekvens af sin udvikling.

Sociologisk ny-institutionalisme

Samfundsforskerne James March og Johan Olsen bliver her benyttet til at præsentere den sociologiske ny-institutionalisme¹⁰². March og Olsen er grundlæggende optaget af, hvad der får samfundet til at fungere som en relativt gnidningsfri kollektiv enhed og argumenterer for, at ny-institutionalismen er nøglen til at forstå dette¹⁰³. Essensen er, at individer altid befinder sig inden for en institutionel kontekst. Det betyder f.eks., at politiske aktører (og andre) ikke handler ud fra egne individuelle motiver, men under konstant iagttagelse af gældende spilleregler inden for et givent område, f.eks. idræts- og fritidsområdet. Det enkelte individ underlægger sig således automatisk kollektivet – eller organisationen – og definerer sig selv i forhold til, hvad der er passende adfærd (appropriate) i forhold til den organisation, som de kun er en enkelt del af¹⁰⁴. March og Olsen introducerer begreberne 'logic of appropriateness' og 'logic of consequentiality'. Begrebet 'logic of appropriateness' dækker over, at den enkelte aktør overvejer, hvilke handlingsmuligheder der findes i en given situation set i forhold til aktørens identitet og rolle. Herudfra vælges den mest passende handling i overensstemmelse med institutionens kode for passende adfærd. Aktøren fokuserer altså i højere grad på mulighederne for at handle inden for rammerne af passende adfærd end for valgets konsekvens. Hvis aktøren i højere grad fokuserer på valgets konsekvens, karakteriseres dette som værende dækket af begrebet 'logic of consequentiality'. Denne repræsenterer samtidig en mere selvisk adfærd baseret på egeninteresser og kan dermed ikke udgøre nogen sammenbindingskraft mellem enkeltdelene¹⁰⁵.

Begreberne er dannet ud fra organisationssociologiske præmisser og hører hjemme i den institutionelle retning, der hedder sociologisk ny-institutionalisme. Sociologisk ny-institutionalisme er optaget af, hvordan aktørernes handlingsvalg og handlingsmønstre er indvævet i sociale processer, og et omdrejningspunkt i sociologien er netop social handling og dynamikken i det, der vedligeholder og udvikler social handling¹⁰⁶. Den traditionelle institutionalisme fokuserede ligesom ny-institutionalismen på politiske institutioner, men hvor den traditionelle institutionalisme beskrev de formelle og lovbestemte træk ved politiske institutioner, beskriver ny-institutionalismen institutionernes ufor-

¹⁰² March, J.G. & Olsen, J.P. (1989): *Rediscovering Institutions*. New York: Free Press

¹⁰³ Thomsen, Jens Peter Frølund (1994): Ny-institutionalismen. *Grus* nr. 43 1994, s. 5-21.

¹⁰⁴ *ibid.*

¹⁰⁵ *ibid.*

¹⁰⁶ Mac, Anita: *Institutionelle teorier inden for sociologi*; I: Nielsen, Klaus (2005): *Institutionel teori – en tværfaglig introduktion*, Roskilde Universitetsforlag, Roskilde

melle regler, normer og værdier ud fra den betragtning, at dette fortæller mere om, hvordan de politiske institutioner fungerer end de formelle forskrifter¹⁰⁷.

Det centrale er således, at adfærd i sociologisk ny-institutionalisme i højere grad er baseret på at identificere den normativt passende adfærd (logic of appropriateness) end at kalkulere på effekten af forskellige valgmuligheder (logic of consequentiality). Der indgår 3 elementer i en logik om passende adfærd: *genkendelse* (hvilken type situation er dette?), *identitet* (hvilken type organisation er dette?) og *regler* (hvad gør en organisation som denne, i en situation som denne?). At handle inden for en logik om passende adfærd, gør det med andre ord nødvendigt for aktørerne både at være i stand til at bestemme sin identitet, den type af situation de befinder sig i, og hvilken type handling der er passende i den forbindelse. Den sociologiske ny-institutionalisme tager derfor dets udgangspunkt i et hermeneutisk institutionsbegreb og antagelsen om at institutionen er opbygget gennem et hermeneutisk loop. Dvs. at institutioner både er regler, procedurer og normer, samt de paradigmer og forestillinger, som understøtter dem¹⁰⁸.

Det institutionelle perspektiv danner baggrund for en række overordnede arbejdshypoteser, som teorien har inspireret mig til at gå efter i de empiriske analyser i afhandlingens første studie. Med udgangspunkt i ny-institutionel teori ønsker jeg at belyse to konkurrerende hypoteser. Den første går ud på, at udbygningen af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune er resultat af de (ændrede) behov og interesser, som idræts- og motionsdeltagelsen har undergået, dvs. en relativ rationel beslutning bestemt af borgerens interesser og ønsker (jf. logic of consequentiality/konsekvenslogik). Den anden teori går ud på, at udbygningen af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune mere er et resultat af de tilstedeværende dominerende organisations- og institutions-interesser (herunder også idrætsforeninger), samspillet med andre interesser (f.eks. lokale interesser) og den dominerende forestilling om idrætten (idrætsdiskursen) (jf. logic of appropriateness/passendehedslogik). Som supplement til dette fører begreberne fra historisk institutionalisme til følgende arbejdshypoteser:

- Det forventes at 'Ringsted-undersøgelsen' fik stor betydning for idræts- og facilitetspolitikken i kommunen og for alle de involverede aktører.
- Ringsted Kommune forventes at bakke op om resultaterne fra 'Ringsted-undersøgelsen', idet den bl.a. støttede undersøgelsen økonomisk.

¹⁰⁷ Nielsen, Klaus: Institutionelle tilgange i samfundsvidenskabernes – en introduktion; I: Nielsen, Klaus (2005): Institutionel teori – en tværfaglig introduktion, Roskilde Universitetsforlag, Roskilde

¹⁰⁸ Torfing, Jacob: Institutionelle teorier inden for politologi; I: Nielsen, Klaus (2005): Institutionel teori – en tværfaglig introduktion, Roskilde Universitetsforlag, Roskilde.

2.3 Den økologiske model

I det følgende præsenteres det teoretiske grundlag for afhandlingens studier af henholdsvis børn og voksnes idrætsadfærd, som er relateret til de to engelsksprogede artikler. Grundlaget udgøres af James Sallis' økologiske model (Ecological Model of Four Domains of Active Living), set i relation til idrætsadfærd i de fire kommuner. Overordnet har modellen – afhandlingens overvejende empirisk funderede tilgang taget i betragtning – været med til at afgøre hvilke uafhængige variable, der blev inddraget i de statistiske analyser, ligesom modellen tilsvarende har dannet grundlag for de hypoteser, der er blevet testet. Der redegøres i det følgende for baggrunden for modellen, den overordnede relevans af modellen i forbindelse med studierne og endelig modellens centrale indhold.

Den økologiske model (DØM) skal i vid udstrækning ses i lyset af den udvikling, der har fundet sted inden for forskningen, der beskæftiger sig med fysisk aktivitet og idræt. Denne forskning var fra 1970'erne og to årtier frem hovedsageligt funderet i arbejds- og træningsfysiologien og havde fokus på motion og træning, mens fokus i 1990'erne var på fysisk aktivitet, forstået i bred forstand som et redskab til sundhed samt sundhedsfremme. Udviklingen inden for idrætsforskningen har imidlertid fra slutningen af 1990'erne også haft fokus på såkaldt 'aktiv livsstil' (active living), der udgør en bred forståelse og konceptualisering af idræt, og samtidig er udgangspunkt for en vis del af den forskning, der finder sted i dag. Forskningen er dermed i høj grad gået fra primært at opfatte idræt som en aktivitet til f.eks. at belyse hvad der kan forklare idrætsadfærd. Den brede forståelse af idræt deles af Sallis i forbindelse med hans model, hvorfor DØM er velegnet til studier af idrætsadfærd¹⁰⁹.

Indenfor forskningsområdet *idræt og fysisk aktivitetsadfærd* er der sket et paradigmeskifte fra primært at anvende individorienterede teorier og forklaringsmodeller til at anvende helhedsorienterede eller rettere økologiske teorier og modeller. Skiftet har været initieret af forskningsresultater, der viser, at individorienterede teorier kun til en vis grad kan forklare de forskelle, man ser mellem sammenlignelige grupper og at der er mange faktorer på forskellige niveauer, som har indflydelse på vores adfærd i forhold til fysisk aktivitet¹¹⁰. Baggrunden for DØM er dermed en bestræbelse på at skabe en model, der adskiller sig væsentligt fra individuelle adfærdsmodeller, f.eks. 'Stages of

¹⁰⁹ Sallis, James F., Robert B Cervero, William Ascher, Karla A Henderson, M. Kathrine Kraft & Jacqueline Kerr (2006): An Ecological Approach To Creating Active Living Communities: Annu. Rev. Public Health: 27: 297-322.

¹¹⁰ Nielsen, Gert Allan & Breum Christiansen, Lars (2010): Hverdagsmotion i nærmiljøet; I: Troelsen Jens (red.): Bevægende rammer: omgivelsernes betydning for fysisk aktivitet og sundhed; Syddansk Universitetsforlag, Odense.

change'¹¹¹, der fokuserer på individuelle forhold som determinerende for individets idrætsadfærd. I forlængelse heraf peger Sallis på, at de individorienterede adfærdsmodeller giver et unuanceret billede af, hvad der er afgørende for den enkeltes idrætsadfærd¹¹². Økologiske modeller, som f.eks. Sallis', er således bedre til at forklare idrætsadfærd end de individuelle adfærdsmodeller og tillader en bredere forståelse af, hvad der kan forklare idrætsadfærd¹¹³.

Endelig er DØM kendetegnet ved at bygge på en tværdisciplinær tilgang mellem psykologiske, sociologiske og samfundsvidenskabelige studier af idrætsadfærd, hvilket yderligere gør DØM relevant for denne afhandlings studier. Dette skal ikke mindst ses i lyset af, at langt flere fagdiscipliner i dag, sammenlignet med tidligere, beskæftiger sig med netop idræt og idrætsadfærd. Denne tendens fremhæves som værende positiv af Sallis, idet forudsætningen for at kunne belyse et komplekst og sammensat begreb som idrætsadfærd ifølge Sallis er, at bidrag fra forskellige fagområder integreres gennem skabelse af nye tværdisciplinære tilgange som DØM¹¹⁴. Figur 2.1 herunder illustrerer sammenhænge mellem forskellige typer af fysisk aktivitet på den ene side og individuelle og samfundsrelaterede faktorer på den anden. Faktorerne i modellen kan påvirke hinanden gensidigt. Modellen i figuren er bearbejdet til en dansk kontekst af Lars Breum og Gert Nielsen med udgangspunkt i Sallis' originale model¹¹⁵. Ligesom DØM viser den eksempelvis, at det bebyggede miljø (fysiske omgivelser) påvirker den subjektive opfattelse af mulighederne for fysisk aktivitet (f.eks. idrætsfaciliteter), men samtidig opfattes disse muligheder forskelligt fra individ til individ.

Modellen tjener til at beskrive sammenhængen mellem idrætsadfærd og de inddragede uafhængige variable, der i de to studier fordeler sig på henholdsvis demografiske, socioøkonomiske, miljømæssige og geografiske uafhængige variable. Dette indebærer, at individuelle faktorer, subjektiv opfattelse, det bebyggede miljø samt den kommunale kontekst (politisk miljø) indgår som centrale, forklarende komponenter i modellen. Det er således ifølge modellen på tværs af og i sammenspillet mellem disse niveauer, individets idrætsadfærd determineres og udspiller sig¹¹⁶.

¹¹¹ 'Stages of change' modellen blev udviklet af psykologerne James O. Prochaska og Carlo C. DiClemente i 1980'erne.

¹¹² Sallis, James F., Robert B Cervero, William Ascher, Karla A Henderson, M. Kathrine Kraft & Jacqueline Kerr (2006): An Ecological Approach To Creating Active Living Communities: Annu. Rev. Public Health: 27: 297-322.

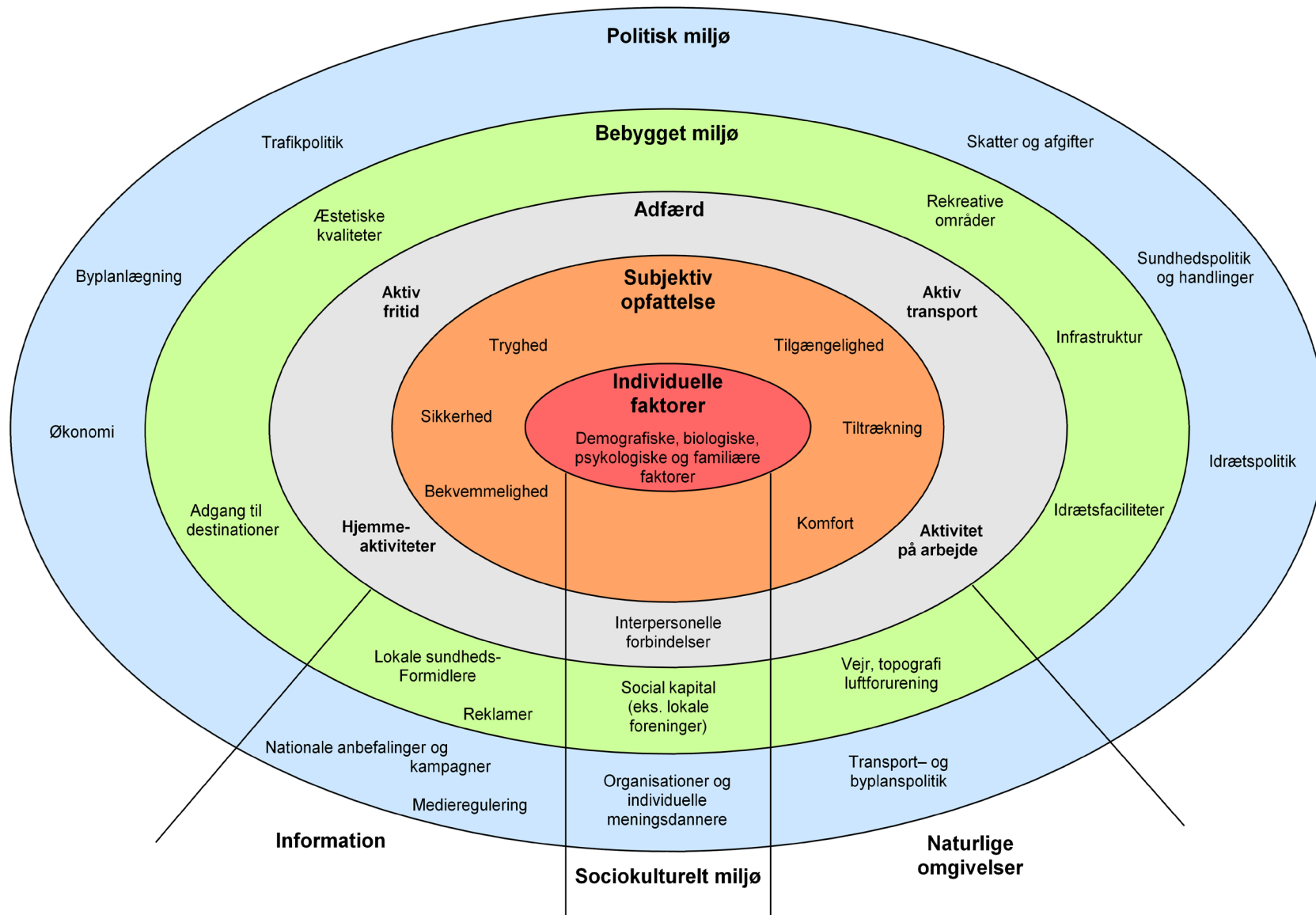
¹¹³ Stokols, Daniel (1996): Translating Social Ecological Theory into Guidelines for Community Health Promotion: Am. J. of Health Promotion: 10: 282-298.

¹¹⁴ Sallis, James F., Robert B Cervero, William Ascher, Karla A Henderson, M. Kathrine Kraft & Jacqueline Kerr (2006): An Ecological Approach To Creating Active Living Communities: Annu. Rev. Public Health: 27: 297-322.

¹¹⁵ Nielsen, Gert Allan & Breum Christiansen, Lars (2010): Hverdagsmotion i nærmiljøet; I: Troelsen Jens (red.): Bevægende rammer : omgivelsernes betydning for fysisk aktivitet og sundhed; Syddansk Universitetsforlag, Odense.

¹¹⁶ Sallis, James F., Neville Owen & Edwin B. Fischer (2008): Ecological Models of Health Behavior: I Karen Glanz, Barbara K. Rimer & K. Viswanath: Health Behavior and Health Education: Jossey-Bass: San Francisco: USA.

Figur 2.1 Helhedsorienteret model for fysisk aktivitet – DØM i dansk kontekst (Breum & Nielsen, 2010).

Der eksisterer en lang række økologiske modeller, der alle har det til fælles, at forståelsen af 'økologi' som term er helt central. Økologi refererer i denne sammenhæng til den transaktion, der kan iagttages mellem det enkelte individ og dennes fysiske, sociale og kulturelle omgivelser i bred forstand, når der rettes fokus på idrætsadfærd¹¹⁷. Økologiske adfærdsmodeller, som f.eks. Sallis', er i stand til at give et nuanceret indblik i, hvilke faktorer, der har betydning for idrætsadfærd, idet disse sammentænker individuelle og miljømæssige faktorer. Dermed gør de brug af en helhedsorienteret tilgang i forståelsen af idrætsadfærd¹¹⁸. I overensstemmelse hermed skriver Sallis:

*"Ecological models are particularly well suited for studying physical activity, because physical activity is done in different places"*¹¹⁹

DØM er således velegnet i studiet af fysisk aktivitet såvel som idrætsadfærd, idet DØM forholder sig til en række kontekstuelle betingelser som er betydningsfulde for idrætsadfærden.

I forlængelse heraf er der i DØM fem niveauer, der henholdsvis omhandler *adfærd, individet, subjektivt oplevede omgivelser, fysisk omgivelser og politisk miljø*. I den sammenhæng er det væsentlige, at de enkelte niveauer ikke kan ses som værende indbyrdes uafhængige¹²⁰, hvorfor alle fem niveauer beskrives i det følgende, selvom de i varierende omfang er relevante for specialets analyse. Samspillet mellem de enkelte niveauer kommer til udtryk ved, at fire forhold overordnet synes at gælde på tværs af de fem niveauer i modellen. Således gælder det på én og samme tid, at adskillige faktorer påvirker idrætsadfærd, at omgivelserne hvori idrætsadfærd udspiller sig er multidimensionelle, at interaktionen mellem individet, der besidder en idrætsadfærd, og dennes omgivelser kan foregå på mange forskellige niveauer, og endelig at denne interaktion i sin karakter er dynamisk¹²¹.

Adfærd

Adfærd udgør det primære niveau i DØM. Tillige modsvarer dette niveau idrætsadfærd i bred forstand. Adfærdsniveauet repræsenterer ligeledes interaktionen mellem det enkelte individ og dennes omgivelser, og udspiller sig ifølge Sallis inden for fire domæner: *rekreativ aktivitet i fritiden, transport, aktivitet i hjemmet og aktivitet på arbejdet*. Af disse fire domæner retter afhandlingens to

¹¹⁷ Sallis, James F., Neville Owen & Edwin B. Fischer (2008): *Ecological Models of Health Behavior*: I Karen Glanz, Barbara K. Rimer & K. Viswanath: *Health Behavior and Health Education*: Jossey-Bass: San Francisco: USA.

¹¹⁸ Troelsen, Jens, Kirsten Kaya Roessler, Gert Nielsen og Mette Toftager (2008): *De bolignære områders betydning for sundhed*: Syddansk Universitet: Institut for Idræt og Biomekanik: Odense: Danmark

¹¹⁹ Sallis, James F., Robert B Cervero, William Ascher, Karla A Henderson, M. Kathrine Kraft & Jacqueline Kerr (2006): *An Ecological Approach To Creating Active Living Communities*: *Annu. Rev. Public Health*: 27: 297-322.

¹²⁰ *ibid.*

¹²¹ *ibid.*

studier fokus på førstnævnte. De fire øvrige niveauer i modellen er: *det intrapersonelle niveau, niveauet for de subjektivt oplevede omgivelser, niveauet for de fysiske omgivelser og det politiske niveau*, der alle kan opfattes som rammesættende i forhold til adfærdsniveauet¹²².

Det intrapersonelle niveau

Flere forskere er af den opfattelse, at såkaldte individuelle determinanter spiller en betydelig rolle for idrætsadfærden¹²³ – en opfattelse, som i høj grad deles af Sallis i forbindelse med DØM. Det intrapersonelle niveau, placeret centralt i DØM, inkluderer individuelle faktorer, der i en eller anden udstrækning – det være sig såvel positivt som negativt – påvirker individets idrætsadfærd. Det intrapersonelle niveau er udgjort af forskellige demografiske, biologiske, psykologiske og familiære faktorer, som alle tænkes at have indvirkning på individets idrætsadfærd¹²⁴. Ligeledes gælder det, som berørt i det foregående, at det niveau ikke kan ses som værende uafhængigt af de øvrige niveauer i modellen. Således er mange de såkaldte individuelle determinanter et 'produkt' af den sociale og kulturelle kontekst.

Subjektivt oplevede omgivelser

Niveauet for de subjektivt oplevede omgivelser, hvori individets idrætsadfærd udspiller sig, dækker over følelsestilstande som tryghed, sikkerhed, tilgængelighed, tiltrækning, bekvemmelighed og komfort i forhold til de fysiske omgivelseres udformning, muligheder etc. Netop fordi der er tale om *subjektivt oplevede* omgivelser, er der ikke nødvendigvis overensstemmelse mellem individers oplevelse af de fysiske omgivelser, som danner ramme for deres idrætsadfærd. Således er det i den sammenhæng forskelligt, hvad individer opfatter som værende trygge og sikre fysiske omgivelser, samt hvad de forbinder med høj grad af tilgængelighed i forhold til de fysiske omgivelser. Tilsvarende har alle individer ikke samme opfattelse, af hvad der gør de fysiske omgivelser tiltrækkende, bekvemme og komfortable¹²⁵. Der må således forventes at eksistere samvariation mellem de enkelte respondenter i en population som den, der er genstand for statistisk analyse i studierne, med hensyn til variable, der afspejler individets oplevelse af de fysiske omgivelser. Derfor kan variable, der udgør mål for dette niveau, med fordel inddrages i analyser af idrætsadfærd. Ikke desto mindre er sådanne 'subjektive' uafhængige variable ikke indeholdt i de to studiers statistiske analyse, da der i

¹²² Sallis, James F., Robert B Cervero, William Ascher, Karla A Henderson, M. Kathrine Kraft & Jacqueline Kerr (2006): An Ecological Approach To Creating Active Living Communities: Annu. Rev. Public Health: 27: 297-322.

¹²³ Giles-Corti, Billie (2006): People or places: What should be the target?: J. of. Science and Medicine in sport: 9: 357-366.

¹²⁴ Sallis, James F., Robert B Cervero, William Ascher, Karla A Henderson, M. Kathrine Kraft & Jacqueline Kerr (2006): An Ecological Approach To Creating Active Living Communities: Annu. Rev. Public Health: 27: 297-322.

¹²⁵ *ibid.*

datamaterialet ikke er variable, der omhandler dette. Dog berøres dette niveau i diskussionen, hvorfor det alligevel er relevant at præsentere niveauet her.

Niveau for de fysiske omgivelser

Sallis påpeger at fysisk aktivitet finder sted i fysiske omgivelser, hvorfor han finder det nærliggende at lade fysiske opgivelser og karakteren heraf indgå som en central komponent i DØM¹²⁶. I modsætning til det foregående niveau, er der her tale om, hvordan omgivelserne er *objektivt* set, og i den sammenhæng hvordan disse er medvirkende til at determinere individets idrætsadfærd. I forlængelse heraf omhandler de fysiske omgivelser både de naturlige og de bebyggede omgivelser. Begge disse kan ifølge modellen påvirke individets idrætsadfærd – en påvirkning der både kan være positiv og negativ. Overordnet omhandler dette niveau adgang til fysiske omgivelser og hvad der specifikt karakteriserer disse. Relevant for afhandlingens studier er således, hvilke idræts- og bevægelsesmuligheder, der findes gennem de fysiske omgivelser i de fire kommuner, som respondenterne i spørgeskemaundersøgelserne kommer fra. I den forbindelse kan infrastruktur, udformningen af lokalområdet, tilstedeværelsen af idrætsfaciliteter og -anlæg, samt andre forhold i de fysiske omgivelser være fordrende for individets idrætsadfærd og forbundet med dennes idræts- og bevægelsesmuligheder, fremhæves¹²⁷. Nationale såvel som internationale studier fremhæver, i lighed med Sallis, at de fysiske omgivelser udgør en væsentlig forklaringsfaktor i forhold til idrætsadfærd¹²⁸. Derfor inddrages variable relateret til de fysiske omgivelser i den statistiske analyse. Dette vil fremgå af gennemgangen af de pågældende studier i senere kapitler.

Det politiske niveau

Væsentligt for DØM er, at det politiske niveau har betydning for individets idrætsadfærd¹²⁹. Det politiske miljø påvirker således idrætsadfærden gennem forskellige mekanismer, forbundet med lovgivning og politisk regulering. Dette kan både være tilfældet gennem politikker på både transnationalt, nationalt og kommunalt plan, omhandlende f.eks. infrastruktur og byplanlægning samt områder som transport, sundhed og etablering af idrætsfaciliteter¹³⁰. Afhandlingen forholder sig som så-

¹²⁶ Sallis, James F., Robert B Cervero, William Ascher, Karla A Henderson, M. Kathrine Kraft & Jacqueline Kerr (2006): An Ecological Approach To Creating Active Living Communities: Annu. Rev. Public Health: 27: 297-322.

¹²⁷ *ibid.*

¹²⁸ Troelsen, Jens (2007): Prioritering af strategier for passiv forebyggelse og sundhedsfremme for hele befolkningen - et essay om forbedret arealbenyttelse og infrastruktur: Besvarelse af prisopgaven 2006/2007 stillet af Dansk Selskab for Medicinsk Prioritering: Konkrete forslag til strukturelle ændringer til fremme af sundheden i en kommune.

¹²⁹ Sallis, James F., Adrian Bauman & Michael Pratt (1998): Environmental and Policy Interventions to Promote Physical Activity: Am. J. Prev. Med: 15(4): 379-397

¹³⁰ Sallis, James F., Robert B Cervero, William Ascher, Karla A Henderson, M. Kathrine Kraft & Jacqueline Kerr (2006): An Ecological Approach To Creating Active Living Communities: Annu. Rev. Public Health: 27: 297-322

dan ikke til det politiske niveau i de to sidste delstudier, hvorfor dette niveau ikke bliver berørt i den statistiske analyse. Det politiske niveau bliver til gengæld behandlet i afhandlingens første studie, men det bliver ikke med DØM, som udgangspunkt.

Den Økologiske Model – en forståelse af idrætsadfærd på flere niveauer

Samspillet mellem forskellige betydende faktorer synes helt centralt i bestræbelserne på at forstå idrætsadfærd som teoretisk begreb. DØM sikrer således teoretisk støtte til de variable, der formodes at have betydning for idrætsadfærden. DØM er således med til at forstå idrætsadfærd i denne specifikke kontekst, udgjort af de fire kommuner – til trods for at idrætsadfærd, er et yderst komplekst og sammensat fænomen. Således tillader modellen som teoretisk ramme overordnet at opfatte idrætsadfærd, operationaliseret på forskellige måder, som noget der er determineret på flere forskellige og gensidigt påvirkende niveauer. Et af de definerende træk ved tidligere økologiske modeller er en direkte sammenhæng mellem miljø og adfærd uden kognitiv mediering¹³¹. Bandura beskriver dette ræsonnement som 'envejs miljømæssig determinisme', der ikke tager højde for de tovejs relationer, der opstår mellem miljø og det individ der indgår i miljøet, dvs. en slags reciprok determinisme, der går ud på at individer, omgivelser og adfærd gensidigt påvirker hinanden. Individets adfærd beslutes således ikke af de andre faktorer/niveauer, men alle fungerer som et system hvor de påvirker hinanden i større eller mindre grad¹³². Dermed er individerne aktive 'medskabere' af deres omgivelser snarere end blot passive reaktorer.

2.4 Model for dualprocessen mellem miljø og adfærd

Som beskrevet herover er DØM en detaljeret forståelsesmodel for, hvilke faktorer der påvirker det enkelte individs adfærd. Modellen er dog mangelfuld i beskrivelsen af, hvordan de forskellige faktorer gensidigt påvirker hinanden, dvs. hvad der sker i overgangene mellem de forskellige niveauer i DØM. For at synliggøre dette inddrages Kremers' model for miljøets indvirkning på energibalancerende adfærd¹³³. Diskussionen af afhandlingens studier af henholdsvis børn og voksnes idrætsad-

¹³¹ Sallis JF, Owen N (1997): Ecological Models. In: Health Behaviour and Health Education Edited by: Glanz K, Marcus Lewis F, Rimer BK. San Francisco, California: Jossey – Bass

¹³² Bandura A (1986): Social Foundations of Thought and Action New Jersey: Prentice- Hall Inc.

¹³³ Kremers, S. P. J., de Bruijn, G.-J., Visscher, T. L. S. et al. (2006): Environmental influences on energy balance related behaviors: A dual-process view. Int J Beh Nutr Phys Act 3:9.

færd¹³⁴, som er relateret til de to engelsksprogede artikler, vil således tage afsæt i både DØM og Kremers' modeller. DØM som rammesættende model og Kremers' som mere forklarende model.

Figur 2.2 herunder er Jens Troelsens modificering¹³⁵ af den originale model for *dual-process view*, også kaldet *Environmental Research framework for weight Gain prevention (EnRG)*¹³⁶, som illustrerer at omgivelsernes beskaffenhed både direkte og ubevidst kan styre individer til en bestemt adfærd, ligesom omgivelserne indirekte kan påvirke individers intention om en bestemt adfærd. Overordnet viser modellen, at fysisk aktivitet (eller idræt) i relation til det omgivende miljø dels er påvirket direkte som vist i den nedre direkte vej, og dels påvirket indirekte vist i den øvre vej, hvor kognitive processer som mellemed medierer adfærden¹³⁷.

Med rødder i socialpsykologien, arbejdes der ud fra en hypotese om, at informationer modtages og bearbejdes i en fortløbende proces¹³⁸. Den kausale sammenhæng mellem miljøer og adfærd kan derfor forklares ud fra individets håndtering af omgivelsernes budskaber¹³⁹. Dualiteten i modellen består af miljøers samtidige direkte og indirekte påvirkning på den enkeltes adfærd. Adfærd bliver således et resultat af intentionelle handlinger kombineret med en automatiseret adfærd. Denne dobbelte indvirkning kaldes dualproces¹⁴⁰. I relation til afhandlingens genstandsfelt supplerer Kremers' model således Sallis' økologiske model ved i højere grad at fokusere på, hvordan miljøet (i denne sammenhæng idrætsfaciliteter) kan påvirke individers fysiske aktivitet eller idrætsdeltagelse. Herunder skitseres kort de forskellige dele af modellen ligesom den også vil blive bragt i spil i afhandlingens afsluttende diskussion.

¹³⁴ Se kap. 7 og 8.

¹³⁵ Troelsen, J. (2010): En rammende forebyggelse af danskernes folkesundhed. I: Troelsen, J. m.fl. (2010): *Bevægende rammer. Omgivelsernes betydning for fysisk aktivitet og sundhed*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

¹³⁶ Kremers, S. P. J., de Bruijn, G.-J., Visscher, T. L. S. et al. (2006): Environmental influences on energy balance related behaviors: A dual-process view. *Int J Beh Nutr Phys Act* 3:9.

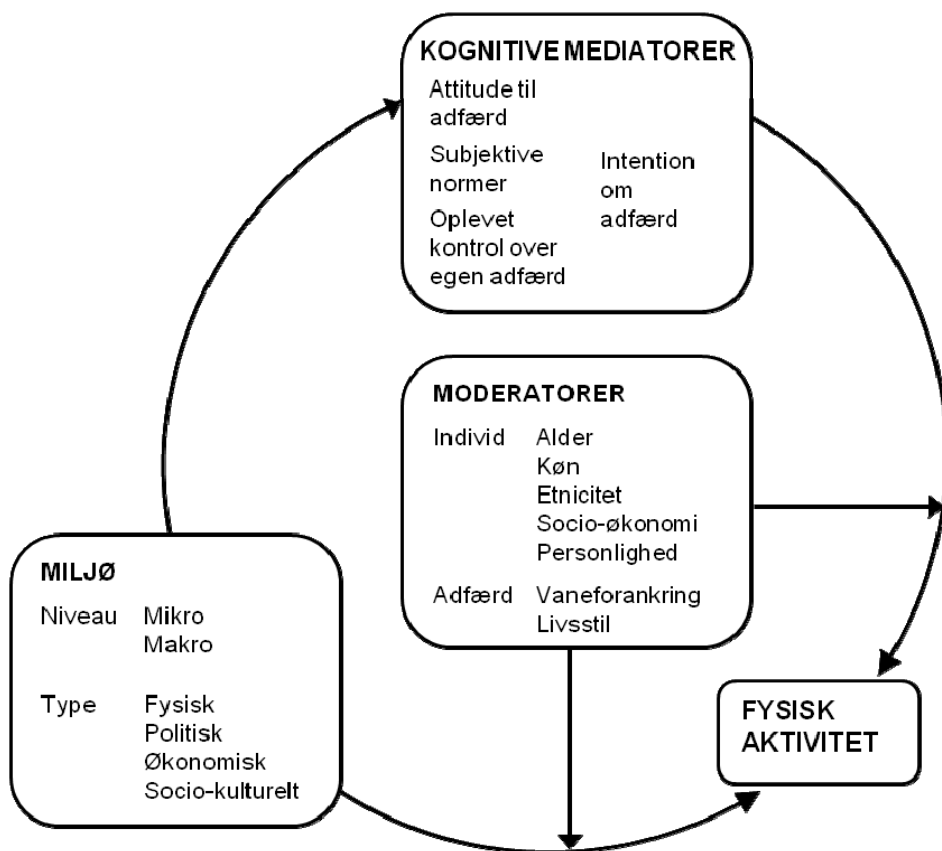
¹³⁷ Troelsen, J. (2010): En rammende forebyggelse af danskernes folkesundhed. I: Troelsen, J. m.fl. (2010): *Bevægende rammer. Omgivelsernes betydning for fysisk aktivitet og sundhed*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

¹³⁸ Kremers, S. P. J. (2010): Theory and practice in the study of influences on energy balance-related behaviors. *Pat Ed Counc* 79, pp. 291-298

¹³⁹ Kremers, S. P. J., de Bruijn, G.-J., Visscher, T. L. S. et al. (2006): Environmental influences on energy balance related behaviors: A dual-process view. *Int J Beh Nutr Phys Act* 3:9.

¹⁴⁰ Troelsen, J. (2010): En rammende forebyggelse af danskernes folkesundhed. I: Troelsen, J. m.fl. (2010): *Bevægende rammer. Omgivelsernes betydning for fysisk aktivitet og sundhed*. Odense: Syddansk Universitetsforlag. og Kremers, S. P. J. (2010): Theory and practice in the study of influences on energy balance-related behaviors. *Pat Ed Counc* 79, pp. 291-298

Figur 2.2 Model for dualprocessen af miljøets påvirkning på fysisk aktivitet.

Den direkte påvirkning

Den fysiske planlægning af miljøet for at fremme fysisk aktivitet er, i følge DØM og modellen for dual-processen, også under indflydelse af det sociale, politiske/økonomiske og kulturelle miljø. Planlægningen skal derfor ses i en helhedsorienteret sammenhæng, hvor de øvrige domæner spiller ind¹⁴¹. I Danmark har vi eksempelvis en meget stor mængde idrætshaller målt pr. indbygger i forhold til stort set alle andre lande. Dette skyldes bl.a. velfærdssamfundets udvikling i Danmark fra 1960'erne og op til slutningen af 1980'erne samt de opgaver, som de kommunalpolitiske og -administrative systemer mere eller mindre frivilligt påtog sig i samme periode.

I tilgangen til miljøet skal der samtidig skelnes mellem et mikro- og makroniveau alt efter om planlægningen er af lokal karakter eller på et mere overordnet kommunalt, regionalt eller nationalt niveau. Effekten af et nyt idrætscenter vil således ikke kun være begrænset til den by eller bydel, som

¹⁴¹ ibid.

den placeres i – men have indflydelse på hele kommunen eller regionen. En øget halkapacitet lokalt kan betyde, at eksempelvis en gymnastikforenings aktiviteter kan samles ét sted, hvilket frigør halkapacitet til andre foreningers aktiviteter et andet sted i kommunen. Andre former for rekreative aktiviteter kan også tilgodeses med lokale målrettede interventioner, men mister styrke, hvis f.eks. en given trafikpolitisk beslutning gør transport eller adgangen til området besværligt. Derfor er det nødvendigt med en planlægning, der medtænker de overordnede linjer.

I forhold til afhandlingens andet og tredje studie er det netop den direkte påvirkning der undersøges, dvs. betydningen af afstanden til og tilgængeligheden af idrætsfaciliteter i forhold til befolkningens idrætsdeltagelse. På baggrund af Kremers' model og en lang række studier antager jeg således, at tilgængeligheden af idrætsfaciliteter har betydning for valget af idrætsaktivitet. Og for børn og unges vedkommende antager jeg tillige, at jo tættere på hjemmet deres idrætsfaciliteter ligger, des mere aktive er de. Disse og andre antagelser om afstandens betydning bliver forfulgt i artiklerne til afhandlingens andet og tredje studie¹⁴².

Den indirekte påvirkning

Menneskers adfærd er i høj grad præget af bevidstheden om, hvad vi gør og vil. Én af mange adfærdsteorier, der i denne sammenhæng er velegnet til at beskrive adfærd ift. fysisk aktivitet, er Theory of Planned Behavior (TPB)¹⁴³. TPB har til hensigt at forklare og forudsige adfærd. Ansatsen er, at adfærd er bestemt af intentionen om adfærd, dvs. hvilken indsats personen vil gøre for at udleve adfærd. Intentionen om adfærd er i overensstemmelse med modellen afstemt ift. attitude til adfærd, subjektive normer og oplevet kontrol over egen adfærd. Attitude til adfærd er her resultatet af overvejelser, hvor positive og negative forestillinger om en given adfærd opgøres. Subjektive normer er udtryk for det oplevede sociale pres, som en given adfærd kan forventes at have. Oplevet kontrol over egen adfærd er personens oplevelse af, hvor svært eller hvor let det vil være at udføre den givne adfærd – en oplevet kontrol, der også direkte kan have indflydelse på den faktiske adfærd¹⁴⁴. Miljøet kan tilskynde, at intentionen om fysisk aktivitet enten vækkes eller svækkes. Synet af løbere, cyklister og legende børn eller tilstedeværelsen af gangstier eller parker kan henlede opmærksomheden på, at fysisk aktivitet i det givne miljø er en potentiel adfærd. Personens attitude, normer og erfaringer kan alt efter sammensætningen så enten forstærke eller mindske intentionen

¹⁴² Se DEL V – ARTIKLER (Artikel 2 og 3)

¹⁴³ Kremers, S. P. J., de Bruijn, G.-J., Visscher, T. L. S. et al. (2006): Environmental influences on energy balance related behaviors: A dual-process view. *Int J Beh Nutr Phys Act* 3:9.

¹⁴⁴ Troelsen, J. (2010): En rammende forebyggelse af danskernes folkesundhed. I: Troelsen, J. m.fl. (2010): *Bevægende rammer. Omgivelsernes betydning for fysisk aktivitet og sundhed*. Odense: Syddansk Universitetsforlag

om at være fysisk aktiv. Miljøet vil også påvirke de kognitive mediatorer, så det bevidsthedsmæssige filter for adfærd over tid ændrer karakter. Attituden, normerne og den oplevede kontrol vil dermed også afspejle miljøet og den adfærd, der finder sted¹⁴⁵.

Der er dog en øvre grænse for, hvad vi bevidsthedsmæssigt kan overkomme. En aktiv stillingstagen til samtlige af vores handlinger vil i yderste konsekvens være handlingslammende, hvorfor en stor del af vores adfærd henlægges i daglige rutiner, der ikke kræver en kontrolleret opmærksomhed ift. hvad vi gør. På samme måde sker de spontane handlinger, hvor vi uovervejede bevæger os i nye retninger, der først giver mening når handlingen efterrationaliseres. Hvad der udløser den utilsigtede handling, er omdrejningspunktet for forskning i adfærdsautomatisme. Forskningen har bl.a. fokuseret på tilbøjeligheden til, at vi ubevidst efterligner vores sociale omgivelser og søger bestemte mål¹⁴⁶. Automatismen i adfærd er præget af understrømninger mellem krop og miljø, der giver sig til kende ved en umiddelbar rutinemæssig eller spontan handling. Miljøet kan på den måde være en medspiller, når rammerne er genkendelige og trygge – men vil være en modspiller, når rammerne forstyrrer og gør krav på en kontrolleret og bevidst opmærksomhed¹⁴⁷. Som sidebemærkning til dette afsnit er der her flere elementer, som flugter med Jan Ove Tangens tanker om, hvilke mekanismer der afgør brugen af bestemte idrætsfaciliteter via forholdet mellem sociale rum, tavse budskaber og skjult læring. I følge Tangen afgøres en stor del af vores adfærd på et ubevidst plan, hvor der sker en afkodning af de tavse forventninger i miljøet. Tangen ville her mene, at miljøet opfører sig som modspiller, ved at stille forventninger op, som personerne ikke kan opfylde eller ikke føler sig i stand til at efterligne eller passe ind i de sociale omgivelser i det pågældende miljø¹⁴⁸.

For at gøre fysisk aktivitet (eller idræt) til en automatisk handling handler det således om at skabe rammer, hvor muligheden er ligetil. I forhold til deltagelse i idrætsaktiviteter er det således vigtigt at idrætsanlægget eller -faciliteten ligger tæt på – men også den oplevede sikkerhed, rationelle adgangsforhold og et velfungerende transportsystem er afgørende herfor.

¹⁴⁵ *ibid.*

¹⁴⁶ Kremers, S. P. J., de Bruijn, G.-J., Visscher, T. L. S. et al. (2006): Environmental influences on energy balance related behaviors: A dual-process view. *Int J Beh Nutr Phys Act* 3:9.

¹⁴⁷ Troelsen, J. (2010): En rammende forebyggelse af danskernes folkesundhed. I: Troelsen, J. m.fl. (2010): *Bevægende rammer. Omgivelsernes betydning for fysisk aktivitet og sundhed*. Odense: Syddansk Universitetsforlag

¹⁴⁸ Rafoss, Kolbjørn & Tangen, Jan O. (red) (2009): *Kampen om Idrætsanleggene: Planlegging, Politikk og Bruk*: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke, Bergen.

Moderatorer

Individ- og adfærdsmæssige forhold modererer yderligere tyngden af både den direkte og indirekte adfærd. Kremers fremhæver seks modererende faktorer, hvor alder, køn, etnicitet og uddannelse udgør de demografiske faktorer. Personlighed, opmærksomhed på og involvering i adfærden er yderligere modererende individ-faktorer. Vaneforankring og livsstil udgør de adfærdsmæssige faktorer, som yderligere påvirker modererende på forholdet mellem adfærd og omgivelser. De modererende faktorer kan enten påvirke adfærden i en positiv eller negativ retning og er afgørende for, om adfærden gennemføres eller ej¹⁴⁹.

Bevægelsesfremmende planlægning

Individens valg af en bestemt idrætsfacilitet eller type af idrætsfacilitet kan således afhænge af et komplekst samspil mellem faktorerne på tværs af forskellige niveauer. Ifølge Kremers kan den vigtigste faktor for en bestemt adfærd ikke umiddelbart udpeges, da synergieffekten mellem miljø, moderatorer og de kognitive mediatorer har den største virkning¹⁵⁰. Både moderatorerne og de kognitive mediatorer kategoriseres i Sallis' økologiske model (DØM) som intrapersonelle faktorer og tillægges ikke megen betydning i forslaget om, hvordan fremtidig planlægning af bevægelsesfremmende infrastruktur kan gøres. På baggrund af Kremers' udlægning af de individuelle faktors afgørende indflydelse på adfærden er det dermed også vigtigt at medtænke disse i en planlægningsmæssig sammenhæng.

Som nævnt tidligere vil aspekter som afstand og tilgængelighed, som tager udgangspunkt i den direkte påvirkning jf. Kremer's model, blive forfulgt i de to artikler til afhandlingens andet og tredje studie. Kremer's model for dual-processen bliver ikke nævnt direkte i artiklerne, mens Sallis' økologiske model dog bliver anvendt som rammesættende for de to artikler. I artiklerne er DØM således med til at præcisere, at et øget fokus på det politiske og bebyggede miljø i en planlægningsmæssig sammenhæng, kan have indflydelse på idrætsadfærden hos et individ eller i en population¹⁵¹. Endelig vil modellerne blive bragt i spil i diskussionen af de respektive undersøgelses resultater¹⁵².

¹⁴⁹ Kremers, S. P. J., de Bruijn, G.-J., Visscher, T. L. S. et al. (2006): Environmental influences on energy balance related behaviors: A dual-process view. *Int J Beh Nutr Phys Act* 3:9.

¹⁵⁰ Kremers, S. P. J. (2010): Theory and practice in the study of influences on energy balance-related behaviors. *Pat Ed Counc* 79, pp. 291-298

¹⁵¹ Se DEL V – ARTIKLER (Artikel 2 og 3)

¹⁵² Se kapitel 7.1 og 8.1.

DEL III – STUDIERNE

3. Forskningsmetoder anvendt i afhandlingen

Udgangspunktet for afhandlingens forskningsspørgsmål har afsæt i vidt forskellige forskningsperspektiver. Det første delstudie om ændringer i idrætsfaciliteterne i Ringsted Kommune fra 1980 og frem til i dag har primært et historisk perspektiv, men læner sig også op ad et politologisk perspektiv. I dette delstudie har fremgangsmåden og metoderne været overvejende af kvalitativ karakter. Metoderne omfattede kvalitative interviews, kildekritik og tekstanalyse i en samlet historisk analyse af, hvorledes Ringsted Kommune forholdte sig til deres idræts- og facilitetspolitik i tiden forud for og efter offentliggørelsen af 'Ringsted-undersøgelsen'. En nærmere beskrivelse og gennemgang af de anvendte kvalitative metoder følger i kapitel 5 i sammenhæng med den historiske gennemgang.

De to sidste delstudier om henholdsvis børns og voksnes idrætsdeltagelse og deres brug af idrætsfaciliteter havde oprindeligt et sociologisk sigte, men er i løbet af arbejdet med afhandlingen blevet drejet over i en mere geografisk og epidemiologisk retning, hvorfor fremgangsmåderne og metoderne hovedsageligt er blevet kvantitative.

Forud for både de kvalitative og kvantitative undersøgelser er der foretaget et litteraturstudie af relevante internationale såvel som nationale studier indenfor delstudiernes felter.

Brugen af flere vidt forskellige forskningsmetoder og -perspektiver har naturligvis været bestemt af de enkelte delstudiers formål og forskningsspørgsmål – men er også et udtryk for en forholdsvis stor metodisk spændvidde i forhold til afhandlingens genstandsfelt. Nedenstående tabel giver en oversigt over de tre delstudier. Studiernes titel, formål, anvendte metoder og datagrundlag er kort beskrevet i tabellen (se tabel 3.1). Derudover følger en kort beskrivelse af de fire kommuner, som udgør det empiriske fundament for afhandlingen.

Det efterfølgende kapitel 4 beskriver fremgangsmåderne i andet og tredje delstudie samt de kvantitative forskningsmetoder, der har været anvendt til indsamling og analyse af data.

Tabel 3.1 Oversigt over de tre delstudier.

	Første studie	Andet studie	Tredje studie
Titel	Ændringer i idrætsfaciliteterne siden 1980 – en empirisk analyse af de lokalpolitiske beslutninger i Ringsted Kommune der efterfulgte 'Ringsted-undersøgelsen'.	Børneundersøgelsen (Artikel 2: Distance to and availability of sports facilities does not predict children's participation in organized sports)	Voksenundersøgelsen (Artikel 3: Participation in sports is not predicted by distance to and availability of sports facilities)
Data	Kommunale beslutningsreferater, protokoller fra idrætsforeninger, artikler og læserbreve fra lokale dagblade. Suppleret med interviews med nøglepersoner i beslutningerne bag faciliteterne.	Spørgeskemadata fra børneundersøgelse (4.-9. klassetrin) i 4 danske kommuner samt kortlægning af idrætsfaciliteter i samme kommuner.	Spørgeskemadata fra voksenundersøgelse (16-80 år) i 4 danske kommuner samt kortlægning af idrætsfaciliteter i samme kommuner.
Metoder	Kortlægning af idrætsfaciliteter fra 1980 vil blive sammenlignet med en ny af slagsen. Derudover en historisk analyse af de politiske processer og beslutninger bag de faciliteter der er kommet til i perioden.	Analyse af afstand og tilgængelighed af idrætsfaciliteter i programmet ArcGis og statistisk analyse (multilevel logistisk regression) i programmerne SPSS og Stata.	Analyse af afstand og tilgængelighed af idrætsfaciliteter i programmet ArcGis og statistisk analyse (multilevel logistisk regression) i programmerne SPSS og Stata.

3.1 De fire kommuner

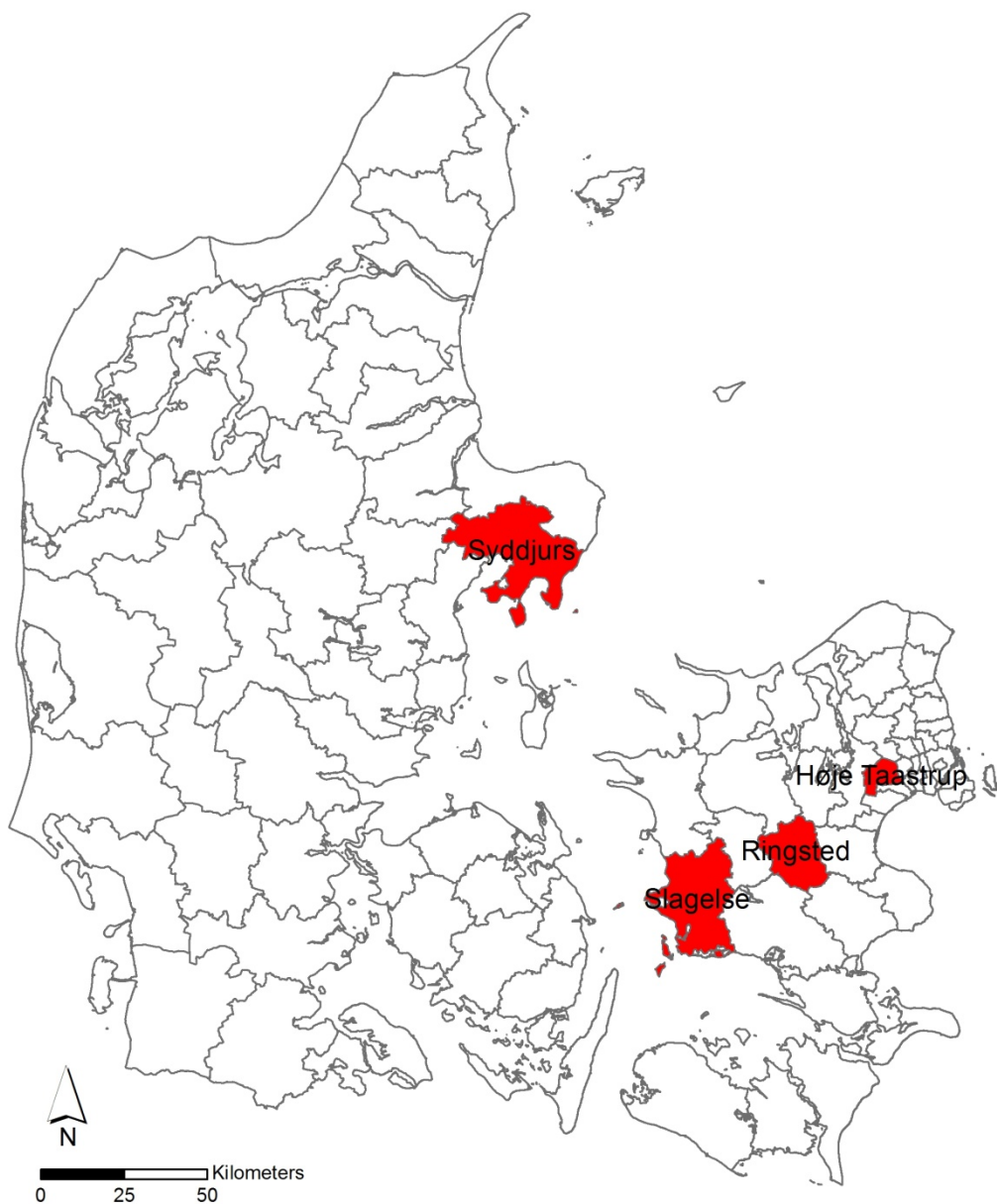
Som nævnt tidligere, fandt afhandlingens studier sted i fire danske kommuner (se figur 3.2). I det følgende gives en kort beskrivelse af kommunerne. Tabel 3.2 angiver i øvrigt forskellige nøgletal for de fire kommuner (se tabel 3.2).

Høje-Taastrup Kommunes samlede areal er ca. 78 km², og i 2010 var der 47.664 indbyggere. Ca. 92 % af borgerne bor i byerne Taastrup og Hedehusene/Fløng mens de resterende bor i landområderne, herunder i nogle af de større landsbyer Sengeløse, Reerslev og Vridsløsemagle. Høje-Taastrup Kommune er lille rent geografisk og opdelt i få store urbane områder med en et par mindre landsbyer fordelt i landzonen. Kommunen er samtidig den mest urbaniserede af de fire kommuner med den klart største befolkningstæthed. Det er også den kommune med den største facilitetstæthed,

primært på grund af kommunens lille areal i forhold til de andres, men har også den laveste dækningsgrad, dvs. antal faciliteter i forhold til den samlede befolkning (se tabel 3.2).

Ringsted Kommunes samlede areal er ca. 295 km², og i 2010 var der 32.584 indbyggere. 62 % af borgerne bor i Ringsted-Benløse, mens 38 % fordelte sig nogenlunde ligeligt mellem landsbyer (heraf 9 byzone landsbyer) og boliger uden for bymæssig bebyggelse. I forhold til de andre kommuner har Ringsted Kommune det laveste befolkningstal og laveste antal idrætsfaciliteter.

Figur 3.2 De fire kommuner.

Slagelse Kommunes samlede areal er ca. 567 km², og i 2010 var der 77.457 indbyggere. Ca. 70 % af borgerne bor i bycentrene Slagelse, Korsør og Skælskør, mens de resterende ca. 30 % bor i landområderne, herunder i nogle af de større landsbyer såsom Forlev, Svenstrup, Dalmoose og Sørby-magle. Slagelse Kommune er stor rent geografisk og opdelt i tre store eller mellemstore urbane områder med en lang række mindre landsbyer jævnt fordelt over landzonen i resten af kommunen. Kommunen er den folkerigeste af de fire kommuner og har også flest idrætsfaciliteter, men har grundet sit store areal ikke en bedre facilitetstæthed end Ringsted Kommune. På grund af den forholdsvis store befolkning af det også en kommune med en lav dækningsgrad af idrætsfaciliteter.

Tabel 3.2 Nøgletal for de fire kommuner.

	Høje-Taastrup	Ringsted	Slagelse	Syddjurs
Indbyggertal 2010 (antal)	47.664	32.584	77.475	41.392
Kommuneareal (km ²)	78,41	295,48	567,34	696,34
Befolkningstæthed (indb./km ²)	607,96	110,27	136,56	59,44
Antal faciliteter, alle	79	66	123	93
Antal faciliteter, udvalgte*	53	50	98	71
Facilitetstæthed, alle (fac./km ²)	1,01	0,22	0,22	0,13
Facilitetstæthed, udvalgte* (fac./km ²)	0,68	0,17	0,17	0,10
Indbyggere pr. facilitet, alle (indb./fac.)	603,34	493,7	629,88	445,08
Indbyggere pr. facilitet, udvalgte* (indb./fac.)	899,32	651,68	790,56	582,99

* idrætshaller, boldbaner, svømmehaller, gymnastiksale, tennisbaner, fitnesscentre og ridebaner

Syddjurs Kommunes samlede areal er ca. 696 km², og i 2010 var der 41.392 indbyggere. Ca. 31 % af borgerne bor i byerne Ebeltoft og Hornslet mens de resterende ca. 69 % bor i landområderne, herunder i nogle af de større landsbyer Rønde, Ryomgård, Kolind og Mørke. Syddjurs Kommune er stor rent geografisk og opdelt i mange mellemstore urbane områder med en lang række mindre landsbyer jævnt fordelt over landzonen i resten af kommunen. Urbaniseringsgraden i kommunen er den mindste af de fire kommuner med den klart laveste befolkningstæthed og qua kommunens store størrelse har den også en meget lav facilitetstæthed. Til gengæld er det den kommune med den bedste dækningsgrad af faciliteter, dvs. flest faciliteter i forhold til den samlede befolkning.

De fire kommuner er på flere punkter meget forskelligartede og repræsenterer på sin vis et forholdsvis bredt udsnit af de danske kommuner. Der kan til en vis grad argumenteres for, at der mangler en decideret by-kommune i undersøgelsen (såsom Odense eller Aalborg), men betragter man en faktor som befolkningstæthed kommer Høje-Taastrup ganske tæt på i den sammenhæng.

4. Kvantitativ metodologi

Datagrundlaget for afhandlingens andet og tredje studie anvendtes fra to spørgeskemaundersøgelser, som omfattede spørgsmål om henholdsvis børns som voksnes anvendelse af samt holdninger og ønsker til faciliteter, anlæg og rum til idræt og motion i de undersøgte kommuner. Spørgeskemaundersøgelserne skulle bl.a. afdække hvilke specifikke idrætsfaciliteter og -anlæg, som respondenterne benyttede og deres afstand til samme¹⁵³. Som forudsætning for at foretage denne del-analyse blev der foretaget en præcis kortlægning af anlæg, lokaler og rum, der anvendtes til idræt og motion i de fire kommuner. I dette kapitel beskrives de to spørgeskemaundersøgelser, kortlægningen af idrætsfaciliteterne og den geografiske analyse af afstande mellem respondenter og faciliteter. Endelig præsenteres og forklares den statistiske model, der blev anvendt i analysen af spørgeskema- og kortlægningsdata.

4.1 Spørgeskemaundersøgelserne

Som nævnt blev spørgeskemaundersøgelserne gennemført for at afdække idræts- og motionsvanerne blandt voksne og børn samt hvilke idrætsfaciliteter og -anlæg der benyttes hertil i de fire kommuner. Respondenterne (både børn og voksne) blev også spurgt om deres oplevelse og vurdering af de idrætsfaciliteter, de benyttede, og hvilke ønsker og behov de havde i forhold til aktivitetsmuligheder og -anlæg i deres kommune. Endelig skulle respondenterne svare på en række baggrundsspørgsmål, herunder køn, alder, uddannelse, arbejde, familieforhold, transportmuligheder mv.

Begge spørgeskemaundersøgelser blev gennemført ved hjælp af SurveyXact¹⁵⁴, som er et internet-baseret system til styring, udarbejdelse af spørgeskemaer, dataindsamling og analyse. Der blev udarbejdet to forskellige spørgeskemaer til henholdsvis børn og voksne og de blev ligeledes distribueret på forskellig vis. Begge spørgeskemaer var konstrueret, så de indeholdte en række 'spring', således at ikke alle respondenter blev stillet over for de samme spørgsmål, men blev kun bedt om at svare på spørgsmål, der var relevante for deres situation vurderet ud fra svarene på de foregående spørgsmål. Hvis en respondent f.eks. svarede 'nej' til spørgsmålet, om man dyrkede idræt, skulle vedkommende således ikke gennem alle spørgsmålene vedrørende idrætsaktiviteter og -faciliteter.

¹⁵³ Spørgeskemaundersøgelserne var samtidig undersøgelser for de fire kommuner. Dvs. at kommunerne har finansieret en væsentlig del og der er udarbejdet selvstændige forskningsrapporter til hver af de fire kommuner (se APPENDIKS A-D).

¹⁵⁴ <http://www.surveyxact.dk>

Herunder følger en kort gennemgang af fremgangsmåden i spørgeskemaundersøgelserne til børn og voksne¹⁵⁵.

Voksenundersøgelsen

Spørgeskemaet til de voksne respondenter var udarbejdet sammen med Bjarne Ibsen og indeholdte, udover spørgsmål, der kunne koble respondenternes idræts- og motionsaktiviteter sammen med konkrete idrætsfaciliteter og -anlæg i kommunen, også spørgsmål der skulle afdække respondenternes holdning til og vurdering af de idrætsfaciliteter, de benyttede. I spørgeskemaet blev benyttet en række af de spørgsmål, som var med i en landsdækkende undersøgelse af befolkningens idræts- og motionsdeltagelse¹⁵⁶.

I samarbejde med Kommunedata (KMD) blev der i hver af de fire kommuner foretaget et tilfældigt udtræk af 2.000 respondenter ud fra følgende præmisser:

- Borgere bosiddende i kommunen i alderen 16-75 år
- Fødselsregistreringssted i Danmark (inkl. Grønland) og andre lande
- Køns- og aldersfordelingen af de udtrukne svarende til fordelingen blandt alle borgere i kommunen i samme alder.

Udtrækket gav også navn og adresse på de i alt 8.000 respondenter, som i løbet af november 2009 modtog et invitationsbrev til at deltage i undersøgelsen. Invitationsbrevet indeholdte et personligt brugernavn og adgangskode til at logge på spørgeskemaet¹⁵⁷. Ved deltagelse i undersøgelsen var respondenterne i øvrigt med i lodtrækningen om en række gavekort til lokale butikcentre. Deltagelsen i spørgeskemaundersøgelsen var imidlertid blot ca. 25 %, givetvis fordi spørgeskemaet som udgangspunkt kun kunne besvares elektronisk via internettet. Derfor blev der i januar 2010 udsendt en ny invitation, der denne gang var vedhæftet en papirversion af spørgeskemaet samt en returkuvert. Dette hjalp på besvarelsesprocenten, både blandt dem der besvarede skemaet elektronisk og dem der anvendte papirspørgeskemaet til at deltage. Ud af de godt 8.000 respondenter deltog 3.332, hvilket bragte den samlede besvarelsesprocent op på ca. 42 %. Dette kan umiddelbart forekomme som en lav besvarelsesprocent, men i nyere tid har det vist sig svært at opnå høje besvarelsespro-

¹⁵⁵ Eksempler på spørgeskemaer for henholdsvis voksne og børn kan ses i APPENDIKS E (CD-ROM)

¹⁵⁶ Pilgaard, Maja (2008): Danskernes motions- og sportsvaner 2007. Idrættens Analyseinstitut, København

¹⁵⁷ Et eksempel på spørgeskemaet til voksne kan findes på den medfølgende CD-ROM.

center på undersøgelser med mange spørgsmål. I den seneste undersøgelse af befolkningens motions- og sportsvaner fra 2011 opnåede man f.eks. en besvarelsesprocent på ca. 45 %¹⁵⁸.

I forbindelse med den statistiske analyse blev en række af variablerne kodet om. F.eks. blev respondenterne spurgt om deres deltagelse i idrætsaktiviteter på en nominal skala med følgende kategorier: 'Ja', 'Ja, men ikke for tiden' og 'Nej'. Disse svar blev lavet om til en dikotom variabel ved at kombinere de to første kategorier til 'dyrker idræt' og den sidste til 'dyrker ikke idræt'¹⁵⁹.

Betragtes voksenundersøgelsens population i forhold til de fire kommuners samlede befolkning¹⁶⁰, fremgår det af tabel 4.1, at populationen ikke følger befolkningens sammensætning helt. Der er en tendens til, at de midaldrende og ældre generelt har været lettere at få kontakt med, hvorimod de yngre har været sværere at få til at deltage i undersøgelsen. På nær den ældste aldersgruppe er alle aldersgrupper dog af en sådan størrelse, at det ikke har givet anledning til at stille spørgsmålstejn ved undersøgelsens troværdighed (se tabel 4.1).

Tabel 4.1 Deltagelse fordelt på køn og alder i voksenundersøgelsen sammenlignet med befolkningen i de fire kommuner.

	befolkningens sammensætning (%)	populationens sammensætning (%)	forskel i procentpoint	procentvis afvigelse fra befolkningen
Mænd	49,8	45,4	-4,4	-8,8
Kvinder	50,2	54,6	4,4	8,8
16-24 år	14,2	9,2	-5,0	-35,3
25-34 år	13,1	9,8	-3,3	-25,0
35-44 år	19,0	18,9	-0,1	-0,7
45-54 år	18,5	20,4	1,9	10,4
55-64 år	18,3	23,1	4,8	26,0
65-74 år	13,1	17,8	4,7	36,1
75-80 år	3,8	0,8	-3,0	-79,2

I forhold til idrætsdeltagelsen er det dog værd at bemærke, at 66 % svarede, at de dyrker idræt eller motion regelmæssigt i voksenundersøgelsen. Det svarer nogenlunde til hvad den voksne population i de sidste to befolkningsundersøgelser vedr. motions- og sportsvaner svarede i 2007 og 2011, nem-

¹⁵⁸ Laub, Trygve Buch (2013): Danskernes motions- og sportsvaner 2011. Idrættens analyseinstitut.

¹⁵⁹ Se Artikel 3: Participation in sports is not predicted by distance to and availability of sports facilities.

¹⁶⁰ Danmark Statistik - Statistikbanken

lig henholdsvis 56 % og 64 % ¹⁶¹. Samlet set må det således konkluderes, at populationen fra de fire kommuner er forholdsvis repræsentativ på køn, alder og idrætsdeltagelse.

Børneundersøgelsen

Spørgeskemaet til børnerespondenterne var også udarbejdet sammen med Bjarne Ibsen og indeholdte ligeledes spørgsmål, der kunne koble respondenternes idræts- og motionsaktiviteter sammen med konkrete idrætsfaciliteter og -anlæg i kommunen. Derudover var der bl.a. spørgsmål vedrørende børnenes trivsel, familieforhold og andre baggrundsvariable. Mange af spørgsmålene var i lighed med voksenundersøgelsen baseret på spørgsmål fra en landsdækkende undersøgelse af befolkningens idræts- og motionsdeltagelse ¹⁶². Generelt var mange af spørgsmålsformuleringerne i både børne- og voksenundersøgelsen taget fra tidligere befolkningsundersøgelser. Det var således afprøvede spørgsmål der blev anvendt, hvilket også muliggør sammenligninger med landsgennemsnittet ¹⁶³.

Distributionen af spørgeskemaet var dog noget anderledes end i voksenundersøgelsen. I samarbejde med de fire kommuners børne- og ungeforvaltninger blev spørgeskemaet sendt ud til alle elever fra 4. - 9. klassetrin på kommunernes skoler. Til hver skole blev der sendt en udførlig vejledning til klasselæreren om, hvad undersøgelsen gik ud på, og de blev opfordret til at hjælpe de yngste elever, der havde brug for det. I vejledningen var tillige en papirudgave af spørgeskemaet samt et internetlink til undersøgelsen, som eleverne skulle gå ind på via en computer. Hver gang en elev åbnede linket og gennemførte spørgeskemaet blev der oprettet en respondent i undersøgelsen. Spørgeskemaundersøgelsen blev sendt ud i midten af april 2010, hvor skoleeleverne havde to uger til at besvare. Deltagelsen var dog meget lav, hvorfor det blev nødvendigt at forlænge svarperioden helt til slutningen af maj måned 2010 samtidig med, at skolerne løbende blev opfordret til at deltage. I tabellen herunder fremgår besvarelsesprocenterne for de fire kommuner samt den totale besvarelsesprocent (Se tabel 4.2).

Som med voksenundersøgelsen blev der også i børneundersøgelsen kodet en lang række variable om i forbindelse med den statistiske analyse ¹⁶⁴.

¹⁶¹ <http://www.idan.dk>

¹⁶² Pilgaard, Maja (2008): Danskernes motions- og sportsvaner 2007; Idrættens Analyseinstitut, København

¹⁶³ Se diskussionerne af resultaterne for henh. børne- og voksenundersøgelsen.

¹⁶⁴ Se Artikel 2: Distance to and availability of sports facilities does not predict children's participation in organized sports.

Tabel 4.2 Besvarelsesprocenten i børneundersøgelsen i de fire kommuner.

	Slagelse	Ringsted	Syddjurs	Høje-Taastrup	Total
Antal 4.-9. klasses elever i alt på kommunale skoler i foråret 2010	4.408	2.405	2.966	3.117	12.896
Antal besvarelser	1.642	526	594	1.511	4.273
Besvarelsesprocent (%)	37,3%	21,9%	20,0%	48,5%	33,1%

I sammenligningen af børneundersøgelsens population med de fire kommuners samlede befolkning¹⁶⁵, fremgår det af tabel 4.3, at den aldersmæssige fordeling af børnerespondenterne var noget uregelmæssig i forhold til den generelle befolkningssammensætning. Med hensyn til køn var fordelingen stort set ens med resten af kommunernes befolkning. Det har især været svært at få de yngste og ældste i populationen til at deltage i spørgeskemaundersøgelsen. Det kan skyldes, at spørgeskemaet krævede læsefærdigheder, som en del af de yngste nok ikke havde. Desuden er det velkendt fra andre undersøgelser, at de ældste aldersgrupper i mindre grad besvarer sådanne undersøgelser. Ikke desto mindre er alle alderstrin i den valgte population repræsenteret i undersøgelsen. Som med voksenundersøgelsen er det også værd at bemærke, at 86 % af børnerespondenterne svarede, at de er idrætsaktive, hvilket også svarer til tallene fra befolkningsundersøgelserne i 2007 og 2011, på henholdsvis 84 % og 86 %. Med forbehold for den aldersmæssige fordeling må det konkluderes, at populationen fra de fire kommuner vedrørende børneundersøgelsen er nogenlunde repræsentativ på køn, alder og idrætsdeltagelse.

Tabel 4.3 Deltagelse fordelt på køn og alder i børneundersøgelsen sammenlignet med befolkningen i de fire kommuner.

	befolkningens sammensætning (%)	populationens sammensætning (%)	forskel i procentpoint	procentvis afvigelse fra befolkningen
Drenge	49,8	50,6	-0,8	1,6
Piger	50,2	49,4	0,8	-1,6
10 år	13,9	6,8	-7,1	-104,6
11 år	13,7	20,1	6,4	31,6
12 år	14,0	23,6	9,6	40,6
13 år	14,5	21,6	7,1	32,9
14 år	14,9	16,2	1,3	7,9
15 år	14,2	9,4	-4,8	-51,5
16 år	14,7	2	-12,7	-633,4

¹⁶⁵ Danmark Statistik - Statistikbanken

4.2 GIS - Kortlægning og analyse

GIS står for 'Geographical Information Systems', som på dansk oversættes til geografiske informationssystemer. I snæver betydning kan GIS dække over en samling af computerprogrammer, der benyttes til behandling af geografiske kort og data, mens begrebet GIS i bredere forstand beskriver det fagområde, hvori digitale kort og data med en geografisk tilknytning behandles. GIS er således et vidensfelt, som kræver kendskab til indsamling, lagring, analyse og præsentation af 'geodata' inden for forskellige fagområder¹⁶⁶.

I nærværende afhandling og i de tilknyttede artikler er GIS primært blevet anvendt i forbindelse med kortlægningen af idrætsfaciliteterne i de fire kommuner, analyse af afstande mellem respondenterne fra spørgeskemaundersøgelserne, beregning af variable samt præsentation af resultater. Da de to engelsksprogede artikler ikke giver en uddybende forklaring af de anvendte GIS metoder, vil de følgende afsnit beskrive fremgangsmåderne og analyserne af afhandlingens geodata.

I forbindelse med undersøgelsen af idrætsfaciliteter i Ringsted, Slagelse, Syddjurs og Høje-Taastrup Kommune blev alle idrætsfaciliteter og -anlæg registreret med adresse. Ved at slå adresserne op i Kort- og Matrikelstyrelsens officielle adressedatabase¹⁶⁷ som reference var det muligt at 'geokode'¹⁶⁸ og placere de forskellige typer af idrætsfaciliteter på et kort over kommunerne¹⁶⁹. Geokodning er den proces, hvor ikke-geografisk data (såsom adresser) bliver knyttet til geografiske koordinater (x og y koordinater) og omdannet til kortdata (punkter på et kort, der viser adressepositioner).

Tilfældighedsudtrækket fra Kommunedata på de 8.000 respondenter i voksenundersøgelse indeholdte også adresserne til de respektive respondenter. I børneundersøgelsen var respondenternes adresse ikke kendt. Derfor var det nødvendigt at indhente adresse-oplysninger på respondenterne i spørgeskemaet. Af det samlede antal respondenter, der gennemførte spørgeskemaet i børneundersøgelsen angav ca. 60 % deres adresse.

Alle respondenter fra både voksenundersøgelsen og børneundersøgelsen blev ligeledes 'geokodet', hvilket figuren herunder viser et eksempel på (se figur 4.1). Geokodningen var således med til at synliggøre fordelingen af idrætsfaciliteter i kommunerne – både i forhold til indbyggernes bosæt-

¹⁶⁶ Balstrøm, Thomas m.fl. (2006): Bogen om GIS og geodata; Forlaget GIS & Geodata, København.

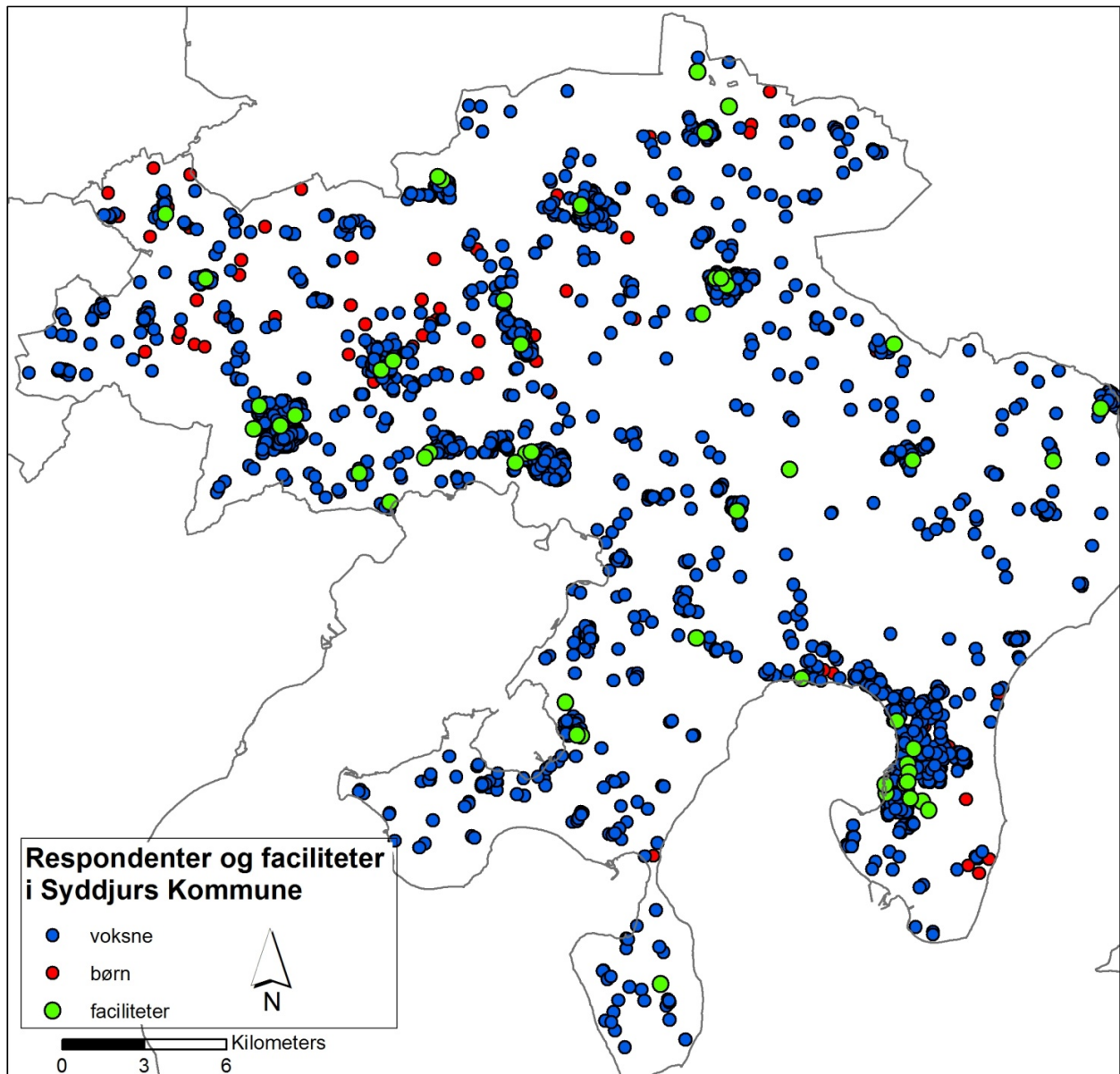
¹⁶⁷ Adressedatabase fra Kort- og Matrikelstyrelsen dateret juni 2011.

¹⁶⁸ Vha. computerprogrammet ArcGIS (ESRI 2010).

¹⁶⁹ Se APPENDIKS A-D med forskningsrapporterne for undersøgelserne af idrætsfaciliteterne, hvori faciliteterne er kortlagt.

ning, infrastruktur, byer og naturområder men også i forhold til den indbyrdes geografiske fordeling af forskellige facilitetstyper.

Figur 4.1 Respondenter og idrætsfaciliteter i Syddjurs Kommune.

Med både respondenternes og idrætsfaciliteternes placering på plads var det muligt at beregne afstande mellem punkterne, dvs. mellem respondenter og faciliteter samt etablere bufferzoner rundt om respondenterne. Bufferzoner beregnes som den lige eller euklidiske afstand fra et punkt – populært kaldet fugleflugtsafstanden. En buffer omkring et punkt vil dermed altid være cirkulær og med

en radius lig med bufferafstanden¹⁷⁰. Både for børnerespondenter og voksenrespondenter blev der beregnet bufferzoner med forskellig radius, f.eks. 1.000, 3.000 og 5.000 meter. Inden for bufferzonerne var det derefter muligt at beregne f.eks. antallet af boldbaner, antallet af forskellige facilitetstyper (den lokale variation af faciliteter) og befolkningstætheden med udgangspunkt i hver respondents adressepunkt. Afstanden i meter mellem respondenterne og idrætsfaciliteterne blev beregnet ved hjælp af netværksanalyse¹⁷¹. Netværksanalyse er en topologisk GIS-analyse, der kan være med til at beskrive sammenhænge. Typisk anvendes netværksanalyser til optimeringsproblemer, f.eks. hvilken rute er mest optimal (hurtigst eller kortest) for at komme fra punkt A til punkt B. I analysen blev den korteste vej i netværket mellem den enkelte respondent og alle idrætsfaciliteter i kommunen fundet. Desuden var netværket tilpasset så motorveje ikke var med, idet de udelukkede transport på cykel og til fods. Netværksanalysen inkluderede (foruden almindelige veje) cykel- og gangstier samt kortlagte spor (se figur 4.2).

Netværksanalysen blev meget kompleks, da det var store mængder data, der skulle håndteres. I eksempelvis Slagelse Kommune med 120 faciliteter og 2.000 voksenrespondenter blev der beregnet ca. 240.000 afstande. Resultaterne fra netværksanalysen blev derefter sorteret og kodet om til afstandsvariable, der skulle anvendes i de statistiske modeller. Afstandsvariablerne omfattede bl.a. minimumsafstanden til idrætshaller, gymnastiksale, boldbaner, tennisbaner, svømmehaller og fitnesscentre, afstanden til den specifikke facilitet som respondenterne benyttede, og tilgængeligheden af bestemte facilitetstyper inden for bestemte afstande. Endelig gjorde afstandsvariablerne det også muligt at belyse, hvorvidt respondenterne benyttede de nærmeste idrætsfaciliteter til deres aktiviteter¹⁷².

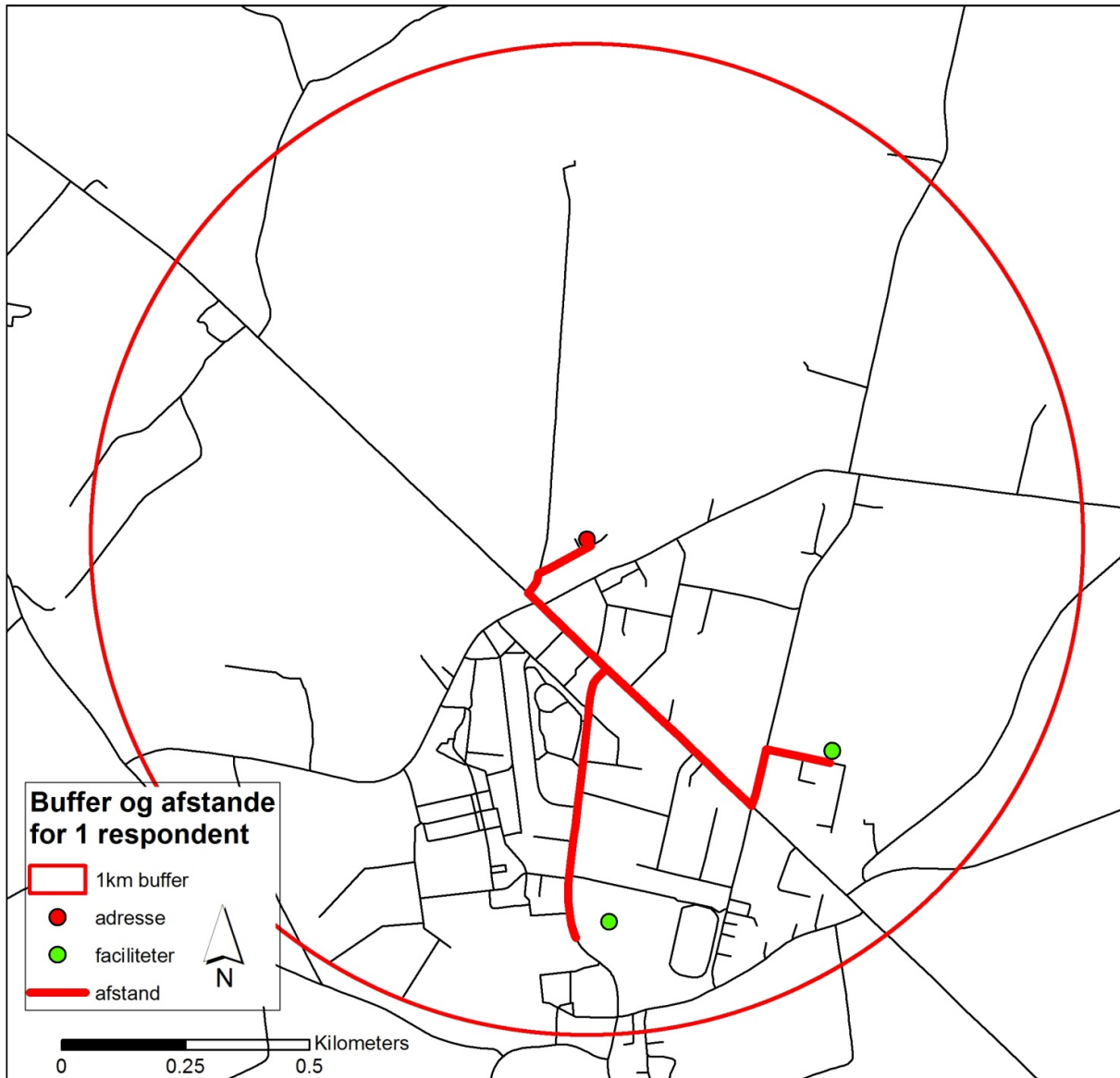
De beregnede variable fra bufferzonen og netværksanalysen blev derefter lagt sammen med dataen fra spørgeskemaundersøgelserne. Netop muligheden for at kombinere oplysningerne fra spørgeskemaet med geodata var det interessante i den efterfølgende analyse. Primært fordi det blev muligt at vurdere samspillet mellem de forskellige niveauer, der er beskrevet i 'den økologiske model', og sekundært fordi denne form for analyse på idrætsfaciliteter ikke var gennemført tidligere i Danmark.

¹⁷⁰ Balstrøm, Thomas m.fl. (2006): Bogen om GIS og geodata; Forlaget GIS & Geodata, København.

¹⁷¹ Både bufferzoner og netværksanalysen blev udført vha. computerprogrammet ArcGIS (ESRI 2010).

¹⁷² Se DEL V – ARTIKLER (Artikel 2 og 3) for yderligere beskrivelse af afstandsvariablerne.

Figur 4.2 Beregning af afstande og bufferzone for hver respondent.

4.3 Multilevel analyse

Multilevel Analysis (MLA) eller flerniveau-analyse angiver, at der analyseres på data med flere i hinanden indlejrede niveauer¹⁷³. Teknisk set dækker betegnelsen 'multilevel analyse' over en klasse af regressionsmodeller, der tager højde for, at individer indlejrede i sociale sammenhænge ikke er uafhængige af hinanden. Det kan f.eks. være individer bosat i lande, medarbejdere ansat i virksomheder, skole-elever i skoler; eller som et eksempel på data med tre niveauer f.eks. skoleelever i skoler placeret i kommuner, som det er tilfældet i afhandlingens andet studie.

Analyser på flerniveaudata blev tidligere foretaget ved at lægge sig fast på et enkelt analyseniveau. I forbindelse med afhandlingens andet studie (børneundersøgelsen) kan man således f.eks. vælge at foretage traditionel analyse på dataene fra spørgeskemaerne med de 4.200 respondenter svarende til 4.200 analyseenheder, hvor der til samtlige 4.200 er knyttet oplysninger om den kommune, respondenter bor i. Alternativt kan man aggregere dataene til kommuneniveau ved f.eks. at beregne gennemsnittet af individernes værdier på de enkelte variable inden for den enkelte kommune. Herved fås en datafil med 4 analyseenheder svarende til de 4 kommuner, hvor spørgeskemaundersøgelserne er foretaget. Ved således – på den ene eller den anden måde – at ignorere den hierarkiske struktur i dataene begås der imidlertid statistisk fejl-estimering, ligesom man risikerer at overse en del interessant information¹⁷⁴.

Problemerne med de ordinære analysemetoder har været kendt længe, ikke mindst problemet vedrørende såkaldte *økologiske fejlslutninger*, hvor man fejlagtigt konkluderer om individvariables effekter på baggrund af analyser på aggregeret niveau¹⁷⁵. For de fire kommuner er der klar forskel i gennemsnitsafstanden til den nærmeste idrætsfacilitet. I Høje-Taastrup Kommune er afstanden klart lavere end i de andre kommuner, og tætheden af idrætsfaciliteter er også væsentlig højere. Dette kunne føre til en forventning om højere idrætsdeltagelse i Høje-Taastrup Kommune pga. væsentlig større tilgængelighed til idrætsfaciliteter, men det ville være en fejlslutning. I virkeligheden er idrætsdeltagelsen i Høje-Taastrup Kommune lavere end i de andre kommuner. Forklaringen kunne være, at der er mange faktorer på et lavere liggende niveau (individer), der påvirker brugen af idrætsfaciliteter samtidig med de strukturelle faktorer på et højere liggende niveau (kommuner).

¹⁷³ I afsnittet benyttes gennemgående termen 'multilevel' for denne type statistiske modeller, men der findes andre benævnelser – f.eks. 'hierarchical linear models' og 'random coefficient models'.

¹⁷⁴ Lolle, Henrik (2004): Multilevel analyse. En introduktion med eksempel; Metode & Data nr. 90.

¹⁷⁵ *ibid.*

Ved brug af ordinær regressionsanalyse på hierarkiske data vil resultaterne af både effektestimaterne og deres signifikansniveau som oftest være fejlbehæftede, fordi forudsætningerne for ordinær lineær regression ikke er opfyldt. Ved almindelig analyse på individniveauet uden tanke for kommuneniveauet vil en typisk og grov fejl være, at signifikansniveauet for beregnede effekter fra variable på kommuneniveau bliver kunstigt forbedret. Men individ-parametre kan også være fejlbehæftede. Disse fejl sker, fordi der i analyserne ikke tages hensyn til det, der kan kaldes for en 'kommune-effekt'. Formelt er der tale om en slags autokorrelation, hvor fejlleddet er korreleret med kommune(-nummer). Det kaldes i Multilevel terminologi for 'intraclass correlation'. Sagt på en anden måde er der en vis ensartethed på den afhængige variabel inden for den enkelte kommune¹⁷⁶.

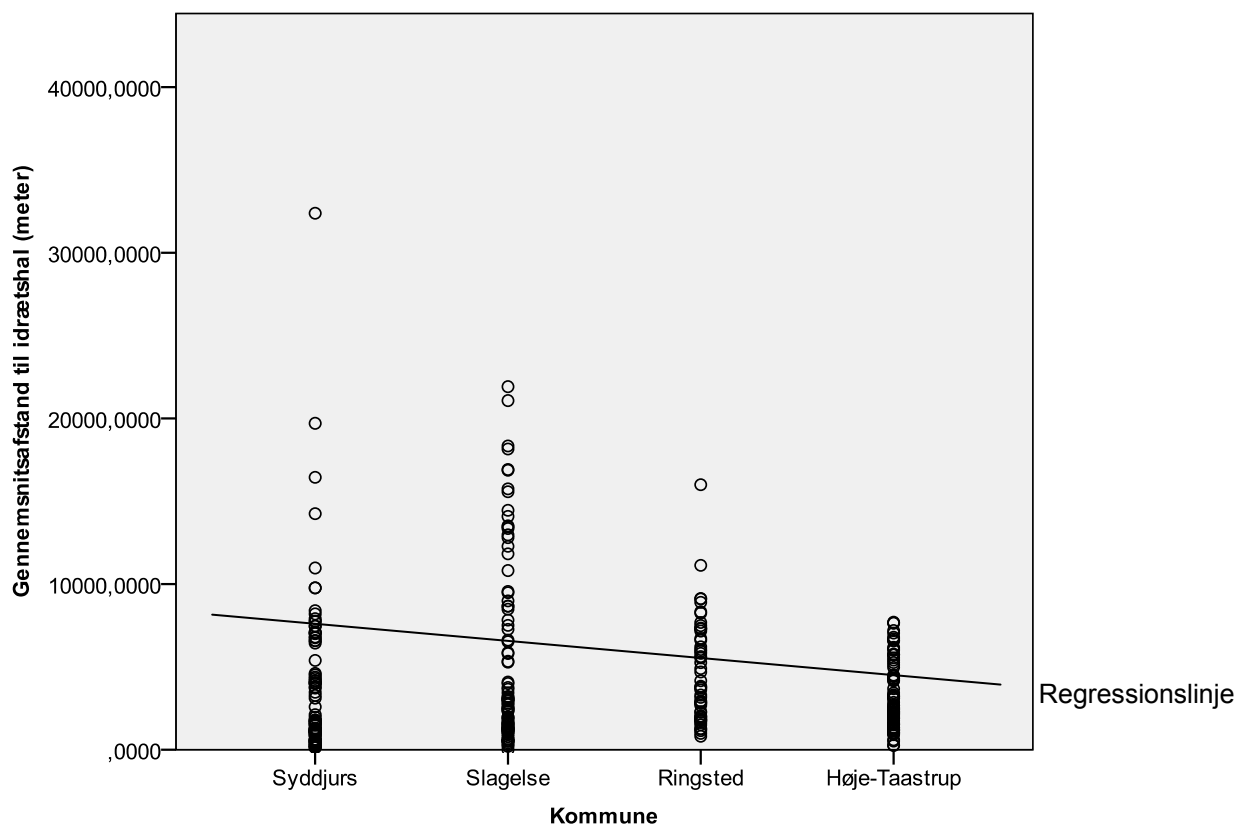
På den viste graf i figur 4.1 ses det, at signifikansniveauet for effekt estimater fra en variabel for kommunestørrelse vil være kunstigt forbedret ud over al rimelighed. Der er ganske mange respondenter (prikkerne), men kun fire kommuner af forskellig størrelse. En regression på individniveau vil måske nok finde statistisk signifikant effekt af kommunestørrelse, men med kun fire kommuner vil det være urimeligt at konkludere noget som helst om størrelsens effekt. Det eneste, man eventuelt vil kunne sige, er, at kommunerne har forskellig gennemsnitlig afstand til idrætshaller, hvilket ikke er det samme som at sige, at dette skyldes forskellig størrelse. Havde man i stedet for aggregeret dataene til kommuneniveau, ville der kun være i alt fire analyseobservationer, og en størrelseseffekt ville ikke være statistisk signifikant, heller ikke med ordinær regressionsanalyse.

Eksemplet i figur 4.1 viser, at der opstår problemer med analyse af kommunebaserede variable. I den situation vil man ikke indsætte en størrelsesvariabel i regressionsmodellen. Det vil i stedet være mere naturligt at indsætte dummy-variable for de tre af kommunerne, mens den fjerde kommune fungerer som referencekategori. Ud fra resultaterne herfra kan man så alene *diskutere*, om eventuelt statistisk signifikante forskelle kommunerne imellem kan skyldes størrelsesforskelle. Men hvad nu hvis man i stedet forestiller sig en situation med 50 kommuner? Ja, så vil der være uoverskueligt mange parametre at estimere i modellen, hvis kommunerne inddrages som dummy-variable. Derimod vil der med 50 kommuner måske være tilstrækkeligt med analyseenheder/kommuner til at kunne udtale sig om en størrelseseffekt. Signifikansniveauet vil dog stadigvæk være kunstigt forbedret (formindsket), hvis der bliver analyseret på individniveau. Aggregering kan være en vej uden om dette problem, men der opstår så til gengæld andre, f.eks. risici for økologiske fejlslutninger. I en multilevel analyse, derimod, udnyttes samtlige informationer, og der skelnes mellem analyseenhe-

¹⁷⁶ Jones, Kelvyn (1993): Using multilevel models for survey analysis; I: Journal of the Market Research Society, 35, 3, s. 249-265.

der på forskellige niveauer, sådan at der bliver forskelligt antal frihedsgrader til de forskellige effektberegninger afhængigt af, hvilket niveau pågældende variabel befinder sig på¹⁷⁷.

Figur 4.1 Sammenhæng mellem kommestørrelse og afstand til den anvendte idrætshal (børneundersøgelsen).

Figur 4.2 herunder viser modellen for den statistiske analyse i børneundersøgelsen. Her er multilevel analysen delt op i tre niveauer. Det første niveau er det individuelle niveau med variable baseret på data fra spørgeskemaundersøgelsen og de objektivt beregnede afstandsvariable. Det andet niveau er skole-niveauet, som ikke indeholder variable, men som er med, idet respondenterne er opdelt på skoler. Det tredje niveau er kommuneniveauet, hvori skolerne er placeret og hvor der er nogle overordnede variable¹⁷⁸.

Brugen af multilevel analyse på data fra henholdsvis voksen- og børneundersøgelserne understøttes også af det teoretiske grundlag for de to studier. I følge den økologiske model¹⁷⁹ er det netop sam-

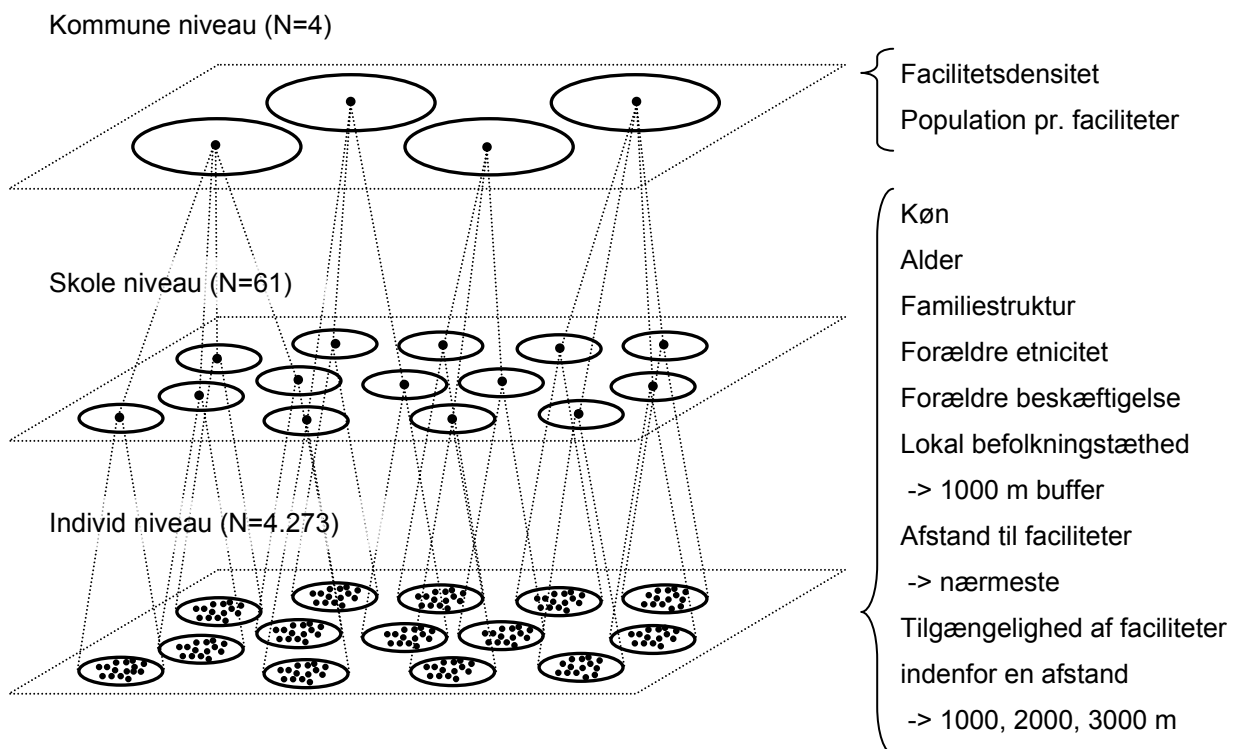
¹⁷⁷ Hox, Joop (2002): Multilevel Analysis. Techniques and Applications; Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

¹⁷⁸ Se i øvrigt Artikel 2: Distance to and availability of sports facilities does not predict children's participation in organized sports.

¹⁷⁹ Se kapitel 2.2.

spillet mellem variable på tværs af flere forskellige niveauer, der er med til at determinere individers idrætsadfærd.

Figur 4.2 Konceptuel model over multilevel analyse i børneundersøgelsen med variable angivet på de forskellige niveauer.

5. Ændringer i idrætsfaciliteterne siden 1980

– en empirisk analyse af de lokalpolitiske beslutninger i Ringsted Kommune der efterfulgte 'Ringsted-undersøgelsen'

"Hatten af for fortiden – men jakken af for fremtiden."

(Johannes Lyngsgård)¹⁸⁰

Indledning

Enhver planlægning indgår i en samfundsmæssig udviklingsproces og forsøger – med større eller mindre held – at gribe ind i og styre denne proces. Man kan sige, at en planlægning er udtryk for et ønske om at beherske fremtiden, og som sådan vil enhver planlægning både være en proces og en konflikt. Når dele af et samfund handler og udvikles er det politisk, og når der findes forskellige opfattelser af, hvordan der skal handles og udvikles, eksisterer der politiske konflikter¹⁸¹.

Det offentliges opgave i forbindelse med idrættens udvikling var i 1960'erne og 70'erne primært rettet mod en udbygning af de standardiserede idrætsfaciliteter. Udbygningen af idræts- og svømmehaller var imidlertid så massiv og gik så stærkt, at perioden i 60'erne og 70'erne efterfølgende er blevet kaldt for 'idrætsbølgebevægelsen'.

Selv om man på dette tidspunkt ikke arbejdede med en idrætsplanlægning som et særskilt plansystem, må man formode at der trods alt blev foretaget en vis planlægning i forbindelse med udbygningen af idrætsfaciliteterne. Alligevel viser det sig, at udviklingen i den periode i nogen udstrækning var præget af konflikt – ikke så meget om idrætspolitiske mål og midler, som om placering og udbygningstakten af idrætsfaciliteter. Konflikterne udspillede sig først og fremmest mellem de enkelte kommuner og den lokale foreningsidræt eller de lokale idrætssamvirker eller -unioner¹⁸².

Forløbet i Ringsted Kommune fra 1980 og frem til i dag er nok ét af de bedste eksempler på disse typer af konflikter. Men hvad der gør Ringsted Kommune ekstra unik i denne sammenhæng er, at der i begyndelsen af denne periode blev lavet en stor og grundig forskningsbaseret undersøgelse af idrætsfaciliteterne og borgernes idrætsinteresser, som skulle støtte den fremtidige idrætsplanlægning i kommunen.

¹⁸⁰ Idrætsunionen: Målet er at nå et gennemsnit af hvad andre kan byde på, siger form. Johs. Lyngsgård., Dagbladet, 27.12.78, Ringsted Idrætsunion

¹⁸¹ Riiskjær Søren (red.) 1984: Idræt og planlægning – en antologi; Forlaget Bavnebakke, Gerlev Idrætshøjskole

¹⁸² ibid.

Ringsted-undersøgelsen var den første undersøgelse af sin art i Danmark og vakte allerede fra start opsigt. Ikke mindst fordi den gav et helt andet og meget mere nuanceret billede af befolkningens idrætsvaner og idrætsdeltagelsen i landet, end den hidtil fremherskende opfattelse. Samtidig gav den et meget præcist billede af de organisatoriske forhold i de lokale idrætsforeninger samt af de generelle behov for og ønsker til idrætsfaciliteter i kommunen.

Siden Ringsted-undersøgelsen har der, indtil for få år siden¹⁸³, ikke været gennemført en tilsvarende større undersøgelse af idrætsfaciliteterne og deres benyttelse i Danmark, selvom der har været væsentlige analyser af udviklingen. Det drejer sig f.eks. om Ottensens og Ibsens (2004) analyse af den historiske udvikling de fysiske rammer for idræt samt kvantitative analyse af, hvilke (fysiske) steder, voksne dyrker idræt¹⁸⁴. Igennem 1990'erne gennemførtes flere kulturkritiske analyser af idrætsfaciliteternes monofunktionelle og uæstetiske karakter¹⁸⁵ samt en kritik af, at anlæggene ikke mere matchede det mangfoldige idrætsbillede, som var opstået¹⁸⁶. Denne kritik var grundlaget for oprettelsen af Lokale- og Anlægsfonden i 1994 med det formål at udvikle, støtte og rådgive om byggeri inden for idræt, kultur og fritid. Men det er en anden historie.

Det kan til en vis grad også hævdes, at Ringsted-undersøgelsens introduktion af den uorganiserede idræt dokumenterede overgangen til det senmoderne eller postmoderne samfund afspejlet i idrætsdeltagelsen i Ringsted Kommune¹⁸⁷.

Formål og forskningsspørgsmål

Formålet med dette kapitel er at undersøge, hvor stor indflydelse resultaterne fra Ringsted-undersøgelsen fik på Ringsted Kommunes idræts- og facilitetspolitik i perioden fra starten af 1980'erne til slutningen af 1980'erne. Dette søges gjort ved at besvare nedenstående forskningsspørgsmål, bestående af et hovedspørgsmål og to delspørgsmål:

¹⁸³ Siden 2008 har Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund (CISC) udarbejdet forskningsrapporter omhandlende undersøgelser af idrætsfaciliteter i en lang række kommuner, herunder Ringsted, Frederikssund, Slagelse, Syddjurs, Høje-Taastrup, Vordingborg, Bornholm, Frederiksborg og Rudersdal Kommune. I fem af disse rapporter har ph.d.-afhandlingens forfatter stået som hovedforfatter.

¹⁸⁴ Ibsen Bjarne & Ottensen Laila 2003: Sport and Welfare Policy in Denmark: The Development of Sport between State, Market and Community. I: Klaus Heinemann (red.): Sport and Welfare Policies. Seven European Case Studies. pp. 31-86.

¹⁸⁵ Lyngsgård Hans 1990: Idrættens rum – nybrud i idrættens arkitektur. Borgens Forlag

¹⁸⁶ Hansen Jørn 2003: Ikke at syne, men at være. Sønderjydsk idræt gennem 100 år. DGI- Sønderjylland, Syddansk Universitetsforlag

¹⁸⁷ Pilgaard Maja 2009: Sport og motion i danskernes hverdag, Idrættens Analyseinstitut, København

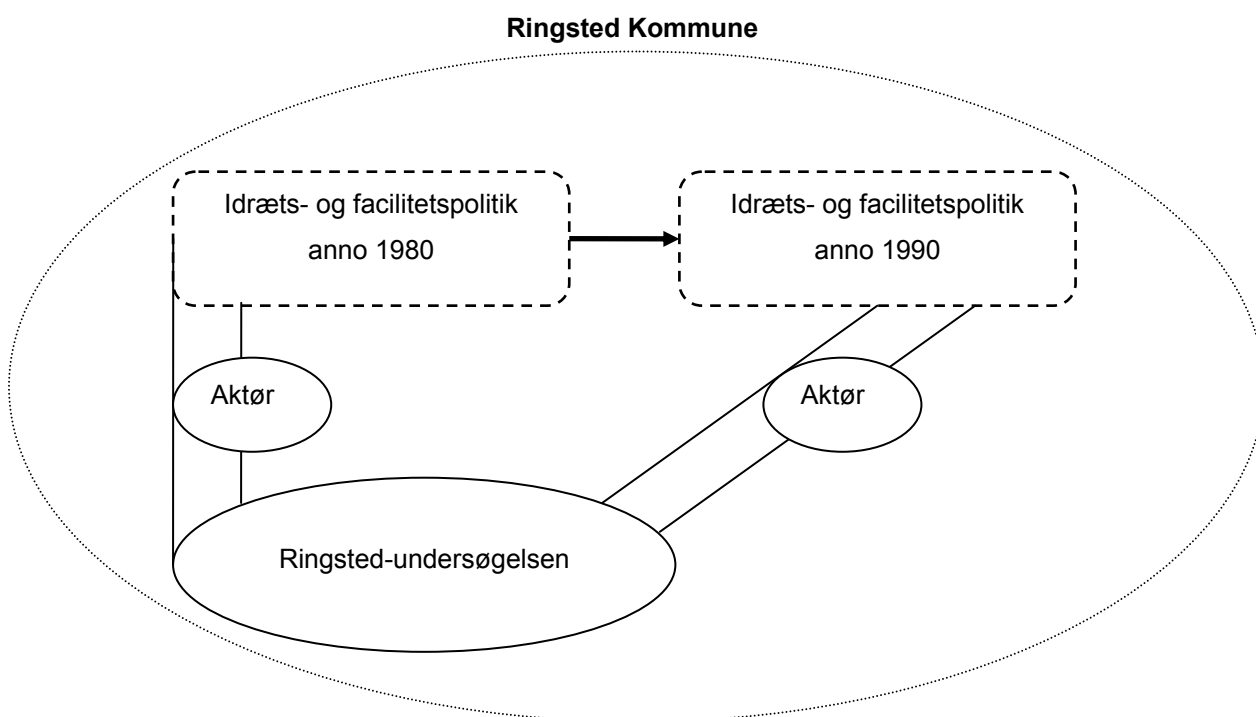
Hvorledes agerede politikerne i Ringsted Kommune idræts- og facilitetspolitisk i tiden forud for og efter offentliggørelsen af 'Ringsted-undersøgelsen'?

- Hvilke aktører deltog i de politiske beslutningsprocesser?
- Hvordan øvede aktørerne indflydelse på beslutningsprocesserne vedr. idrætsfaciliteterne?

Endelig belyses udviklingen af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune i perioden fra starten af 1980'erne og frem til i dag. Se i øvrigt figur 5.1 herunder.

Derudover vil forløbet vedr. Ringsted-undersøgelsen og de politiske processer bag udbygningen af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune, blive anskuet gennem et institutionelt perspektiv¹⁸⁸. Hvad var der helt konkret på spil i de kampe og konflikter, der udspillede sig mellem Ringsted Kommune og Ringsted Idrætsunion vedr. behovet for og udbygningen af idrætsfaciliteter og -anlæg i kommunen og hvilken rolle spillede Ringsted-undersøgelsen? Denne del af analysen bliver præsenteret i kapitel 6.

Figur 5.1 Kapitlets hovedspørgsmål

¹⁸⁸ Jf. afsnittet om institutionel teori i kapitel 2.2.

Ringsted Kommune

Ringsted Kommune var med et areal på 295 km² ved dannelsen i 1970 en af de større danske kommuner. Størrelsen ændrede sig ikke ved kommunalreformen i 2007, da Ringsted ikke blev sammenlagt med andre kommuner. Ringsted kommune er kendetegnet ved et ret stort landområde med mindre landsbyer beliggende omkring Ringsted by (den tidligere købstadskommune). Da Ringsted Kommune blev dannet i 1970, var der en nogenlunde ligelig befolkningsfordeling mellem Ringsted by og det omkringliggende landområde inkl. landsbyer. Der boede på det tidspunkt godt 25.000 i kommunen, men det tal voksede forholdsvis hurtigt igennem 1970'erne. Herefter fladede væksten ud og befolkningstallet steg kun ca. 1.000 personer over en 20-årig periode frem til slutning af 1990'erne¹⁸⁹. Herefter er væksten igen tiltaget og befolkningstallet var godt 33.000 i 2011. Væksten lå i høj grad i selve Ringsted by. I 2011 boede godt 21.000 af de ca. 33.000 indbyggere i selve Ringsted by, mens de resterende indbyggere fordelte sig nogenlunde ligeligt mellem landsbyer (heraf 9 byzone landsbyer) og boliger uden for bymæssig bebyggelse (se Bilag C).

Ringsted Kommune blev i 1970 født med modsætninger mellem land og by og det har været en udfordring at balancere hensynet til den centrale (og dominerende) Ringsted by og det store landområde. Man forstillede sig i 1970'erne en markant befolkningsvækst og planlagde fremtidens Ringsted som en langstrakt 'båndby'. Væksten udeblev og i kombination med skolelukninger i landområderne skabtes splid mellem land og by. Konflikter og utilfredshed medførte mere involvering af borgere fra landområderne med bl.a. dannelsen af landdistriktsudvalget. 00'ernes økonomiske opsving og kommunens satsning på at tiltrække tilflyttere til kommunen har skabt en ny situation med kraftig udbygning i Ringsted og afsmittende effekt i landområderne¹⁹⁰.

Mens Ringsted by var dominerende i forhold til landområderne rent befolkningsmæssigt har det modsatte gjort sig gældende for organiseringen af idrætslivet i kommunen. Samarbejdsorganet for kommunens idrætsforeninger, Ringsted Idrætsunion, repræsenterede både land- og byforeninger. Fordelingen af stemmer i unionen var bestemt af antallet af medlemmer i foreningerne, men på trods af mange flere medlemmer i byforeningerne var antallet af landforeninger nok til, at landforeningerne havde stemmemajoriteten. En skævhed der førte til utallige rivaliseringer i afstemninger

¹⁸⁹ Præstholt, Søren, Gravsholt Busck, Anne og Pilgaard Kristensen, Søren Bech (2008): Landskab og planlægning - analyse af kommuneplanlægningen og samspil mellem planaktører i Ringsted Kommune; Arbejdsrapport nr. 16, Center for Strategisk Byforskning, Institut for Geografi og Geologi, Københavns Universitet

¹⁹⁰ *ibid.*

og beslutninger i Idrætsunionen¹⁹¹, og som ligeledes fik betydning for spredningen af idrætsfaciliteter i kommunen, hvilket artiklen vil vise.

Metode

Valg af metode

Eftersom jeg ønsker at analysere beslutningsprocesserne i forbindelse med Ringsted-undersøgelsen, har jeg valgt at gennemføre undersøgelsen som et casestudie ved hjælp af den kvalitative forskningsmetodik. Kvalitativ metode er særligt anvendelig til en analyse, hvor man går i dybden med specifikke elementer i et problemfelt for at få en bedre forståelse af helheden. Mit sigte er hermed at frembringe en nuanceret analyse af involverede netværk, organisationer og aktører i relation til Ringsted-undersøgelsen. Området jeg beskriver, er ikke tidligere undersøgt og jeg har fået adgang til materiale, der ikke tidligere er blevet benyttet i forskningsøjemed. Det har dermed også været nødvendigt at lave en rekonstruktion af historien bag Ringsted-undersøgelsen og tiden efter for at kunne besvare forskningsspørgsmålene udfyldende.

Det empiriske grundlag

Det overordnede mål med undersøgelsens vidensproduktion er ikke at opnå formelle generaliseringer, men derimod at indhente ny viden om problemstillingen, belyse den i et nyt perspektiv og derved bidrage til den nærmere forståelse af feltet. Det empiriske grundlag er baseret på tilgængelige kilder såsom politiske notater, referater fra byråd og kulturudvalg, avisartikler og protokoller fra det lokalhistoriske arkiv i Ringsted. Derudover indgår naturligvis Ringsted-undersøgelsen som central baggrundslitteratur – både med det talmateriale, der dannede grundlag for undersøgelsen dengang, men også resultaterne og de anbefalinger, der blev formuleret vil indgå som vigtig kilde i denne undersøgelse. De skriftlige kilder suppleres med interviews og samtaler med nøglepersoner, der havde berøring med Ringsted-undersøgelsen og de efterfølgende lokalpolitiske processer.

Arkivmateriale

En stor del af det skriftlige materiale stammer fra det lokalhistoriske arkiv i 'Historiens Hus' i Ringsted. Ved gennemgang af arkivkort¹⁹² for perioden 1970 til 1999 har jeg fundet 210 avisartikler fra 'Dagbladet', 'Lokalbladet' og 'Ringsted Avisen' under betegnelserne: *Allindelille Skole*, *Benløse*

¹⁹¹ Interview med Palle Rasmussen 19.9.12 [22:00]

¹⁹² Saglig afd. Sogne Avisreg. 2.f.-3.g og Saglig afd. Købstaden Avisreg. 2.f.-3.g

IF, Haraldsted, Idrætsanlægget A.M.B.A. Ringsted, Idrætscenter, Idrætshallen, Kværkeby IF, Nordrup IF, RIF Håndbold, Ringsted Idrætsforening (RIF), Ringsted Idrætsunion, Unionshallen, Veterslev Høm GF, Vigersted IF og Vigersted Skole. Ikke alle fundne avisartikler vil indgå i denne analyse, primært fordi de spænder over en længere periode end den analysen fokuserer på. Men enkelte artikler fra før 1980 og efter 1990 indgår i det samlede materiale, idet de beskriver beslutninger og handlinger der har haft indflydelse på Ringsted-undersøgelsen eller er et resultat af samme, f.eks. forundersøgelsen der lagde op til selve Ringsted-undersøgelsen. Avisartiklerne har vist sig at være gode kilder til mange af de lokale idrætspolitiske diskussioner, både i forbindelse med Ringsted-undersøgelsen og i forbindelse med anlæggelse af nye idrætsfaciliteter i kommunen, foruden at aviserne giver et vigtigt billede af, hvordan den offentlige debat er foregået. Artikler skrevet af journalister fra Dagbladet tenderer i mange tilfælde til at stå i opposition til det lokale politiske system i denne periode og tager ofte parti til fordel for de lokale idrætsforeninger. Desuden har Idrætsunionen også formået at få indrykket mange læserbreve i Dagbladet, hvor de udtrykker deres holdning og Idrætsunionen har ved hvert årsskifte fået fast spalteplads til formandens 'nytårsberetning'. At Idrætsunionen blev behandlet godt af den lokale presse fremgår også tydeligt af Johannes Lyngs-gårds afskedsberetning fra 1986:

*"... Vi har måtte tage de mere grove midler i brug for i det hele taget at blive hørt. Her føler jeg trang til i min sidste beretning at takke pressen for god dækning."*¹⁹³

Det lokalhistoriske arkiv rådede også over forhandlingsprotokoller fra Ringsted Idrætsunion fra 1969 til 1994 indeholdende referater fra unionens møder, formandens beretninger, udklip og regnskaber. Fra denne har jeg kopieret relevant materiale fra perioden fra 1977 til 1989, hvori Ringsted-undersøgelsen eller planlægning af idrætsfaciliteter nævnes. Forhandlingsprotokollerne gengiver Idrætsunionens overvejelser og forhandlinger meget detaljeret fra alle formelle møder og forsamlinger. De lokale aviser har i denne sammenhæng også været meget nyttige, da de forholdsvis loyalt har refereret fra Idrætsunionens repræsentantskabsmøder og generalforsamlinger.

Jeg har endvidere fået udleveret protokoller fra møder i byrådet og kultur- og fritidsudvalget fra 1980 og frem til 1990 fra Ringsted Kommunes egne arkiver. Kommunen har kun givet mig adgang til åbne sager i protokollerne, men vurderer samtidig at der ikke har været lukkede sager vedrørende idrætten og at jeg dermed ikke er gået glip af relevante oplysninger. Den omfattende mængde doku-

¹⁹³ Ringsted Idrætsunion, Forhandlingsprotokol med beretninger og regnskaber 1969-1994; Ringsted Arkiv, Journal nr. 1998/48, A 338, Beretning til idrætsunionens repræsentantskabsmøde 25. februar 1986.

menter var scannet på en måde, så det var muligt at søge i teksten efter bestemte nøgleord: *anlæg, idræt, sport, motion, hal, fodbold, gymnastik, stadion, bassin, undersøgelse, facilitet, union, rekreativ, fritid, atletik, forening, klub, bane, center, tennis, analyse, plan, håndbold, løb* og *RIF*. Det har således været muligt at lave en forholdsvis hurtig gennemsøgning af relevante beslutninger i den periode. Størsteparten af de kommunale dokumenter er sagsfremstillinger og beslutningsreferater. Sager vedrørende idrætten er kun sporadisk refereret i byrådsprotokollerne, og der henvises rutinemæssigt til andre udvalg, herunder Kultur- og fritidsudvalget. Protokollerne herfra er anderledes detaljerede i forhold til idrætten – men igen er der primært tale om beslutningsreferater, hvor oplysninger tages til efterretning og ikke giver anledning til nogen (refereret) diskussion.

Endelig har flere af interviewpersonerne også bidraget med skriftligt kildemateriale. Det drejer sig primært om avisudklip fra lokale og landsdækkende aviser, kopier af pressemeddelelser, politiske dokumenter samt Johannes Lyngsgårds personlige erindringer.

Med undtagelse af avisartiklernes tendens til at støtte foreningslivet overfor det kommunale system, er der ikke grund til at anfægte lødigheden eller troværdigheden af de skriftlige kilder. I forhold til den samlede analyse har det været vigtigt at få et så bredt og forskelligartet kildegrundlag som muligt, som repræsenterer såvel det lokalpolitiske- som det lokale foreningsniveau i relation til Ringsted-undersøgelsen.

Interview

Det primære formål med de supplerende interviews og samtaler med nøglepersoner var at få vurderet og evt. be- eller afkræftet dele af de skriftlige kilder. Fokus i interviewene og samtalerne var således på faktuelle oplysninger – men de endte ofte med også at inddrage de enkelte interviewpersoners oplevelser af forløbene omkring Ringsted-undersøgelsen. Interviewene var semistrukturerede og gav, udover faktuelle oplysninger, også mulighed for unikke og uddybende forklaringer, som jeg fik gennem dialogen med interviewpersonerne. Jeg arbejdede ud fra en åben interviewsituation, hvor interviewpersonen selv skulle medvirke til hvilke punkter, der skulle bringes på banen indenfor emnet¹⁹⁴. Jeg konstruerede en interviewguide således, at formulerede spørgsmål var forberedt udover centrale emnespørgsmål om Ringsted-undersøgelsen (se Bilag A).

¹⁹⁴ Kvale, S, Brinkmann, S. (2009). *InterView – Introduktion til et håndværk*. 2. Udg. Hans Reitzels Forlag, København.

For at styrke interviewpersonernes refleksion i forhold til de centrale spørgsmål i spørgeguiden sendte jeg disse ud en uge inden selve interviewet. På denne måde fandt jeg, at emneområderne i spørgeguiden ikke behøvede den store introduktion, da interviewpersonerne alle havde nået at læse og tænke over spørgsmålene. Dette fungerede også som en måde til at mindske eventuel usikkerhed inden de forskellige interviews, som derfor blev gennemført effektivt og med god tid til fordybelse i specifikke områder. Ved de fleste interview blev der benyttet en digital diktafon. Alle interviews varede planmæssigt 50-60 minutter og blev foretaget i interviewpersonernes hjem eller på min arbejdsplads.

Da analysens genstandsfelt ligger ca. 30 år tilbage i tiden er der dog i høj grad været tale om erindringsinterviews, hvilket kan være problematisk i forhold til værdien som historisk kilde. Af samme grund har det derfor også været nødvendigt at kontrollere med andre kilder, både interviewpersoner og skriftlige kilder i det omfang, det har været muligt.

Interviewpersoner

De første to interviewpersoner var de to forskere Søren Riiskjær og Ejgil Jespersen, der stod bag Ringsted-undersøgelsen. Søren Riiskjær (f. 1953) var netop blevet Cand.phil. i samfundsfag, da han blev ansat ved forskningsinstitutionen IdrætsForsk som projektleder på Ringsted-undersøgelsen i 1979. Efter Ringsted-undersøgelsen fortsatte han i en længere årrække som forskningsmedarbejder i IdrætsForsk. I dag er han idrætspolitisk konsulent i Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger (DGI).

Ejgil Jespersen (f. 1950) var uddannet Cand.psych. og arbejdede på Gerlev Idræthøjskole som lærer men blev sideløbende ansat ved IdrætsForsk i 1979 som forskningsmedarbejder på Ringsted-undersøgelsen. Efter Ringsted-undersøgelsen fortsatte også han som forsker i IdrætsForsk. Ejgil Jespersen er i dag ansat på Institut for Idræt og Biomekanik ved Syddansk Universitet som idrætsforsker.

På baggrund af min egen kortlægning af idrætsfaciliteterne i Ringsted Kommune i 2009 havde jeg kendskab til én af medarbejderne i kultur- og fritidsafdelingen i kommunen, Flemming Christensen. Derudover havde jeg også lært formanden for Ringsted Idrætsunion (RIU), Erik Schaumann at kende. De gav mig oplysninger om mulige interviewpersoner, som jeg herefter kontaktede. Det var imidlertid ikke alle der var interesserede i at blive interviewet. Primært fordi de ikke mente at kunne huske noget fra den periode, eller fordi de mente der var andre personer, der var mere relevante for mig at interviewe. Der var således tale om en 'snebolds-effekt', hvor jeg via en lang række potenti-

elle interviewpersoner fik kontakt til de personer i Ringsted Kommune, der havde haft forbindelse til Ringsted-undersøgelsen.

Tulle Olsen (f. 1939) var en del af den frivillige idræt i Vigersted i mange år og var også medlem af Idrætsunionens bestyrelse i mange år, bl.a. samtidig med Ringsted-undersøgelsen. Hun har siddet i byrådet i Ringsted Kommune i 28 år, først for partiet Venstre, senere for lokallisten Land & By for til sidst at repræsentere Liberal Alliance. I sin tid som kommunalpolitiker bestred Tulle Olsen en lang række udvalgsposter, f.eks. i Børne - og Undervisningsudvalget, Integrationsrådet, Økonomiudvalget, Byplan- og Boligudvalget samt Kultur- og Fritidsudvalget, hvor hun sad det meste af 1980'erne. Med sin tilstedeværelse i både Idrætsunion, byråd og kultur- og fritidsudvalget har Tulle Olsen været en central kilde til at få afdækket nogle af de sammenhænge, som de skriftlige kilder ikke beskriver.

Palle Rasmussen (f. 1940) har været medlem af Idrætsunionen i 16 år, hvoraf de 6 var som formand. Han har derudover været formand for håndboldafdelingen i Ringsted Idrætsforening (RIF Håndbold), som efterfølgende blev til den selvstændige håndboldklub TMS Ringsted. Han har desuden siddet i Ringsted Kommunes Folkeoplysningsråd en lang årrække. Det er især Palle Rasmussens tid som formand for RIF Håndbold, der er interessant, idet håndboldklubben spillede en central rolle i slutningen af 1980'erne og starten af 1990'erne i bestræbelserne på at få bygget flere idrætshaller i Ringsted by.

Udover de fire interview har jeg også haft kontakt via telefon og e-mail til yderligere to nøglepersoner i forhold til Ringsted-undersøgelsen. Den første var Benny Christensen (f. 1947), som var tidligere fuldmægtig i kulturafdelingen i Ringsted Kommune. pt. medlem af byrådet og tidligere borgmester i kommunen. Den sidste var Claus Bøje (f. 1941), som var ansat i kulturministeriet som fuldmægtig på idrætsområdet i 15 år. Derefter fra 1989 til 2000 var Claus Bøje forsker og senere forskningsleder på IdrætsForsk. Claus Bøje var én af arkitekterne bag Ringsted-undersøgelsen og sørgede bl.a. for bevillingen til undersøgelsen fra Kulturministeriet.

I artiklen gengives citater med nutidig stavemåde, hvor det ikke er meningsforstyrrende, den oprindelige tegnsætning er bevaret.

Ringsted-undersøgelsen

Idrætsforsk

I 1974 afsluttedes et udvalgsarbejde, som Ministeriet for kulturelle anliggender allerede i 1970 havde taget initiativ til, med udgivelsen af en 'Betænkning om idrætten og friluftslivet' (Betænkning nr. 709, 1974). Betænkningens indhold blev dog først for alvor genstand for debat to år senere, da den blev debatteret i Folketinget. Under debatten efterlyste daværende kulturminister Niels Mathiasen forskning inden for idrættens område, som efter ministerens mening var nødvendig for at kunne vurdere forholdene indenfor idrætten. Meget tyder dog på at det var Niels Mathiasens ministersekretær Claus Bøje, der stod bag formuleringerne om idrætsforskningens status i Danmark.¹⁹⁵

Claus Bøje, cand.polit., havde været sekretær i kommissionen bag 'Betænkningen om idrætten og friluftslivet', hvorefter han hurtigt blev ministersekretær. Claus Bøje havde tidligere været medlem af 'Dansk Aktiv Gruppe', som var en sammenslutning af unge idrætsudøvere, der ønskede at styrke de aktive idrætsudøveres indflydelse i Danmarks Idrætsforbund (DIF), hvilket også spillede en rolle i kritikken af den manglende idrætsforskning. Som konsekvens af ministerens udtalelser tog embedsværket i Kulturministeriet fat på at finde midler til forskning i idrættens kulturelle og samfundsmæssige problemstillinger. Næsten som om man havde forudset tankerne i Kulturministeriet, havde man på Gerlev IdrætsHøjskole i 1975 taget initiativ til at etablere IdrætsForsk som privat forskningsinstitution, der fik sit faglige tyngdepunkt i socialvidenskabelig forskning med formålene om at

- forske i idrættens økonomiske, politiske og sociale forhold,
- formidle viden om idrættens teori og praksis, og
- virke som center for rådgivning, kontakt og information.

Fremkomsten af IdrætsForsk skal ses i lyset af 1970'ernes møde mellem grundtvigsk højskole, kulturradikalisme, sportskritisk ungdomsoprør og socialdemokratisk velfærdspolitik. Baggrunden for at igangsætte en humanistisk og samfundsvidenskabelig idrætsforskning var mangefoldig. Bl.a. havde samfundsdebatten ført til kritiske overvejelser om sportens sociale betydning, og den offentlige sektor efterlyste samtidig kvalificeret viden om idrættens samfundsmæssige betydning og resourceforbrug jf. den nævnte betænkning fra 1974. At midlerne fra Kulturministeriet ikke fandt vej

¹⁹⁵ Hansen Jørn 2009: *En politisk nødvendighed. Forskningen i idræt, kultur og samfund i København, set udefra*. I: Anne Lykke Poulsen et. al. (red.): *Forskning i bevægelse. Et nyt forskningsfelt i et 100-årigt perspektiv*. København: Museum Tusulanum, 171-183

til de etablerede forskningsmiljøer på universiteterne men til IdrætsForsk i stedet, skyldtes også i høj grad gode personlige relationer. Som sekretær for udvalget bag betænkningen traf Claus Bøje nemlig Johannes Lyngsgård, der var repræsentant i udvalget fra De Danske Skytte, Gymnastik & Idrætsforeninger (DDSG&I)¹⁹⁶. Johannes Lyngsgård var på dette tidspunkt også formand for bestyrelsen på Gerlev Idrætshøjskole¹⁹⁷. Det var derfor nærliggende for Claus Bøje, i samarbejde med daværende forstander Ove Korsgaard (f. 1942), at få IdrætsForsk placeret på højskolen.

Johannes Lyngsgård (f. 1922) var landmand bosiddende i Ørslevvester lidt uden for Ringsted og særdeles aktiv i det frivillige foreningsarbejde både lokalt i Ringsted Kommune og på landsplan, hvor han arbejdede som landskonsulent for DDSG&I. Det var gennem arbejdet som konsulent, at han oplevede at idrætshaller begyndte at skyde op landet over i årene efter kommunalreformen i 1970 – ofte på initiativ fra lokale ildsjæle og ud fra mere eller mindre tilfældige principper¹⁹⁸. I forbindelse med kommunalreformen havde de gamle idrætsforeninger slået sig sammen i Ringsted Idrætsunion, hvor Johannes Lyngsgård også blev formand. I dette nye forum drøftede foreningerne, hvordan de kunne støtte og rådgive kommunen i deres udbygningsplaner i forhold til idrætsfaciliteter. Ved et møde i idrætsunionen d. 13. januar 1977 foreslog Johannes Lyngsgård således en:

*”... idrætsundersøgelse i kommunen, foretaget af professionelle, som skulle undersøge alle relevante ting som Ringsted Idrætsunion/kommunen ved fremtidige anlægsarbejder, ansøgninger m.m. kunne støtte sig til.”*¹⁹⁹

Johannes Lyngsgård var her stærkt influeret af IdrætsForsk og samtidig øjnede Claus Bøje en mulighed for at sætte yderligere skub i idrætsforskningen og skabte en bevilling til en undersøgelse af idrætten i Ringsted Kommune.

De første år fungerede IdrætsForsk som en kaffeklub og varetog i samarbejde med Gerlev Idrætshøjskole kursus- og konferencevirksomhed samt rådgivningsopgaver og udarbejdede rapporter. Men med bevillingen fra Kulturministeriet til undersøgelsen af idrætten i Ringsted Kommune skabtes således basis for etableringen af et egentligt forsknings- og rådgivningscenter i 1979. Søren Riiskjær og Ejgil Jespersen var på dette tidspunkt netop blevet ansat i IdrætsForsk og deres første opgave skulle blive undersøgelsen af idrætsfaciliteterne i Ringsted Kommune.

¹⁹⁶ Telefonisk samtale med Claus Bøje, 24.11.12

¹⁹⁷ Et hverv som han varetog i hele 43 år.

¹⁹⁸ Lyngsgård, Johannes (2007) Fra et liv i den folkelige idræt, Erindringer. Delvist bragt i Dagbladet samme år.

¹⁹⁹ Ringsted Idrætsunion, Forhandlingsprotokol med beretninger og regnskaber 1969-1994; Ringsted Arkiv, Journal nr. 1998/48, A 338

Kommunernes Landsforening blev interesseret i arbejdet, idet de vurderede, at undersøgelsen ville give mulighed for at få overblik over en række problemstillinger, som formodedes at have generel interesse. Det blev nedsat en arbejdsgruppe bestående af: Claus Bøje fra Kulturministeriet, Jens Krogh fra Kommunernes Landsforening, Flemming Pedersen fra Ringsted Kommune samt Johannes Lyngsgård fra Ringsted Idrætsunion.

Forundersøgelsen

Ideen om en sammenhængende og langtidsholdbar planlægning af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune var dog ikke ny. Allerede i midten af 1975 kom det på tale på Ringsted Idrætsanlægs repræsentantskabsmøde, hvor formanden Gert Lauritsen efterlyste en langtidsplanlægning for idrætsfaciliteterne fra kommunens side. Foreningerne måtte dog samtidig erkende, at en sådan planlægning næppe ville kunne lade sig gøre så længe hvert enkelt anlæg og facilitet skulle bevilges én ad gangen²⁰⁰. På samme møde blev det også konstateret, at presset på faciliteterne i kommunen var kraftigt forøget. Selv om indbyggertallet i Ringsted Kommune ikke var stigende, havde mere fritid og øget deltagelse i motionsidrætter samt fremkomsten af ny idrætsgrene bevirket, at rammerne dertil var ved at sprænges. Problemet var det samme uanset om der var tale om inden- eller udendørs idrætter. I følge foreningsidrætten manglede der på dette tidspunkt primært omklædningsrum, fodboldbaner og atletikanlæg²⁰¹. Denne situation fandtes alle steder i Danmark på dette tidspunkt, hvor man i 1960'erne og 1970'erne ikke mente, at de gamle og ofte misvedligeholdte forsamlingshuse og gymnastiksale kunne rumme alle de nye idrætsaktiviteter. Derfor gav man sig i kast med at planlægge nye samlingssteder i form af kulturelle fællesbygninger som fritids- og kulturcentre, idræts- og svømmehaller - alle hovedsagelig med det formål at opfylde idrætsforeningernes stadigt stigende lokalebehov fra tiden efter Anden Verdenskrig og frem. Det var denne massive bølge af idrætsbyggerier, hovedsageligt idrætshaller, der udgjorde en af de vigtigste kulturelle bevægelser i Danmark i det 20. århundredes anden halvdel: 'idrætshalsbevægelsen'²⁰². Det var dog ikke byggeri af nye haller der stod øverst på idrætsforeningernes dagsorden i Ringsted Kommune – men om foreningerne nu også udnyttede hallerne bedst muligt. Idrætsunionen ville således kontrollere belægningen i de enkelte timer, og halfordelingsudvalget skulle skride ind hvis foreningerne ikke udnyttede tiden eller pladsen i rimelig grad. På dette møde, hvor kontrollen af haltimer blev nævnt, omtaltes for første

²⁰⁰ Efterlyste planlægning på længere sigt, Dagbladet, 4.6.75, Ringsted Idrætsunion

²⁰¹ Omklædningsrum eller adgangsbegrænsning, Dagbladet, 4.6.75, Ringsted Idrætsunion

²⁰² Gunnar Lind Haase Svendsen 2003: Det store halbyggeri, I: Samarbejde og konfrontation. Opbygning og nedbrydning af social kapital i de danske landdistrikter 1864-2003, Ph.d.-afhandling, Institut for Historie, Kultur og Samfundsbeskrivelse, Syddansk Universitet

gang den kommende undersøgelse af idrættens behov og ønsker til faciliteter²⁰³. Omtalen blev dog først fulgt op igen ca. et halvt år efter, hvor Dagbladet bragte en særlig artikel om den kommende undersøgelse, hvor direktøren for Kommunernes Landsforening Erling Krarup bl.a. udtalte, at:

*”Undersøgelsen er et forsøg på at kortlægge de nuværende idrætsfaciliteter, og planlægge behovet for udbygning af idrætsbaner, haller m.m. ... Undersøgelsen skal også søge at få behovet passet ind med hvad der vil ofres lokalt, således at politikerne har det bedst mulige grundlag for planlægning.”*²⁰⁴

Den nedsatte arbejdsgruppe satte til at begynde med en forundersøgelse i gang, som skulle registrere eksisterende idrætsanlæg og indsamle baggrundsmateriale. Dette inkluderede også en spørgeskema- og interviewundersøgelse hos en række ’nøgle-personer’, herunder politikere, foreningsledere fra idræts- og fritidssektoren, repræsentanter fra skolevæsen, ungdomsskole og social-sektoren. Først når det indsamlede baggrundsmateriale var behandlet skulle man efterfølgende udarbejde projektoplægget til det endelige forskningsprojekt²⁰⁵. Den praktiske del af forundersøgelsen blev foretaget af Søren Riiskjær og Ejgil Jespersen fra IdrætsForsk, som ligeledes forfattede rapporten hertil²⁰⁶.

Forundersøgelsen bekræftede opfattelsen af, både blandt foreningsfolk og kommunalpolitikere, at der havde manglet en overordnet planlægning for idrætsområdet siden kommunesammenlægningen i 1970. Konsekvensen heraf var både en akut mangel på faciliteter til idræt og på længere sigt et øget behov for en geografisk spredning af faciliteterne i kommunen²⁰⁷. Ønskelisten til idrætsfaciliteter, som var et resultat af forundersøgelsen, viste et stort og udækket behov. Det drejede sig bl.a. om 7 nye idrætshaller, 26 fodboldbaner, 19 håndboldbaner (udendørs), 3 atletikanlæg og en cricketbane. Listen indbefattede desuden ønsker til en lang række faciliteter til idrætsgrene som skydning, bordtennis, vægtløftning, billard, bowling, ridning, svømning, roning og tennis. Derudover indeholdt ønskelisten også et kursuscenter samt klubhuse og -lokaler²⁰⁸. Men som forskerne bag forundersøgelsen også rettelig understregede, tog den omfangsrige ønskeliste kun udgangspunkt i idrætsforeningernes opregnede merbehov, og at der sandsynligvis eksisterede et skjult behov blandt det

²⁰³ Vil kontrollere hvor ofte hallerne bruges, Dagbladet, 25.5.77, Ringsted Idrætsunion

²⁰⁴ Ringsted model for stor idrætsundersøgelse, Dagbladet, 7.12.77, Ringsted Idrætsunion

²⁰⁵ *ibid.*

²⁰⁶ Selvom det var arbejdsgruppens fire medlemmer, der endte med at stå som forfattere på rapporten og det medfølgende bilagshæfte.

²⁰⁷ Bøje, Claus m.fl. (1979): Idræt i Ringsted – en forundersøgelse af behovet for planlægning af idrætsfaciliteter i Ringsted kommune, Kommunetryk, København

²⁰⁸ *ibid.*

store antal, der dyrkede idræt uden at være medlem af en idrætsforening. De anfægtede ligeledes det høje antal af faciliteter og anlæg i ønskelisten med henvisning til, at en stor del af ønskerne kunne imødekommes samtidig ved en rationel planlægning. Således kunne behovet for henholdsvis en selvstændig volleyballhal og en badmintonhal dækkes af en almindelig hal med højt nok til loftet²⁰⁹.

Resultaterne fra den udarbejdede rapport viste, ifølge Idrætsunionen og en række byrådsmedlemmer, et korrekt billede af forholdene for idrætten i Ringsted Kommune. Derfor var der også bred enighed om at lade Idrætsunionen arbejde videre med materialet og finde frem til en samlet målsætning for idrætten i kommunen. Man var dog også enige om, at rapporten ikke skulle opfattes som en facitliste til alle idrætspolitiske opgaver – men at den var det første skridt på vejen til en sammenhængende planlægning af udbygningen af idrætsfaciliteter i kommunen²¹⁰. Borgmester Gunnar Møller Rasmussen noterede i forbindelse med offentliggørelsen af rapporten, at der allerede var en hal under opførelse i Benløse og at der var planlagt endnu en hal i tilslutning til Vigersted Skole. Samtidig udtrykte borgmesteren dog håb om, at:

*”... vi i denne periode kan koncentrere os om at gøre noget mere for idrætten – og det er hele byrådet, der føler der er ting vi absolut er bagefter med. Det første oplæg ved budgetlægningen var ikke tilfredsstillende for idrætten – det skal jeg ikke lægge skjul på. I spørgsmålet om hallerne var et af de springende punkter en ny hal i det sydlige område, som kommer i 80’erne, og en kongreshal på lidt længere sigt...”*²¹¹

Og Idrætsunionen smedede mens jernet var varmt. Dagen efter rapportens offentliggørelse blev Johannes Lyngsgård citeret for i en stor artikel i Dagbladet, at Idrætsunionen ville lave et oplæg til politikerne i form af en prioriteringsplan, som:

*”alle foreninger under unionen kan slutte op om i enighed.”*²¹²

På et formandsmøde i Idrætsunionen tre måneder senere blev en 10 års-plan for udbygningen af idrætsfaciliteter således præsenteret. Idrætsunionen havde tillige forsøgt at afstemme prioriteringslisten med resultaterne fra forundersøgelsen (se tabel 5.1)²¹³. Udover listen blev der også udtrykt

²⁰⁹ *ibid.*

²¹⁰ Ønskelisten viser et stor udækket behov, Dagbladet, 22.1.79, Ringsted Idrætsunion

²¹¹ Idrætslivet i Ringsted Kommune kortlagt, Paul Rasmussen, Lokalbladet, 24.1.79

²¹² Idræt er noget som man køber i en time, Dagbladet, 25.1.79, Ringsted Idrætsunion

²¹³ Ringsted Idrætsunion, Forhandlingsprotokol med beretninger og regnskaber 1969-1994; Ringsted Arkiv, Journal nr. 1998/48, A 338

interesse for et kursuscenter, som eventuelt skulle placeres ved Ringsted Idrætsanlæg²¹⁴. Idrætsunionens 10 års-plan blev afleveret til Kultur- og Fritidsudvalget i maj måned 1979 og skulle drøftes på et udvalgsmøde i slutningen af samme måned²¹⁵.

Tabel 5.1. Idrætsunionens prioriteringsliste²¹⁶

<i>Vedr. haller</i>	
79/80	Vigersted Skole
80/81	Hal i syd (området Nordrup-Farendløse)
81/82	Stadionhal
84/85	Hal i forbindelse med udbygning af Veterslev Skole
85/86	Hal i nordvest (Gyrstinge-Haraldsted)
87/88	Skøjtehal
<i>Vedr. Benløse</i>	
80/81	6 fodboldbaner
83	Omklædnings- og klubfaciliteter
84	Friluftsbad
85	2 tennisbaner
<i>Vedr. Ringsted Idrætsanlæg</i>	
80	2 tennisbaner
80, 84/85	2 grusbaner m. lys
84/85	3 fodboldbaner
84	1 cricketbane
<i>Øvrige anlæg og faciliteter</i>	
80	Rideanlæg
86/87	Svømmehal i Sdr. Park området

Fra starten af 1977, hvor idéen om en idrætsundersøgelse i Ringsted Kommune blev født af Johannes Lyngsgård, og til resultaterne forelå i rapportform gik der mindre end 2½ år²¹⁷. Resultaterne blev brugt som skabelon af Idrætsunionen til udarbejdelse af en prioriteringsliste, som med kommunalpolitikernes velsignelse skulle bruges i den langsigtede planlægning af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune. Mødet i Kultur- og Fritidsudvalget d. 30. maj 1979 var dermed første gang, hvor politikerne blev præsenteret for Idrætsunionens prioriteringsliste og ønsker til idrætsfaciliteter. Men det blev ikke den sidste gang, at Idrætsunionen skulle gøre opmærksom på deres ønsker og behov.

²¹⁴ *ibid.*

²¹⁵ TV-venlig hal med plads til 2000, Dagbladet, 22.5.79, Ringsted Idrætsunion

²¹⁶ Ringsted Idrætsunion, Forhandlingsprotokol med beretninger og regnskaber 1969-1994; Ringsted Arkiv, Journal nr. 1998/48, A 338 (direkte gengivet fra protokollen).

²¹⁷ Forundersøgelsen foregik i perioden september 1978 til januar 1979.

Projekt Idræt i Lokalsamfundet

Samtidig med lanceringen af resultaterne fra forundersøgelsen blev Kulturministeriet og Kommunernes Landsforening enige om det økonomiske fundament for en større undersøgelse af idrætten i Ringsted Kommune, Projekt Idræt i Lokalsamfundet. Dette forskningsprojekt var primært rettet mod borgernes forhold til idræt og deres forhold til idrætsplanlægningen og havde tre hovedformål:

1. at beskrive og analysere befolkningsgrupperes idrætsaktivitet og idrætsinteresse,
2. at udarbejde modeller for udbygningen af idrætsfaciliteter i lokalsamfundet ud fra borgernes behov og ønsker, samt
3. at udgøre den danske del af et forsknings- og udviklingsarbejde, der blev gennemført under Europarådet i 9 medlemslande med henblik på 'idræt for alle'.

Projekt Idræt i Lokalsamfundet eller 'Ringsted-undersøgelsen', som den mere populært blev kaldt, blev forankret i den tidligere arbejdsgruppe med Idrætsunionens Johannes Lyngsgård, som projektets ansigt udadtil. Indadtil tyder meget dog på, at det var Claus Bøje der tegnede linjerne i denne udvidede undersøgelse²¹⁸. Dertil kom at det også var Kulturministeriet sammen med Idrættens Forskningsråd, der med en større bevilling sørgede for hovedparten af projektets økonomi²¹⁹, en bevilling som Claus Bøje igen havde fået igennem. Hvad angår økonomien skal det dog nævnes, at Egmont H. Petersens Fond valgte at donere 100.000 kr. til undersøgelsen, et ikke ubetydeligt beløb på dette tidspunkt. Det var i øvrigt første gang, at Egmont H. Petersens Fond gav økonomisk støtte til et projekt, der havde direkte tilknytning til idrætten²²⁰. Forskerne der skulle udføre undersøgelse i projektet var igen Søren Riiskjær og Ejgil Jespersen fra IdrætsForsk på Gerlev Idræthøjskole.

Første etape af projektet lå allerede færdig i rapportform, idet de organisatoriske forhold i idrætsforeningerne, herunder behov og ønsker til idrætsfaciliteter var beskrevet i forundersøgelsen. Alligevel blev disse resultater gentaget og behandlet yderligere i projektets egentlige første rapport 'Idrætsfaciliteter i Ringsted kommune'²²¹. Heri blev der lavet en nøjere kortlægning og analyse af de eksisterende idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune end i forundersøgelsen, og igen blev der redegjort for Ringsted Idrætsunions udbygningsplaner og -ønsker i en prioriteringsplan (se figur 5.2). I rapporten anerkendte forskerne prioriteringsplanen for at basere sig på konkrete vurderinger af de

²¹⁸ Interview med Ejgil Jespersen, [23:00]

²¹⁹ Projektets samlede budget var på lidt under en halv mio. kr.

²²⁰ Fond giver check på 100.000 kr. til idrætsforskning, Dagbladet, 13.11.79, Ringsted Idrætsunion

²²¹ Ejgil Jespersen & Søren Riiskjær (1980): Idrætsfaciliteter i Ringsted kommune, Forlaget Bavnebakke, Fuglebjerg

nuværende faciliteters individuelle karakter såvel som egnethed, holdbarhed og geografiske placering. I deres optik var prioriteringsplanen således reel og kunne fungere som én rettesnor for udbygningen af idrætsfaciliteter i kommunen. Samtidig understregede de, at en kortlægning og analyse af befolkningens idrætsaktiviteter og -interesser var nødvendig for at udarbejde en endelig model for udbygningen af idrætsfaciliteter ud fra borgernes behov og ønsker²²².

Projektets anden etape, som efterfølgende fik status som den centrale del af projektet, bestod af en stort anlagt interviewundersøgelse. Det var også denne del, der samtidig udgjorde den danske del af Europarådets projekt 'Rationalising Sport Policies in Europe'²²³. Undersøgelsen, der blev baseret på en spørgeskemaundersøgelse af et repræsentativt udsnit af den voksne befolkning (15-64 årige), tog først og fremmest sigte på at belyse befolkningens idrætsaktivitet og -interesse og mundede ud i en diskussion af muligheder for og ønskeligheden af en decideret planlægning på og for idrætsområdet²²⁴. Som supplement til denne kvantitative beskrivelse af hele den voksne befolknings idrætsadfærd blev der foretaget en mere dybdegående undersøgelse af to særligt udvalgte aldersgrupper, de 15-19 årige og de 40-49 årige²²⁵. Denne undersøgelse, der blev baseret både på en kvantitativ og en kvalitativ dataindsamling, gav en mere detaljeret indsigt både i deltagermønstre samt i holdninger til idræt og de motiver, der lå bag hhv. idrætsdeltagelse og -passivitet. Hele projektet blev afsluttet af en antologi om 'idræt og planlægning', hvor forskellige personer fra idrættens hovedorganisationer, offentlige myndigheder, idrætsforskningen og personer med uafhængige synspunkter bidrog. I antologien fokuserede man særligt på de planlægningsmæssige perspektiver ved undersøgelsen samt på at belyse de generelle problemer i feltet mellem idrætspolitik, idrættens udvikling og den offentlige planlægning²²⁶.

²²² *ibid.*

²²³ Jespersen, Ejgil & Riiskjær, Søren 1981: Engagement in sport in Denmark – rationalising sports policies, Danish draft interim report. IdrætsForsk, Gerlev Idrætshøjskole. I: Bollen, K., Claeys U. & Hertogen, J. 1982: Sport in european society – a transnational survey into participation and motivation. Committee for the Development of Sport, Strassbourg.

²²⁴ Jespersen, Ejgil & Riiskjær, Søren 1982: 80'ernes idræt – mod en ny breddeidræt? Forlaget Bavnebakke, Gerlev Idrætshøjskole

²²⁵ Kempf Jan, Møller Jørn & Riiskjær Søren 1983: Idræt og holdning – 15-19 årige og 40-49 årige i tal og tale, Forlaget Bavnebakke, Gerlev Idrætshøjskole

²²⁶ Riiskjær Søren (red.) 1984: Idræt og planlægning – en antologi; Forlaget Bavnebakke, Gerlev Idrætshøjskole

Figur 5.2. Merbehov for idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune (tabel fra rapporten s. 39)

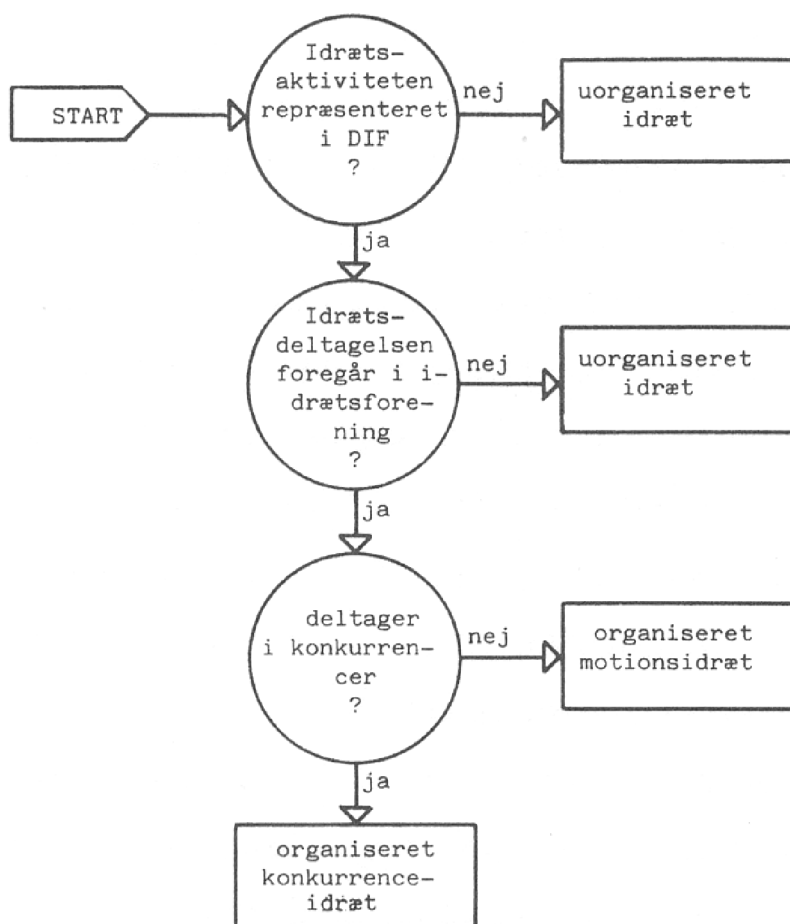
art og placering	prioriteringsrækkefølge 19-									
	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88
<u>udendørs boldbaner og skoleatletikanlæg:</u>										
Kværkeby	⊗									
Vetterslev		x								
Nordrup			x							
Bringstrup			x							
Haraldsted				x						
Gyrstinge					x					
Sneslev					x					
<u>udendørs fodboldbaner:</u>										
Benløse		⊗		x					x	
Ringsted Idrætsanlæg	⊗	⊗								
Sdr. Parkområdet						x	x			
<u>udendørs idrætsfaciliteter iøvrigt:</u>										
Anlægget: tennisbaner		⊗								
rideanlæg		x								
skydebaner		x								
cricketbane						x				
Benløse friluftsbad						x				
Benløse tennisbaner							x			
tribune og lys på Stadion									x	x
<u>halfaciliteter:</u>										
Vigersted hallen		⊗								
hal i syd			⊗							
Stadionhal				x						
Vetterslev hallen						x				
hal i nordvest								x		
Sdr. Parksvømmehal								x	x	
Ringsted skøjtehal									x	x
<u>øvrige idrætslokaler:</u>										
Stadion: vægtløftning		x	x							
boksning		x	x							
billard		x	x							
bordtennis		x	x							
klubfaciliteter		x	x	x	x	x	x	x	x	x
kursuscenter			x							

x betyder : ønskes anlagt

⊗ betyder : er anlagt / under opførelse / projekteret

I undersøgelsen blev der skelnet mellem tre former for idrætsdeltagelse. Den første var organiseret konkurrenceidræt, der omfattede 18 % af den voksne befolkning. Den anden var organiseret motionsidræt, hvor 22 % af befolkningen deltog og endelig var den tredje den uorganiserede idræt, hvor hele 51 % var aktive. Figur 5.3 viser den analysemodel forskerne anvendte til at identificere befolkningens deltagelse i de forskellige idrætsformer²²⁷.

Figur 5.3. Skematisk fremstilling af idrætsformernes definition (figur fra rapporten s. 49)

En stor del af de adspurgte deltog i mere end én af de nævnte idrætsformer. I alt registrerede de to forskere, at 36 % deltog i en af de organiserede idrætsformer men 21 % kun dyrkede uorganiseret idræt. Derudover viste undersøgelsen også, at der var et betydeligt udækket behov for idrætsdeltagelse blandt de inaktive, idet 26 % af de adspurgte udtrykte ønske om at dyrke idræt, selvom de var inaktive. Et centralt tema i rapporterne var analysen af deltagelsesmønstrene i de tre nævnte idrætsformer. I den organiserede konkurrenceidræt var det kendetegnende, at både alder, køn, familiesitu-

²²⁷ Ejgil Jespersen & Søren Riiskjær (1982): 80'ernes idræt – mod en ny breddeidræt?, Forlaget Bavnebakke, Fuglebjerg

ation, social status, beskæftigelse, social omgangskreds m.m. havde afgørende betydning for idrætsdeltagelse. Analysen viste, at den typiske deltager i organiseret konkurrenceidræt var en ung mand uden børn fra de højere sociale lag med en meget aktiv fritid i øvrigt og med en omgangskreds, hvor de fleste andre også dyrkede idræt. Man fandt også, at problemet med frafald i idrætsdeltagelsen var størst for denne idrætsform. Omvendt var deltagelsen i den organiserede motionsidræt langt mere ensartet i sin udbredelse. I denne idrætsform havde kvinder, midaldrende, personer med børn osv. et langt større deltagelsesniveau og man fandt, at der ikke eksisterede de samme barrierer for deltagelse i organiseret motionsidræt. Det samme gjorde sig også gældende for den uorganiserede idræt. Hvis man så bort fra den del af deltagerne i uorganiseret idræt, der også deltog i en af de organiserede idrætsformer, var deltagelsen fordelt jævnt på næsten alle befolkningsgrupper uanset alder, køn, social status osv.²²⁸

I rapporterne forsøgte forskerne at se den indsamlede viden i lyset af idrætsudviklingen og idrætsplanlægningen både på kort sigt og langt sigt. På kort sigt påpegede de, hvorledes der i det eksisterende planlægningssystem allerede foregik en planlægning med konsekvenser for idrættens udvikling. Her har de tænkt på idrætshallerne i Vigersted og Nordrup samt idrætsanlægget ved Benløse skole, som på rapporternes udgivelsestidspunkt, allerede var under opførelse. Endvidere diskuterede man, hvorledes den indsamlede viden kunne danne grundlag for en mere målrettet planlægning af idrætsfaciliteterne i kommunen. Undersøgelsen viste at 51 % af befolkningen i Ringsted Kommune mente, at der var et massivt behov for flere idrætsfaciliteter, primært idrætshaller. Besvarelserne viste sågar, at der var ønske om en hal i hver af de tidligere 11 sognekommuner. Forskerne var opmærksomme på ikke at tage disse resultater alt for bogstaveligt, da de i analysen ikke havde haft mulighed for at vurdere om det var svarpersonernes egne behov, der var kommet til udtryk, eller om det var en vurdering af andres behov. Ikke desto mindre så de resultatet som et generelt udtryk for tilstedeværelsen af et behov²²⁹. Og sammen med gentagelsen af foreningernes udbygningsplaner og -ønsker i den første rapport²³⁰ blev indtrykket af den generelle mangel på idrætsfaciliteter dermed styrket. En mangel, som Idrætsunionen derefter satte på den idrætspolitiske dagsorden i Ringsted Kommune mange år frem.

I rapporterne blev det også diskuteret, hvorledes idrætten ville udvikle sig på længere sigt. Her påpegede forskerne, at der sandsynligvis var store strukturelle forandringer under opsejling både på

²²⁸ Ejgil Jespersen & Søren Riiskjær (1982): 80'ernes idræt – mod en ny breddeidræt?, Forlaget Bavnebakke, Fuglebjerg

²²⁹ *ibid.*

²³⁰ *ibid.*

det aktivitetsmæssige plan og med hensyn til organiseringen i lokalsamfundet. Dette baserede de på en række af de øvrige resultater, som de havde opnået i undersøgelsen. For det første viste undersøgelsen, at langt flere dyrkede idræt end forventet. Hele 60 % af den voksne befolkning mellem 14 og 65 år dyrkede idræt eller rettere foretog fysiske udfoldelser under en eller anden form. Ringsted-undersøgelsen var nemlig også den første idrætsvaneundersøgelse, som opererede med et udvidet eller mangfoldigt idrætsbegreb²³¹, idet den omfattede hele 60 forskellige former for fysisk aktivitet spændende fra fodbold, gymnastik til vandreture, jagt og pausegymnastik. For det andet viste undersøgelsen, at gruppen som var aktive uden for idrætsforeningerne var større end gruppen, der var involveret i foreningsidræt. Der var således 54 % som dyrkede idræt og anden fysisk udfoldelse sammen med venner, familie eller alene. Forskerne udledte, at der således var ved at opstå en ny slags breddeidræt, udover den som blev repræsenteret i idrættens talentmasse af børn og unge. De forventede at denne nye gruppe af fortrinsvis midaldrende og ældre, som var mere og mere idrætsligt aktive, ville stille det eksisterende idrætssystem overfor nye krav og udfordringer²³². Ringsted-undersøgelsen markerede sig dermed som den første forskningsmæssige registrering af den uorganiserede idræt i Danmark.

Ringsted-undersøgelsens resultater gav genlyd langt ud over kommunegrænsen. Forskellige landsdækkende medier bragte historien om de overraskende resultater og om hvordan idrætsforskningen blev politisk interessant. Berlingske Tidende kaldte undersøgelsen for en 'sprænglærd dansk betænkning om folkelig sport' og opfordrede daværende kulturminister Lise Østergaard²³³ til at læse rapporten, så hun kunne indfri sit tidligere løfte fra talerstolen i Folketinget: "*Jeg vil løbe i byen for idrætten.*"²³⁴ Morgenavisen Jyllandsposten viste også stor interesse for resultaterne og konstaterede samtidig, at de viste et noget andet idrætsmønster end det, der var kendt fra den organiserede idræt under Danmarks Idræts-Forbund (DIF)²³⁵. Og netop DIF skulle vise sig at være stærkt kritisk overfor undersøgelsen, hvilket Søren Riiskjær oplevede på nært hold:

²³¹ Hansen Jørn & Povlsen Jørgen: Sport er også andet end fodbold, I: Nellesmann Georg (red.) 1989: Dagligliv i Danmark i vor tid 1-2, Nyt Nordisk Forlag

²³² Idrætten har behov for flere faciliteter, Dagbladet, 12.9.80, Ringsted Idrætsforening (RIF)

²³³ Socialdemokraten Lise Østergaard blev udnævnt til kulturminister, da Niels Matthiasen døde i februar 1980.

²³⁴ Politisk hjælp til idræt, Berlingske Tidende, 13.7.82

²³⁵ 40 % af alle danskere dyrker idræt, Morgenavisen Jyllandsposten, 20.1.81

*”Jeg var inde og holde oplæg i DIF-sammenhæng nogle gange, hvor jeg kan huske, at de var ret aggressive og prøvede at stille spørgsmålstejn ved metoden. De kunne ikke tro eller stole på det.”*²³⁶

Heller ikke breddeidrættens organisationer, hverken De Danske Gymnastik & Ungdomsforeninger, (DDG&U) eller, De Danske Gymnastik & Idrætsforeninger (DDSG&I), var videre begejstrede for undersøgelsens resultater. På den ene side opfattede man forskerne på Gerlev Idrætshøjskole som nogle sære snegle, der bare var ude på at kritisere det eksisterende, og på den anden side var der en frygt for hvad denne udvikling kunne føre til i forhold til de offentlige midler. Ville det betyde en omfordeling af midlerne, hvis man kunne påvise en så stor idrætsdeltagelse udenfor foreningerne. Debatten var på tidspunkter følelsesladet og skarp med spørgsmål som f.eks.:

*”Skal vi stå og dele 10-kronesedler ud til løberne på skovstierne?”*²³⁷

Kritikken af undersøgelsen skal også ses i lyset af den position, som den organiserede idræt havde opnået på dette tidspunkt. Med fritidsloven og tipsloven og målsætningen om ’idræt for alle’ gik alle offentlige støttemidler til idrætten til den organiserede idræt²³⁸. Var det således rimeligt at de etablerede organisationer skulle have alle midlerne til idrætten når det nu kunne dokumenteres, at udviklingen gik imod, at der foregik lige så meget idræt udenfor organisationerne²³⁹.

Efterfølgende undersøgelser har siden bekræftet denne udvikling, bl.a. Socialforskningsinstituttets nationale undersøgelser af befolkningens fritidsaktiviteter i 1987, 1993 og 1998. Her fandt man en stagnation i stigningen af andelen af befolkningen, der var medlemmer af en idrætsforening i modsætning til en kraftige stigning i den samlede sports- og motionsaktivitet. Forklaringen hertil var, at en stadig større del af de regelmæssige sports- og motionsaktiviteter, fandt sted uden for foreningernes rammer²⁴⁰.

²³⁶ Interview med Søren Riiskjær, 5.9.12, [24:00]

²³⁷ Interview med Søren Riiskjær, 5.9.12, [26:30]

²³⁸ Ibsen, Bjarne & Eichberg, Henning (2006): Dansk idrætspolitik: mellem frivillighed og statslig styring. Idrættens Analyseinstitut, København

²³⁹ Interview med Ejgil Jespersen, 12.9.12, [45:00]

²⁴⁰ Fridberg Torben 2000: Kultur- og fritidsaktiviteter 1975-1998, Socialforskningsinstituttet, København.

Planlægningen af anlæg og faciliteter i kommunen

Fra forsigtig optimisme til dyb skuffelse

Hvad der startede som en lokal forundersøgelse af behovet for planlægning af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune fik med et slag betydeligt videre perspektiver end de Johannes Lyngsgård og Idrætsunionens bestyrelse havde forestillet sig, da de havde igangsat undersøgelsen. Unionen var opmuntret af udsigten til at resultaterne fra undersøgelsen skulle bruges i Europaråds-regi og den deraf følgende omtale i både lokale som landsdækkende medier²⁴¹. Og det forstærkede Idrætsunionens tro på, at de havde fat i noget rigtig, og at der var mulighed for at påvirke de politiske beslutninger på idrætsområdet²⁴². Det var også med udsigten til at kunne skærpe forholdet overfor kommunens politikere, at Johannes Lyngsgård i Dagbladet efterlyste handling fra kommunen i forhold til de aktuelle udbygninger af idrætsanlægget i Benløse og idrætshallen i Nordrup:

*”Det går for langsomt. Fakta er at begge projekter er bevilget, men man har bare ikke fra byrådets side sikret sig, at projekterne følges op med det forarbejde der skal gøres. Det lyder som idrætten er krævende, men det er urimeligt og det synes at knibe med byrådets vilje til at føre beslutningerne ud i livet.”*²⁴³

Samtidig roste Johannes Lyngsgård dog byrådet og opfordrede til yderligere samarbejde med Idrætsunionen:

*”... vi har bemærket den glædelige udvikling gennem de to sidste byrådssamlinger, hvor der har været en stigende velvilje til at få ajourført vores idrætsanlæg... Jeg vil vove den påstand, at det kræver en større dialog mellem kommunalpolitikere og idrætten.”*²⁴⁴

Det har dog ikke været muligt at spore den omtalte udvikling i protokollerne for byrådet og der er intet der tyder på, at kommunen reagerede på henvendelsen i avisartiklen.

Gennem Europarådets projekt var kendskabet til den danske undersøgelse Projekt Idræt i Lokalsamfundet' også nået udenfor landets grænser. Det affødte bl.a. et besøg af 152 hollandske kommunalpolitikere og embedsmænd i efteråret 1980. Her blev de bl.a. vist rundt på idrætsfaciliteterne i kom-

²⁴¹ 40 procent af alle danskere dyrker idræt, Morgenavisen Jyllandsposten, 20.1.81

²⁴² Ringsted bliver kendt i Europa. Idrætsundersøgelsen skal behandles på møde i Madrid 1981., Dagbladet, 29.9.79, Ringsted Idrætsunion

²⁴³ Synes det kniber med byrådets vilje, siger formanden Johs. Lyngsgård, Dagbladet, 30.8.80, Ringsted Idrætsunion

²⁴⁴ ibid.

munen samt præsenteret for de første delresultater fra den store interviewundersøgelse. Det bemærkelsesværdige ved besøget var dog, at det var Ringsted Idrætsunion der var værten ved besøget og ikke Ringsted Kommune, selvom borgmesteren fik lov til at byde gæsterne velkommen²⁴⁵. I det indbyrdes styrkeforhold med kommunen syntes Idrætsunionen således at stå stærkt på dette tidspunkt. Idrætsunionen forsøgte at derfor igen at vise initiativ og inviterede i efteråret 1981 repræsentanter for hvert parti, der opstillede kandidater til det kommende kommunalvalg en måned senere, til et debatmøde om idrættens vilkår og muligheder i Ringsted²⁴⁶. Debatmødet fik dog ikke den omtale eller betydning, som Idrætsunionen havde forventet. Hovedsageligt fordi ingen af de fremmødte deltagere lagde større betydning i, hvad de ti partirepræsentanter, der havde meldt sig til panelet, sagde eller lovede. Der var nemlig ikke den sammensætning af panelet, som idrætsunionen havde ventet ville dukke op. Meget få af dem kunne svare for det, der var foretaget, og ikke mange af pannedeltagerne havde nogen chance for senere at komme til at stå til ansvar for deres udtalelser²⁴⁷.

I løbet af 1981 havde Idrætsunionen, ved et møde med kommunens planlægningsudvalg, fået en mundtlig aftale om, at unionen skulle konsulteres inden kommunens debatoplæg om en langsigtet kommuneplan blev udarbejdet. Det skete imidlertid ikke, hvilket førte til en dyb skuffelse i Idrætsunionen²⁴⁸. Ansporet af den træge kommunikation forsøgte Idrætsunionen igen at få politikerne i tale. På et repræsentantskabsmøde i 1982 blev et svar til kommunens debatoplæg godkendt og sendt til kommunen. I svaret kom Idrætsunionen bl.a. ind på Ringsted-undersøgelsens resultater og udbygnings- og prioriteringslisten fra 1979 blev igen bragt på banen²⁴⁹. Der kom intet svar fra kommunen, og ud fra deres protokoller tyder det også på, at Idrætsunionens henvendelser til byrådet og Kultur- og fritidsudvalget enten blev ignoreret eller i bedste fald taget til efterretning uden efterfølgende handling²⁵⁰. I samme periode anedes også tegn på splittelse internt i Idrætsunionen. Flere foreninger var gået direkte til Fritidsnævnet uden at Idrætsunionen havde været inde i billedet, hvorfor Idrætsunionen vedtog nye bestemmelser, der fratog foreninger, der ikke overholdte denne forpligtelse, stemmeretten ved repræsentantskabsmøder²⁵¹. Medlemmerne af Idrætsunionen skulle så at sige 'rette ind' for at få unionen til at fremstå så stærk som muligt overfor kommunen.

²⁴⁵ Idrætten har behov for flere faciliteter, Dagbladet, 12.9.80, Ringsted Idrætsforening (RIF)

²⁴⁶ Idræt kalder lokalpolitikere til debatmøde, Dagbladet, 9.9.81, Ringsted Idrætsunion

²⁴⁷ Tamt debatmøde om idræts- og fritidspolitikken i Ringsted, Lokalbladet for Midtjylland, 21.10.81

²⁴⁸ Byrådsmedlemmer forhindrer et godt foreningsarbejde, Dagbladet, 17.2.82, Ringsted Idrætsunion

²⁴⁹ Idrætsunionen vil have mange flere haller i kommunen., Dagbladet, 13.2.82, Ringsted Idrætsunion

²⁵⁰ Ringsted Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg, Referater fra udvalgsmøder 1980-1990; Ringsted Kommune, Ordinært møde nr. 53 d. 16. marts 1981, blad nr. 173.

²⁵¹ Byrådsmedlemmer forhindrer et godt foreningsarbejde, Dagbladet, 17.2.82, Ringsted Idrætsunion

Balladen om Sjællands Centeret

De efterfølgende år gik på samme måde. Idrætsunionen forsøgte at få kommunen i tale vedrørende en langsigtet plan for idrætsfaciliteterne og kommunen svarede aldrig tilbage. Æn sag er dog værd at dvæle ved i denne periode, idet den fik konsekvenser for stemningen mellem Idrætsunionen og kommunalpolitikere i lang tid efter. En gruppe erhvervsfolk, idrætsfolk og politikere havde med Johannes Lyngsgård og venstremanden byrådsmedlem Rolf Dejløw i spidsen, udarbejdet et stort anlagt projekt med navnet 'Sjællands Centeret', som skulle være en kombination af hotel/kursuscenter, udstillingscenter, opvisningshal, amatørøvelokaler, træningsfaciliteter, klublokaler og endelig teater- og koncertsal. Efter gruppens opfattelse ville centeret fungere bedst, hvis det blev lagt i sammenhæng med den eksisterende idrætshal og svømmehal ved Ringsted Idrætsanlæg. Idrætsunionen havde store forventninger til projektet, som de så som en mulighed for at få opfyldt behovet for mere hal-kapacitet i Ringsted by. Projektet blev fremlagt på et lukket byrådsmøde i maj 1982, hvor byrådet modtog projektet meget positivt og borgmesteren bad gruppen bag projektet om at gå videre med sagen²⁵². Allerede dagen efter var den positive stemning væk igen hos politikerne. Borgmesteren Gunnar Møller Rasmussen udtalte til Dagbladet:

*"Det er også sandt, at jeg bad arbejdsgruppen gå videre med sagen, men desværre ender vi jo altid i økonomien. I øjeblikket står vi i begyndelsen af budgetfasen, og jeg kan sige, at det er meget mørke skyer, der hænger over Ringsted, ligesom over andre kommuner."*²⁵³

Ikke desto mindre ønskede byrådet at vide mere om de økonomiske konsekvenser i forbindelse med et center af denne størrelse og sammensætning. Gruppen bag projektet brugte derefter en del ressourcer på yderligere økonomiske beregninger uvidende om, at borgmesteren sideløbende havde truffet en underhåndsftale til anden side om et langt dyrere projekt. Johannes Lyngsgård, Idrætsunionen og gruppen bag projektet følte sig (muligvis med rette) snigløbet og tilliden til kommunens hensigter og forsikringer overfor idrætten nærmede sig et absolut nulpunkt²⁵⁴.

²⁵² Realiseres planen bliver Ringsted Sjællands centrum, Dagbladet, 25.5.82, Idrætscenter

²⁵³ Økonomiske skyer over kommunen er meget mørke, Dagbladet, 26.5.82, Idrætscenter

²⁵⁴ Interview med Palle Rasmussen 19.9.12 [49:00]

Bitterhed og lyspunkter

I 1984 var bitterheden og indebrændtheden i Idrætsunionen så voldsom, at det årlige repræsentantskabsmøde flød over med skarpe ord og beske bemærkninger vendt mod byrådets flertal med borgmesteren i spidsen²⁵⁵. Unionens formand Johannes Lyngsgård kom igen ind på Ringsted-undersøgelsen i sin beretning:

*”Efterhånden kan man sjældent deltage i en idrætsdebat, uden at nogen kommer ind på Ringsted-undersøgelsen. Til møder hører jeg ofte bemærkningen: ’Nåh! Ringsted-undersøgelsen, det er den man bruger i de fleste kommuner undtagen Ringsted!’ . Allerede i 1979 bad vi om en drøftelse med politikerne, om rapportens konklusion vedrørende udbygning af idrætsfaciliteterne i de næste ti år. Endnu efter fem år er den drøftelse ikke kommet. Det må betyde, at de ikke vil høre vores mening. ... Måske er det en bevidst taktik, at politikerne tier stille og håber, vi bliver uenige indbyrdes.”*²⁵⁶

Lyngsgård fortsatte med at opremse de gentagne gange Idrætsunionen havde oplevet, at deres henvendelser til myndighederne med ønsker i en eller anden retning var blevet syltet så grundigt, at man efterfølgende påstod, at sagen aldrig havde været rejst for byrådet²⁵⁷. En påstand der understøttes ved gennemlæsning af protokollerne fra byrådet for samme periode. At Ringsted-undersøgelsen blev brugt i andre kommuner var dog ikke korrekt. I mange andre kommuner, hvor resultaterne blev kendt var både de lokale idrætsunioner og lokalpolitikere stærke modstandere af forestillingen om den store deltagelse i uorganiseret idræt. Men Johannes Lyngsgårds udtalelse var måske en bevidst romantisering af situationen for at forstærke billedet af en uinteresseret kommune²⁵⁸.

Der var dog også enkelte lyspunkter at notere på dette tidspunkt vedrørende idrætsfaciliteterne i kommunen. Idrætsanlægget ved Benløse Skole havde været færdig i knap to år, der var kommet to nye haller til i henholdsvis Vigersted og Nordrup, og endelig var der blevet etableret en boldbane i Veterslev Høm²⁵⁹. Desuden stod man overfor at skulle arrangere et stort fodboldstævne for knap 4.000 udøvere i sensommeren 1984. Man var så spændte på, om der var plads til de mange spillere på banerne og i omklædningsrummene på anlæggene, at arrangørerne udtalte, at:

²⁵⁵ Idrætten føler sig både røvendt og misinformeret, Lokalbladet for Midtjylland, 7.3.84

²⁵⁶ Formanden: Hold øje med hvem der for os og hvem der imod i byrådssalen, Dagbladet, 29.2.84, Ringsted Idrætsunion

²⁵⁷ Idrætten føler sig både røvendt og misinformeret, Lokalbladet for Midtjylland, 7.3.84

²⁵⁸ Telefonisk samtale med Claus Bøje, 24.11.12

²⁵⁹ Hovedparten af midlerne til banerne kom fra kommunen, men det var foreningen selv, der udførte anlægsarbejdet.

*”Man havde gerne inviteret byrådet derud, men var enige om, at det var der nok ikke plads til!”*²⁶⁰

De skarpe vendinger fik endelig politikerne op af stolen. I et læserbrev gik det konservative byrådsmedlem Frede Holm i rette med Johannes Lyngsgård udtalelse om byrådsflertallet:

*”En sådan udtalelse er en grov fordrejning, som hverken tjener idrætten eller formanden til ære. Der er jo ingen tvivl om at alle i byrådet er for idrætten, men det er som om man glemmer økonomien.”*²⁶¹

Johannes Lyngsgård følte sig misforstået og svarede hurtigt tilbage. Han forsvarede kritikken i sin beretning og fremhævede, at den mere skyldtes en manglende dialog end flere penge til idrætten, som han mente Frede Holm lagde ham til hensigt²⁶². Lyngsgård forsømte igen ikke muligheden for at påpege, at der fra politisk side:

*”... stadig mangler ’en kvittering’ for modtagelsen af Ringsted-undersøgelsen, der primært har til hensigt at være et redskab for kommende planlægning af udbygningen af idrætsfaciliteter i kommunen.”*²⁶³

Og Lyngsgård fortsætter:

*”Da rapport nr. 2 var kommet med den store interviewundersøgelse, der gav udtryk for Ringsted Kommunes indbyggeres syn på idræt og muligheder for at dyrke idræt, havde kulturelt udvalgs formand, ... indbudt forskellige udvalg fra byrådet til et orienterende møde om denne store undersøgelse. Han havde sendt indbydelse ud med en måneds varsel, så aftenen kunne sættes af til dette. Af 15 indbudte byrådsmedlemmer mødte 3.”*²⁶⁴

Man kan mistænke Idrætsunionen for at ville lokke politikerne ud af busken med kritikken ved repræsentantskabsmødet og i det efterfølgende referat, som Dagbladet bragte. Hvis det var tilfældet lykkedes det delvist, men også kun delvist. For svaret fra Frede Holm undlod behændigt at adressere de punkter, som Lyngsgård havde nævnt:

²⁶⁰ Idrætten føler sig både røvendt og misinformeret, Lokalbladet for Midtjylland, 7.3.84

²⁶¹ Det tjener hverken idrætten eller formanden til ære, siger Frede Holm, Dagbladet, 3.3.84, Ringsted Idrætsunion

²⁶² Idrætten og byrådet mangler en dialog, Dagbladet, 8.3.84, Ringsted Idrætsunion

²⁶³ *ibid.*

²⁶⁴ *ibid.*

*”Når Lyngsgård nu siger, at beretningens kritik af samarbejdet med forskellige områder i kommunen mere skyldes en manglende dialog end flere penge til idrætten, så er der jo noget at tage fat på.”*²⁶⁵

Sideløbende med (og måske på grund af) ordvekslingen i Dagbladet, skete der rent faktisk noget i kommunen. Ved et møde i Kultur- og fritidsudvalget den 22. marts 1984 blev det nævnt, at Fritidsnævnet havde foretaget en prioritering af aktuelle anlægsønsker vedrørende etablering af fritidsfaciliteter set i relation til eksisterende budgetter. På baggrund af tidligere ønsker fra foreningerne indstillede Fritidsnævnet, at etableringen skulle prioriteres således²⁶⁶:

1. omklædnings- og klubfaciliteter til Benløse Idrætsforening
2. anlæg af vendbare fodboldbaner i Nordrup
3. klubhus til Ringsted Idrætsforening i Ringsted by.
4. byggemodning af grund til KFUM
5. anlæg af baner til Haraldsted Idrætsforening

Foruden denne plan tog Fritidsnævnet og kommunens Kultur- og fritidsforvaltning også initiativ til at udarbejde en sektorplan for etablering af arealkrævende kultur- og fritidsfaciliteter for perioden 1984-1992. Sektorplanen var en genoplivning og justering af en tidligere kommuneplan, som blev lanceret i 1981. Af nye elementer i den nye sektorplan er det værd at fremhæve, at den indeholdte flere af de ønsker, som foreningerne havde allerede i 1979, bl.a. indenfor idrætshaller og udendørs idrætsanlæg. Derudover tog den også højde for planlægning af arealer til den uorganiserede idræt i by- og landområderne²⁶⁷. Noget tyder på, at kommunen trods alt havde lyttet lidt til Ringsted-undersøgelsens resultater, selvom det aldrig kom til at fremgå eksplicit.

Idrætsunionens kritik medførte i sidste ende også, at de fik et møde med Kultur- og fritidsudvalget i kommunen, hvor det viste sig, at der ikke var stor uenighed om slutmålene. Idrætsunionen var derfor spændt på, om enigheden ville komme til udtryk i en kommende samlet kommuneplan, hvori unionen ønskede, at udbygningsplanen for idrætsfaciliteterne skulle indgå²⁶⁸.

²⁶⁵ Det glæder mig at der er kommet en anden tone, Dagbladet, 12.3.84, Ringsted Idrætsunion

²⁶⁶ Ringsted Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg, Referater fra udvalgmøder 1980-1990; Ringsted Kommune, ordinært møde nr. 38 d. 22. marts 1984, blad nr. 159

²⁶⁷ Ringsted Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg, Referater fra udvalgmøder 1980-1990; Ringsted Kommune, ordinært møde nr. 39 d. 5. april 1984, blad nr. 164

²⁶⁸ De timer der er til rådighed i hallerne fordeles efter nøgle, Dagbladet, 27.2.85, Ringsted Idrætsunion

Kommuneplanen

Den nye kommuneplan blev sendt i høring i maj med høringsfrist i august måned 1985. Idrætsunionen var på sagen med det samme og indkaldte både til orienteringsmøde med foreninger og teknisk forvaltning repræsenteret i slutningen af maj og til et møde i august, hvor indsigelser og forslag fra de enkelte foreninger blev samlet, koordineret og sendt til kommunen. Idrætsunionen var overbevist om at det var nu, tingene ville falde på plads omkring de næste mange års udbygninger af idrætsfaciliteterne i kommunen²⁶⁹. Mødet i august fik ringe opbakning fra Idrætsunionens medlemsforeninger, da kun en tredjedel mødte op, men til gengæld havde masser af indsigelser og forslag med²⁷⁰. Idrætsunionen samlede høringssvaret, sendte det til kommunen og offentliggjorde det samtidig i Dagbladet²⁷¹. Svaret omfattede bl.a. forslag om, at der blev reserveret arealer til en opvisningshal ved Ringsted Idrætsanlæg, et friluftsvømmebassin ved svømmehallen, samt byggeri af to 'skrabe-de' træningshaller uden publikumsfaciliteter i henholdsvis Veterslev og den nordvestlige del af kommunen. Med udgangspunkt i Ringsted-undersøgelsens resultater foreslog de en styrkelse af de mindre idrætsanlæg, en delvis decentralisering af visse faciliteter samt en centralisering af store anlæg. Således argumenterede de for, at de lokale foreninger, der havde hjemsted ved den lokale skole, mindst skulle have adgang til to fodboldbaner, to håndboldbaner (udendørs) og et mindre atletik-anlæg ved hver skole. Sammen med skolens gymnastiksal skulle det give mulighed for at dyrke de mest gængse idrætsformer lokalt. Endelig foreslog unionen at støtte skytteforeningen med at etablere et skyttecenter, støtte opførelsen af flere klubfaciliteter og endelig at arbejde for flere sammenhængende stianlæg i kommunen – dels til motionisterne men også af hensyn til sikring af børns skoleveje²⁷². I idrætsunionens forslag så man stadig tydeligt sporene fra den gamle prioriteringsliste fra forundersøgelsen i 1979. Unionen fremførte i alt 15 forslag til ændringer i kommuneplanen, hvoraf to af dem blev fulgt. Det drejede sig om to fodboldbaner og to håndboldbaner ved Allindelille Skole samt en udvidelse af det udendørs idrætsanlæg ved hallen i Nordrup²⁷³.

Endnu en gang måtte Idrætsunionen konstatere, at det var småt med forståelsen for idrættens behov i Kultur- og fritidsudvalget. På repræsentantskabsmødet i februar 1986 takkede Johannes Lyngsgård således af som formand for unionen med en bredside af kritik mod især byrådet, som han beskyldte

²⁶⁹ Idrættens folk skal nu drøfte kommuneplan, Dagbladet, 4.5.85, Idrætshallen

²⁷⁰ Idræt i fremtiden har ikke interesse, Dagbladet, 15.8.85, Idrætshallen

²⁷¹ Idrætsunionen gik aldrig glip af muligheden for omtale i medierne.

²⁷² Idrætten har en plan, Dagbladet, 6.9.85, Ringsted Idrætsunion

²⁷³ Ringsted Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg, Referater fra udvalgs møder 1980-1990; Ringsted Kommune, ekstraordinært møde nr. 20 d. 14. november 1986, blad nr. 81.

for at være dårlige planlæggere og bevidst politisk manipulerende²⁷⁴. Han fremhævede, at unionen havde ventet på svar i over seks år fra kommunen på den prioriteringsplan, idrætsforeninger var blevet enige om i forbindelse med forundersøgelsen til Ringsted-undersøgelsen²⁷⁵. Nu var den prioriteringsliste ved at være forældet og der skulle laves en ny til kommunen, som han håbede ville være mere lydhøre efter det netop overståede kommunalvalg:

*”Det eneste, vi har ønsket i de mange år, er en principbeslutning om, i hvilken rækkefølge, nye idrætsanlæg skal anlægges. Tidsfaktoren er mindre væsentlig i den forbindelse.”*²⁷⁶

Johannes Lyngsgårds afgang kom til at påvirke magtbalancen mellem Ringsted Kommune og Ringsted Idrætsunion markant. Uden Johannes Lyngsgårds stærke personlighed dalede omtalen af Idrætsunionen i pressen, idet de nye folk i unionen ikke formåede at brænde lige så tydeligt igennem. Artiklen i Dagbladet, som ovenstående citat stammer fra, blev i øvrigt den sidste gang, at Ringsted-undersøgelsen blev omtalt i et medie.

Nogenlunde på samme tidspunkt skete der ændringer i kommunen, både politisk og administrativt. Der kom en ny sammensætning i byrådet, hvor Socialdemokraterne overtog borgmesterposten fra Venstre, samt i Kultur og fritidsudvalget. I Kultur- og fritidsforvaltning besluttede man på dette tidspunkt også at igangsætte en ny fritids-planlægning, som skulle effektivisere planlægningen indenfor fritidsområdet herunder også faciliteter og anlæg²⁷⁷. Med tidligere års problemer og udfordringer in mente var Idrætsunionen stadig skeptisk og utryk overfor kommunens behandling af idrætten – men med den kommende fritidsplanlægning udtrykte de alligevel håb for mere forståelse og større samarbejde med de kommunale råd og udvalg²⁷⁸. I øvrigt kan det, lidt over et år efter formandsskiftet i Idrætsunionen, tydeligt observeres, at der var skruet væsentlig ned for retorikken overfor kommunen. Dette var de første tegn på svækkelsen i unionen efter formandsskiftet samtidig med en mindre konfrontativ kommunikationstaktik end tidligere.

²⁷⁴ Ringsted Idrætsunion, Forhandlingsprotokol med beretninger og regnskaber 1969-1994; Ringsted Arkiv, Journal nr. 1998/48, A 338, Beretning til idrætsunionens repræsentantskabsmøde 25. februar 1986.

²⁷⁵ *ibid.*

²⁷⁶ Idrætsunionen ventede i over seks år på et svar, Dagbladet, 20.2.86, Ringsted Idrætsunion

²⁷⁷ Ringsted Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg, Referater fra udvalgs møder 1980-1990; Ringsted Kommune, Ordinært møde nr. 27, 6. august 1987, blad nr. 197

²⁷⁸ En vis utryghed for fremtiden, Dagbladet, 6.1.88, Ringsted Idrætsunion

Nye tider – nye fremgangsmåder

I midten af 1987 igangsatte Ringsted Kommune en fritidsplanlægning, som skulle danne baggrund for den politiske stillingtagen til fremtidige initiativer på fritidsområdet. Fritidsplanlægningens vigtigste opgaver skulle bl.a. være at planlægge for fremtiden uden at afskære fremtidige handlemuligheder. Den skulle bl.a. skabe lighed, kvalificere sektorområdet og være igangsættende. Fritidsplanlægningen blev dermed et ambitiøst og omfattende projekt og det bedste var, at det var udgiftsneutralt for kommunen, idet de to projektmedarbejdere, der stod for udarbejdelsen, var ansat efter den daværende 'lov om jobtilbud til langtidsledige'. Projektet strakte sig fra efteråret 1987 og frem til foråret 1989. Materialet blev sendt i høring og efterfølgende behandlet politisk både i Fritidsnævnet, Kultur- og fritidsudvalget samt Byrådet²⁷⁹.

I perioden 1987-1989 skete der flere ting på facilitetsområdet. Kommunen gik videre med punkterne fra sektorplanen fra 1984, hvad resulterede i omklædningsfaciliteter ved Benløse Idrætsanlæg, en udvidelse af idrætsanlægget ved Nordrup Skole, et mindre areal til skateboarding og rulleskøjteløb samt anlæggelsen af tennisbaner i Kværkeby og Veterslev²⁸⁰. Derudover blev det besluttet at lukke to mindre skoler, Haraldsted Skole og Tolstrup Skole, hvilket fik Idrætsunionen til at kræve et møde med byrådet. Unionen mente, at lukningerne ville få uheldige konsekvenser for de lokale idrætsforeninger, der benyttede skolernes faciliteter og at den generelle hal- og lokalekapacitet ville blive presset, hvis foreningerne fik anvist andre muligheder²⁸¹. Frustreret over igen ikke at være blevet inddraget i hvordan de fremtidige træningsfaciliteter skulle fordeles, udtalte formanden for Idrætsunionen, Kjeld Nielsen:

*”Det lader ikke til at man har en klar politisk holdning til hvorfor og hvordan, problemerne skal løses.”*²⁸²

De fleste kunne dog se nødvendigheden af skolelukningerne og tabet af faciliteterne fik ikke yderligere omtale. Frustrationen over politikerne resulterede også i splittelse internt i Idrætsunionen. Dette kom tydeligst frem på repræsentantskabsmødet i foråret 1989, hvor omdrejningspunktet var unionens indstillinger til den kommende fritidsplanlægning. Formand Kjeld Nielsen tog i sin beretning fat på fremtidens vilkår for idrætten:

²⁷⁹ Ringsted Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg, Referater fra udvalgs møder 1980-1990; Ringsted Kommune, Ordinært møde nr. 27, 6. august 1987, blad nr. 197

²⁸⁰ Tennisbanerne blev begge steder anlagt med tilskud fra kommunen – men var primært egenfinansierede.

²⁸¹ Idrætten vil have et møde med byrådet, Dagbladet, 24.2.88, Ringsted Idrætsunion

²⁸² *ibid.*

*”... i det store hele er det vigtigt at se fremefter, for det er kun en statusopgørelse, der foreligger fra Fritidsnævnet. Det kan ikke nytte at se bagud – det er jo sket. Det gælder en fritidsplanlægning i Ringsted og det er op til os selv at påvirke den.”*²⁸³

Men Bjarne Møller Larsen fra Veterslev-Høm Gymnastikforening kaldte Kjeld Nielsen fantastisk optimistisk i sine forventninger til fritidsplanlægningen og fortsatte:

*”Mine erfaringer siger mig, at Ringsted Kommune ikke er sådan lige til at flytte i idrætsspørgsmål. Vi bor jo ikke ligefrem i landets mest idrætsvenlige kommune.”*²⁸⁴

Flere af unionens medlemmer var nervøse for en øget centralisering af faciliteterne ind i Ringsted by og et manglende fokus på behovene i omegnen og periferien af kommunen. Nervøsiteten blev også bestyrket af deres bekymring for, at det socialdemokratiske ledede byråd ville føre en centraliserende politik²⁸⁵. Bjarne Møller Larsen blev bakket op af Allen Nielsen fra Nordrup Idrætsforening, der gav lokalpolitikere drøje hug for deres idrætspolitik – eller mangel på samme:

*”Jeg har aldrig hørt noget politisk parti i Ringsted have en idrætspolitik”*²⁸⁶

Men her gjorde man måske regning uden vært.

Fra 12 til 30 år

Tulle Olsen, der på dette tidspunkt sad i byrådet for Venstre og var medlem af Kultur- og Fritidsudvalget, var samtidig med i bestyrelsen i Ringsted Idrætsunion og havde på første hånd erfaret konflikterne mellem Johannes Lyngsgård og kommunen gennem tiderne. I følge Tulle Olsen var grunden til, at flertallet i byrådet (uanset partifarve) aldrig hverken anerkendte eller godkendte Ringstedundersøgelsen politisk, at den blev opfattet som en ren pressionsundersøgelse fra Idrætsunionens side. Prioriteringsplanen fra forundersøgelsen i 1979 blev af kommunen også anset for at være unionens ønskeliste, hvilket ikke var helt forkert, og man forsøgte i de efterfølgende år at undgå at lade sig påvirke af unionens pres for flere idrætsfaciliteter²⁸⁷. Men hvor Johannes Lyngsgård som formand havde lagt en stærkt kritisk og konfrontativ linje overfor kommunen, havde Tulle Olsen en mere listig og pragmatisk fremgangsmåde. Med udgangspunkt i den oprindelige prioriteringsliste

²⁸³ Idrætsforeningerne vil gøre fælles sag, Dagbladet, 22.2.89, Ringsted Idrætsunion

²⁸⁴ *ibid.*

²⁸⁵ Ringsted Idrætsunion, Forhandlingsprotokol med beretninger og regnskaber 1969-1994; Ringsted Arkiv, Journal nr. 1998/48, A 338, Beretning til idrætsunionens repræsentantskabsmøde 21. februar 1989.

²⁸⁶ Idrætsforeningerne vil gøre fælles sag, Dagbladet, 22.2.89, Ringsted Idrætsunion

²⁸⁷ Interview med Tulle Olsen, 13.9.12 [49:00]

fra Idrætsunionen fra 1979 og den reviderede kommuneplan for 1986-1992, forsøgte Tulle Olsen at få de forskellige faciliteter og anlæg vedtaget politisk. Det gjorde hun gennem vedholdende at rejse konkrete forslag når der skulle fordeles penge til etablering af nye idrætsfaciliteter:

*”Vi lavede den her 12 års plan for faciliteter og den ville vi gennemføre... jeg må jo sige at vi gjorde det. Vi har bare aldrig sagt, at det var i henhold til Ringsted-undersøgelsen. Vi var bare så mange politikere der gik med fra valg til valg så vi blev ved med at snakke om 12 års planen – og så var jeg jo ligeglad med hvad man snakkede om, bare man rakte fingeren op på de rigtige steder.”*²⁸⁸

Palle Rasmussen bekræfter, at Tulle Olsen var Idrætsunionens bedste (og eneste) direkte forbindelse til både byrådet og Kultur- og Fritidsudvalget, og han fortæller videre, at når ønskesedlen fra unionen skulle på bordet:

*”... så var det hende mod resten af byrådet. Hun gjorde meget for at synliggøre idrætten i Ringsted. Hun gjorde meget for idrætten.”*²⁸⁹

I følge Palle Rasmussen blev unionens prioriteringsplan revideret årligt på repræsentantskabsmødet, hvor alle medlemsforeninger blev bedt om at melde nye eller ændrede ønsker ind. Ønskerne blev samlet af bestyrelsen for Idrætsunionen:

*”... og når så den var færdig blev den fremsendt til Ringsted Kommune som en ønskeliste med en uprioriteret top 3 og resten fra 4-10! Kommunen kunne så selv vælge ud af de ønsker der forelå. Det kunne f.eks. være opvisningshallen, som lå i top 3 gruppen i 4 år.”*²⁹⁰

Og noget tyder på, at denne fremgangsmåde bar frugt selvom det tog noget længere tid end forventet, for som Tulle Olsen tilfreds noterer:

*”Hvis jeg skal kigge på den 12 års plan, så mangler der ikke noget, og så har vi endda fået mere end det vi bad om. ... det tog bare nogle flere år.”*²⁹¹

Etableringen af idrætsfaciliteter og -anlæg gik i 1980'erne meget langsommere end Idrætsunionen og mange andre gerne havde set. Dette skal naturligvis også ses i lyset af den økonomiske afmat-

²⁸⁸ Interview med Tulle Olsen, 13.9.12 [06:15]

²⁸⁹ Interview med Palle Rasmussen, 19.9.12 [03:44]

²⁹⁰ ibid. [04:18]

²⁹¹ Interview med Tulle Olsen, 13.9.12 [49:00]

ning, som Danmark og kommunerne gennemgik i samme periode. Mod slutningen af 1980'erne så man dog allerede tegn på, at udviklingen af faciliteter så småt tog fat igen. Det skete ved etableringen af en stor opvisningshal ved Ringsted Idrætsanlæg²⁹². Denne idrætshal var ikke en del af hverken Idrætsunionens prioriteringsplan eller kommunens 12 års plan – men blev vedtaget på baggrund af et dygtigt forarbejde af Ringsted Idrætsforening, som repræsenterede idrætten i Ringsted by, men også fordi den kommende borgmester i et valgår havde lovet en hal mere ved Ringsted Idrætsanlæg. Dette medførte at den planlagte idrætshal syd for Ringsted blev udskudt med 10 år²⁹³. Idrætshallen i syd blev dog anlagt i 2004 ved Sdr. Park Skolen og var dermed det sidste punkt i den oprindelige plan, der manglede at blive realiseret.

Men hvordan endte udviklingen af idrætsfaciliteterne i Ringsted Kommune med at se ud fra 1980 og frem til i dag?

²⁹² Ny hal giver helt nye muligheder, Dagbladet, 17.5.96, Ringsted Idrætsunion

²⁹³ Interview med Tulle Olsen, 13.9.12 [28:00]

Udviklingen af idrætsfaciliteterne i kommunen

Da Ringsted-undersøgelsen var den første af sin slags i Danmark, var det på daværende tidspunkt ikke muligt for de to forskere Søren Riiskjær og Ejgil Jespersen, at foretage sammenligninger mellem idrætsfaciliteternes dækning i Ringsted Kommune og andre kommuner. Deres analyse viste derimod hvilke områder i kommunen, der havde den ringeste dækning, og hvilke områder, der havde den bedste dækning. Herudfra kunne de således angive, hvor behovet for en udbygning var mest påtrængende, og hvor den var mindre påtrængende. Analysen viste imidlertid også, at der med det daværende dækningsniveau var en betingelse med en yderligere udbygning af de indendørs faciliteter, hvis tilgangen til disse idrætsgrene skulle sikres²⁹⁴. I følge Ringsted-undersøgelsen var det især landområderne, der var dårligt stillet mht. indendørs faciliteter, hvilket dog blev forbedret kraftigt allerede i starten af 1980'erne med tilgangen af idrætshallerne i Vigersted og Nordrup²⁹⁵. Men hvad er der ellers sket med den samlede facilitetsmasse i Ringsted Kommune siden dengang?

Sammenligner man Ringsted-undersøgelsens kortlægning af idrætsfaciliteterne og deres dækningsgrad med en nyere undersøgelse fra 2008²⁹⁶ åbenbares en imponerende udbygning af faciliteter og anlæg i denne næste 30-årige periode. Figur 5.4 viser kortlægningen af ændringerne i idrætsfaciliteterne fra 1980 og frem til i dag og i Bilag B ses listen over alle faciliteterne fra figuren.

I sammenligningen er det således værd at bemærke, at stort set alle ønsker og forslag fra Idrætsunionens prioriteringsliste fra 1979 blev opfyldt. For de indendørs faciliteter var det idrætshallerne i Ringsted by og den ½ hal i Gyresting, en ny svømmehal samt flere klubfaciliteter. Og for de udendørs faciliteter var det primært en lang række tennis- og fodboldbaner, der blev anlagt. Som Benny Christensen opsummerer:

*”Udbygningen blev faktisk gennemført. Der blev etableret nye fodboldbaner i Benløse, Vigersted, Nordrup, Jystrup, Veterslev, Kværkeby og den sidste jeg husker, var i Allindelille. På det tidspunkt var der forløbet en del år ... de små foreninger var begyndt at miste medlemmer – så der efterhånden var så få medlemmer, at de ikke kunne skabe et fodboldhold. Men udbygningen blev gennemført.”*²⁹⁷

²⁹⁴ Jespersen Ejgil & Riiskjær Søren (1980): Idrætsfaciliteter i Ringsted kommune, Forlaget Bavnebakke, Fuglebjerg

²⁹⁵ *ibid.*

²⁹⁶ Høyer-Kruse, Jens (2009): Undersøgelse af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune, Del 1 – Kortlægning af de eksisterende faciliteter i kommunen og Del 2 - Analyse af behovene for og ønskerne til idrætsfaciliteter i kommunen. Forskningsrapport. Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.

²⁹⁷ Korrespondance via e-mail med Benny Christensen, 23.11.12

Udviklingen af idrætsfaciliteterne viser også, at tilgangen af nye faciliteter primært fandt sted i Ringsted by. Idrætsunionen havde tidligere været nervøs for en stigende centralisering af faciliteterne – men blev gradvist klar over nødvendigheden af at samle visse facilitetstyper i kommunens centrum. Det måtte bare ikke være på bekostning af landsbyerne:

*”Vi skulle jo ikke nedlægge noget derude, hvis det kunne undgås.”*²⁹⁸

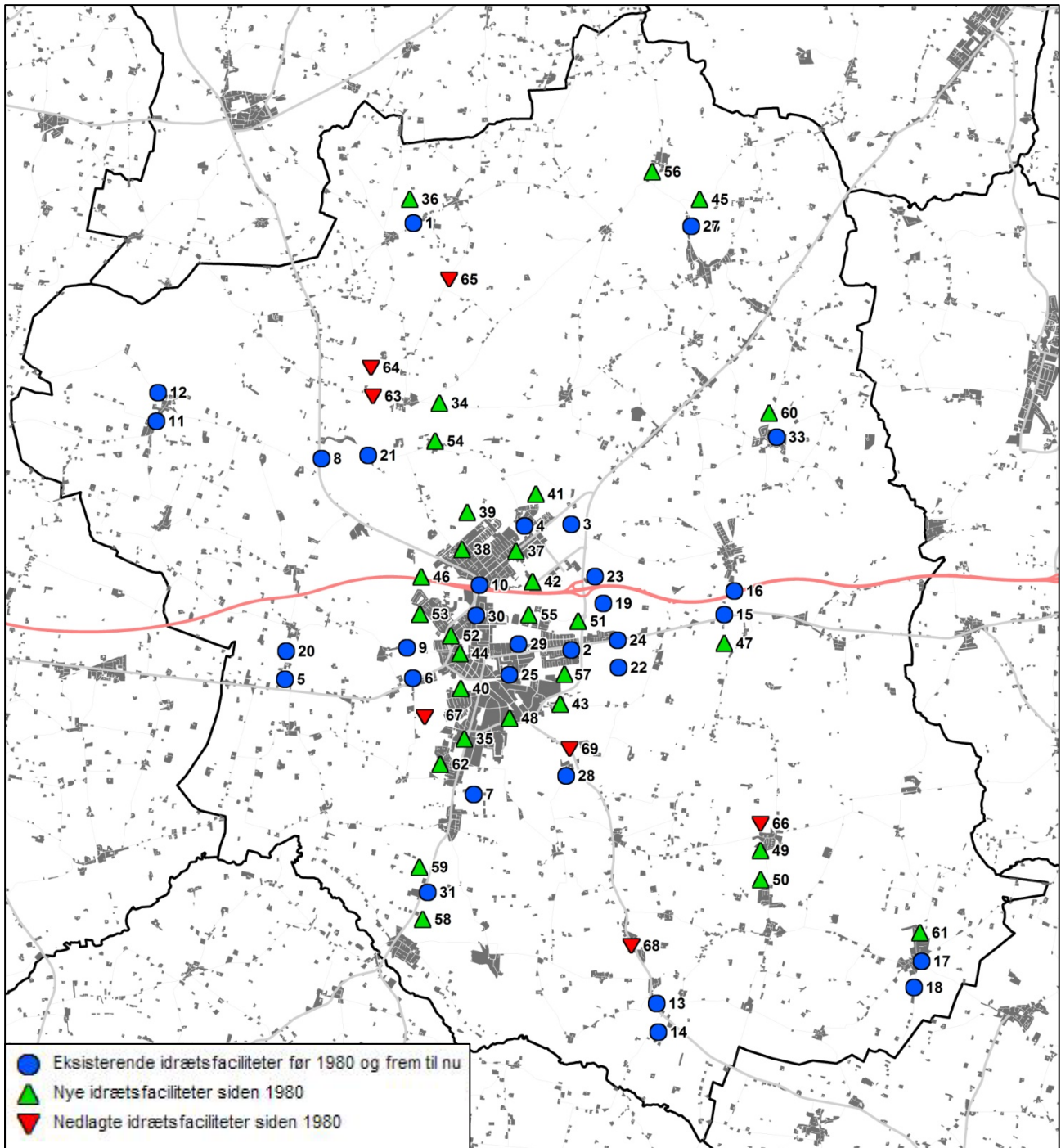
Det kunne dog ikke undgås helt, som sammenligningen også viser. Her var det bl.a. boldbaner (eller sportspladser, som de ofte blev kaldt) og gymnastiksale der blev nedlagt – ofte i forbindelse med skolelukninger i landsbyerne.

Endelig giver udviklingen af idrætsfaciliteterne i Ringsted Kommune for perioden et godt billede af de forandringer, som idrætten har gennemgået med en øget differentiering og mangfoldighed indenfor idrætsgrene, der førte til flere specialiserede idrætsfaciliteter. Det drejer sig f.eks. om motorsportsanlæg, skateboardbaner, bowlinganlæg og asfaltbaner til streetbasket. Den uorganiserede idræt og motion, som Ringsted-undersøgelsen jo introducerede som begreb, gjorde også sin entre i form af flere fitnesscentre rundt om i Ringsted by.

Det ændrer dog ikke ved, at langt størstedelen af de idrætsfaciliteter og -anlæg, der er blevet etableret fra 1980 og frem til i dag, altovervejende tilgodeser den organiserede idræt. Idrætsforeningerne fik således mere af det de havde i forvejen, nemlig idrætshaller, gymnastiksale og boldbaner.

²⁹⁸ Interview med Palle Rasmussen, 19.9.12 [61:00]

Figur 5.4. Ændringer i idrætsfaciliteterne i Ringsted Kommune fra 1980 til i dag.²⁹⁹

²⁹⁹ Liste over faciliteterne – se Bilag B

Opsummering og konklusion

Ringsted-undersøgelsen blev bestilt af Ringsted Idrætsunion og resultaterne påvirkede Idrætsunionens politik og de ønsker og anbefalinger, som de gav videre til Ringsted Kommune. Rapporten fik dog ingen direkte betydning for idræts- og facilitetspolitikken i kommunen – hverken i den undersøgte periode eller senere hen. Men essensen af rapporten blev den gang noteret og fulgt op på af en central placeret, mangeårig lokalpolitiker – Tulle Olsen.

Kapitlets hovedspørgsmål har været, hvorledes Ringsted Kommune agerede idræts- og facilitetspolitisk i tiden forud for og efter offentliggørelsen af Ringsted-undersøgelsen. Ringsted Kommune førte allerede i begyndelsen af 1980'erne en meget tilbageholdende idræts- og facilitetspolitik. Kommunen var enormt forsigtig med at anerkende henholdsvis idrætsforeningernes ønsker og krav til nye anlæg og faciliteter samt anbefalingerne fra Ringsted-undersøgelsen. Ud fra de tilgængelige kilder at bedømme, har denne tilbageholdenhed været kilde til stor frustration og undren hos de lokale idrætsforeninger, og ikke mindst i Idrætsunionens bestyrelse. Kommunens (Byrådet og Kultur- og fritidsudvalget) mere eller mindre seriøse forsøg på at lægge sig fast på en overordnet plan for udbygningen af idrætsfaciliteter i kommunen, vakte oftest meget lidt genklang hos det idrætsliv, som planerne var rettet imod. I de få tilfælde, hvor kommunen og idrættens repræsentanter var enige, drejede det sig ofte om idrætsfaciliteter eller -anlæg af mindre format og omkostningsstørrelse, såsom boldbaner og tennisbaner. Kommunens tilbageholdenhed kan dog også ses i et makroøkonomisk perspektiv. I Danmark var velfærdssamfundet under pres, hvilket bl.a. førte til en besindelsesfase mht. offentlige investeringer. I Ringsted Kommunes tilfælde var dette således med til at bremse udviklingen af idrætsfaciliteter i en længere periode fra starten af 80'erne og frem til slutningen af samme årti.

Det næste spørgsmål har været, hvilke aktører, der deltog i de politiske beslutningsprocesser og hvordan de øvede deres indflydelse på beslutningerne vedr. idrætsfaciliteterne? Idrætsunionens indflydelse på kommunens politik blev tegnet primært af to personer, Johannes Lyngsgård og Tulle Olsen.

Johannes Lyngsgård var i en lang årrække eksponenten for Idrætsunionen og resultaterne fra Ringsted-undersøgelsen overfor byrådet og Kultur- og fritidsudvalget i kommunen. Med sin baggrund som landskonsulent for DDSG&I og med stærke forbindelser til kulturministeriet og i idrætsforskningen var han på mange områder kommunen overlegen i sin argumentation og fremsynethed. Hans

facon var samtidig konfrontativ og til tider polemisk. En facon der ofte bragte omtale i de lokale medier – men som til gengæld kan have resulteret i en øget modstand fra Ringsted Kommune³⁰⁰.

Tulle Olsen sad i Idrætsunionen og var samtidig valgt til Byrådet, hvorunder hun også sad i Kultur- og Fritidsudvalget. Hendes facon var langt mere medierende og hun formåede i højere grad end Johannes Lyngsgård, at forstå og manøvrere i det politiske 'spil'. Der var meget få personer i Ringsted Kommunes Byråd, dens udvalg og i administrationen, der beskæftigede sig med eller havde interesse i idræts- og fritidslivet i kommunens befolkning. Set i lyset af dette kan Tulle Olsens politiske tilgang og bedrifter, i relation til Idrætsunionens ønsker og interesser, derfor ikke undervurderes.

Kapitlets sidste spørgsmål har været, hvilke ændringer der skete i udbygningen af idrætsfaciliteter i den omtalte periode? Det korte svar er: ikke meget! Som nævnt var der næsten stilstand i idrætsbyggeriet i en lang periode i 80'erne. De få idrætsfaciliteter og -anlæg, der blev anlagt blev i starten hovedsageligt placeret ude i de større landsbyer. En tendens der meget vel kan tilskrives skævheden i fordelingen af Idrætsunionens repræsentanter, der tilgodeså landforeningerne. Tendensen vendte dog i starten af 90'erne, hvorefter der kunne konstateres en centralisering af idrætsfaciliteter og -anlæg i og omkring Ringsted by, bl.a. ved etableringen af opvisningshallen ved Ringsted Idrætsanlæg.

Hvad der startede som en 12 års prioriteringsplan fra Idrætsunionens side, støttet af resultater fra Ringsted-undersøgelsen, endte således med at blive en struktur, som de efterfølgende 30 års idræts- og facilitetspolitik i Ringsted Kommune kunne støtte sig op ad. Udbygningen af faciliteter og anlæg i kommunen tog først rigtig fart i løbet af 90'erne. Men da var Ringsted-undersøgelsen, som det hele begyndte med, for længst glemt.

Et interessant spørgsmål i denne sammenhæng er også, om denne form for undersøgelser gør en forskel i en lokal kontekst – i dette tilfælde Ringsted Kommune – ved at belyse den manglende udvikling inden for f.eks. idrætsfaciliteter og -anlæg? Svaret vil være et 'både og'. Rekonstruktionen af historien viser, at det har betydet noget på et politisk niveau. Men med hensyn til udviklingen af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune kan det heller ikke afvises, at det har været den generelle udvikling (af faciliteter), der har sat sig igennem i løbet af den undersøgte periode. Mange andre og tilsvarende kommuner har været underlagt de samme strukturelle og økonomiske rammer og har i dag ikke færre (eller flere) idrætsfaciliteter end Ringsted Kommune. Men historien er måske også mest interessant i forhold til de politiske processer og beslutninger, der prægede forløbet.

³⁰⁰ Dette har været antydnet, bl.a. af Claus Bøje, men det har ikke været muligt at få dokumenteret.

Bilag

Bilag A. Interviewguide

Ringstedundersøgelsen

- Hvem tog initiativet til undersøgelsen
- Hvem bidrog med finansiering
- Styregruppe?
- Kommunens rolle?
- Johannes Lyngsgårds rolle og betydning
- Omtale

Efter undersøgelsen

- Resultaterne
 - Forventede resultater vs. overraskende resultater?
 - Modtagelsen af resultaterne
 - Hvordan blev resultaterne brugt?
- Anbefalinger til udbygning af faciliteter?
 - Blev de omtalt/benyttet
- Samarbejde/kontakt mellem kommune og foreningsliv
 - Hvem tog initiativ
 - Aktører med dobbeltroller?
 - Den kommunale politik vs. den kommunale administration
- Kommunal udbygningsplan 1985-87
 - Foreningslivets respons
 - Blev undersøgelsens resultater bragt på bane?

Effekten på kommunens fritids- og facilitetspolitik

- Tiden efter
- Byrådet
- Fritids- og kulturudvalget
- Bestemte facilitetstyper (haller, boldbaner)?

Bilag B. Oversigt over idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune (ikke kronologisk)

Nr.	Navn	Type	Status
1	Allindelille skole	Gymnastiksal	●
2	Anlægsspavillonen	Gymnastiksal	●
3	Benløse skole	Gymnastiksal	●
4	Benløsehallen	Idrætshal	●
5	Bringstrup boldbaner	Boldbaner	●
6	Dagmarskolen	Gymnastiksal	●
7	Ditlevshøj Rideklub	Ridebaneanlæg	●
8	Haraldsted Søbad	Friluftsbad	●
9	Heldagsskolen	Gymnastiksal	●
10	Kasernens gymnastiksal	Gymnastiksal	●
11	Kildeskolen	Boldbaner	●
12	Kildeskolen	Gymnastiksal	●
13	Kulturcentret Sneselev skole	Boldbaner	●
14	Kulturcentret Sneselev skole	Gymnastiksal	●
15	Kværkeby	Boldbaner	●
16	Kværkeby skole	Gymnastiksal	●
17	Midtsjællands Privatskole, Ørslev	Boldbaner	●
18	Midtsjællands Privatskole, Ørslev	Gymnastiksal	●
19	Ringsted Idrætsanlæg	Atletikanlæg	●
20	Ringsted Ny Friskole	Gymnastiksal	●
21	Ringsted Roklub	Ro- og kajakfacilitet	●
22	Ringsted Svømmehal	Svømmehal	●
23	Ringsted Tennisklub	Tennisbaner	●
24	Ringstedhallerne (Hal B + C)	Idrætshal	●
25	Skt. Josefs skole	Gymnastiksal	●
26	Søholmskolen	Boldbaner	●
27	Søholmskolen	Gymnastiksal	●
28	Tolstrup	Boldbaner	●
29	Unionshallen	Skydeanlæg	●
30	Valdemarskolen	Gymnastiksal	●
31	Vetterslev Høm skole	Gymnastiksal	●
32	Vigersted skole	Boldbaner	●
33	Vigersted skole	Gymnastiksal	●
34	'Langesøbanen' (Motocrossbane)	Motorsportsanlæg	▲
35	Ahornhallen	Idrætshal	▲
36	Allindelille	Boldbaner	▲
37	Asgårdhallen	Idrætshal	▲
38	Asgårdskolens boldbaner	Boldbaner	▲
39	Asgårdskolens varmtvandsbassin	Svømmehal	▲
40	BAILINE	Motions- og styrketræningscenter	▲
41	Benløse skole	Boldbaner	▲
42	Firmasportens/Benløse Fritidscenter	Boldbaner	▲
43	Fysikken - Center for Fysioterapi & Fitness	Motions- og styrketræningscenter	▲
44	Helsebrixen	Motions- og styrketræningscenter	▲
45	Jystrup aktivitetshus	Tennisbaner	▲
46	Key2Fitness	Motions- og styrketræningscenter	▲
47	Kværkeby	Tennisbaner	▲
48	Lifecub	Motions- og styrketræningscenter	▲

49	Nordbakkeskolens boldbaner	Boldbaner	▲
50	Nordruphallen	Idrætshal	▲
51	Ringsted	Skaterbaner / skøjteanlæg	▲
52	Ringsted Bowling Center	Bowlinganlæg	▲
53	Ringsted Motion og Aerobic	Motions- og styrketræningscenter	▲
54	Ringsted Sports Rideklub	Ridebaneanlæg	▲
55	Ringstedhallerne (Hal A)	Idrætshal	▲
56	Skjoldenæsholm Golfanlæg	Golfanlæg	▲
57	Streetbasket og lille fodboldbane	Boldbaner	▲
58	Vetterslev-Høm	Boldbaner	▲
59	Vetterslev-Høm	Tennisbaner	▲
60	Vigerstedhallen	Idrætshal	▲
61	Ørslev	Skaterbaner / skøjteanlæg	▲
62	Ådalskolen	Gymnastiksal	▲
63	Haraldsted Skole	Boldbaner	▼
64	Haraldsted Skole	Gymnastiksal	▼
65	Haraldsted Sportsplads	Boldbaner	▼
66	Nordrup Skole	Gymnastiksal	▼
67	Sdr. Parkskolen	Gymnastiksal	▼
68	Sneslev Sportsplads	Boldbaner	▼
69	Tolstrup Skole	Gymnastiksal	▼

Bilag C. Folketal 1. januar efter byer og tid (Statistikbanken 2012)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ringsted Kommune	31.094	31.468	32.092	32.442	32.584	32.890	33.153
Jystrup	638	687	727	744	749	744	746
Gyrstinge	335	339	364	359	353	348	348
Ørslev	643	648	671	652	677	672	651
Fjællebro	250	249	234	241	243	235	238
Kværkeby	618	611	604	590	607	598	596
Nordrup	249	250	248	241	234	221	219
Ortved	247	243	242	230	239	260	231
Vigersted	455	448	445	464	471	470	491
Vetterslev	596	596	574	589	568	562	547
Høm	470	488	482	474	475	472	454
Ringsted	19.234	19.492	20.188	20.575	20.767	21.151	21.412
Sneslev	360	371	363	355	382	390	406
Farendløse	345	353	359	362	374	362	371
Uden fast bopæl	0	15	28	34	40	40	41
Landdistrikter	6.654	6.678	6.563	6.532	6.405	6.365	6.402

6. Institutionelle betragtninger over første studie

I dette kapitel bliver forløbet vedr. Ringsted-undersøgelsen og de politiske processer bag udbygningen af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune, som det er beskrevet i foregående kapitel, anskuet gennem et institutionelt perspektiv. Hvad var der helt konkret på spil i de kampe og konflikter, der udspillede sig mellem Ringsted Kommune og Ringsted Idrætsunion vedr. behovet for og udbygningen af idrætsfaciliteter og -anlæg i kommunen og hvilken rolle spillede Ringsted-undersøgelsen?

Dette søges anskueliggjort dels gennem begreber fra historisk institutionalisme og dels gennem ny-institutionel teori³⁰¹. Denne del tager således sigte på at belyse to konkurrerende hypoteser. Den første går ud på, at udbygningen af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune er resultat af de (ændrede) behov og interesser, som idræts- og motionsdeltagelsen har undergået, dvs. en relativ rationel beslutning bestemt af borgerens interesser og ønsker (jf. logic of consequentiality/konsekvenslogik). Den anden teori går ud på, at udbygningen af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune mere er et resultat af de tilstedeværende dominerende organisations- og institutions-interesser (herunder også idrætsforeninger), samspillet med andre interesser (f.eks. lokale interesser) og den dominerende forestilling om idrætten (idrætsdiskursen) (jf. logic of appropriateness/passendehedslogik).³⁰² Dernæst søges følgende arbejdshypoteser ligeledes besvaret:

- Det forventes at 'Ringsted-undersøgelsen' fik stor betydning for idræts- og facilitetspolitikken i kommunen og for alle de involverede aktører.
- Ringsted Kommune forventes at bakke op om resultaterne fra 'Ringsted-undersøgelsen', idet den bl.a. støttede undersøgelsen økonomisk.

Ringsted-undersøgelsens resultater og deraf følgende anbefalinger var baseret på en grundig analyse af befolkningens behov og ønsker, og repræsenterer således en vis form for rationalitet jf. konsekvenslogik. Resultaterne havde stor indflydelse på Idrætsunionens politik, som adopterede de fleste af rapporternes anbefalinger vedr. den fremtidige udbygning af idrætsfaciliteter og -anlæg. Dermed kan Ringsted Idrætsunions tilgang bedst forstås ud fra den første hypotese, hvor udbygningen af idrætsfaciliteter i kommunen skulle bestemmes ud fra en konsekvenslogik, selvom man nok havde

³⁰¹ Jf. afsnittet om institutionel teori i kapitel 2.2.

³⁰² En norsk analyse af planlægningen af nye idrætsanlæg viser, at der ofte er konflikter mellem idrættens udbygningsinteresser og andre interesser. F.eks. naturinteresser og nabointeresser og konflikter mellem de, som ønsker at fremme idræt for alle, og de som ønsker bedre faciliteter til eliten (Heinzerling, 2002).

forventet det modsatte. Nemlig at idrætsforeningerne ville forsøge at påvirke det politiske system gennem en passende logik, hvilket var den fremherskende praksis i landets andre kommuner³⁰³.

Ringsted Kommune blev aldrig begejstret for undersøgelsen og anerkendte aldrig resultaterne offentligt. Det kan der være flere årsager til, hvoraf flere er nævnt længere nede. Det er dog tydeligt, at kommunen har været kraftigt præget af en passende logik i løbet af hele det undersøgte forløb. Først og fremmest passer kommunens afvisning af Ringsted-undersøgelsen med den på det tidspunkt fremherskende forestilling om idrætten. Det kunne f.eks. ikke passe, at idrætsmønsteret var så differentieret og at uorganiseret idræt var så udbredt, som undersøgelsen viste. Dernæst har kommunen, som kulturel institution, også i høj grad været underlagt sine egne normer og procedurer, værdier, koder og vidensformer. Dette har vanskeliggjort en evt. forandring af kommunens forståelse af behovet for idrætsfaciliteter og -anlæg. Dermed kan Ringsted Kommunes tilgang bedst forstås ud fra den anden hypotese, hvor udbygningen af idrætsfaciliteter i kommunen er et resultat af de tilstedeværende dominerende organisations- og institutionsinteresser, samspillet med andre interesser (f.eks. lokale interesser) og den dominerende forestilling om idrætten (idrætsdiskursen), dvs. en udpræget passende logik. Et godt eksempel på, hvordan lokale (og til dels personlige) interesser påvirkede kommunens prioriteringer var byrådets forkastning af 'Sjælland-Centret' til fordel for et butikcenter, som var et politisk prestige-projekt for den daværende borgmester. Men også etableringen af en stor opvisningshal ved Ringsted Idrætsanlæg, som dermed udskød en planlagt idrætshal syd for Ringsted by med 10 år, indikerer at det var en passende logik, der dominerede udbygningen af idrætsfaciliteter. I dette tilfælde var det Ringsted Idrætsforening, som repræsenterede idrætten i Ringsted by, der fik en aftale i stand med en borgmesterkandidat i et valgår. Ovenstående betragtninger er søgt opsummeret i de følgende skemaer (se tabel 6.1 og tabel 6.2).

Som nævnt i rekonstruktionen i forrige kapitel, lykkedes det aldrig Ringsted Idrætsunion at påvirke kommunens idrætspolitik direkte selvom de med Ringsted-undersøgelsen havde mange stærke argumenter for deres sager. Alligevel kom Ringsted-undersøgelsen, som en slags underliggende konsekvenslogisk struktur, til at få stor indflydelse på idræts- og facilitetspolitikken i Ringsted Kommune. Der skete således forandring i forhold til hvorledes Ringsted Kommune forholdte sig til deres idræts- og facilitetspolitik i den undersøgte periode. Disse forandringer vil blive belyst i det følgende.

³⁰³ Hvis man skal bedømme ud fra de reaktioner fra både kommunalpolitikere og foreningsfolk, som Ringsted-undersøgelsen affødte i andre kommuner.

Tabel 6.1 Analyse af institutionelle faktorer i Ringsted Idrætsunion.

	Undersøgelsesspørgsmål	Institutionelle faktorer
Ringsted Idrætsunion	Passendehedslogik	
	Hvilke passendehedslogiske hensyn påvirkes udbygningen af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune af?	Intern splittelse i spørgsmål om unionsmedlemmers forpligtelser Interesseorganisation?
	Konsekvenslogik	
	Hvilke konsekvenslogiske hensyn påvirkes udbygningen af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune af?	Ringsted-undersøgelsen Unionens politik og mærkesager ang. idrætsfaciliteter

Tabel 6.2 Analyse af institutionelle faktorer i Ringsted Kommune.

	Undersøgelsesspørgsmål	Institutionelle faktorer
Ringsted Kommune	Passendehedslogik	
	Hvilke passendehedslogiske hensyn påvirkes udbygningen af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune af?	Afvisning af resultater fra Ringsted-undersøgelsen Idrætsdiskurs Kultur, vaner Netværk Sjællands Centeret Opvisningshallen ved Ringsted Idrætsanlæg
	Konsekvenslogik	
	Hvilke konsekvenslogiske hensyn påvirkes udbygningen af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune af?	Økonomien

I det institutionelle spændingsfelt mellem Ringsted Kommune og Ringsted Idrætsunion er der tegn på en stærk sporafhængighed i kommunens handlingsmønster både før, under og efter Ringsted-undersøgelsen. Dette kommer bl.a. til udtryk i den træghed og umiddelbare upåvirkelighed, som kommunen udviste til trods for ihærdige og nogle gange voldsomme forsøg fra Idrætsunionen (og Johannes Lyngsgård) på at få kommunen i tale om prioriteringsplaner og udbygning af idrætsfaciliteter. Hypotesen udledt af den historiske institutionelle teori; at *Ringsted Kommune forventedes at bakke op om resultaterne fra 'Ringsted-undersøgelsen', idet den bl.a. støttede undersøgelsen økonomisk* kan dermed ikke bekræftes. Dertil var undersøgelsens resultater og konsekvenserne heraf alt for kontroversielle og omfattende og dermed politisk uspiselige.

Noget tyder også på, at tidshorisonten for Idrætsunionens politik har været noget længere end for Byrådet og Kultur- og fritidsudvalget i Ringsted Kommune. Fra politikernes side har de kortsigtede konsekvenser for en evt. ændret idræts- eller facilitetspolitik (som f.eks. et par år med dårlig økonomi pga. omkostninger til etablering af faciliteter) haft det største fokus. Sammen med en generel økonomisk afmatning i 1980'erne har dette via selvforstærkende feedback mekanismer resulteret i 'increasing return', som har gjort det vanskeligt at rykke ved kommunalpolitikernes tilbageholdenhed overfor investeringer i nye idrætsfaciliteter. Det kan i denne sammenhæng dog anføres, at kommunens tilgang samtidig var ret rationel i forhold til andre kommunale dagsordener – bl.a. den økonomiske, hvilken betød et mindre engagement i udbygningen af faciliteter.

Der kan tillige identificeres et par 'critical junctures' i forløbet, hvor den første må siges at være ankomsten af Ringsted-undersøgelsen og dens opsigtsvækkende resultater, som i hvert fald kom til at præge Ringsted Idrætsunions tanker og handlinger i lang tid derefter. Johannes Lyngsgård afgang som formand fra Idrætsunionen er den næste, idet den betød et markant skifte i magtbalancen overfor kommunen såvel som for omtalen af Idrætsunionen generelt og Ringsted-undersøgelsen i medierne og internt i unionen.

De institutionelle forandringer i Ringsted Kommune og dens idræts- og facilitetspolitik kommer også til udtryk gennem forskellige faser (jf. historisk institutionalisme). F.eks. kan Tulle Olsens fremgangsmåde i Byrådet og Kultur- og fritidsudvalget forstås som 'layering' eller 'aflejring', da hun over tid gradvist, gennem flere forskellige og opportune kompromisser, fik erstattet kommunens tidligere tilbageholdende indstilling overfor idrætten og idrætsfaciliteter til en mere imødekommende linje overfor idrætten og dens behov. Planlægningsperspektivet placerer sig således et sted mellem et kommunikativt og et advokat perspektiv, hvor planlægningen veksler mellem at væ-

re baseret på dialog i en søgen efter alment acceptable/optimale løsninger (fuld rationalitet) og på at søge politisk konsensus og skabe retfærdige alternativer (begrænset rationalitet). Som aktør i planlægningsprocessen indtog Tulle Olsen dermed rollen både som talsmand (for idrætsunionens mål) samt som facilitator (for de politiske mål/aftaler). I det hele taget må den personlige faktors betydning i denne historie ikke undervurderes. Havde det stået til Johannes Lyngsgård, var anbefalingerne fra Ringsted-undersøgelsen blevet fuldt til punkt og prikke. Som aktør i planlægningsprocessen indtager Johannes Lyngsgård således et mere synoptisk planlægningsperspektiv, hvor kvantitative metoder, definition af forskellige planscenarier, evaluering af mål og midler, og beslutning efterfulgt af implementering og feedback er centrale elementer, dvs. en meget rationel tilgang.

Strukturelt set er det ikke mærkeligt, at Ringsted Kommune og Ringsted Idrætsunion tænkte og handlede forskelligt i spillet om udbygningen af idrætsfaciliteter. Det er heller ikke overraskende, at Ringsted Kommune i sine beslutninger og handlinger havde en markant sporafhængighed vedr. udbygningen af idrætsfaciliteter og -anlæg og næsten udelukkende baserede sig på en passendehedslogik. Det interessante for denne analyse har imidlertid været, at Ringsted Idrætsunion, som man umiddelbart ville forvente at handle ud fra en passendehedslogik i disse tilfælde, så at sige overtog Ringsted-undersøgelsens budskaber og anbefalinger, som i høj grad havde rod i en konsekvenslogik, og som de troligt holdt fast i langt op i 1990'erne. Men som den historiske rekonstruktion afdækker i forrige kapitel, blev denne underliggende konsekvenslogik camoufleret, da Idrætsunionen, måske belært af de talrige skuffelser i 1980'erne, aldrig nævnte overfor kommunen (eller andre), at størsteparten af unionens 'facilitetsønsker og -behov' oprindeligt stammede fra Ringsted-undersøgelsen. Jf. ovenstående kan hypotesen om, at *'Ringsted-undersøgelsen' fik stor betydning for idræts- og facilitetspolitikken i kommunen og for alle de involverede aktører*, dermed kun delvist bekræftes. Ringsted-undersøgelsen fik stor betydning – men mere på et taktisk-politisk niveau end på et real-politisk niveau.

7. Børneundersøgelsen

Afhandlingens andet studie undersøgte sammenhængen mellem afstand til, såvel som tilgængeligheden af idrætsfaciliteter og børns brug af disse til organiseret idræt. Studiet var baseret på en tværsnitsundersøgelse blandt børn i alderen 9-17 år (N = 4.273) i de fire kommuner. Spørgeskemaundersøgelsen, som studiet bruger data fra, omfattede dog langt flere spørgsmål end den tilhørende artikel kunne rumme. I dette kapitel bliver en række andre relevante resultater fra spørgeskemaundersøgelsen på børn derfor gennemgået og diskuteret.

7.1 Resultater og diskussion

Deltagelsen i spørgeskemaundersøgelsen og repræsentativiteten af børnerespondenterne er blevet gennemgået tidligere i kapitel 4.1. Resultaterne bliver ikke delt op for de forskellige kommuner, hvorfor en sammenligning på tværs ikke bliver mulig, men idet mange af spørgsmålsformuleringerne i børneundersøgelsen var taget fra tidligere befolkningsundersøgelser er det muligt at sammenligne med landsgennemsnittet³⁰⁴.

I spørgeskemaet blev børnene spurgt om, hvor ofte de dyrker motion, idræt eller sport. Langt over halvdelen svarede, at de er aktive mindst to gange om ugen og næsten 14 % i alt svarede, at de er aktive hele fem eller flere gange om ugen (jf. tabel 7.1).

Tabel 7.1. 'Hvor mange gange (i alt) om ugen dyrker du idræt, sport eller motion?'

	Antal	Procent
0 gange om ugen	371	10,8 %
1 gang om ugen	575	16,7 %
2 gange om ugen	911	26,5 %
3 gange om ugen	715	20,8 %
4 gange om ugen	390	11,4 %
5 gange om ugen	217	6,3 %
6 gange om ugen	107	3,1 %
7 gange om ugen	149	4,3 %
I alt	3.435	100,0 %

³⁰⁴ Pilgaard, Maja (2008): Danskernes motions- og sportsvaner 2007. Idrættens Analyseinstitut, København

Børnene blev ligeledes spurgt om, hvilke former for motion, idræt eller sport de har dyrket regelmæssigt inden for de seneste 12 måneder (jf. tabel 7.2). I dette spørgsmål var det muligt at sætte kryds ved flere aktiviteter, dvs. hvis man f.eks. både spiller fodbold og gymnastik eller lign.

Tabel 7.2 Børnenes foretrukne aktivitetsformer (multiple respons spørgsmål).

Idrætsaktivitet	Antal	Procent
Fodbold	1368	34,4%
Svømning	544	13,7%
Gymnastik	493	12,4%
Håndbold	445	11,2%
Badminton	423	10,6%
Ridning	366	9,2%
Dans	364	9,2%
Styrketræning	257	6,5%
Tennis	218	5,5%
Spejder eller andre friluftaktiviteter	201	5,1%
Kampsport (f.eks. karate eller judo)	185	4,7%
BMX / Cykling / Mountainbike	126	3,2%
Boksning	118	3,0%
Bordtennis	105	2,6%
Basketball	101	2,5%
Volleyball / Kidsvolley	85	2,1%
Motorsport	76	1,9%
Golf	69	1,7%
Spinning / Kondicykel	51	1,3%
Atletik	49	1,2%
Hockey / Floorball	48	1,2%
Aerobic, step eller lignende	37	,9%
Kano / Roning / Kajak	34	,9%
Sejlad / Søsport	30	,8%
Orienteringsløb	21	,5%
Andet	430	10,8%
Nej	546	13,7%

Kategorien 'Andet' dækker over en lang række mindre idræts- og motionsaktiviteter, som for de flestes vedkommende hører ind under nogle af de nævnte kategorier i spørgsmålet. Det gælder f.eks. svar som 'fitness', 'karate' og 'taekwondo'. Har børnene ikke fundet – eller har de overset – den svarkategori, som passede til dem, har de kunnet give dette svar. Af andre aktiviteter under 'Andet' nævnes bl.a. 'løb', 'cheerleading', 'rollespil', 'skydning', 'parkour', 'skateboard' og 'klatring'.

Sammenlignes svarene fra dette spørgsmål med tilsvarende svar fra undersøgelsen 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007', er der mange lighedspunkter. Her er de tre største aktiviteter for børn også fodbold, svømning og gymnastik, mens håndbold, badminton, spejder, dans, ridning og styrke-træning alle går igen i begge undersøgelser inden for de næste 15 største aktiviteter.

Bemærk at der er knap 14 % af børnene, der svarer, at de ikke har gået til en idrætsaktivitet i løbet af de seneste 12 måneder. Dette verificerer/bekræfter tallene i tabel 7.3, hvor det tilsammen er ca. 14 % af børnene, der tilkendegiver, at de enten ikke deltager i idrætsaktiviteter eller primært laver stillesiddende aktiviteter, såsom at se TV, spille computer og høre musik.

Tabel 7.3 Børnenes selv vurderede aktivitetsniveau.

Hvilken sætning passer på dig?	Antal	%
Jeg går til idræt, sport eller motion flere gange om ugen, hvor jeg træner hårdt.	1.597	39,9
Jeg går til idræt, sport eller motion i min fritid ca. 1 gang om ugen, og derudover bevæger jeg mig hver dag, hvor jeg cykler, løber eller går.	835	20,9
Jeg er aktiv (løbe, gå, cykle, spille bold eller danse), men går ikke fast til noget i en idrætsforening/klub/motionscenter.	993	24,8
Jeg deltager i andre aktiviteter, men ikke idræt, sport eller motion.	198	5,0
Jeg ser TV, spiller computer, hører musik eller andre stillesiddende aktiviteter.	377	9,4
I alt	4.000	100,0

Fokuserer man et øjeblik på de børnerespondenter, som svarede, at de ikke har gået til en idrætsaktivitet i løbet af de seneste 12 måneder vil en del af dem gerne i gang med at være aktive igen (jf. tabel 7.4). Omkring 50 % af de inaktive svarer, at de gerne vil gå til mere idræt, sport eller motion eller begynde igen.

Tabel 7.4. 'Vil du gerne gå til mere idræt, sport eller motion?'

	Respondenter	%
Nej, mindre	73	1,9
Nej, det er lige tilpas	1.152	29,7
Ja, jeg kunne godt tænke mig at begynde igen	712	18,4
Ja	1.249	32,2
Ved ikke	688	17,8
I alt	3.874	100,0

Spørgsmålet er om det f.eks. er manglen på faciliteter, anlæg eller steder, hvor man kan være aktiv, der afholder halvdelen af de inaktive fra at blive aktive igen? De fleste børn var faktisk overbeviste om, at de ville være mere aktive, hvis der var andre muligheder i de områder, hvor de bor (jf. tabel 7.5). Dette stemmer også overens med resultater fra undersøgelsen 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007'.

Tabel 7.5 Holdninger blandt børn og unge til spørgsmålet, om man ville dyrke en anden slags idræt/motion, hvis der fandtes andre faciliteter i nærheden af, hvor man bor.

	Antal	%
Ja	1.918	49,9
Nej	724	18,8
Ved ikke	1.204	31,3
I alt	3.846	100,0

I følge 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007' har tilgængeligheden til idrætsfaciliteter i nærområdet stor betydning for valget af idrætsaktivitet. Samtidig antyder materialet, at det er muligt at påvirke idrætsdeltagelsen ved hjælp af en alsidig facilitetspolitik i lokalområderne. En tredjedel af børn og unge mener således, at de i nogen eller høj grad ville dyrke en anden slags sport eller motion, hvis der fandtes andre faciliteter i nærområdet³⁰⁵. Undersøgelsen angiver også, at det primært er teenagerne, som er positivt indstillet over for at ville dyrke mere sport eller motion, hvis der var bedre idrætsfaciliteter i lokalområdet. Således er andelen, som svarer 'ja', størst i aldersgruppen 13-19 år³⁰⁶.

³⁰⁵ Pilgaard, Maja (2008): Danskernes motions- og sportsvaner 2007. Idrættens Analyseinstitut, København.

³⁰⁶ Ibid.

I denne sammenhæng er det meget vigtigt at fremhæve, at ovenstående sammenhænge mellem valget af idrætsaktivitet og tilgængeligheden til idrætsfaciliteter i nærområdet er et udtryk for en subjektiv vurdering hos børnene og de unge. Sættes denne subjektive opfattelse overfor resultaterne fra afhandlingens andet studie, hvor sammenhængen mellem afstand til, såvel som tilgængeligheden af idrætsfaciliteter og børns brug af disse til organiseret idræt belyses, gives der et noget andet billede. Resultaterne herfra viser nemlig, at afstand og fysisk tilgængelighed ikke har indflydelse på idrætsdeltagelsen hos børn. Analysen baserer sig på objektivt målte afstande mellem børnenes hjem og de specifikke idrætsfaciliteter og -anlæg, som de benytter til organiserede idrætsaktiviteter³⁰⁷.

Analysen i det andet studie fandt ingen sammenhænge mellem de objektivt målte afstande til idrætsfaciliteterne, tilgængeligheden til idrætsfaciliteterne og børns deltagelse i idrætsaktiviteter. Som den tilhørende artikel fremhæver, har det været vanskeligt at finde andre sammenlignelige studier (i Skandinavien såvel som i Europa og resten af verden), der kan understøtte resultaterne. Én af årsagerne til, at det kan være svært at sammenligne med andre lande (og måske også årsagen til, at afstand og tilgængelighed ikke har større betydning) kan være, at vi i Danmark har én af verdens bedste dækninger af idrætsfaciliteter³⁰⁸. Både hvad angår antallet af faciliteter pr. indbygger og den geografiske spredning af faciliteterne.

I Breddeidrætsudvalgets rapport fra 2009 'Idræt og alle' forsøgte man at koble de fem største idrætsgrene for 7-12-årige børn (fodbold, gymnastik, badminton, håndbold og svømning) med adgangen til faciliteterne i nærområdet. Rapporten konkluderede, at adgang til boldbaner, idrætshaller og evt. svømmehal i nærområdet er uhyre væsentligt for børns idrætsdeltagelse³⁰⁹.

Men også denne formodning bliver udfordret af resultaterne fra afhandlingens andet studie. Ud fra de objektive målinger af afstandene mellem børnenes hjem og de faciliteter, de benytter, viser det sig, at langt hovedparten af børnene ikke benytter den nærmeste idrætshal eller boldbane til deres aktiviteter³¹⁰. Det kan der være flere meget vigtige årsager til, hvoraf de mest sandsynlige er betydningen af en bestemt træner, det sociale aspekt (man går til idræt med en bestemt gruppe) eller at faciliteten har en bestemt karakteristika (f.eks. springgrav, hvis man dyrker springgymnastik). Det

³⁰⁷ Se Artikel 2: Distance to and availability of sports facilities does not predict children's participation in organized sports.

³⁰⁸ Rafoss, Kolbjørn and Troelsen, Jens (2010): Sports facilities for all? The financing, distribution and use of sports facilities in Scandinavian countries; *Sport in Society*, 13: 4, 643-656

³⁰⁹ Kulturministeriet (2009): Idræt for alle, Breddeidrætsudvalgets rapport - baggrund og analyse; København.

³¹⁰ Se Artikel 2: Distance to and availability of sports facilities does not predict children's participation in organized sports.

kan også skyldes, at der er så mange faciliteter eller anlæg i nærområdet, at barnet (eller den voksne) ikke behøver at vælge den nærmeste.

Modsat børnenes subjektive tilkendegivelser fra både nærværende børneundersøgelse og 'Dansker-nes motions- og sportsvaner 2007', indikerer analyserne i afhandlingens andet studie, som har objektive målinger som udgangspunkt, at faktorer som afstand og tilgængelighed i forhold til idrætsfaciliteter måske ikke spiller en så stor rolle, som vi umiddelbart tillægger dem.

Ser vi på de sociodemografiske forhold, der spiller ind i forhold til børnenes idrætsdeltagelse gav multilevel analysen i afhandlingens andet studie en række resultater, som bekræfter tidligere undersøgelser, bl.a. Kommunale forskelle på børns idrætsdeltagelse af Nielsen og Ibsen³¹¹. Analysen bekræfter bl.a., at forældrenes etnicitet, arbejdsmarkedstilknytning og familiemønster har stor indflydelse på børnenes idrætsdeltagelse. Overordnet er der færrest, der dyrker idræt, hvis begge forældre står uden for arbejdsmarkedet, eller hvis begge forældre har anden etnisk baggrund end dansk. Børnenes idrætsdeltagelse falder desuden, hvis de ikke bor med begge forældre. Endelig viser analysen, at idrætsdeltagelsen falder med alderen, hvoraf faldet er størst for pigerne³¹².

Konklusionen fra artiklen til afhandlingens andet studie er forholdsvis klar: der er ingen direkte forbindelse mellem afstand til og tilgængelighed af idrætsfaciliteter og anvendelsen af samme idrætsfaciliteter. Dermed kan antagelsen, om, at jo tættere på hjemmet børn og unges idrætsfaciliteter ligger, des mere aktive er de, afkræftes. I følge Kremers' model for dualprocessen mellem miljø og adfærd, kan individers valg af en bestemt idrætsfacilitet afhænge af et komplekst samspil mellem faktorer på tværs af forskellige niveauer. Den vigtigste faktor kan ikke umiddelbart udpeges, da synergieffekten mellem miljø, moderatorer og de kognitive mediatorer har den største virkning. Faktorerne afstand og tilgængelighed dækker således kun en lille del af et kompleks og man bør nok være varsom med at være for deterministisk i sine konklusioner (også selvom der blev kontrolleret for en lang række af moderatorerne i de to studier).

Fokuseres der på den indirekte vej i Kremers' model, hvor kognitive processer medierer adfærden (som indbefatter niveauet for de subjektivt oplevede omgivelser i DØM), kan der her findes de faktorer, der i samspil med de direkte, måske afgør børn og unges valg af idrætsfacilitet. Det drejer

³¹¹ Nielsen, Gert & Ibsen, Bjarne (2008): Kommunale forskelle på børns idrætsdeltagelse - En undersøgelse af fire kommuner; Idrættens Analyseinstitut, København.

³¹² Se Artikel 2: Distance to and availability of sports facilities does not predict children's participation in organized sports.

sig f.eks. om den opfattede tryghed og sikkerhed ved idrætsfaciliteten, hvor attraktiv idrætsfaciliteten vurderes (æstetisk og vedligeholdelsesmæssigt) samt hvordan facilitetens funktionalitet opleves i forhold til de(n) aktivitet(er), der skal udøves³¹³. Interpersonelle faktorer kan også spille en stor rolle i valget af idrætsfacilitet. Her kan man forestille sig, at børn eller unge vælger steder, hvor deres venner er, for at kunne være aktive sammen med dem. Udover venner kan valget af idrætsfacilitet også skyldes en bestemt (succesfuld) træner/instruktør eller anden nøgleperson, der gør det pågældende anlæg/sted mere attraktivt.

Forældrenes rolle i barnets valg af idrætsfacilitet bør også overvejes – selvom den hører til moderatorerne under vaneforankring og livsstil i modellen. Valget af idrætsfacilitet kan således være stærkt influeret af, om forældrene er villige til at køre barnet/den unge, og hvor langt de er villige til at køre. Forældrenes forhold til en bestemt klub/forening kan også påvirke valget af idrætsfacilitet.

³¹³ Dvs. om faciliteternes 'tavse' forventninger kan indfries jf. Jan Ove Tangen.

8. Voksenundersøgelsen

Afhandlingens tredje studie undersøgte hvorvidt afstanden til og tilgængeligheden af forskellige typer af idrætsfaciliteter kan bruges som prædikator for deltagelse i idrætsaktiviteter, og om valget af en specifik idrætsaktivitet kan forudsiges ved afstanden til den nærmeste idrætsfacilitet for idrætsaktiviteten. Studiet var ligesom børneundersøgelsen baseret på en tværsnitsundersøgelse blandt voksne i alderen 16-77 år (N = 3.332) i de fire kommuner. Studiets spørgeskemaundersøgelse omfattede også flere spørgsmål end artiklen kunne indeholde. I dette kapitel bliver andre relevante resultater fra spørgeskemaundersøgelsen på voksne derfor gennemgået og diskuteret.

8.1 Resultater og diskussion

Ét af de indledende spørgsmål i undersøgelsen gik på, om respondenterne dyrkede motion, idræt eller sport. For at hjælpe respondenterne, hvis de var i tvivl om, hvad betegnelserne motion, idræt og sport dækker over, blev der givet en definition i forbindelse med spørgsmålet:

'Traditionel forenings- og klubidræt' er f.eks. boldspillene håndbold, fodbold, badminton, men også gymnastik, dans eller svømning, som man kan gå til i en idrætsforening. Det kan være konkurrenceprægede aktiviteter såvel som ikke-konkurrenceprægede aktiviteter, eksempelvis stavgang og aerobics. 'Idræt' anvendes ofte synonymt med 'sport'. Sport kan dog også indbefatte visse ikke-fysiske aktiviteter, f.eks. motorsport og spil.

'Uorganiseret' eller 'selvorganiseret' idræt kan typisk være jogging, som foregår alene eller med andre på offentlige gader, stier eller i skove, men også fodboldspil med vennerne i parken eller rulleskøjteløb, skateboard og skisport er hyppige uorganiserede idrætsaktiviteter.

Endelig samler 'hverdagsmotion' op på den mængde fysisk aktivitet, der foregår i hverdagen. Det kan f.eks. være gå- eller vandreture, jagt og fiskeri.

Tabel 8.1 herunder viser, at godt 66 % af de voksne er aktive, mens lidt over 21 % ikke dyrker nogen former for motion, idræt eller sport. En sammenligning med tal fra 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007' viser, at respondenterne i de fire kommuner er mere aktive end på landsplan, hvor 56 % angiver, at dyrke regelmæssig sport eller motion, mens 15 % svarer 'ja, men ikke for

tiden' og 29 % svarer 'nej'³¹⁴. Det er sandsynligt, at det især er borgere, der dyrker idræt eller motion, som har besvaret spørgeskemaet, og derfor udgør de idrætsaktive blandt respondenterne givetvis en lidt større andel end i befolkningen som helhed i de fire undersøgte kommuner.

Tabel 8.1 'Dyrker du normalt motion, idræt eller sport?'

	Antal	%
Ja	2.192	66,3
Ja, men ikke for tiden	413	12,5
Nej	702	21,2
I alt	3.307	100,0

De respondenter, der svarede 'Ja' eller 'Ja, men ikke for tiden' på dette spørgsmål, blev efterfølgende spurgt om, hvor ofte de dyrker motion, idræt eller sport. Her svarede størstedelen af de voksne, at de er aktive mindst to gange om ugen, og næsten 13 % svarede, at de er aktive hele fem eller flere gange om ugen (se tabel 8.2).

Tabel 8.2 'Hvor ofte dyrker du normalt motion, idræt eller sport (alle aktiviteter)?'

	Antal	%
5 eller flere gange om ugen	356	13,7
3-4 gange om ugen	933	36,0
2 gange om ugen	821	31,6
1 gang om ugen	360	13,9
1-3 gange om måneden	89	3,4
Sjældnere	35	1,3
I alt	2.594	100,0

Aktivitetsniveauet hos de aktive er således forholdsvis højt. Når det gælder, hvilke aktiviteter det drejer sig om, blev de voksne spurgt om, hvilke former for motion, idræt eller sport, som de havde dyrket regelmæssigt inden for de seneste 12 måneder (se tabel 8.3). I dette spørgsmål var det muligt at sætte kryds ved flere aktiviteter, dvs. hvis man f.eks. både spiller fodbold og går til skydning.

³¹⁴ Pilgaard, Maja (2008): Danskernes motions- og sportsvaner 2007. Idrættens Analyseinstitut, København.

Tabel 8.3 De voksnes foretrukne aktivitetsformer (multiple respons spørgsmål).

	Antal	%
Vandreture	805	30,9%
Jogging / Motionsløb	776	29,8%
Styrketræning	590	22,7%
Svømning / Vandaktiviteter	479	18,4%
Gymnastik	377	14,5%
Cykelsport (ikke transport til arb. og lign.)	344	13,2%
Badminton	317	12,2%
Konditionstræning	317	12,2%
Spinning / Kondicykel	269	10,3%
Fodbold	222	8,5%
Dans (alle former)	190	7,3%
Aerobic / Workout	167	6,4%
Golf	148	5,7%
Jagt / Fiskeri	141	5,4%
Yoga, afspænding, meditation	133	5,1%
Stavgang / Nordic Walking	125	4,8%
Bowling / Keglespil	110	4,2%
Tennis	99	3,8%
Ridning	87	3,3%
Kano / Roning / Kajak	70	2,7%
Håndbold	63	2,4%
Billard eller Pool	61	2,3%
Bordtennis	60	2,3%
Volleyball / Strandvolley	53	2,0%
Rulleskøjter	47	1,8%
Petanque eller Boule	42	1,6%
Skydning	42	1,6%
Sejlsport, windsurfing	40	1,5%
Andet boldspil for hold	34	1,3%
Kampsport (karate, aikido, taekwondo, judo, brydning m.v.)	33	1,3%
Boksning	32	1,2%
Basketball	24	,9%
Motorsport	19	,7%
Handicapidræt	14	,5%
Orienteringsløb	12	,5%
Squash	10	,4%
Klatring	10	,4%
Andet individuelt boldspil	7	,3%
Atletik	6	,2%
Skateboard	4	,2%
Skøjteløb (is)	4	,2%
Anden aktivitet	283	10,9%

De mest dyrkede idræts- og motionsformer blandt de voksne respondenter er i nævnte rækkefølge: vandreture (31 %) jogging (30 %), styrketræning (23 %), svømning (18 %) og gymnastik (15 %). På nær gymnastik er det aktiviteter, som i mindre grad kan tilskrives idrætspolitikken og folkeoplysningspolitikken i de undersøgte kommuner, idet det er aktiviteter, der i lille grad udøves i foreninger og i faciliteter, der er støttet af kommunerne. Undersøgelser lavet i andre kommuner viser også, at de mest benyttede steder eller faciliteter til idræt og motion er naturen (i skoven, på stranden, på vandet, i parker m.v.), på veje gader, fortove o.l. samt i motionscentre³¹⁵. Det er altså faciliteter eller steder, som i lille grad er et resultat af kommunens idræts- og facilitetspolitik. I afhandlingens studier fokuseres der på de faciliteter, som kommunerne har indflydelse på – men de voksnes idrætsdeltagelse stiller utvivlsomt nogle andre krav til faciliteterne end børn og unge.

Kategorien 'Anden aktivitet' dækker over en lang række mindre idræts- og motionsaktiviteter, som for de flestes vedkommende hører ind under nogle af de nævnte kategorier i spørgsmålet. Det gælder f.eks. svar som 'løb', 'cykling', 'styrketræning' og 'gåture'. Her har respondenterne enten ikke fundet eller overset den svarkategori, som passede til dem, og har skrevet deres aktivitet under 'Anden aktivitet'. Af andre mindre aktiviteter herudover nævnes bl.a. 'krocket', 'floorball', 'rugby' og 'trampolin'.

Sammenligner man svarene fra dette spørgsmål med tilsvarende svar fra 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007' er der mange lighedspunkter. I den landsdækkende undersøgelse er de tre største aktiviteter for voksne også vandreture, jogging og styrketræning, mens svømning, gymnastik, badminton, spinning/kondicykel, fodbold, dans, aerobic/workout, bowling og golf alle går igen inden for de næste 15 største aktiviteter i begge undersøgelser.

Størstedelen af de voksne respondenter har forholdsvis kort transporttid til den idræts- eller motionsaktivitet, som de bruger mest tid på. Ca. 30 % har under 5 minutters transporttid, 42 % har 5-14 minutters transporttid, mens 14 % har 15-29 minutter. Knap 7 % anvender 30 minutter eller mere på transport til og fra idræt og motion³¹⁶. Tabel 8.4 viser hvilke former for transport, de voksne typisk benytter for at dyrke motion, idræt eller sport. Over halvdelen benytter sig af enten at cykle eller at gå, mens godt 40 % bruger bil for at komme frem. Under 10 % benytter offentlige transportmidler eller andre måder at komme til deres aktiviteter på (se tabel 8.4).

³¹⁵ Forsberg, Peter & Høyer-Kruse, Jens (2013): Facilitetsanalyse. Borgernes idrætsvaner og brug af faciliteter og udeområder i Rudersdal: Delrapport 2. Idrættens Analyseinstitut.

³¹⁶ 7 % svarede 'Ved ikke / ikke relevant' til dette spørgsmål.

Tabel 8.4 'Hvilken form for transport bruger du typisk for at komme til at dyrke motion, idræt eller sport?'

	Antal	%
Gang, løb	136	20,2 %
Cykel	235	34,9 %
Bus, tog	46	6,8 %
Bil	284	42,2 %
Andet	21	3,1 %
I alt	673	100,0 %

Resultaterne fra børneundersøgelsen og 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007' indikerede, at adgangen og nærheden til idrætsfaciliteter og steder, hvor man kan være fysisk aktiv, havde stor betydning for børnenes idrætsdeltagelse (vel og mærke ud fra deres subjektive vurdering).

For de voksne respondenters vedkommende blev spørgsmålene i denne sammenhæng formuleret anderledes. De voksne skulle i et spørgsmål vælge mellem en række forhold, der var vigtige for dem, når de dyrker motion, idræt eller sport (tabel 8.5). Ud af de otte forhold skulle de vælge de fire forhold, som de fandt vigtigst for dem selv, og derefter prioritere mellem de fire valgte forhold ved at nummerere dem fra 1 til 4, hvor 1 er det vigtigste forhold, 2 er det næstvigtigste forhold osv. Hvert tal kunne kun bruges én gang. I tabellen herunder er de voksnes førstprioriteringer (værdien 1) angivet og sorteret efter, hvor vigtigt de forskellige forhold er blevet vægtet.

Det forhold, der har fået den højeste samlede prioritering, er at 'jeg kan træne/motionere på stedet, når det bedst passer mig fra tidlig morgen til sen aften', dvs. at faciliteten eller stedet tillader en vis fleksibilitet ift. træningstidspunktet. Men tabel 8.5 viser også, at henholdsvis nærhed ('der er kort afstand til det sted, hvor jeg træner/motionerer) og adgang til natur eller grønne områder spiller en stor rolle. Endelig har sociale relationer ('mine venner bruger også faciliteten/stedet') ligeledes en vis betydning for voksne.

De respondenter, som subjektivt vægter den korte afstand højest, er brugere af facilitetstyperne gymnastiksal, idrætshal og golfbane. Jf. tredje studie bor de fleste af respondenter tæt på en gymnastiksal eller idrætshal, men i forhold til golfbaner er dette smule overraskende, da antallet og dermed dækningen af denne facilitetstype er begrænset. Til gengæld er den typiske bruger af en golfbane ofte midaldrende eller ældre, hvor afstanden til idrætsfaciliteterne er vigtig for ældres idrætsdeltagelse, hvilket således støtter eksemplet med golfbanen. En undersøgelse i Norge viser bl.a., at

afstand til idrætsfaciliteter er en af de væsentligste forklaringer på, om personer i forskellige aldersgrupper er fysisk aktive³¹⁷. De respondenter, som subjektivt vægter fleksibiliteten af træningstidspunktet højest, er brugere af facilitetstyperne gymnastiksal, golfbane, svømmehal og motionscenter. Dette giver god mening, da både golfbanen, svømmehallen og motionscenteret primært bliver anvendt af voksne, hvor aktiviteterne er selvorganiserede, dvs. uden for den organiserede idræts mere faste rammer.

Tabel 8.5 Hvilke forhold er vigtigst for de voksne når de dyrker motion, idræt eller sport?

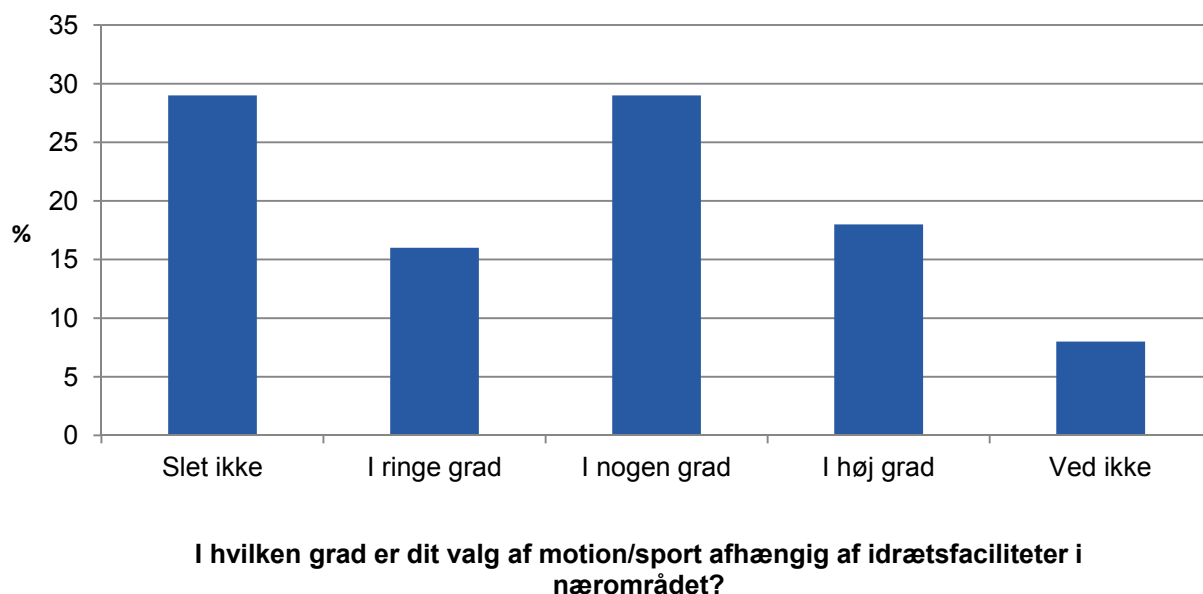
	Antal	%
Jeg kan træne/motionere på stedet, når det bedst passer mig fra tidlig morgen til sen aften.	559	22,5%
Der er kort afstand til det sted, hvor jeg træner/motionerer.	460	18,5%
Der er let adgang til natur eller grønne områder.	349	14,0%
Mine venner bruger også faciliteten/stedet (jeg dyrker motion her for at være sammen med andre).	313	12,6%
Faciliteten har moderne udstyr og rekvisitter til den aktivitet, jeg foretrækker.	306	12,3%
Faciliteten/stedet er vedligeholdt og rent.	199	8,0%
Det er trygt og sikkert af færdes i og omkring faciliteten/stedet.	189	7,6%
Faciliteten/stedet er pænt og inspirerende.	109	4,4%
I alt	2.484	100,0%

I 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007' svarede de voksne på, i hvilken grad idrætsfaciliteterne i nærområdet er afgørende for deres valg af sport eller motion. Knap halvdelen (48 %) svarede, at de i høj grad eller nogen grad har valgt en sport eller motionsform afhængig af de idrætsfaciliteter, som findes i nærområdet (se figur 8.1). For voksne er der visse forskelle på køn og alder. Kvinder er mere tilbøjelige end mænd til at lade deres valg af sport eller motion påvirke af nærområdets facilitetstilbud. Samtidig er der en tendens til, at faciliteter i nærområdet betyder mindre med alderen. Dette gælder indtil gruppen af 50-59-årige, hvorefter faciliteterne for de ældre idrætsaktives vedkommende atter i høj grad eller nogen grad er afgørende for valg af sport eller motion³¹⁸.

³¹⁷ Ulseth, Anne-Lene Bakken (2008): Mellom tradisjon og nydannelse. Analyser av fysisk aktivitet blant voksne i Norge. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Universitetet i Oslo.

³¹⁸ Pilgaard, Maja (2008): Danskernes motions- og sportsvaner 2007. Idrættens Analyseinstitut, København.

Figur 8.1 Oversigt over, i hvor høj grad voksnes valg af sport/motion er afhængig af de idrætsfaciliteter, der findes i nærområdet. Kilde: Maja Pilgaard, 2008.

Samme undersøgelse pegede på, at et bredere udvalg af faciliteter i nærområdet kan skabe en bredere idrætsdeltagelse for voksne. Dvs. voksne, der har valgt sportsgren/motionsform efter, hvilke faciliteter der er i nærområdet, i højere grad svarede 'ja' til spørgsmålet om, hvorvidt de ville dyrke mere sport eller motion, hvis der var bedre faciliteter i nærheden³¹⁹.

Som med børneundersøgelsen er meget vigtigt igen at fremhæve, at ovenstående sammenhænge mellem valget af idrætsaktivitet og tilgængeligheden til idrætsfaciliteter i nærområdet er et udtryk for en subjektiv vurdering hos de voksne respondenter. Sættes denne subjektive opfattelse overfor resultaterne fra afhandlingens tredje studie, der undersøger, om afstanden til og tilgængeligheden af forskellige typer af idrætsfaciliteter kan bruges som prædikator for deltagelse i idrætsaktiviteter, gives der et noget andet indtryk. Analysen i det tredje studie fandt nemlig, at hverken afstanden til eller tilgængeligheden af idrætsfaciliteter kunne forbindes med voksnes deltagelse i idrætsaktiviteter. Hvorvidt de voksnes valg af en specifik idrætsaktivitet kan forudsiges ved afstanden til den nærmeste idrætsfacilitet for den specifikke idrætsaktivitet kunne heller ikke påvises³²⁰. Analysen base-

³¹⁹ *ibid.*

³²⁰ Se Artikel 3: Participation in sports is not predicted by distance to and availability of sports facilities.

rer sig på objektivt målte afstande mellem de voksnes hjemmeadresse og de specifikke idrætsfaciliteter og -anlæg, som de benytter til idrætsaktiviteter³²¹.

Modsat formodningerne i 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007'om, at et bredt udvalg af idrætsfaciliteter i nærområdet kan skabe en bredere idrætsdeltagelse fandt det tredje studie således, at en høj variation i typerne af idrætsfaciliteter i nærheden ikke giver en større idrætsdeltagelse blandt de voksne i undersøgelsen. At nærhed betyder mindre for de voksne i afhandlingens tredje studie skyldes måske, at de voksne aldersgrupper er meget mobile (også over større afstande), idet mange har adgang til bil. Til at forstærke dette billede viste analysen i det tredje studie også, at voksne heller ikke benytter deres nærmeste idrætsfaciliteter³²².

Eneste undtagelse i denne sammenhæng har været svømmehaller og motions- og styrketræningscentre, hvor det har vist sig for voksne, at de fortrinsvis benytter de nærmeste af disse to typer faciliteter. Ydermere har afstanden til og tilgængeligheden af motions- og styrketræningsfaciliteter en positiv effekt (omend lille) på deltagelsen i aktiviteter de pågældende steder³²³. En mulig forklaring på dette kan være, at udbredelsen af motions- og styrketræningscentre ikke er lige så stor og geografisk spredt som for andre facilitetstyper. Det antyder måske også, at idrætsaktiviteternes karakteristika, f.eks. at selvorganiserede aktiviteter som løb, styrketræning, vandreture og rulleskøjteløb der ikke nødvendigvis behøver faste træningstider, kunne være en uafhængig variabel i den statistiske model. Det har ikke været muligt at undersøge betydningen af denne faktor i studiet – men den vil være interessant at forfølge i fremtidige studier.

De sociodemografiske forhold har ligeledes en betydning for de voksne. Multilevel analysen i afhandlingens tredje studie viser bl.a. at kvinder har en væsentlig højere idrætsdeltagelse end mænd og at idrætsdeltagelsen overordnet er højest for personer med høj indkomst, længere uddannelse og dansk etnisk herkomst. Endelig viser analysen at personer med daglig adgang til bil har en væsentlig højere idrætsdeltagelse end personer uden adgang til bil – også når der kontrolleres for socioøkonomiske forhold³²⁴. Disse resultater bekræftes også af tidligere undersøgelser af voksnes idrætsdeltagelse, som f.eks. 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007'.

³²¹ *ibid.*

³²² *ibid.*

³²³ *ibid.*

³²⁴ *ibid.*

I forhold til betydningen af afstand og tilgængelighed for idrætsdeltagelsen, viste det tredje studie, at der er en række signifikante sammenhæng i den univariate analyse når der skelnes mellem mænd og kvinder. I alle tilfælde var odds ratioen dog 1, hvilket betyder at de fundne faktorer er svage prædiktorer for de voksnes idrætsdeltagelse. Det tredje studie viste i øvrigt, at facilitetsdensiteten (på kommunalt niveau) havde en signifikant negativ effekt på mænds idrætsdeltagelse, dvs. at jo større facilitetsdensitet i en kommune, desto mindre idrætsdeltagelse blandt mænd. En sammenhæng på makroniveau, der ikke umiddelbart kan forklares på nuværende tidspunkt.

Appliceres Kremers' model for dualprocessen mellem miljø og adfærd på resultaterne af voksenundersøgelsen, viser tredje studie, at direkte faktorer som afstand til og tilgængelighed af de mest almindelige idrætsfaciliteter ikke har den stor betydning for voksnes idrætsdeltagelse. Men som med børneundersøgelsen, indikerer modellen, at faktorerne afstand og tilgængelighed kun dækker over en lille del af et kompleks, hvor flere faktorer spiller sammen på tværs af niveauer.

Igen er det kognitive mediatorer, som f.eks. opfattelsen af idrætsfaciliteten i forhold til tryghed, attraktivitet, funktionalitet, der kan spille ind i de voksnes valg. I forhold til moderatorerne kan det, som nævnt tidligere, ikke afvises at karakteren af idrætsaktiviteten kan have indflydelse på, om den voksne vælger den nærmeste facilitet eller ej.

DEL IV

–

SAMMENFATTENDE DISKUSSION OG IMPLIKATIONER

9. Sammenfattende diskussion

Da jeg begyndte med dette ph.d.-projekt var det med henblik på, at klæde danske kommuner bedre på i forhold til planlægningen og udbygningen af idrætsfaciliteter ved at vise, hvordan dybdegående empiriske studier af idrætsfaciliteter og brugen af dem kan bruges som planlægningsværktøjer. Det ville have været nyttigt, hvis jeg havde udviklet en færdig planlægningsmetode, der sammenholder idrætsfaciliteternes funktion og placering, befolkningsgruppers transportmuligheder og befolkningens idrætsmønstre, som skulle munde ud i en række generaliserbare resultater/handlingsanvisninger.

Da afhandlingens delstudier bygger på omfattende empiriske materiale og spænder vidt i forhold til forskningsmetoder og teoretiske rammer, har det imidlertid betydet at der aldrig har været en samlet konceptuel ramme for afhandlingen. Derudover har den faglige tilgang til delstudierne også ændret sig undervejs. Som eksempel havde andet og tredje delstudie om henholdsvis børns og voksnes idrætsdeltagelse og deres brug af idrætsfaciliteter oprindeligt en sociologisk og handlingsteoretisk tilgang, men endte i løbet af arbejdet med studiet at blive drejet over i en mere geografisk og epidemiologisk tilgang³²⁵.

Sigtet med ph.d.-projektet har dog hele tiden været at styrke og udbygge forskningsfeltet indenfor planlægning af idrætsfaciliteter og brugen af dem. Alle empiriske studier i afhandlingen tager således udgangspunkt i original forskning baseret på både kvantitativt og kvalitativt datamateriale, der i denne form, ikke tidligere er blevet benyttet i forskningsøjemed. Diskussionen af de anvendte metoder i afhandlingens delstudier er blevet berørt i de respektive artikler. Da det er et forskningsområde i udvikling, har der heller ikke været en egentlig faglig tradition at trække på. Men helt overordnet bør der nævnes et par nødvendige forbehold overfor metoderne.

I afhandlingens første delstudie vedr. udviklingen i Ringsted Kommune var der i forbindelse med de kvalitative interviews personer, som jeg ikke kunne spørge. Det gjaldt en meget central person for fortællingen i den undersøgte periode, men på grund af sygdom har det ikke været muligt at interviewe vedkommende. Desuden forsøgte jeg at interviewe en tidligere sekretær og konsulent i kommunens Kultur- og fritidsforvaltning, men vedkommende var ikke interesseret i at give et interview og henviste mig til andre personer i stedet.

³²⁵ Se DEL V – ARTIKLER (Artikel 2 og 3)

I forhold til børneundersøgelsen skal det også nævnes, at spørgeskemaet kun blev sendt ud til kommunale skoler og ikke privatskoler. Afgrænsningen til kommunale skoler blev primært valgt ud fra et ressourcemæssigt synspunkt, da en inddragelse af de private skoler ikke ville kunne gå gennem kommunens administration, som jeg samarbejdede med udsendelsen af spørgeskemaet om. Desuden vurderede jeg, at antallet af skoleelever på de private skoler i forhold til antallet af skoleelever på de kommunale skoler var begrænset og derfor ikke kunne rykke nævneværdigt på resultaterne.

Både børne- og voksenundersøgelsen var præget af en relativt lav svarprocent. Det har i nyere tid vist sig svært at opnå høje besvarelsesprocenter på undersøgelser med mange spørgsmål. I den seneste undersøgelse af befolkningens motions- og sportsvaner fra 2011 opnåede man f.eks. en besvarelsesprocent på ca. 45 %³²⁶, hvor afhandlingens tredje studie opnåede en besvarelsesprocent på 42 %. Svarprocenten i spørgeskemaundersøgelsen kan betyde, at tallene for idrætsdeltagelsen er lidt højere end den virkeligt forekommende, fordi idrætsaktive givetvis havde mere lyst til at besvare skemaet, end de ikke-idrætsaktive havde. I kapitel 4.1 sammenlignes undersøgelsens populationer med de fire kommuners samlede befolkning, hvilket viser, at populationerne for henholdsvis børn og voksne er nogenlunde repræsentative på køn, alder og idrætsdeltagelse. Anvendelsen af multi level analyse som statistisk model kan, i forhold til evt. ujævnheder i den samlede populations sammensætning, også vise sig at være en fordel. Modellen er således forholdsvis robust overfor forskellige størrelser af undergrupper i den samlede population, dvs. færre respondenter i en kommune i forhold til en anden – eller stærkt vekslende antal børn i de involverede skoler (se i øvrigt kap. 4.3).

Andet og tredje studie viste, at kommunernes størrelse, befolkningstæthed og til dels facilitetstæthed ikke har signifikant indflydelse på idrætsdeltagelsen. Dette strider umiddelbart mod mine forventninger, da danske kommuner er meget forskellige – både i forhold til ovenstående faktorer, men også i forhold til det støtteniveau og den opmærksomhed, som idrætten får fra de kommunale politikere og administratorer. Men måske kan der ikke registreres nogen effekt, fordi kommunerne efter kommunalreformen i 2007, hvor mange kommuner blev slået sammen med andre³²⁷, dermed er blevet større og mere indbyrdes homogene i forhold til de nævnte faktorer. Dvs. en forventet kommune-effekt, der forsvinder i en slags kommunal konvergens?

I et planlægningsperspektiv rækker studierne både bagud og fremad. Det første delstudie forsøger at svare på, hvad planlægningen af idrætsfaciliteter har ført til i en kommune, mens de to sidste delstu-

³²⁶ Laub, Trygve Buch (2013): Danskernes motions- og sportsvaner 2011. Idrættens analyseinstitut.

³²⁷ Kommunalreformen resulterede i sammenlægningen af 271 kommuner til 98 kommuner, heraf forblev 33 uberørt af den geografiske nyinddeling, bl.a. Ringsted Kommune.

dier forsøger at give nogle bud på vigtige faktorer i en fremtidig planlægning af idrætsfaciliteter. I de følgende afsnit vil resultaterne fra delstudierne i et planlægningsperspektiv blive diskuteret.

9.1 Planlægningsrationaler og udbygningen af idrætsfaciliteter

I afhandlingens afsnit om planlægningsperspektiv og -rationaler blev Lars Overgaard Jørgensens³²⁸ overordnede gradopdeling af planlægningsrationaler i henholdsvis begrænset og fuld/rendyrket rationalitet beskrevet. For overblikkets skyld er den tilhørende tabel gentaget herunder (se tabel 9.1).

Tabel 9.1 Begreber i planlægningsterminologien relateret til hhv. begrænset og fuld rationalitet (Jørgensen, 2002).

Begreber fra planlægnings-terminologien	Rationalitet	
	Begrænset	Fuld/rendyrket
Perspektiv	Fragmentarisk	Ensartet
Mål-middel relationer	Utydelig	Hierarkisk
Analyse	Partisk	Objektiv
Beslutning	Flertydig	Entydig
Løsning	Politisk konsensus	Bedste/optimal løsning

Hvis vi starter med at se bagud på udviklingen af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune fra starten af 1980'erne og frem til i dag viser både den historiske rekonstruktion og den institutionalistiske diskussion af forløbet, at planlægningsrationalet i kommunen har været *begrænset* det meste af tiden (jf. tabel 9.1).

Ringsted Idrætsunions og Ringsted Kommunes konflikter om indholdet i en overordnet plan for udbygningen af idrætsfaciliteter vidner om yderst forskellige og fragmenterede syn på planlægningen ligesom der ikke på noget tidspunkt har været enighed om, med hvilke midler man kunne nå målet med flere og mere tidssvarende faciliteter i kommunen. Selvom man forsøgte at bringe en form for *fuld/rendyrket rationalitet* med Ringsted-undersøgelsens objektive analyse af forholdene i kommunen og dens anbefalinger³²⁹, endte både unionen og kommunen med at behandle undersøgelsens resultater tendentiøst og partisk (dog på hver sin måde). Resultaterne af idrætsplanlægningen i Ring-

³²⁸ Jørgensen, Lars Overgaard (2002): På vej eller afvej. Sammenfattende kommunal planlægning i Danmark - ved indgangen til et nyt årtusind, Ph.d.-afhandling, Institut for Samfundsudvikling og Planlægning, Aalborg Universitet

³²⁹ Som vel bedst kunne forstås ud fra en hypotese, hvor udbygningen af idrætsfaciliteter i kommunen skulle bestemmes ud fra en konsekvenslogik – altså en relativ rationel beslutning bestemt af borgerens interesser og ønsker.

sted Kommune, blev i de fleste tilfælde til på baggrund af små snævre politiske flertal, som f.eks. Idrætsunionens kvinde i Byrådet Tulle Olsen fik forhandlet på plads. I følge Lars Overgaard Jørgensen lader rationalitet sig ikke let beskrive eller analysere og modellen afspejler dog også udelukkende idealtyper. Men med udgangspunkt i historien om Ringsted Kommune og beskrivelser fra andre kommuners planlægning indenfor idrætsområdet³³⁰, vil jeg alligevel vove den påstand, at planlægningsrationalet hvad angår idrætsfaciliteter og -anlæg på kommuneniveau hovedsageligt har været og er begrænset. Dominansen af en begrænset rationalitet i idrætsplanlægningen betyder dog ikke, at løsningerne konsekvent har været dårligere eller mindre optimale, for det afskriver en begrænset rationalitet ikke nødvendigvis. Men der findes ingen, eller om nogen så meget få, eksempler på idrætsfaciliteter der er blevet udviklet og etableret udelukkende på baggrund af en fuld/rendyrket rationalitet (jf. tabel 9.1).

Omvendt kan man spørge om en fuld/rendyrket rationalitet er hensigtsmæssig, og om man virkelig kan planlægge sig til den bedste løsning ud fra et ensartet perspektiv og en fuldstændig objektiv analyse? Med sine grundige undersøgelser af de lokale idrætsfaciliteter og befolkningens idrætsvaner, gav Ringsted-undersøgelsen et vidensbaseret grundlag på baggrund af grundige undersøgelser, som planlæggere og politikere kunne læne sig op ad. Det kom der hele tre rapporter ud af. I den fjerde udgivelse i forbindelse med Ringsted-undersøgelsen, som var en antologi om idræt og planlægning³³¹, sætter Henning Eichberg imidlertid spørgsmålstegn ved holdbarheden af denne form for undersøgelser. Eichberg tager udgangspunkt i sammenfaldet af 'forandringshistorie' og 'overraskelsens sociologi' og hans pointe er, at der ikke findes nogen meningsfuld refleksion over fremtiden uden den historiske dimension³³². Når vi således undersøger befolkningens idrætsmønster og på denne baggrund anbefaler bestemte typer af idrætsfaciliteter og -anlæg, kommer vi dermed til at planlægge for nutiden og glemmer ofte, at idrætten og dens behov udvikler sig. Mange af de idrætsfaciliteter, som vi benytter i dag passer således bedre til idrætsmønsteret for 30-40 år siden, mens de idrætsfaciliteter, som vi bygger i dag meget vel er utidssvarende allerede om føje år. Derudover viser erfaringerne fra bl.a. Tyskland og England, at en behovsbaseret og i høj grad standardiseret tilgang til planlægningen og udbygningen af idrætsfaciliteter har resulteret i kæmpemæssige facilitets-

³³⁰ Mortensen, Morten (2004): Idræt som kommunal velfærd. Mentalitet, velfærd og idrætspolitik i København, Ballerup og Skive 1870-1970. Ph.d. afhandling, Institut for Idræt, Københavns Universitet.

³³¹ Riiskjær Søren (red.) (1984): Idræt og planlægning – en antologi; Forlaget Bavnebakke, Gerlev Idræts højskole.

³³² Eichberg, Henning (1984): Til overraskelsens sociologi – socialrelativisme som kritisk planlægningsperspektiv. I: Søren Riiskjær (red.): Idræt og planlægning – en antologi. Forlaget Bavnebakke, Gerlev Idræts højskole.

masser, der ikke svarer til nutidens behov³³³. Men hvordan skal man så planlægge? Vil udviklingen og udbygningen af idrætsfaciliteter, hvis vi forfølger Eichberg's modstand mod enhver form for kvantitative data som grundlag for planlægningen, blive mere fremtidsbaseret af den grund?

Svaret på dette kan givetvis findes i afhandlingens videnskabsteoretiske udgangspunkt, hvor kritisk realisme advarer mod at gå ensidigt til værks i analysen virkelighedens åbne systemer. Kritisk realisme tager udgangspunkt i, at der findes en mangfoldighed af strukturerer og mekanismer, som interagerer med hinanden på det virkelige niveau, og at disse kan afdækkes bedre og mere præcist, hvis der inddrages flere vinkler. Kritisk realisme giver dermed mulighed for at kombinere kvalitative og kvantitative analysetilgange i samme undersøgelses- (og planlægnings)design.

En planlægning der udelukkende fokuserer på en objektiv tilgang baseret på kvantitative data og forsøger at fremskrive behovet for idrætsfaciliteter herpå³³⁴ vil således være lige så mangelfuld og misvisende som en planlægning, der udelukkende tager udgangspunkt i en kvalitativ tilgang, som fortolker på en række cases, en udviklingshistorik eller subjektive holdninger til behovet for idrætsfaciliteter³³⁵. Det er dette, der skal forsøges at tage hensyn til i planlægningen af idrætsfaciliteter, hvilket jeg vender tilbage til under afhandlingens konklusion.

9.2 Afstand og nærhed til idrætsfaciliteter

I Kulturministeriets rapport 'Idræt for alle' blev det understreget, at kort transporttid og adgang til idrætsfaciliteter i nærområdet generelt spiller en afgørende rolle for idrætsdeltagelsen og befolkningens valg af idrætsaktiviteter³³⁶. Dette fokus på betydningen af nærhed til idrætsfaciliteten er ikke nyt. Således skrev man i et debatoplæg fra Planstyrelsen³³⁷ i 1986, at:

*"Hvor man bor, må man kunne bevæge sig."*³³⁸.

³³³ Veal, A. J. (2009): Alternatives to Standards: A Review of Leisure Planning Guidelines; U-Plan Project Paper 2, 5. udgave. School of Leisure, Sport and Tourism Working Paper 12, Lindfield, NSW; University of Technology, Sydney.

³³⁴ Som Veal giver en lang række eksempler på.

³³⁵ Som Eichberg f.eks. er fortaler for.

³³⁶ Kulturministeriet (2009): Idræt for alle, Breddeidrætsudvalgets rapport - baggrund og analyse; København.

³³⁷ Riiskjær Søren, Bøje, Claus, Hasløv, Dan B. (1986): Idræt – kulturpolitik og planlægning, et debatoplæg om idrættens placering i lokalsamfundet; Planstyrelsen, Miljøministeriet.

³³⁸ *ibid.*

Formen er kortere, men parolen den samme. Kulturministeriets rapport baserede sig primært på resultater fra undersøgelsen 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007', som tidligere refereret i gennemgangen og diskussionen af spørgeskemaundersøgelserne på børn og voksne.

Resultaterne fra 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007' stemmer dog ikke overens med resultaterne fra afhandlingens to sidste delstudier, som begge viser, at afstanden til og tilgængeligheden af idrætsfaciliteter ikke har signifikant betydning for idrætsdeltagelsen hos hverken børn eller voksne. Denne diskrepans er interessant i sig selv – ikke mindst fordi den afføder en sondring mellem den objektivt målte afstand og den subjektivt opfattede afstand.

Det giver også anledning til at stille spørgsmålet: hvad er nærhed? I 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007' kommer man ikke nærmere en bestemt grænse for, hvornår en idrætsfacilitet ligger i nærheden eller længere væk. I afhandlingens andet studie (vedr. børn) benyttedes afstandene 1.000, 2.000 og 3.000 meter til at beskrive tilgængeligheden. Disse mål blev fastsat ud fra overvejelser om passende gå- og cykelafstande for børn. I det tredje studie (vedr. voksne) blev afstandene 3.000 og 10.000 meter benyttet, igen ud fra overvejelser om passende transporttid og -former. Men det, der virkelig sætter formodningen om nærhedens betydning i perspektiv, er at begge studier fandt, at størstedelen af hverken børn eller voksne benytter den nærmeste idrætsfacilitet til deres aktiviteter.

I et planlægningsperspektiv kan det få betydning for, hvor idrætsfaciliteter og -anlæg kan søges placeret i fremtiden. Skal man dermed fokusere mere på at placere faciliteterne i byerne og i mindre grad i udkanten af kommunerne under hensyntagen til nærhedens mindre betydning? Eller kan man i det hele taget se stort på placeringen af faciliteten?

I Ringsted Kommune var man i starten af 1980'erne opmærksomme på betydningen af lokale og nære idrætsfaciliteter og -anlæg. Det kom ikke mindst til udtryk i etableringen af fodboldbaner, (udendørs) håndboldbaner, tennisbaner samt idrætshallerne i Vigersted og Nordrup. Men selvom dette vidner om en vis grad af decentralisering, viste undersøgelsen af udviklingen i kommunen, at udbygningen af idrætsfaciliteter har været klart størst i og omkring Ringsted by. Det gælder både hallerne og de mere specielle faciliteter, og hvor flere af dem i princippet skulle dække hele kommunen eller i det mindste forholdsvis store områder. Idrætsunionen udviste i starten skepsis overfor denne udvikling, men støttede senere hen denne fordeling af faciliteterne i kommunen, da det også

blev afspejlet i befolkningsudviklingen i kommunen, hvor der er sket en stigende urbanisering mod Ringsted by og Benløse.

Forholdet mellem den subjektive opfattelse af nærmiljøet og afstanden til idrætsfaciliteter og -anlæg over for den objektivt målte afstand til samme er ligeledes en udfordring i idrætsplanlægningen. Jf. afhandlingens to sidste delstudier, tyder den internationale forskning på, at den subjektivt opfattede afstand har en signifikant betydning for børns deltagelse i idræt og fysisk aktivitet mens den objektivt målte afstand ikke kan påvise den samme effekt. For voksne er billedet det samme, at den objektivt målte afstand ikke har en signifikant betydning for idrætsdeltagelse eller ej. Denne forskel kan måske forklares ud fra en adfærdspsykologisk tilgang, idet mennesker ofte ubevidst fordrejer afstande, dvs. at afstande til attraktive steder vil blive undervurderet mens afstande til uattraktive steder sandsynligvis vil blive overvurderet³³⁹. På den måde vil bestemte idrætsfaciliteter således være mere attraktive, f.eks. ud fra funktionelle eller æstetiske kvaliteter, og dermed synes tættere på. Noget tyder også på, at personer, der dyrker idræt, opfatter steder, hvor man kan være fysisk aktiv som tættere på, end folk der er inaktive³⁴⁰.

Ovenstående understreger netop én af de essentielle pointer i Kremers' model for dualprocessen mellem miljø og adfærd, som intenderer at både subjektive og objektive forhold har betydning. Individets valg af en bestemt idrætsfacilitet eller type af idrætsfacilitet afhænger således af et komplekst samspil mellem faktorerne på tværs af forskellige niveauer. Både moderatorerne og de kognitive mediatorer kategoriseres i Sallis' økologiske model som intrapersonelle faktorer og tillægges ikke megen betydning i forslaget om, hvordan fremtidig planlægning af bevægelsesfremmende infrastruktur, herunder også idrætsfaciliteter, kan gøres. Men på baggrund af Kremers' udlægning af de individuelle faktoreres afgørende indflydelse på adfærden (og afhandlingens afkræftelse af den objektive afstands betydning) er det dermed også vigtigt at medtænke disse i en planlægningsmæssig sammenhæng.

Der bør også skelnes mellem et mikro- og makroniveau i planlægningen af idrætsfaciliteter. Historien om Ringsted-undersøgelsen i afhandlingens kapitel 5 og 6 viste med tydelighed, at det på et kommunalt makro-niveau var uholdbart (eller rettere for deterministisk!) at basere planlægningen af idrætsfaciliteter på en udelukkende rationel tilgang. Resultaterne fra afhandlingens andet og tredje studie – henholdsvis børne- og voksenundersøgelserne – viste samtidig på et mikro-niveau, at fakto-

³³⁹ Se Artikel 3: Participation in sports is not predicted by distance to and availability of sports facilities.

³⁴⁰ Se APPENDIKS D

terne afstand og tilgængelighed kun dækker en lille del af et kompleks, og man på dette niveau ligeledes bør være varsom med at være for deterministisk i konklusionerne.

I forbindelse med planlægning af idrætsfaciliteter bør man derfor være opmærksomme på at tage hensyn til både den objektivt målte afstand mellem brugerne og faciliteten såvel som til den subjektive opfattelse af afstanden.

10. Konklusioner

Denne afhandling har, meget lig Ringsted-undersøgelsen i sin tid, haft til hensigt at bidrage med en mere forsknings- og vidensbaseret tilgang til planlægningen af idrætsfaciliteter i danske kommuner. Historien om Ringsted-undersøgelsen viser, at disse former for undersøgelser i sidste ende får indflydelse på beslutninger vedr. udbygningen af idrætsfaciliteter – men ikke nødvendigvis i den form undersøgelsen oprindeligt var tænkt. Afhandlingens to sidste delstudier viser, at der er behov for mere detaljerede analyser af de faktorer, som er med til at afgøre befolkningens idrætsdeltagelse. F.eks. har afstand ikke den helt så store betydning, som man tidligere troede.

Med tanke på Eichberg's formaning om holdbarheden af denne form for undersøgelser og dertilhørende planlægningsanbefalinger, har jeg i denne afhandling forsøgt at undersøge (både kvantitativt og kvalitativt) og reflektere over fremtiden idrætsplanlægning sammenholdt med den historiske dimension. I det følgende afsnit vil jeg derfor komme med en række forsigtige anbefalinger, som tager udgangspunkt i min hidtidige forskning i idrætsfaciliteter.

10.1 Implikationer for fremtidens idrætsplanlægning

Det grundlæggende element i udviklingen af idrætsmønsteret og -deltagelsen i Danmark har været en kraftigt stigende differentiering, hvilket har skabt nye behov i forhold til idrætsfaciliteter og -anlæg. Differentieringen har været forholdsvis begrænset for børn og unges vedkommende. Til gengæld har det betydet markante ændringer i idræts- og motionsinteresserne blandt voksne og ældre, hvor der er behov for andre typer af faciliteter, end de traditionelle gymnastiksale og idrætshaller. Den aldersmæssige differentiering i idræts- og motionsinteresserne har endvidere vist, at der er forskellige behov hos børn og unge i forhold til voksne. Børnene har f.eks. et større behov for faste og formaliserede rammer, som den organiserede foreningsidræt tilbyder, end de voksne, som i højere grad selv kan planlægge og organisere deres idrætsaktiviteter.

Udfordringen ligger derfor i, om der skal bygges særlige faciliteter til hver af de mange forskellige idrætsgrene – eller om alles behov kan tilgodeses ved fælles faciliteter? Under alle omstændigheder er det nødvendigt at tage hensyn til det aktuelle idrætsmønster i kommunen og borgernes specifikke interesser (jf. en behovsbaseret planlægningstilgang). Dette kræver en skærpet lydhørhed overfor især den selvorganiserede idræt i forhold til faciliteter, men vanskeliggøres samtidig i takt med den stadig større mangfoldighed i idrætsbilledet.

Netop mangfoldigheden af idrætsaktiviteter stiller store krav til idrætsfaciliteternes fleksibilitet. Den samme mangfoldighed kan også være retningsgivende for fornyelsen og udvidelsen af de mange nedslidte og traditionelle idrætsfaciliteter. Valget står ofte principielt mellem tilbygning af en identisk hal eller sal til fordobling af det eksisterende aktivitetsmønster eller udformningen af rum, som inviterer et bredt udsnit af kommunens idrætsaktive indenfor. Flexibilitet er også et nøgleord, når det kommer til at 'fremtidssikre' faciliteterne overfor den hastige udvikling i idrætten. Ved at gøre de nuværende idrætsfaciliteter så fleksible som muligt (bl.a. ved at kunne opdele faciliteten i flere rum/lokaler) kan man måske undgå, at idrætsmønsteret så at sige 'løber' fra facilitetsmassen.

Ved at benytte en mere vidensbaseret tilgang til deres idrætsplanlægning kommer kommunerne også til at udfordre deres tidligere praksis. Som nævnt tidligere har planlægningen af idrætsfaciliteter langt hen af vejen været præget af en begrænset rationalitet (eller tilfældigheder). Med de mere behovsbaserede metoder, som er blevet skitseret i løbet af denne afhandling er det således muligt for kommunerne at nærme sig en lidt højere grad af fuld rationalitet og dermed finde løsninger, som måske er mere optimale og kommer en større del af deres befolkninger til gode.

10.2 Fremtidig forskning

I afhandlingens to sidste delstudier undersøgte jeg en række individuelle faktoreres betydning for idrætsdeltagelsen og brugen af bestemte typer af idrætsfaciliteter. Derudover indgik også enkelte faktorer på kommuneniveau (jf. afsnittet om multilevel analyse). I følge Sallis' og Kremers' modeller er der stadig en lang række (både direkte og indirekte) faktorer, der kan påvirke idrætsdeltagelsen, og som ville være interessante at undersøge nærmere.

Det kunne f.eks. være spændende at undersøge om de aktiviteter, som de lokale idrætsforeninger udbyder i kommunen med udgangspunkt i en eller flere specifikke idrætsfaciliteter, har betydning for hvilken idrætsfacilitet udøverne vælger. Med andre ord om en bestemt idrætsgren eller en bestemt instruktør gør en specifik facilitet så attraktiv så opfattelsen af afstanden får mindre betydning? Derudover kunne det ligeledes være interessant at undersøge faktorer som faciliteternes funktionalitet (anvendelighed), æstetiske udtryk og vedligeholdelsesstandard og deres betydning for den overordnede idrætsdeltagelse i en kommune og for det enkelte individs valg af idrætsaktivitet og -facilitet.

Referencer

Litteratur

- Aaron, D. J., Kriska, A. M., Dearwater, S. R., Cauley, J. A., Metz, K. F., & LaPorte, R. E. (1995). Reproducibility and Validity of an Epidemiologic Questionnaire to Assess Past Year Physical Activity in Adolescents. *American Journal of Epidemiology*, 142, 191-201.
- Andersen, L. B., Harro, M., Sardinha, L. B., Froberg, K., Ekelund, U., Brage, S. r. et al. (2006). Physical activity and clustered cardiovascular risk in children: a cross-sectional study (The European Youth Heart Study). *The Lancet*, 368, 299-304.
- Andersen, S.A. (2007): Kritisk realisme som perspektiv i socialt arbejde – en introduktion og forskningsoversigt. Arbejdsnotat. Social Skriftserie. Den sociale Højskole i Aarhus, nr. 8.
- Balcetis, E. and Dunning, D. (2010): Wishful Seeing. *Psychological Science* 21, 147-152.
- Balstrøm, Thomas m.fl. (2006): Bogen om GIS og geodata; Forlaget GIS & Geodata, København.
- Bandura A (1986): *Social Foundations of Thought and Action* New Jersey: Prentice- Hall Inc.
- Bassuk, S.S. and Manson, J.E. (2005): Epidemiological evidence for the role of physical activity in reducing risk of type 2 diabetes and cardiovascular disease. *Journal of Applied Physiology* 99, 1193-1204.
- Bauman, A.E., Sallis, J.F., Dzewaltowski, D.A., and Owen, N. (2002): Toward a better understanding of the influences on physical activity - The role of determinants, correlates, causal variables, mediators, moderators, and confounders. *American Journal of Preventive Medicine* 23, 5-14.
- Bedimo-Rung, A.L., Mowen, A.J., and Cohen, D.A. (2005): The Significance of Parks to Physical Activity and Public Health. A Conceptual Model. *American Journal of Preventive Medicine* 28, 159-168.
- Bergman, P., Grjibovski, A., Hagströmer, M., Sallis, J., and Sjöström, M. (2009): The association between health enhancing physical activity and neighbourhood environment among Swedish adults GÇô a population-based cross-sectional study. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity* 6, 1-9.
- Bergsgard, N.A. & Norberg, J. R. (2010). Sports policy and politics – the Scandinavian way. *Sport in Society*, 13, 567-582
- Bhaskar, R. (1989): *Reclaiming reality*. London, Verso.
- Biddle, S. J. H., Atkin, A. J., Cavill, N., & Foster, C. (2011). Correlates of physical activity in youth: a review of quantitative systematic reviews. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 4, 25-49.

- Billaudeau, N., Oppert, J.M., Simon, C., Charreire, H., Casey, R., Salze, P., Badariotti, D., Banos, A., Weber, C., and Chaix, B. (2011): Investigating disparities in spatial accessibility to and characteristics of sport facilities: Direction, strength, and spatial scale of associations with area income. *Health Place* 17, 8.
- Boehmer, T.K., Hoehner, C.M., Wyrwich, K.W., Brennan Ramirez, L.K., and Brownson, R.C. (2006): Correspondence Between Perceived and Observed Measures of Neighborhood Environmental Supports for Physical Activity. *Journal of Physical Activity & Health* 3, 22-36.
- Bøje, Claus & Eichberg, Henning (1994): Idrættens tredje vej – om idrætten i kulturpolitikken; IdrætsForsk, Klim, Århus
- Bøje, Claus m.fl. (1979): Idræt i Ringsted – en forundersøgelse af behovet for planlægning af idrætsfaciliteter i Ringsted kommune, Kommunetryk, København
- Bøje, Claus m.fl. (1979): Idræt i Ringsted – en forundersøgelse af behovet for planlægning af idrætsfaciliteter i Ringsted kommune – Bilag, Kommunetryk, København
- Book, Karin (2005): Arenors lokalisering, betydelse och användning – Förslag på kulturgeografisk perspektiv. *Svensk Idrottsforskning* nr. 3.
- Bös, Klaus (1989): Kommunale Sportentwicklung: Eine empirische Untersuchung zu den Entwicklungsmöglichkeiten des Sports in Baden Schönborn; Universität Frankfurt, Erlensee.
- Breuer, C., Hallmann, K., and Wicker, P. (2011): Determinants of sport participation in different sports. *Managing Leisure* 16, 269-286.
- Buch-Hansen H. & Nielsen, P. (2005): *Kritisk realisme*. Roskilde Universitetsforlag. Roskilde
- Bundgaard Iversen, Evald (2011): Bedre kommunal styring af idrætsfaciliteter – hvordan kan ønskede målsætninger nås via anvendelse af forskellige styringsmodeller?. Erhvervs-ph.d.-projekt; Syddansk Universitet og Faaborg Midtfyns Kommune.
- Campbell, Scott & Fainstein, Susan S. (1996): Introduction: The Structure and Debates of Planning Theory, I: Campbell, S. & Fainstein, S. (red.): *Readings in Planning Theory*, Blackwell, Malden
- Crotty, M. (1998): *The foundations of social research: meaning and perspective in the research process*. London: Sage Publications.
- Cutumisu, N. and Spence, J.C. (2012): Sport fields as potential catalysts for physical activity in the neighbourhood. *Int.J. Environ. Res. Public Health* 9, 294-314.
- De Bourdeaudhuij, I., Sallis, J.F., and Saelens, B.E. (2003): Environmental correlates of physical activity in a sample of Belgian adults. *Am.J. Health Promot.* 18, 83-92.

- Duncan, M. and Mummery, K. (2005): Psychosocial and environmental factors associated with physical activity among city dwellers in regional Queensland. *Preventive Medicine* 40, 363-372.
- Eichberg, Henning (1984): Til overraskelsens sociologi – socialrelativisme som kritisk planlægningsperspektiv. I: Søren Riiskjær (red.): *Idræt og planlægning – en antologi*. Forlaget Bavnebakke, Gerlev Idrætshøjskole.
- Eichberg, Henning (1994): 'En herlig betænkning' af 'mistænkeliggørende postulater' fra det 'kulturradikale spinatbed'. *Stemmer om 'Idrættens tredje vej' – i kronologisk orden*. I: *Idrættshistorisk årbog*. 10 (1995) 161-167
- Eichberg, Henning (2012): *Idrætspolitik i komparativ belysning – national og international; Studies in Sport and Movement vol. 1*, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.
- Eskelund, Klaus (2010): *Urbs (re)creans – mellem fast og flydende modernitet*. Ph.d.-afhandling, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet
- Farrell, L. and Shields, M.A. (2002): Investigating the Economic and Demographic Determinants of Sporting Participation in England. *Journal of the Royal Statistical Society. Series A (Statistics in Society)* 165, 335-348.
- Forester, John (1980): *Critical Theory and Planning Practice*; JAPA, vol. 46, 3
- Forsberg, Peter & Høyer-Kruse, Jens (2013): *Facilitetsanalyse. Borgernes idrætsvaner og brug af faciliteter og udeområder i Rudersdal: Delrapport 2*. Idrættens Analyseinstitut.
- Fridberg, Torben (2000): *Kultur- og fritidsaktiviteter 1975-1998*, Socialforskningsinstituttet, København.
- Friedman, John (1973): *Retracking America. A Theory of Transactive Planning*; Anchor Press/Doubleday, New York
- Friedman, John (1987): *Planning in the Public Domain: From Knowledge to Action* New Jersey, Princeton University Press
- Gade, R., Jørgensen, A. & Moeslund T.B. (2012): *Occupancy Analysis of Sports Arenas Using Thermal Imaging; Visual Analysis of People Laboratory*, Aalborg University, Denmark
- Giles-Corti, B. and Donovan, R.J. (2002): The relative influence of individual, social and physical environment determinants of physical activity. *Social Science & Medicine* 54, 1793-1812.
- Giles-Corti, Billie (2006): People or places: What should be the target?: *J. of. Science and Medicine in sport*: 9: 357-366.
- Gunnarsson, Frederik (red.) (2008): *Idrott i planering – idrott för utveckling. En antologi om idrott och fysisk aktivitet i samhällsplaneringen*; Sveriges Kommuner och Landsting
- Haass, Heinrich (1990): *Sport und kommunale Entwicklungsplanung – am Beispiel der Sportstättenleitplanung*; Münster, Hamburg

- Hallal, P. C., Andersen, L. B., Bull, F. C., Guthold, R., Haskell, W., & Ekelund, U. (2012). Global physical activity levels: surveillance progress, pitfalls, and prospects. *The Lancet* 380[9838], 247-257.
- Hallmann, K., Wicker, P., Breuer, C., and Schönherr, L. (2012): Understanding the importance of sport infrastructure for participation in different sports - findings from multi-level modeling. *European Sport Management Quarterly* 1-20.
- Hansen Jørn & Povlsen Jørgen (1989): Sport er også andet end fodbold, I: Nellemann Georg (red.): *Dagligliv i Danmark i vor tid 1-2*, Nyt Nordisk Forlag.
- Hansen Jørn (2009): En politisk nødvendighed. Forskningen i idræt, kultur og samfund i København, set udefra. I: Anne Lykke Poulsen et. al. (red.): *Forskning i bevægelse. Et nyt forskningsfelt i et 100-årigt perspektiv*. København: Museum Tusulanum,
- Hansen, Jørn (2003): Ikke at syne, men at være. Sønderjydske idræt gennem 100 år. DGI- Sønderjylland, Syddansk Universitetsforlag.
- Hansen, Jørn (2005): Fra modmagt og kamp til velfærd – forsamlingshuse, højskoler og idrætshaller i Sønderjylland. I: Vestergård Madsen, Bo & Mortensen, Morten (2005): *Idrættens møde- og kamppladser – Kultur, historie og politik*; Dansk Idræthistorisk Forening – krop og kultur samt Syddansk Universitetsforlag.
- Hansen, Jørn (red.) (1997): *Idrættens steder. Idræthistorisk årbog 1997*, Odense Universitetsforlag.
- Harrits, G.S. (2010): Understanding and Explaining Political Action. A Mixed Method Strategy i Political Methodology. Committee on concepts and Methods. Working Paper Series. Aarhus Universitet.
- Harrits. G.S. (2011): More Than Method? A Discussion of Paradigm Differences Within Mixed Methods Research. *Journal of Mixed Methods* 5(2). 150-166
- Haug, E., Torsheim, T., Sallis, J.F., and Samdal, O. (2008): The characteristics of the outdoor school environment associated with physical activity. *Health Educ.Res.*
- Healey, Patsy (1996): *Planning Through Debate: The Communicative Turn in Planning Theory*; I: Campbell, Scott & Fainstein, Susan S. (red.): *Readings in Planning Theory*, Blackwell, Malden
- Heinzerling, Gottfried (2002): Plan- og beslutningsprosesser omkring utbygging av lokale idrettsanlegg – casebeskrivelse. RF – Rogaland Research.
- Hox, Joop (2002): *Multilevel Analysis. Techniques and Applications*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Høyer, K. (2007): Hvad er teori, og hvordan forholder teori sig til metode? I: Vallgård S, Koch L, red. *Forskningsmetoder i folkesundhedsvidenskab*. København: Munksgaard Danmark, 2007:17–41.

- Høyer-Kruse, Jens & Ohlsen, Lena (2009): Undersøgelse af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune, Del 3 – Forslag til den fremtidige udbygning af idrætsfaciliteterne i Ringsted Kommune. Forskningsrapport. Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.
- Høyer-Kruse, Jens (2009): Undersøgelse af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune, Del 1 – Kortlægning af de eksisterende faciliteter i kommunen og Del 2 - Analyse af behovene for og ønskerne til idrætsfaciliteter i kommunen. Forskningsrapport. Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.
- Høyer-Kruse, Jens (2010): Undersøgelse af idrætsfaciliteter i Slagelse Kommune. Forskningsrapport. Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.
- Høyer-Kruse, Jens (2011): Undersøgelse af idrætsfaciliteter i Høje-Taastup Kommune. Forskningsrapport. Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.
- Høyer-Kruse, Jens (2011): Undersøgelse af idrætsfaciliteter i Syddjurs Kommune. Forskningsrapport. Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.
- Høyer-Kruse, Jens m.fl. (2008): Analyse af idrætsfaciliteter i Frederikssund kommune. Forskningsrapport. Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.
- Hudson, B., M. (1979): Comparison of current planning theories: Counterparts and contradictions. With comments by Thomas D. Galloway and Jerome L. Kaufman. J. of American Planning Association, Vol. 45, number 4. 1979.
- Ibsen Bjarne & Ottesen Laila (2003): Sport and Welfare Policy in Denmark: The Development of Sport between State, Market and Community. I: Klaus Heinemann (ed.): Sport and Welfare Policies. Seven European Case Studies. pp. 31-86.
- Ibsen, Bjarne & Eichberg, Henning (2006): Dansk idrætspolitik: mellem frivillighed og statslig styring. Idrættens Analyseinstitut, København
- Ibsen, Bjarne (2007): Børns idrætsdeltagelse i Københavns Kommune 2007. Movements 2007:1.
- Ibsen, Bjarne (red.) (2009): Nye stier i den kommunale idrætspolitik; Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund for Idrættens Analyseinstitut.
- Jespersen Ejgil & Riiskjær Søren (1980): Idrætsfaciliteter i Ringsted kommune, Forlaget Bavnebakke, Fuglebjerg
- Jespersen, Ejgil & Riiskjær, Søren (1980): 80'ernes idræt – mod en ny breddeidræt. Forlaget Bavnebakke, Gerlev Idræts højskole.
- Jespersen, Ejgil & Riiskjær, Søren (1980): Idrætsfaciliteter i Ringsted kommune. Forlaget Bavnebakke, Gerlev Idræts højskole.
- Jespersen, Ejgil & Riiskjær, Søren (1981): Engagement in sport in Denmark – rationalising sports policies, Danish draft interim report. IdrætsForsk, Gerlev Idræts højskole. I: Bollen, K., Claeys U. & Hertogen, J. 1982: Sport in european

- society – a transnational survey into participation and motivation. Committee for the Development of Sport, Strassbourg.
- Jespersen, Ejgil & Riiskjær, Søren (1982): 80'ernes idræt – mod en ny breddeidræt? Forlaget Bavnebakke, Gerlev Idrætshøjskole.
- Jones, Kelvyn (1993): Using multilevel models for survey analysis; I: *Journal of the Market Research Society*, 35, 3, s. 249-265.
- Jørgensen, Lars Overgaard (2002): På vej eller afvej. Sammenfattende kommunal planlægning i Danmark - ved indgangen til et nyt årtusind, Ph.d.-afhandling, Institut for Samfundsudvikling og Planlægning, Aalborg Universitet
- Kempf Jan, Møller Jørn & Riiskjær Søren (1983): Idræt og holdning – 15-19 årige og 40-49 årige i tal og tale; Forlaget Bavnebakke, Gerlev Idrætshøjskole.
- Köhl, Werner W. & Bach, Lüder (2006): Kommentar zum Leitfaden für die Sportstättenentwicklungsplanung, Verlag Sport & Buch Strauss Köln.
- Kremers, S. P. J. (2010): Theory and practice in the study of influences on energy balance-related behaviors. *Pat Ed Counc* 79, pp. 291-298
- Kremers, S. P. J., de Bruijn, G.-J., Visscher, T. L. S. et al. (2006): Environmental influences on energy balance related behaviors: A dual-process view. *Int J Beh Nutr Phys Act* 3:9.
- Kruger, J., Carlson, S.A., and Kohl III, H.W. (2007): Fitness Facilities for Adults: Differences in Perceived Access and Usage. *American Journal of Preventive Medicine* 32, 500-505.
- Kruuse, Emil (2007): Kvalitative forskningsmetoder – i psykologi og beslægtede fag; Dansk psykologisk forlag, 6. udg.
- Kulturministeriet (2009): Idræt for alle, Breddeidrætsudvalgets rapport - baggrund og analyse; København.
- Kvale, S, Brinkmann, S. (2009): InterView – Introduktion til et håndværk. 2. Udg. Hans Reitzels Forlag, København.
- Laub, Trygve Buch (2013): Danskernes motions- og sportsvaner 2011. Idrættens analyseinstitut.
- Lee, I. M., Shiroma, E. J., Lobelo, F., Puska, P., Blair, S. N., & Katzmarzyk, P. T. (2012): Effect of physical inactivity on major non-communicable diseases worldwide: an analysis of burden of disease and life expectancy. *The Lancet* 380[9838], 219-229.
- Lera-López, F. and Rapún-Gárate, M. (2007): The Demand for Sport: Sport Consumption and Participation Models. *Journal of Sport Management* 21, 103-122.
- Levedag, Daniel (2009): Individuelle und infrastrukturelle Determinanten der Sportpartizipation – dargestellt am Beispiel der Stadt Ludwigsburg; Deutsche Sporthochschule Köln, Köln

- Limstrand, T. (2008): Environmental characteristics relevant to young people's use of sports facilities: a review. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports* 18, 275-287.
- Limstrand, T. and Rehrer, N.J. (2008): Young people's use of sports facilities: a Norwegian study on physical activity. *Scand.J.Public Health* 36, 452-459.
- Lolle, Henrik (2004): Multilevel analyse. En introduktion med eksempel; *Metode & Data* nr. 90.
- Lyngsgård Hans (1990): Idrættens rum – nybrud i idrættens arkitektur. Borgens Forlag.
- Mac, Anita: Institutionelle teorier inden for sociologi; I: Nielsen, Klaus (2005): *Institutionel teori – en tværfaglig introduktion*, Roskilde Universitetsforlag, Roskilde
- March, J.G. & Olsen, J.P. (1989): *Rediscovering Institutions*. New York: Free Press
- March, J.G. & Olsen, J.P. (2006): The logic of appropriateness; I: Rein, M. m.fl. (red.): *Handbook of Public Policy*: 689-708. Oxford University Press.
- McCormack, G., Giles-Corti, B., Lange, A., Smith, T., Martin, K., and Pikora, T.J. (2004): An update of recent evidence of the relationship between objective and self-report measures of the physical environment and physical activity behaviours. *J.Sci.Med.Sport* 7, 81-92.
- McCormack, G.R., Cerin, E., Leslie, E., Du Toit, L., and Owen, N. (2008): Objective Versus Perceived Walking Distances to Destinations. *Environment and Behavior* 40, 401-425.
- Moen, Olof (1990): *Idrottsanläggningar och idrottens rumsliga utveckling i svenskt stadsbyggande under 1900-talet*. Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet. Kulturgeografiska Institutionen.
- Møller, N. C., Kristensen, P. L., Wedderkopp, N., Andersen, L. B., & Froberg, K. (2009): Objectively measured habitual physical activity in 1997/1998 vs 2003/2004 in Danish children: The European Youth Heart Study. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 19, 19-29.
- Moore, L.V., Diez Roux, A.V., Evenson, K.R., McGinn, A.P., and Brines, S.J. (2008): Availability of Recreational Resources in Minority and Low Socioeconomic Status Areas. *American Journal of Preventive Medicine* 34, 16-22.
- Mortensen, Morten (2004): *Idræt som kommunal velfærd. Mentalitet, velfærd og idrætspolitik i København, Ballerup og Skive 1870-1970*. Ph.d. afhandling, Institut for Idræt, Københavns Universitet.
- Munch, Laura (2002): *Idrætsfaciliteter i Gentofte Kommune 2002 – en status- og analyserapport af nuværende idrætsfaciliteters anvendelse og potentielle faciliteters udformning og placering*. Projekt Idrætsfaciliteter i Gentofte Kommune 2002; Institut for Idræt, Københavns Universitet
- Munch, Laura, Mogensen, Mette og Roessler, Kaya (2007): *Arkitektur, Kvinder og Idræt; Lokale- og Anlægsfondens skriftrække 13*, København

- Nielsen, Gert Allan & Breum Christiansen, Lars (2010): Hverdagsmotion i nærmiljøet; I: Troelsen Jens (red.): Bevægende rammer: omgivelsernes betydning for fysisk aktivitet og sundhed; Syddansk Universitetsforlag, Odense.
- Nielsen, Glen (2004): Barrierer for børns bevægelsesaktiviteter. Speciale ved Institut for Idræt, Københavns Universitet.
- Nielsen, Klaus: Institutionelle tilgange i samfundsvidenskaberne – en introduktion; I: Nielsen, Klaus (2005): Institutionel teori – en tværfaglig introduktion, Roskilde Universitetsforlag, Roskilde
- Norman, G.J., Nutter, S.K., Ryan, S., Sallis, J.F., Calfas, K.J., and Patrick, K. (2006): Community Design and Access to Recreational Facilities as Correlates of Adolescent Physical Activity and Body-Mass Index. *Journal of Physical Activity & Health* 3, S118-S128.
- Nygaard, C. (red.) (2005): Samfundsvidenskabelige analysemetoder. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.
- Ottesen, Laila & Ibsen, Bjarne (2000): Forsamles og forenes om idræt. Lokale- og Anlægsfondens skriftrække nr. 5.
- Pascual, C., Regidor, E., Martínez, D., Elisa Calle, M., and Domínguez, V. (2009): Socioeconomic environment, availability of sports facilities, and jogging, swimming and gym use. *Health & Place* 15, 553-561.
- Peters, B. Guy (2005): *Institutional Theory in Political Science*. Continuum.
- Pierson, Poul (2000): Increasing Returns, Path Dependence, and the Study of Politics, s. 252 in *American Political Science Review*, volume 94 nr. 2.
- Pilgaard Maja (2009): Sport og motion i danskernes hverdag, Idrættens Analyseinstitut, København
- Pilgaard, Maja (2008): Danskernes motions- og sportsvaner 2007. Idrættens Analyseinstitut, København
- Powell, L. M., Slater, S., Chaloupka, F. J., & Harper, D. (2006). Availability of Physical Activity--Related Facilities and Neighborhood Demographic and Socioeconomic Characteristics: A National Study. *American Journal of Public Health*, 96, 1676-1680.
- Præstholt, Søren, Gravsholt Busck, Anne og Pilgaard Kristensen, Søren Bech (2008): Landskab og planlægning - analyse af kommuneplanlægningen og samspil mellem planaktører i Ringsted Kommune; Arbejdsrapport nr. 16, Center for Strategisk Byforskning, Institut for Geografi og Geologi, Københavns Universitet.
- Prins, R., Ball, K., Timperio, A., Salmon, J., Oenema, A., Brug, J., and Crawford, D. (2011): Associations between availability of facilities within three different neighbourhood buffer sizes and objectively assessed physical activity in adolescents. *Health & Place* 17, 1228-1234.
- Prins, R.G., van Empelen, P., te Velde, S.J., Timperio, A., van Lenthe, F.J., Tak, N.I., Crawford, D., Brug, J., and Oenema, A. (2010): Availability of sports facilities as moderator of the intention-sports participation relationship among adolescents. *Health Educ. Res.* 25, 489-497.

- Rafoss, Kolbjørn & Breivik, Gunnar (2005): Anleggsbrukere – En kartlegging og analyse av anleggsbruk i den norske befolkning; HiF-Rapport 2005:11, Høgskolen i Finnmark, Alta.
- Rafoss, Kolbjørn & Breivik, Gunnar (2012): Idrett og anlegg i endring. Oppslutning om idrettsaktiviteter og bruk av idrettsanlegg i den norske befolkningen; Akilles Forlag, Oslo.
- Rafoss, Kolbjørn & Tangen, Jan O. (red) (2009): Kampen om Idrettsanleggene: Planlegging, Politikk og Bruk: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke, Bergen.
- Rafoss, Kolbjørn and Troelsen, Jens (2010): Sports facilities for all? The financing, distribution and use of sports facilities in Scandinavian countries; *Sport in Society*, 13: 4, 643-656
- Rasmussen, Moritz (1935): Danmarks Idrætspladser. I: Herman, Aage og Andersen, Evald (1935): Den Danske Idræts Bog. København, Det Danske Haandbogs Forlag.
- Rasmussen, Troels (2012): Organisering og drift af idrætsfaciliteter i Danmark; Hvidbog udarbejdet på opdrag af Lokale- og Anlægsfonden. DGI Print, Vingsted.
- Riiskjær Søren (red.) (1984): Idræt og planlægning – en antologi; Forlaget Bavnebakke, Gerlev Idrætshøjskole.
- Riiskjær Søren, Bøje, Claus, Hasløv, Dan B. (1986): Idræt – kulturpolitik og planlægning, et debatoplæg om idrættens placering i lokalsamfundet; Planstyrelsen, Miljøministeriet
- Riva, M., Gauvin, L., and Richard, L. (2007): Use of local area facilities for involvement in physical activity in Canada: insights for developing environmental and policy interventions. *Health Promotion International* 22, 227-235.
- Roessler, Kirsten Kaya og Overbye, Marie (2006): Kvinder og mænd i idrættens rum; Syddansk Universitet i samarbejde med Lokale- og Anlægsfonden, København
- Roux, A.V.D., Moore, L., Evenson, K.R., McGinn, A.P., Brown, D.G., Brines, S., and Jacobs, J. (2007): Availability of Recreational Resources and Physical Activity in Adults. *American Journal of Public Health* 97, 493-499.
- Ruseski, J., Humphreys, B., Hallmann, K., and Breuer, C. (2011): Family structure, time constraints, and sport participation. *European Reviews of Aging & Physical Activity* 8, 57-66.
- Rütten, A., Abel, T., Kannas, L., Lengerke, T.v., Löschen, G., Diaz, J.A.R., Vinck, J., and Zee, J.v.d. (2001): Self Reported Physical Activity, Public Health, and Perceived Environment: Results from a Comparative European Study. *Journal of Epidemiology and Community Health* (1979-) 55, 139-146.
- Sallis JF, Owen N (1997): Ecological Models. In: *Health Behaviour and Health Education* Edited by: Glanz K, Marcus Lewis F, Rimer BK. San Francisco, California: Jossey – Bass.
- Sallis, J. F., Prochaska, J. J., & Taylor, W. C. (2000). A review of correlates of physical activity of children and adolescents. *Med.Sci.Sports Exerc.*, 32, 963-975.

- Sallis, J.F., Certero, R.B., Ascher, W., Henderson, K.A., Kraft, M.K., and Kerr, J. (2006): An ecological approach to creating active living communities. *Annu.Rev.Public Health* 27, 297-322.
- Sallis, J.F., Hovell, M.F., Hofstetter, C.R., Elder, J.P., Hackley, M., Caspersen, C.J., and Powell, K.E. (1990): Distance between Homes and Exercise Facilities Related to Frequency of Exercise among San Diego Residents. *Public Health Reports (1974-)* 105, 179-185.
- Sallis, James F., Adrian Bauman & Michael Pratt (1998): Environmental and Policy Interventions to Promote Physical Activity: *Am. J. Prev. Med.*: 15(4): 379-397.
- Sallis, James F., Neville Owen & Edwin B. Fischer (2008): *Ecological Models of Health Behavior: I* Karen Glanz, Barbara K. Rimer & K. Viswanath: Health Behavior and Health Education: Jossey-Bass: San Francisco: USA.
- Sallis, James F., Robert B Certero, William Ascher, Karla A Henderson, M. Kathrine Kraft & Jacqueline Kerr (2006): An Ecological Approach To Creating Active Living Communities: *Annu. Rev. Public Health*: 27: 297-322.
- Schipperijn, J., Ekholm, O., Stigsdotter, U.K., Toftager, M., Bentsen, P., Kamper-Jørgensen, F., and Randrup, T.B. (2008): Factors influencing the use of green space - results from a Danish national representative survey. *Landscape and Urban Planning*. Submitted.
- Schipperijn, J., Stigsdotter, U.K., Randrup, T.B., and Troelsen, J. (2010): Influences on the use of urban green space - A case study in Odense, Denmark. *Urban Forestry & Urban Greening* 9, 25-32.
- Sjolie, A. N. & Thuen, F. (2002). School journeys and leisure activities in rural and urban adolescents in Norway. *Health Promotion International*, 17, 21-30.
- Stahl, T., Rutten, A., Nutbeam, D., Bauman, A., Kannas, L., Abel, T., Loschen, G., Rodriquez, D.J.A., Vinck, J., and van der Zee, J. (2001): The importance of the social environment for physically active lifestyle - results from an international study. *Social Science & Medicine* 52, 1-10.
- Steinmayr, A., Felfe, C., & Lechner, M. (2011). The closer the sportier? Children's sports activity and their distance to sports facilities. *European Reviews of Aging & Physical Activity*, 8, 67-82.
- Steinø, Nicolai (2003): Vision, plan and reality – Urban design between conceptualization and realization, Ph.d. afhandling ved Arkitektskolen i Århus
- Stokols, Daniel (1996): Translating Social Ecological Theory into Guidelines for Community Health Promotion: *Am. J. of Health Promotion*: 10: 282-298.
- Strand, A. (1989): Planlægningsteori (Planning theory). Inst. for By- og Regionsplanlægning. Arkitekavdelingen, Norges Tekniske Høgskole.
- Streeck, Wolfgang & Thelen, Kathleen (1995): Beyond continuity, Institutional change in Advanced Political Economies, Oxford University Press, 1. udgave.

- Suenson, V. & Harder, H. (2011): RFID tracking af brugeres adfærd i bygningsrum; *Geoforum Perspektiv* 19, s. 29-38.
- Svendensen, Gunnar Lind Haase (2004): Det store halbyggeri. I: Samarbejde og konfrontation. Opbygning og nedbrydning af social kapital i de danske landdistrikter 1864-2003. Ph.d. afhandling. Syddansk Universitet, Esbjerg.
- Tangen, J.O. (2004): 'Making the Space': A Sociological Perspective on Sport and its Facilities. *Sport in Society* 7, 25-48.
- Tangen, Jan Ove (2004): Idrettsanlegg og anleggsbrukere – tause forventninger og taus kunnskap: Skisse til en ny forståelse av idrettsanleggenes dannning, betydning og funksjon. *HiT Skrift* 2-2004. Høgskolen i Telemark.
- Tangen, Jan Ove (2007): Idrettsanlegg og idrettsdeltakelse: For de fleste – eller for nogen få?. I: Andreas Hompland (red.): *Idrettens delemmaer. Rapport fra forskningsprogrammet 'Idrett, samfunn og frivillig organisering'*. Akilles, pp. 61-75.
- Tashakkori, A. & Teddlie, C. (2003): *Handbook of Mixed Methods in Social & Behavioral Research*. Thousand Oaks: Sage.
- Thelen, Kathleen (1999): Historical institutionalism in comparative politics, *Annual Reviews, Political Science*, 2:369-404.
- Thomsen, Jens Peter Frølund (1994): Ny-institutionalismen. *Grus* nr. 43 1994, s. 5-21.
- Timperio, A., Crawford, D., Telford, A., & Salmon, J. (2004): Perceptions about the local neighborhood and walking and cycling among children. *Prev.Med.*, 38, 39-47.
- TNS Opinion & Social (2010): Eurobarometer 72.3 - Sport and Physical Activity. in: Directorate General Education and Culture (Ed.)
- Toftegaard-Støckel, J., Nielsen, G. A., Ibsen, B., & Andersen, L. B. (2011). Parental, socio and cultural factors associated with adolescents' sports participation in four Danish municipalities. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 21, 606-611.
- Tolstrup, A. (2006): En finger på plankulturen; rapport, Institut for Samfundsudvikling og Planlægning, Aalborg Universitet.
- Torfig, Jacob & Sørensen, Eva (2000): Skanderborg på landkortet - et studie af lokale styringsnetværk og politisk handlekraft, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Torfig, Jacob: Institutionelle teorier inden for politologi; I: Nielsen, Klaus (2005): *Institutionel teori – en tværfaglig introduktion*, Roskilde Universitetsforlag, Roskilde
- Trangbæk, Else m.fl. (1996): *Dansk Idrætsliv 1-2 – 2: Velfærd og fritid 1940-96*. Danmarks Idræts-Forbund

- Troelsen, Jens (2007): Prioritering af strategier for passiv forebyggelse og sundhedsfremme for hele befolkningen - et essay om forbedret arealbenyttelse og infrastruktur: Besvarelse af prisopgaven 2006/2007 stillet af Dansk Selskab for Medicinsk Prioritering: Konkrete forslag til strukturelle ændringer til fremme af sundheden i en kommune.
- Troelsen, Jens (2010): En rammende forebyggelse af danskernes folkesundhed. I: Troelsen, J. m.fl. (2010): Bevægende rammer. Omgivelsernes betydning for fysisk aktivitet og sundhed. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Troelsen, Jens, Kirsten Kaya Roessler, Gert Nielsen og Mette Toftager (2008): De bolignære områders betydning for sundhed; Syddansk Universitet, Institut for Idræt og Biomekanik, Odense, Danmark.
- Ulseth, Anne-Lene Bakken (2008): Mellom tradisjon og nydannelse. Analyser av fysisk aktivitet blant voksne i Norge. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Universitetet i Oslo.
- Van Tuyckom, C. (2009): Perceived opportunities, gender, urbanization and leisure-time physical activity : a European study. SPORT & EU REVIEW 1, 3-21.
- Veal, A. J. (2009): Alternatives to Standards: A Review of Leisure Planning Guidelines; U-Plan Project Paper 2, 5. udgave. School of Leisure, Sport and Tourism Working Paper 12, Lindfield, NSW; University of Technology, Sydney.
- Weir, L.A., Etelson, D., and Brand, D.A. (2006): Parents' perceptions of neighborhood safety and children's physical activity. Preventive Medicine 43, 212-217.
- Wendel-Vos, W., Droomers, M., Kremers, S., Brug, J., and van, L.F. (2007): Potential environmental determinants of physical activity in adults: a systematic review. Obes.Rev. 8, 425-440.
- Wicker, P., Breuer, C., & Pawlowski, T. (2009): Promoting Sport for All to Age-specific Target Groups: the Impact of Sport Infrastructure. European Sport Management Quarterly 9[2], 103-118.
- Wøllekær, Johnny (2007): Tidens krav er sportens krav – et studie af lokal idrætspolitik i Odense, Århus og Ålborg, 1900-1950. Ph.d. afhandling, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.
- Yin, R.K. (2006): Mixed Methods Research: Are the Methods Genuinly Integrated or Merely Parallel? Research in the Schools. Vol 13(1).

Avisartikler

Saglig afd. Købstaden Avisreg. 2.f.-3.g

Efterlyste planlægning på længere sigt, Dagbladet, 4.6.75, Ringsted Idrætsunion

Omkædningsrum eller adgangsbegrænsning, Dagbladet, 4.6.75, Ringsted Idrætsunion

Vil kontrollere hvor ofte hallerne bruges, Dagbladet, 25.5.77, Ringsted Idrætsunion

Ringsted model for stor idrætsundersøgelse, Dagbladet, 7.12.77, Ringsted Idrætsunion

Målet er at nå et gennemsnit af hvad andre kan byde på, siger form. Johs. Lyngsgård., Dagbladet, 27.12.78, Ringsted Idrætsunion

Ønskelisten viser et stor udækket behov, Dagbladet, 22.1.79, Ringsted Idrætsunion

Idrætslivet i Ringsted Kommune kortlagt, Paul Rasmussen, Lokalbladet, 24.1.79

Idræt er noget som man køber i en time., Dagbladet, 25.1.79, Ringsted Idrætsunion

TV-venlig hal med plads til 2000, Dagbladet, 22.5.79, Ringsted Idrætsunion

Ringsted bliver kendt i Europa. Idrætsundersøgelsen skal behandles på møde i Madrid 1981., Dagbladet, 29.9.79, Ringsted Idrætsunion

Fond giver check på 100.000 kr. til idrætsforskning, Dagbladet, 13.11.79, Ringsted Idrætsunion

Synes det kniber med byrådets vilje, siger formanden Johs. Lyngsgård, Dagbladet, 30.8.80, Ringsted Idrætsunion

Idrætten har behov for flere faciliteter, Dagbladet, 12.9.80, Ringsted Idrætsforening (RIF)

Idræt kalder lokalpolitikere til debattmøde, Dagbladet, 9.9.81, Ringsted Idrætsunion

Idrætsunionen vil have mange flere haller i kommunen., Dagbladet, 13.2.82, Ringsted Idrætsunion

Byrådsmedlemmer forhindrer et godt foreningsarbejde, Dagbladet, 17.2.82, Ringsted Idrætsunion

Realiseres planen bliver Ringsted Sjællands centrum, Dagbladet, 25.5.82, Idrætscenter

Økonomiske skyer over kommunen er meget mørke, Dagbladet, 26.5.82, Idrætscenter

Formanden: Hold øje med hvem der for os og hvem der imod i byrådssalen, Dagbladet, 29.2.84, Ringsted Idrætsunion

Det tjener hverken idrætten eller formanden til ære, siger Frede Holm, Dagbladet, 3.3.84, Ringsted Idrætsunion

Idrætten og byrådet mangler en dialog, Dagbladet, 8.3.84, Ringsted Idrætsunion

Det glæder mig at der er kommet en anden tone, Dagbladet, 12.3.84, Ringsted Idrætsunion

Idrætsundersøgelse i Ringsted er færdig og afslører ny viden, Dagbladet, 13.7.84, Ringsted Idrætsunion

De timer der er til rådighed i hallerne fordeles efter nøgle, Dagbladet, 27.2.85, Ringsted Idrætsunion

Idrættens folk skal nu drøfte kommuneplan, Dagbladet, 4.5.85, Idrætshallen

Idræt i fremtiden har ikke interesse, Dagbladet, 15.8.85, Idrætshallen

Idrætten har en plan, Dagbladet, 6.9.85, Ringsted Idrætsunion

Idrætsunionen ventede i over seks år på et svar, Dagbladet, 20.2.86, Ringsted Idrætsunion

En vis utryghed for fremtiden, Dagbladet, 6.1.88, Ringsted Idrætsunion

Idrætten vil have et møde med byrådet, Dagbladet, 24.2.88, Ringsted Idrætsunion

Idrætsforeningerne vil gøre fælles sag, Dagbladet, 22.2.89, Ringsted Idrætsunion

Ny hal giver helt nye muligheder, Dagbladet, 17.5.96, Ringsted Idrætsunion

Saglig afd. Sogne Avisreg. 2.f.-3.g

Undersøgelsen om idrætten til debat, Dagbladet, 19.1.79, Ringsted Idrætsunion

Medlemstallet er stigende, Dagbladet, 23.3.79, Nordrup IF

Flot overskud til halfond, Dagbladet, 16.9.80, Vigersted IF

Idrætsanlægget er 3 uger foran tidsplanen, Dagbladet, 14.10.82, Benløse IF

Rykker kommunen, Dagbladet, 29.8.84, Nordrup IF

Andre

Politisk hjælp til idræt, Berlingske Tidende, 13.07.82

40 procent af alle danskere dyrker idræt, Morgenavisen Jyllandsposten, 20.01.81

Tamt debatmøde om idræts- og fritidspolitikken i Ringsted, Lokalbladet for Midtsjælland, 21.10.81

Idrætten føler sig både røvendt og misinformeret, Lokalbladet for Midtsjælland, 7.3.84

Protokoller

Ringsted Idrætsunion, Forhandlingsprotokol med beretninger og regnskaber 1969-1994; Ringsted Arkiv, Journal nr. 1998/48, A 338

Ringsted Kommunes Byråd, Referater fra Byrådsmøder 1980-1990; Ringsted Kommune

Ringsted Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg, Referater fra udvalgs møder 1980-1990; Ringsted Kommune

Interviews og samtaler

Interview med Søren Riiskjær, 5.9.12

Interview med Ejgil Jespersen, 12.9.12

Interview med Tulle Olsen, 13.9.12

Interview med Palle Rasmussen, 19.9.12

Telefonisk samtale med Claus Bøje, 24.11.12

Korrespondance via e-mail med Benny Christensen, 23.11.12

Upubliceret kildemateriale

Lyngsgård, Johannes (2007) Fra et liv i den folkelige idræt, Erindringer. Delvist bragt i Dagbladet samme år.

Hjemmesider

<http://www.idan.dk> (26.12.12)

<http://www.surveyxact.dk> (01.09.2013)

<http://www.leisuresource.net> (26.12.12)

<http://www.ij-healthgeographics.com/> (01.09.2013)

<http://www.ijbnpa.org/> (01.09.2013)

DEL V
-
ARTIKLER

'Ringsted-undersøgelsen' – støtteben eller benspænd for idrætspolitikken i Ringsted Kommune?

Af Jens Høyer-Kruse, Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet

Indledning

Det offentliges opgave i forbindelse med idrættens udvikling var i 1960'erne og 70'erne primært rettet mod en udbygning af de standardiserede idrætsfaciliteter. Udbygningen af idræts- og svømmehaller var imidlertid så massiv og gik så stærkt, at perioden efterfølgende er blevet kaldt for 'idrætshalsbevægelsen' (Svendsen, 2003). På dette tidspunkt blev der ikke arbejdet med en idrætsplanlægning som et særskilt plansystem, men der blev trods alt foretaget en vis planlægning i forbindelse med udbygningen af idrætsfaciliteterne. Alligevel viser det sig, at udviklingen i den periode i nogen udstrækning var præget af uenighed – ikke så meget om idrætspolitiske mål og midler, som om placering og udbygningstakten af idrætsfaciliteterne.

Ét af de bedste eksempler på denne type af uenigheder er forløbet i Ringsted Kommune fra slutningen af 1970'erne og frem til slutningen af 1980'erne. Men hvad der gør Ringsted Kommune ekstra unik i denne sammenhæng er, at der i begyndelsen af denne periode blev lavet en stor og grundig forskningsbaseret undersøgelse af idrætsfaciliteterne og borgernes idrætsinteresser, som skulle støtte den fremtidige idrætsplanlægning i kommunen.

Ringsted-undersøgelsen var den første undersøgelse af sin art i Danmark og vakte allerede fra start opsigt. Ikke mindst fordi den gav et helt andet og meget mere nuanceret billede af befolkningens idrætsvaner og idrætsdeltagelsen i landet, end den hidtil fremherskende opfattelse. Samtidig gav den et meget præcist billede af de organisatoriske forhold i de lokale idrætsforeninger samt af de generelle behov for og ønsker til idrætsfaciliteter i kommunen.

ARTIKEL 1

I denne artikel undersøges det, hvor stor indflydelse resultaterne fra Ringsted-undersøgelsen fik på Ringsted Kommunes idræts- og facilitetspolitik i perioden fra starten af 1980'erne til slutningen af 1980'erne. Først ved at belyse, hvorledes politikerne i Ringsted Kommune agerede idræts- og facilitetspolitisk i tiden forud for og efter offentliggørelsen af 'Ringsted-undersøgelsen'? Hvilke aktører deltog i de politiske beslutningsprocesser – og hvordan øvede de indflydelse på beslutningsprocesserne vedr. idrætsfaciliteterne? Endelig belyses udviklingen af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune i perioden fra starten af 1980'erne og frem til i dag. Se i øvrigt Figur 1 herunder.

<Indsæt Figur 1 her>

Ringsted Kommune

Ringsted Kommune var ved dannelsen i 1970 en af de større danske kommuner. Størrelsen ændrede sig ikke ved kommunalreformen i 2007, da Ringsted ikke blev sammenlagt med andre kommuner. Ringsted kommune er kendetegnet ved et ret stort landområde med mindre landsbyer beliggende omkring Ringsted by (den tidligere købstadskommune). Da Ringsted Kommune blev dannet i 1970, var der en nogenlunde ligelig befolkningsfordeling mellem Ringsted by og det omkringliggende landområde inkl. landsbyer.

Ringsted Kommune blev i 1970 til med modsætninger mellem land og by og det har været en udfordring at balancere hensynet til den centrale (og dominerende) Ringsted by og det store landområde. Man forstillede sig i 1970'erne en markant befolkningsvækst og planlagde fremtidens Ringsted som en langstrakt 'båndby'. Væksten udeblev og i kombination med skolelukninger i landområderne skabtes splid mellem land og by. Konflikter og utilfredshed medførte mere involvering af borgere fra landområderne med bl.a. dannelsen af landdistriktsudvalget. 00'ernes økonomiske opsving og kommunens satsning på at tiltrække tilflyttere til kommunen skabte dog en

ARTIKEL 1

ny situation med kraftig udbygning i Ringsted og afsmittende effekt i landområderne (Præstholm, Busck og Pilgaard Kristensen, 2008).

Mens Ringsted by var dominerende i forhold til landområderne rent befolkningsmæssigt har det modsatte gjort sig gældende for organiseringen af idrætslivet i kommunen. Samarbejdsorganet for kommunens idrætsforeninger, Ringsted Idrætsunion, repræsenterede både land- og byforeninger. Fordelingen af stemmer i unionen var bestemt af antallet af medlemmer i foreningerne, men på trods af mange flere medlemmer i byforeningerne var antallet af landforeninger nok til, at landforeningerne havde stemmemajoriteten. En skævhed der førte til utallige rivaliseringer i afstemninger og beslutninger i Idrætsunionen, og som ligeledes fik betydning for spredningen af idrætsfaciliteter i kommunen (Interview, Palle Rasmussen).

Idrætsforsk

I 1974 afsluttedes et udvalgsarbejde, som Ministeriet for kulturelle anliggender allerede i 1970 havde taget initiativ til, med udgivelsen af en 'Betænkning om idrætten og friluftslivet' (Betænkning nr. 709, 1974). Betænkningens indhold blev dog først for alvor genstand for debat to år senere, da den blev debatteret i Folketinget. Under debatten efterlyste daværende kulturminister Niels Mathiassen forskning inden for idrættens område, som efter ministerens mening var nødvendig for at kunne vurdere forholdene indenfor idrætten. Meget tyder dog på at det var Niels Mathiassens ministersekretær Claus Bøje, der stod bag formuleringerne om idrætsforskningens status i Danmark (Hansen, 2009).

Claus Bøje, cand.polit., havde været sekretær i kommissionen bag 'Betænkningen om idrætten og friluftslivet', hvorefter han hurtigt blev ministersekretær. Claus Bøje havde tidligere været medlem af 'Dansk Aktiv Gruppe', som var en sammenslutning af unge idrætsudøvere, der ønskede at styrke de aktive idrætsudøveres indflydelse i Danmarks Idrætsforbund (DIF), hvilket også spillede en rolle i kritikken af den manglende idrætsforskning. Som konsekvens af ministerens udtalelser tog

ARTIKEL 1

embedsværket i Kulturministeriet fat på at finde midler til forskning i idrættens kulturelle og samfundsmæssige problemstillinger. Næsten som om man havde forudset tankerne i Kulturministeriet, havde man på Gerlev Idrætshøjskole i 1975 taget initiativ til at etablere IdrætsForsk som privat forskningsinstitution, der fik sit faglige tyngdepunkt i socialvidenskabelig forskning med formålene om at forske i idrættens økonomiske, politiske og sociale forhold, formidle viden om idrættens teori og praksis, og virke som center for rådgivning, kontakt og information.

At midlerne fra Kulturministeriet ikke fandt vej til de etablerede forskningsmiljøer på universiteterne men til IdrætsForsk i stedet, skyldtes også i høj grad gode personlige relationer. Som sekretær for udvalget bag betænkningen traf Claus Bøje nemlig Johannes Lyngsgård, der var repræsentant i udvalget fra De Danske Skytte, Gymnastik & Idrætsforeninger (DDSG&I) (Interview, Claus Bøje). Johannes Lyngsgård var på dette tidspunkt også formand for bestyrelsen på Gerlev Idrætshøjskole. Det var derfor nærliggende for Claus Bøje, i samarbejde med daværende forstander Ove Korsgaard (f. 1942), at få IdrætsForsk placeret på højskolen.

Johannes Lyngsgård (f. 1922) var landmand bosiddende i Ørslevvester lidt uden for Ringsted og særdeles aktiv i det frivillige foreningsarbejde både lokalt i Ringsted Kommune og på landsplan, hvor han arbejdede som landskonsulent for DDSG&I. Det var gennem arbejdet som konsulent, at han oplevede at idrætshaller begyndte at skyde op landet over i årene efter kommunalreformen i 1970 – ofte på initiativ fra lokale ildsjæle og ud fra mere eller mindre tilfældige principper (Lyngsgård, 2007). I forbindelse med kommunalreformen havde de gamle idrætsforeninger slået sig sammen i Ringsted Idrætsunion, hvor Johannes Lyngsgård også blev formand. I dette nye forum drøftede foreningerne, hvordan de kunne støtte og rådgive kommunen i deres udbygningsplaner i

ARTIKEL 1

forhold til idrætsfaciliteter. Ved et møde i idrætsunionen d. 13. januar 1977 foreslog Johannes Lyngsgård således en:

”... idrætsundersøgelse i kommunen, foretaget af professionelle, som skulle undersøge alle relevante ting som Ringsted Idrætsunion/kommunen ved fremtidige anlægsarbejder, ansøgninger m.m. kunne støtte sig til.” (Ringsted Idrætsunion, Forhandlingsprotokol med beretninger og regnskaber 1969-1994)

Johannes Lyngsgård var her stærkt influeret af IdrætsForsk og samtidig øjnede Claus Bøje en mulighed for at sætte yderligere skub i idrætsforskningen og skabte en bevilling til en undersøgelse af idrætten i Ringsted Kommune.

De første år fungerede IdrætsForsk som en kaffeklub og varetog i samarbejde med Gerlev IdrætsHøjskole kursus- og konferencevirksomhed samt rådgivningsopgaver og udarbejdede rapporter. Men med bevillingen fra Kulturministeriet til undersøgelsen af idrætten i Ringsted Kommune skabtes således basis for etableringen af et egentligt forsknings- og rådgivningscenter i 1979. Søren Riiskjær og Ejgil Jespersen var på dette tidspunkt netop blevet ansat i IdrætsForsk og deres første opgave skulle blive undersøgelsen af idrætsfaciliteterne i Ringsted Kommune.

Kommunernes Landsforening blev interesseret i arbejdet, idet de vurderede, at undersøgelsen ville give mulighed for at få overblik over en række problemstillinger, som formodedes at have generel interesse. Det blev nedsat en arbejdsgruppe bestående af: Claus Bøje fra Kulturministeriet, Jens Krogh fra Kommunernes Landsforening, Flemming Pedersen fra Ringsted Kommune samt Johannes Lyngsgård fra Ringsted Idrætsunion.

Forundersøgelsen

Ideen om en sammenhængende og langtidsholdbar planlægning af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune var dog ikke ny. Allerede i midten af 1975 kom det på tale på Ringsted Idrætsanlægs repræ-

ARTIKEL 1

sentantskabsmøde, hvor formanden Gert Lauritsen efterlyste en langtidsplanlægning for idrætsfaciliteterne fra kommunens side. Foreningerne måtte dog samtidig erkende, at en sådan planlægning næppe ville kunne lade sig gøre så længe hvert enkelt anlæg og facilitet skulle bevilges én adgang (”Efterlyste planlægning på længere sigt”, 1975). På samme møde blev det også konstateret, at presset på faciliteterne i kommunen var kraftigt forøget. Selv om indbyggertallet i Ringsted Kommune ikke var stigende, havde mere fritid og øget deltagelse i motionsidrætter samt fremkomsten af ny idrætsgrene bevirket, at rammerne dertil var ved at sprænges. Problemet var det samme uanset om der var tale om inden- eller udendørs idrætter.

Derfor gav man sig i kast med at planlægge nye samlingssteder i form af kulturelle fællesbygninger som fritids- og kulturcentre, idræts- og svømmehaller - alle hovedsagelig med det formål at opfylde idrætsforeningernes stadigt stigende lokalebehov fra tiden efter Anden Verdenskrig og frem. Det var dog ikke byggeri af nye haller der stod øverst på idrætsforeningernes dagsorden i Ringsted Kommune – men om foreningerne nu også udnyttede hallerne bedst muligt. Idrætsunionen ville således kontrollere belægningen i de enkelte timer, og halfordelingsudvalget skulle skride ind hvis foreningerne ikke udnyttede tiden eller pladsen i rimelig grad. På dette møde, hvor kontrollen af haltimer blev nævnt, omtales for første gang den kommende undersøgelse af idrættens behov og ønsker til faciliteter (”Vil kontrollere hvor ofte hallerne bruges”, 1977). Omtalen blev dog først fulgt op igen ca. et halvt år efter, hvor Dagbladet bragte en særlig artikel om den kommende undersøgelse, hvor direktøren for Kommunernes Landsforening Erling Krarup bl.a. udtalte, at:

”Undersøgelsen er et forsøg på at kortlægge de nuværende idrætsfaciliteter, og planlægge behovet for udbygning af idrætsbaner, haller m.m. ... Undersøgelsen skal også søge at få behovet passet ind med hvad der vil ofres lokalt, således at politikerne har det bedst mulige grundlag for planlægning.” (”Ringsted model for stor idrætsundersøgelse”, 1977)

ARTIKEL 1

Den nedsatte arbejdsgruppe satte til at begynde med en forundersøgelse i gang, som skulle registrere eksisterende idrætsanlæg og indsamle baggrundsmateriale. Den praktiske del af forundersøgelsen blev foretaget af Søren Riiskjær og Ejgil Jespersen fra IdrætsForsk, som ligeledes forfattede rapporten hertil.

Forundersøgelsen bekræftede opfattelsen af, både blandt foreningsfolk og kommunalpolitikere, at der havde manglet en overordnet planlægning for idrætsområdet siden kommunesammenlægningen i 1970. Konsekvensen heraf var både en akut mangel på faciliteter til idræt og på længere sigt et øget behov for en geografisk spredning af faciliteterne i kommunen (Bøje et al, 1979). Resultaterne fra den udarbejdede rapport viste, ifølge Idrætsunionen og en række byrådsmedlemmer, et korrekt billede af forholdene for idrætten i Ringsted Kommune. Derfor var der også bred enighed om at lade Idrætsunionen arbejde videre med materialet og finde frem til en samlet målsætning for idrætten i kommunen. Man var dog også enige om, at rapporten ikke skulle opfattes som en facitliste til alle idrætspolitiske opgaver – men at den var det første skridt på vejen til en sammenhængende planlægning af udbygningen af idrætsfaciliteter i kommunen (”Ønskelisten viser et stor udækket behov”, 1979). Borgmester Gunnar Møller Rasmussen noterede i forbindelse med offentliggørelsen af rapporten, at der allerede var en hal under opførelse i Benløse og at der var planlagt endnu en hal i tilslutning til Vigersted Skole. Samtidig udtrykte borgmesteren dog håb om, at:

”... vi i denne periode kan koncentrere os om at gøre noget mere for idrætten – og det er hele byrådet, der føler der er ting vi absolut er bagefter med. Det første oplæg ved budgetlægningen var ikke tilfredsstillende for idrætten – det skal jeg ikke lægge skjul på. I spørgsmålet om hallerne var et af de springende punkter en ny hal i det sydlige område, som kommer i 80’erne, og en kongreshal på lidt længere sigt...”

(Rasmussen, P. (1979). “Idrætslivet i Ringsted Kommune kortlagt”)

ARTIKEL 1

Og Idrætsunionen smedede mens jernet var varmt. Dagen efter rapportens offentliggørelse blev Johannes Lyngsgård citeret for i en stor artikel i Dagbladet, at Idrætsunionen ville lave et oplæg til politikerne i form af en prioriteringsplan, som: ”*alle foreninger under unionen kan slutte op om i enighed.*” (”Idræt er noget som man køber i en time”, 1979)

På et formandsmøde i Idrætsunionen tre måneder senere blev en 10 års-plan for udbygningen af idrætsfaciliteter således præsenteret. Idrætsunionen havde tillige forsøgt at afstemme prioriteringslisten med resultaterne fra forundersøgelsen (se Tabel 1) (Ringsted Idrætsunion, Forhandlingsprotokol med beretninger og regnskaber 1969-1994). Udover listen blev der også udtrykt interesse for et kursuscenter, som eventuelt skulle placeres ved Ringsted Idrætsanlæg (Ringsted Idrætsunion, Forhandlingsprotokol med beretninger og regnskaber 1969-1994).

Idrætsunionens 10 års-plan blev afleveret til Kultur- og Fritidsudvalget i maj måned 1979 og skulle drøftes på et udvalgsmøde i slutningen af samme måned (”TV-venlig hal med plads til 2000”, 1979).

<Indsæt Tabel 1 her>

Fra starten af 1977, hvor idéen om en idrætsundersøgelse i Ringsted Kommune blev født af Johannes Lyngsgård, og til resultaterne forelå i rapportform gik der mindre end 2½ år¹. Resultaterne blev brugt som skabelon af Idrætsunionen til udarbejdelse af en prioriteringsliste, som med kommunalpolitikernes velsignelse skulle bruges i den langsigtede planlægning af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune. Mødet i Kultur- og Fritidsudvalget d. 30. maj 1979 var dermed første gang, hvor politikerne blev præsenteret for Idrætsunionens prioriteringsliste og ønsker til idrætsfaciliteter. Men det blev ikke den sidste gang, at Idrætsunionen skulle gøre opmærksom på deres ønsker og behov.

¹ Forundersøgelsen foregik i perioden september 1978 til januar 1979.

Projekt Idræt i Lokalsamfundet

Samtidig med lanceringen af resultaterne fra forundersøgelsen blev Kulturministeriet og Kommunernes Landsforening enige om det økonomiske fundament for en større undersøgelse af idrætten i Ringsted Kommune, Projekt Idræt i Lokalsamfundet. Dette forskningsprojekt var primært rettet mod borgernes forhold til idræt og deres forhold til idrætsplanlægningen.

Projekt Idræt i Lokalsamfundet eller 'Ringsted-undersøgelsen', som den mere populært blev kaldt, blev forankret i den tidligere arbejdsgruppe med Idrætsunionens Johannes Lyngsgård, som projektets ansigt udadtil. Indadtil tyder meget dog på, at det var Claus Bøje der tegnede linjerne i denne udvidede undersøgelse (Interview, Ejgil Jespersen). Dertil kom at det også var Kulturministeriet sammen med Idrættens Forskningsråd, der med en større bevilling sørgede for hovedparten af projektets økonomi, en bevilling som Claus Bøje igen havde fået igennem. Forskerne der skulle udføre undersøgelse i projektet var igen Søren Riiskjær og Ejgil Jespersen fra IdrætsForsk på Gerlev Idrætshøjskole.

Første etape af projektet lå allerede færdig i rapportform, idet de organisatoriske forhold i idrætsforeningerne, herunder behov og ønsker til idrætsfaciliteter var beskrevet i forundersøgelsen. Alligevel blev disse resultater gentaget og behandlet yderligere i projektets egentlige første rapport 'Idrætsfaciliteter i Ringsted kommune' (Jespersen & Riiskjær, 1980). I rapporten anerkendte forskerne prioriteringsplanen for at basere sig på konkrete vurderinger af de nuværende faciliteters individuelle karakter såvel som egnethed, holdbarhed og geografiske placering. I deres optik var prioriteringsplanen således reel og kunne fungere som én rettesnor for udbygningen af idrætsfaciliteter i kommunen. Samtidig understregede de, at en kortlægning og analyse af befolkningens idrætsaktiviteter og -interesser var nødvendig for at udarbejde en endelig model for udbygningen af idrætsfaciliteter ud fra borgernes behov og ønsker (Jespersen & Riiskjær, 1980).

ARTIKEL 1

Projektets anden etape, som efterfølgende fik status som den centrale del af projektet, bestod af en stort anlagt interviewundersøgelse. Det var også denne del, der samtidig udgjorde den danske del af Europarådets projekt 'Rationalising Sport Policies in Europe' (Jespersen & Riiskjær, 1981).

Undersøgelsen, der blev baseret på en spørgeskemaundersøgelse af et repræsentativt udsnit af den voksne befolkning (15-64 årige), tog først og fremmest sigte på at belyse befolkningens idrætsaktivitet og -interesse og mundede ud i en diskussion af muligheder for og ønskeligheden af en planlægning på og for idrætsområdet (Jespersen & Riiskjær, 1982). Som supplement til denne kvantitative beskrivelse af hele den voksne befolknings idrætsadfærd blev der foretaget en mere dybdegående undersøgelse af to særligt udvalgte aldersgrupper, de 15-19 årige og de 40-49 årige (Kempf, Møller og Riiskjær, 1983). Hele projektet blev afsluttet af en antologi om 'idræt og planlægning', hvor forskellige personer fra idrættens hovedorganisationer, offentlige myndigheder, idrætsforskningen og personer med uafhængige synspunkter bidrog (Riiskjær, 1984).

I rapporterne forsøgte forskerne at se den indsamlede viden i lyset af idrætsudviklingen og idrætsplanlægningen både på kort sigt og langt sigt. På kort sigt påpegede de, hvorledes der i det eksisterende planlægningssystem allerede foregik en planlægning med konsekvenser for idrættens udvikling (idrætshallerne i Vigersted og Nordrup samt idrætsanlægget ved Benløse skole).

Endvidere diskuterede forskerne, hvorledes den indsamlede viden kunne danne grundlag for en mere målrettet planlægning af idrætsfaciliteterne i kommunen. Undersøgelsen viste at 51 % af befolkningen i Ringsted Kommune mente, at der var et massivt behov for flere idrætsfaciliteter, primært idrætshaller. Sammen med gentagelsen af foreningernes udbygningsplaner og -ønsker i den første rapport blev indtrykket af den generelle mangel på idrætsfaciliteter dermed styrket. En mangel, som Idrætsunionen derefter satte på den idrætspolitiske dagsorden i Ringsted Kommune mange år frem.

ARTIKEL 1

Undersøgelsen viste også, at langt flere dyrkede idræt end forventet samt, at gruppen som var aktive uden for idrætsforeningerne var større end gruppen, der var involveret i foreningsidræt. Forskerne udledte, at der således var ved at opstå en ny slags breddeidræt, og de forventede at denne nye gruppe af fortrinsvis midaldrende og ældre, som var mere og mere idrætsligt aktive, ville stille det eksisterende idrætssystem overfor nye krav og udfordringer ("Idrætten har behov for flere faciliteter", 1980).

Resultaterne gav genlyd langt ud over kommunegrænsen. Forskellige landsdækkende medier bragte historien om de overraskende resultater og om hvordan idrætsforskningen blev politisk interessant. Berlingske Tidende kaldte undersøgelsen for en 'sprænglærd dansk betænkning om folkelig sport' og opfordrede daværende kulturminister Lise Østergaard² til at læse rapporten, så hun kunne indfri sit tidligere løfte fra talerstolen i Folketinget: "*Jeg vil løbe i byen for idrætten.*" ("Politisk hjælp til idræt", 1982) Morgenavisen Jyllandsposten viste også stor interesse for resultaterne og konstaterede samtidig, at de viste et noget andet idrætsmønster end det, der var kendt fra den organiserede idræt under Danmarks Idræts-Forbund (DIF) ("40 procent af alle danskere dyrker idræt", 1981). Og netop DIF skulle vise sig at være stærkt kritisk overfor undersøgelsen. Heller ikke breddeidrættens organisationer, hverken De Danske Gymnastik & Ungdomsforeninger, (DDG&U) eller, De Danske Gymnastik & Idrætsforeninger (DDSG&I), var videre begejstrede for undersøgelsens resultater. På den ene side opfattede man forskerne på Gerlev Idrætshøjskole som nogle sære snegle, der bare var ude på at kritisere det eksisterende, og på den anden side var der en frygt for hvad denne udvikling kunne føre til i forhold til de offentlige midler. Ville det betyde en omfordeling af midlerne, hvis man kunne påvise en så stor idrætsdeltagelse udenfor foreningerne. Debatten var på tidspunkter følelsesladet og skarp med spørgsmål som f.eks.: "*Skal vi stå og dele 10-kronesedler ud til løberne på skovstierne?*" (Interview, Søren Riiskjær)

² Socialdemokraten Lise Østergaard blev udnævnt til kulturminister, da Niels Matthiasen døde i februar 1980.

Kritikken af undersøgelsen skal også ses i lyset af den position, som den organiserede idræt havde opnået på dette tidspunkt. Med fritidsloven og tipsloven og målsætningen om 'idræt for alle' gik alle offentlige støttemidler til idrætten til den organiserede idræt (Ibsen og Eichberg, 2006). Var det således rimeligt at de etablerede organisationer skulle have alle midlerne til idrætten når det nu kunne dokumenteres, at udviklingen gik imod, at der foregik lige så meget idræt udenfor organisationerne (Interview, Ejgil Jespersen).

Fra forsigtig optimisme til dyb skuffelse

Hvad der startede som en lokal forundersøgelse af behovet for planlægning af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune fik med et slag betydeligt videre perspektiver end de Johannes Lyngsgård og Idrætsunionens bestyrelse havde forestillet sig, da de havde igangsat undersøgelsen. Unionen var opmuntret af udsigten til at resultaterne fra undersøgelsen skulle bruges i Europaråds-regi og den deraf følgende omtale i både lokale som landsdækkende medier ("40 procent af alle danskere dyrker idræt", 1981). Og det forstærkede Idrætsunionens tro på, at de havde fat i noget rigtig, og at der var mulighed for at påvirke de politiske beslutninger på idrætsområdet ("Ringsted bliver kendt i Europa. Idrætsundersøgelsen skal behandles på møde i Madrid 1981", 1979). Det var også med udsigten til at kunne skærpe forholdet overfor kommunens politikere, at Johannes Lyngsgård i Dagbladet efterlyste handling fra kommunen i forhold til de aktuelle udbygninger af idrætsanlægget i Benløse og idrætshallen i Nordrup:

"Det går for langsomt. Fakta er at begge projekter er bevilget, men man har bare ikke fra byrådets side sikret sig, at projekterne følges op med det forarbejde der skal gøres. Det lyder som idrætten er krævende, men det er urimeligt og det synes at knibe med byrådets vilje til at føre beslutningerne ud i livet." ("Synes det kniber med byrådets vilje, siger formanden Johs. Lyngsgård", 1980)

ARTIKEL 1

Samtidig roste Johannes Lyngsgård dog byrådet og opfordrede til yderligere samarbejde med Idrætsunionen:

”... vi har bemærket den glædelige udvikling gennem de to sidste byrådssamlinger, hvor der har været en stigende velvilje til at få ajourført vores idrætsanlæg... Jeg vil vove den påstand, at det kræver en større dialog mellem kommunalpolitikere og idrætten.” (“Synes det kniber med byrådets vilje, siger formanden Johs. Lyngsgård”, 1980)

Den omtalte udvikling i protokollerne for byrådet har dog ikke været muligt at spore og der er intet der tyder på, at kommunen reagerede på henvendelsen i avisartiklen.

Gennem Europarådets projekt var kendskabet til den danske undersøgelse Projekt Idræt i Lokalsamfundet’ også nået udenfor landets grænser. Det affødte bl.a. et besøg af 152 hollandske kommunalpolitikere og embedsmænd i efteråret 1980. Her blev de bl.a. vist rundt på idrætsfaciliteterne i kommunen samt præsenteret for de første delresultater fra den store interviewundersøgelse. Det bemærkelsesværdige ved besøget var dog, at det var Ringsted Idrætsunion der var værten ved besøget og ikke Ringsted Kommune, selvom borgmesteren fik lov til at byde gæsterne velkommen (“Idrætten har behov for flere faciliteter”, 1980). I det indbyrdes styrkeforhold med kommunen syntes Idrætsunionen således at stå stærkt på dette tidspunkt. Idrætsunionen forsøgte at derfor igen at vise initiativ og inviterede i efteråret 1981 repræsentanter for hvert parti, der opstillede kandidater til det kommende kommunalvalg en måned senere, til et debatmøde om idrættens vilkår og muligheder i Ringsted (“Idræt kalder lokalpolitikere til debatmøde”, 1981). Debatmødet fik dog ikke den omtale eller betydning, som Idrætsunionen havde forventet. Hovedsageligt fordi ingen af de fremmødte deltagere lagde større betydning i, hvad de ti partirepræsentanter, der havde meldt sig til panelet, sagde eller lovede. Der var nemlig ikke den

ARTIKEL 1

sammensætning af panelet, som idrætsunionen havde ventet ville dukke op. Meget få af dem kunne svare for det, der var foretaget, og ikke mange af paneldeltagerne havde nogen chance for senere at komme til at stå til ansvar for deres udtalelser ("Tamt debatmøde om idræts- og fritidspolitikken i Ringsted", 1981).

I løbet af 1981 havde Idrætsunionen, ved et møde med kommunens planlægningsudvalg, fået en mundtlig aftale om, at unionen skulle konsulteres inden kommunens debatoplæg om en langsigtet kommuneplan blev udarbejdet. Det skete imidlertid ikke, hvilket førte til en dyb skuffelse i Idrætsunionen ("Byrådsmedlemmer forhindrer et godt foreningsarbejde", 1982). Ansporet af den træge kommunikation forsøgte Idrætsunionen igen at få politikerne i tale. På et repræsentantskabsmøde i 1982 blev et svar til kommunens debatoplæg godkendt og sendt til kommunen. I svaret kom Idrætsunionen bl.a. ind på Ringsted-undersøgelsens resultater og udbygnings- og prioriteringslisten fra 1979 blev igen bragt på banen ("Idrætsunionen vil have mange flere haller i kommunen", 1982). Der kom intet svar fra kommunen, og ud fra deres protokoller tyder det også på, at Idrætsunionens henvendelser til byrådet og Kultur- og fritidsudvalget enten blev ignoreret eller i bedste fald taget til efterretning uden efterfølgende handling (Ringsted Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg, Referater fra udvalgsmøder 1980-1990). I samme periode anedes også tegn på splittelse internt i Idrætsunionen. Flere foreninger var gået direkte til Fritidsnævnet uden at Idrætsunionen havde været inde i billedet, hvorfor Idrætsunionen vedtog nye bestemmelser, der fratog foreninger, der ikke overholdte denne forpligtelse, stemmeretten ved repræsentantskabsmøder ("Byrådsmedlemmer forhindrer et godt foreningsarbejde", 1982). Medlemmerne af Idrætsunionen skulle så at sige 'rette ind' for at få unionen til at fremstå så stærk som muligt overfor kommunen.

Bitterhed og lyspunkter

ARTIKEL 1

De efterfølgende år gik på samme måde. Idrætsunionen forsøgte at få kommunen i tale vedrørende en langsigtet plan for idrætsfaciliteterne og kommunen svarede aldrig tilbage. I 1984 var bitterheden og indebrændtheden i Idrætsunionen så voldsom, at det årlige repræsentantskabsmøde flød over med skarpe ord og beske bemærkninger vendt mod byrådets flertal med borgmesteren i spidsen ("Idrætten føler sig både røvrendt og misinformeret", 1984). Unionens formand Johannes Lyngsgård kom igen ind på Ringsted-undersøgelsen i sin beretning:

"Efterhånden kan man sjældent deltage i en idrætsdebat, uden at nogen kommer ind på Ringsted-undersøgelsen. Til møder hører jeg ofte bemærkningen: 'Nåh! Ringsted-undersøgelsen, det er den man bruger i de fleste kommuner undtagen Ringsted!'. Allerede i 1979 bad vi om en drøftelse med politikerne, om rapportens konklusion vedrørende udbygning af idrætsfaciliteterne i de næste ti år. Endnu efter fem år er den drøftelse ikke kommet. Det må betyde, at de ikke vil høre vores mening. ... Måske er det en bevidst taktik, at politikerne tier stille og håber, vi bliver uenige indbyrdes."

(*"Formanden: Hold øje med hvem der for os og hvem der imod i byrådssalen"*, 1984)

Lyngsgård fortsatte med at opremse de gentagne gange Idrætsunionen havde oplevet, at deres henvendelser til myndighederne med ønsker i en eller anden retning var blevet syltet så grundigt, at man efterfølgende påstod, at sagen aldrig havde været rejst for byrådet ("Idrætten føler sig både røvrendt og misinformeret", 1984). En påstand der understøttes ved gennemlæsning af protokollerne fra byrådet for samme periode. At Ringsted-undersøgelsen blev brugt i andre kommuner var dog ikke korrekt. I mange andre kommuner, hvor resultaterne blev kendt var både de lokale idrætsunioner og lokalpolitikere stærke modstandere af forestillingen om den store deltagelse i uorganiseret idræt. Men Johannes Lyngsgårds udtalelse var måske en bevidst romantisering af situationen for at forstærke billedet af en uinteresseret kommune (Interview, Claus Bøje).

ARTIKEL 1

De skarpe vendinger fik endelig politikerne op af stolen. I et læserbrev gik det konservative byrådsmedlem Frede Holm i rette med Johannes Lyngsgård udtalelse om byrådsflertallet:

”En sådan udtalelse er en grov fordrejning, som hverken tjener idrætten eller formanden til ære. Der er jo ingen tvivl om at alle i byrådet er for idrætten, men det er som om man glemmer økonomien.” (“Det tjener hverken idrætten eller formanden til ære, siger Frede Holm”, 1984)

Johannes Lyngsgård følte sig misforstået og svarede hurtigt tilbage. Han forsvarede kritikken i sin beretning og fremhævede, at den mere skyldtes en manglende dialog end flere penge til idrætten, som han mente Frede Holm lagde ham til hensigt (“Idrætten og byrådet mangler en dialog”, 1984). Lyngsgård forsømte igen ikke muligheden for at påpege, at der fra politisk side:

”... stadig mangler ’en kvittering’ for modtagelsen af Ringsted-undersøgelsen, der primært har til hensigt at være et redskab for kommende planlægning af udbygningen af idrætsfaciliteter i kommunen.” (“Idrætten og byrådet mangler en dialog”, 1984)

Og Lyngsgård fortsætter:

”Da rapport nr. 2 var kommet med den store interviewundersøgelse, der gav udtryk for Ringsted Kommunes indbyggers syn på idræt og muligheder for at dyrke idræt, havde kulturelt udvalgs formand, ... indbudt forskellige udvalg fra byrådet til et orienterende møde om denne store undersøgelse. Han havde sendt indbydelse ud med en måneds varsel, så aftenen kunne sættes af til dette. Af 15 indbudte byrådsmedlemmer mødte 3.” (“Idrætten og byrådet mangler en dialog”, 1984)

Man kan mistænke Idrætsunionen for at ville lokke politikerne ud af busken med kritikken ved repræsentantskabsmødet og i det efterfølgende referat, som Dagbladet bragte. Hvis det var tilfældet

ARTIKEL 1

lykkedes det delvist, men også kun delvist. For svaret fra Frede Holm undlod behændigt at adressere de punkter, som Lyngsgård havde nævnt:

”Når Lyngsgård nu siger, at beretningens kritik af samarbejdet med forskellige områder i kommunen mere skyldes en manglende dialog end flere penge til idrætten, så er der jo noget at tage fat på.” (“Det glæder mig at der er kommet en anden tone”, 1984)

Sideløbende med (og måske på grund af) ordvekslingen i Dagbladet, skete der rent faktisk noget i kommunen. Ved et møde i Kultur- og fritidsudvalget den 22. marts 1984 blev det nævnt, at Fritidsnævnet havde foretaget en prioritering af aktuelle anlægsønsker vedrørende etablering af fritidsfaciliteter set i relation til eksisterende budgetter. På baggrund af tidligere ønsker fra foreningerne indstillede Fritidsnævnet, at etableringen skulle prioriteres således (Ringsted Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg, Referater fra udvalgmøder 1980-1990):

1. omklædnings- og klubfaciliteter til Benløse Idrætsforening
2. anlæg af vendbare fodboldbaner i Nordrup
3. klubhus til Ringsted Idrætsforening i Ringsted by.
4. byggemodning af grund til KFUM
5. anlæg af baner til Haraldsted Idrætsforening

Foruden denne plan tog Fritidsnævnet og kommunens Kultur- og fritidsforvaltning også initiativ til at udarbejde en sektorplan for etablering af arealkrævende kultur- og fritidsfaciliteter for perioden 1984-1992. Sektorplanen var en genoplivning og justering af en tidligere kommuneplan, som blev lanceret i 1981. Af nye elementer i den nye sektorplan er det værd at fremhæve, at den indeholdte flere af de ønsker, som foreningerne havde allerede i 1979, bl.a. indenfor idrætshaller og udendørs idrætsanlæg. Derudover tog den også højde for planlægning af arealer til den uorganiserede idræt i

by- og landområderne (Ringsted Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg, Referater fra udvalgs møder 1980-1990). Noget tyder på, at kommunen trods alt havde lyttet lidt til Ringsted-undersøgelsens resultater, selvom det aldrig kom til at fremgå eksplicit.

Idrætsunionens kritik medførte i sidste ende også, at de fik et møde med Kultur- og fritidsudvalget i kommunen, hvor det viste sig, at der ikke var stor uenighed om slutmålene. Idrætsunionen var derfor spændt på, om enigheden ville komme til udtryk i en kommende samlet kommuneplan, hvori unionen ønskede, at udbygningsplanen for idrætsfaciliteterne skulle indgå ("De timer der er til rådighed i hallerne fordeles efter nøgle", 1985).

Kommuneplanen

Den nye kommuneplan blev sendt i høring i maj med høringsfrist i august måned 1985.

Idrætsunionen var på sagen med det samme og indkaldte både til orienteringsmøde med foreninger og teknisk forvaltning repræsenteret i slutningen af maj og til et møde i august, hvor indsigelser og forslag fra de enkelte foreninger blev samlet, koordineret og sendt til kommunen. Idrætsunionen var overbevist om at det var nu, tingene ville falde på plads omkring de næste mange års udbygninger af idrætsfaciliteterne i kommunen ("Idrættens folk skal nu drøfte kommuneplan", 1985). Mødet i august fik ringe opbakning fra Idrætsunionens medlemsforeninger, da kun en tredjedel mødte op, men til gengæld havde masser af indsigelser og forslag med ("Idræt i fremtiden har ikke interesse", 1985). Idrætsunionen samlede høringsvaret, sendte det til kommunen og offentliggjorde det samtidig i Dagbladet³. Svaret omfattede bl.a. forslag om, at der blev reserveret arealer til en opvisningshal ved Ringsted Idrætsanlæg, et friluftsvømmebassin ved svømmehallen, samt byggeri af to 'skrabede' træningshaller uden publikumsfaciliteter i henholdsvis Veterslev og den nordvestlige del af kommunen. Med udgangspunkt i Ringsted-undersøgelsens resultater foreslog de en styrkelse af de mindre idrætsanlæg, en delvis decentralisering af visse faciliteter samt en

³ Idrætsunionen gik aldrig glip af muligheden for omtale i medierne.

ARTIKEL 1

centralisering af store anlæg. I idrætsunionens forslag så man stadig tydeligt sporene fra den gamle prioriteringsliste fra forundersøgelsen i 1979.

Endnu en gang måtte Idrætsunionen konstatere, at det var småt med forståelsen for idrættens behov i Kultur- og fritidsudvalget. På repræsentantskabsmødet i februar 1986 takkede Johannes Lyngsgård således af som formand for unionen med en bredside af kritik mod især byrådet, som han beskyldte for at være dårlige planlæggere og bevidst politisk manipulerende (Ringsted Idrætsunion, Forhandlingsprotokol med beretninger og regnskaber 1969-1994). Han fremhævede, at unionen havde ventet på svar i over seks år fra kommunen på den prioriteringsplan, idrætsforeninger var blevet enige om i forbindelse med forundersøgelsen til Ringsted-undersøgelsen (Ringsted Idrætsunion, Forhandlingsprotokol med beretninger og regnskaber 1969-1994). Nu var den prioriteringsliste ved at være forældet og der skulle laves en ny til kommunen, som han håbede ville være mere lydhøre efter det netop overståede kommunalvalg.

Johannes Lyngsgårds afgang kom til at påvirke magtbalancen mellem Ringsted Kommune og Ringsted Idrætsunion markant. Uden Johannes Lyngsgårds stærke personlighed dalede omtalen af Idrætsunionen i pressen, idet de nye folk i unionen ikke formåede at brænde lige så tydeligt igennem. Artiklen i Dagbladet, som ovenstående citat stammer fra, blev i øvrigt den sidste gang, at Ringstedundersøgelsen blev omtalt i et medie.

Nogenlunde på samme tidspunkt skete der ændringer i kommunen, både politisk og administrativt. Der kom en ny sammensætning i byrådet, hvor Socialdemokraterne overtog borgmesterposten fra Venstre, samt i Kultur og fritidsudvalget. I Kultur- og fritidsforvaltning besluttede man på dette tidspunkt også at igangsætte en ny fritids-planlægning, som skulle effektivisere planlægningen indenfor fritidsområdet herunder også faciliteter og anlæg (Ringsted Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg, Referater fra udvalgsmøder 1980-1990). Med tidligere års problemer og udfordringer

in mente var Idrætsunionen stadig skeptisk og utryg overfor kommunens behandling af idrætten – men med den kommende fritidsplanlægning udtrykte de alligevel håb for mere forståelse og større samarbejde med de kommunale råd og udvalg ("En vis utryghed for fremtiden", 1988). I øvrigt kan det, lidt over et år efter formandsskiftet i Idrætsunionen, tydeligt observeres, at der var skruet væsentlig ned for retorikken overfor kommunen. Dette var de første tegn på svækkelsen i unionen efter formandsskiftet samtidig med en mindre konfrontativ kommunikationstaktik end tidligere.

Nye tider – nye fremgangsmåder

I midten af 1987 igangsatte Ringsted Kommune en fritidsplanlægning, som skulle danne baggrund for den politiske stillingtagen til fremtidige initiativer på fritidsområdet. Fritidsplanlægningens vigtigste opgaver skulle bl.a. være at planlægge for fremtiden uden at afskære fremtidige handlemuligheder. Den skulle bl.a. skabe lighed, kvalificere sektorområdet og være igangsættende. Fritidsplanlægningen blev dermed et ambitiøst og omfattende projekt, der strakte sig fra efteråret 1987 og frem til foråret 1989. Materialet blev sendt i høring og efterfølgende behandlet politisk både i Fritidsnævnet, Kultur- og fritidsudvalget samt Byrådet (Ringsted Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg, Referater fra udvalgsmøder 1980-1990).

I perioden 1987-1989 skete der flere ting på facilitetsområdet. Kommunen gik videre med punkterne fra sektorplanen fra 1984, hvad resulterede i omklædningsfaciliteter ved Benløse Idrætsanlæg, en udvidelse af idrætsanlægget ved Nordrup Skole, et mindre areal til skateboarding og rulleskøjteløb samt anlæggelsen af tennisbaner i Kværkeby og Veterslev. Derudover blev det besluttet at lukke to mindre skoler, Haraldsted Skole og Tolstrup Skole, hvilket fik Idrætsunionen til at kræve et møde med byrådet. Unionen mente, at lukningerne ville få uheldige konsekvenser for de lokale idrætsforeninger, der benyttede skolernes faciliteter og at den generelle hal- og lokalekapacitet ville blive presset, hvis foreningerne fik anvist andre muligheder ("Idrætten vil have et møde med byrådet", 1988). Frustreret over igen ikke at være blevet inddraget i hvordan de

ARTIKEL 1

fremtidige træningsfaciliteter skulle fordeles, udtalte formanden for Idrætsunionen, Kjeld Nielsen:

”Det lader ikke til at man har en klar politisk holdning til hvorfor og hvordan, problemerne skal løses.” (”Idrætten vil have et møde med byrådet”, 1988).

De fleste kunne dog se nødvendigheden af skolelukningerne og tabet af faciliteterne fik ikke yderligere omtale. Frustrationen over politikerne resulterede også i splittelse internt i Idrætsunionen. Dette kom tydeligst frem på repræsentantskabsmødet i foråret 1989, hvor omdrejningspunktet var unionens indstillinger til den kommende fritidsplanlægning. Formand Kjeld Nielsen tog i sin beretning fat på fremtidens vilkår for idrætten:

”... i det store hele er det vigtigt at se fremefter, for det er kun en statusopgørelse, der foreligger fra Fritidsnævnet. Det kan ikke nytte at se bagud – det er jo sket. Det gælder en fritidsplanlægning i Ringsted og det er op til os selv at påvirke den.”

(”Idrætsforeningerne vil gøre fælles sag”, 1989).

Men Bjarne Møller Larsen fra Vettterslev-Høm Gymnastikforening kaldte Kjeld Nielsen fantastisk optimistisk i sine forventninger til fritidsplanlægningen og fortsatte:

”Mine erfaringer siger mig, at Ringsted Kommune ikke er sådan lige til at flytte i idrætsspørgsmål. Vi bor jo ikke ligefrem i landets mest idrætsvenlige kommune.”

(”Idrætsforeningerne vil gøre fælles sag”, 1989)

Flere af unionens medlemmer var nervøse for en øget centralisering af faciliteterne ind i Ringsted by og et manglende fokus på behovene i omegnen og periferien af kommunen. Nervøsiteten blev også bestyrket af deres bekymring for, at det socialdemokratisk ledede byråd ville føre en centraliserende politik (Ringsted Idrætsunion, Forhandlingsprotokol med beretninger og regnskaber 1969-1994). Bjarne Møller Larsen blev bakket op af Allen Nielsen fra Nordrup Idrætsforening, der gav lokalpolitikere drøje hug for deres idrætspolitik – eller mangel på samme: *”Jeg har aldrig hørt*

noget politisk parti i Ringsted have en idrætspolitik” (”Idrætsforeningerne vil gøre fælles sag”, 1989). Men her gjorde man måske regning uden vært.

Fra 12 til 30 år

Tulle Olsen, der på dette tidspunkt sad i byrådet for Venstre og var medlem af Kultur- og Fritidsudvalget, var samtidig med i bestyrelsen i Ringsted Idrætsunion og havde på første hånd erfaret konflikterne mellem Johannes Lyngsgård og kommunen gennem tiderne. I følge Tulle Olsen var grunden til, at flertallet i byrådet (uanset partifarve) aldrig hverken anerkendte eller godkendte Ringsted-undersøgelsen politisk, at den blev opfattet som en ren pressionsundersøgelse fra Idrætsunionens side. Prioriteringsplanen fra forundersøgelsen i 1979 blev af kommunen også anset for at være unionens ønskeliste, hvilket ikke var helt forkert, og man forsøgte i de efterfølgende år at undgå at lade sig påvirke af unionens pres for flere idrætsfaciliteter (Interview, Tulle Olsen). Men hvor Johannes Lyngsgård som formand havde lagt en stærkt kritisk og konfrontativ linje overfor kommunen, havde Tulle Olsen en mere listig og pragmatisk fremgangsmåde. Med udgangspunkt i den oprindelige prioriteringsliste fra Idrætsunionen fra 1979 og den reviderede kommuneplan for 1986-1992, forsøgte Tulle Olsen at få de forskellige faciliteter og anlæg vedtaget politisk. Det gjorde hun gennem vedholdende at rejse konkrete forslag når der skulle fordeles penge til etablering af nye idrætsfaciliteter:

”Vi lavede den her 12 års plan for faciliteter og den ville vi gennemføre... jeg må jo sige at vi gjorde det. Vi har bare aldrig sagt, at det var i henhold til Ringsted-undersøgelsen. Vi var bare så mange politikere der gik med fra valg til valg så vi blev ved med at snakke om 12 års planen – og så var jeg jo ligeglad med hvad man snakkede om, bare man rakte fingeren op på de rigtige steder.” (Interview, Tulle Olsen)

ARTIKEL 1

Palle Rasmussen bekræfter, at Tulle Olsen var Idrætsunionens bedste (og eneste) direkte forbindelse til både byrådet og Kultur- og Fritidsudvalget, og han fortæller videre, at når ønskesedlen fra unionen skulle på bordet:

”... så var det hende mod resten af byrådet. Hun gjorde meget for at synliggøre idrætten i Ringsted. Hun gjorde meget for idrætten.” (Interview, Palle Rasmussen)

I følge Palle Rasmussen blev unionens prioriteringsplan revideret årligt på repræsentantskabsmødet, hvor alle medlemsforeninger blev bedt om at melde nye eller ændrede ønsker ind. Ønskerne blev samlet af bestyrelsen for Idrætsunionen:

”... og når så den var færdig blev den fremsendt til Ringsted Kommune som en ønskeliste med en uprioriteret top 3 og resten fra 4-10! Kommunen kunne så selv vælge ud af de ønsker der forelå. Det kunne f.eks. være opvisningshallen, som lå i top 3 gruppen i 4 år.” (Interview, Palle Rasmussen)

Og noget tyder på, at denne fremgangsmåde bar frugt selvom det tog noget længere tid end forventet, for som Tulle Olsen tilfreds noterer:

”Hvis jeg skal kigge på den 12 års plan, så mangler der ikke noget, og så har vi endda fået mere end det vi bad om. ... det tog bare nogle flere år.” (Interview, Tulle Olsen)

Etableringen af idrætsfaciliteter og -anlæg gik i 1980'erne meget langsommere end Idrætsunionen og mange andre gerne havde set. Dette skal naturligvis også ses i lyset af den økonomiske afmatning, som Danmark og kommunerne gennemgik i samme periode. Mod slutningen af 1980'erne så man dog allerede tegn på, at udviklingen af faciliteter så småt tog fat igen. Det skete ved etableringen af en stor opvisningshal ved Ringsted Idrætsanlæg (”Ny hal giver helt nye muligheder”, 1996). Denne idrætshal var ikke en del af hverken Idrætsunionens prioriteringsplan

eller kommunens 12 års plan – men blev vedtaget på baggrund af et dygtigt forarbejde af Ringsted Idrætsforening, som repræsenterede idrætten i Ringsted by, men også fordi den kommende borgmester i et valgår havde lovet en hal mere ved Ringsted Idrætsanlæg.

Men hvordan endte udviklingen af idrætsfaciliteterne i Ringsted Kommune med at se ud fra 1980 og frem til i dag?

Udviklingen af idrætsfaciliteterne i kommunen

Sammenligner man Ringsted-undersøgelsens kortlægning af idrætsfaciliteterne og deres dækningsgrad med en nyere undersøgelse fra 2009 (Høyer-Kruse, 2009) åbenbares en imponerende udbygning af faciliteter og anlæg i denne næste 30-årige periode. Figur 2 viser kortlægningen af ændringerne i idrætsfaciliteterne fra 1980 og frem til i dag og i Tabel 2 ses listen over alle faciliteterne fra figuren.

<Indsæt Figur 2 (og Tabel 2?) her>

I sammenligningen er det således værd at bemærke, at stort set alle ønsker og forslag fra Idrætsunionens prioriteringsliste fra 1979 blev opfyldt. For de indendørs faciliteter var det idrætshallerne i Ringsted by og den ½ hal i Gyrstinge, en ny svømmehal samt flere klubfaciliteter. Og for de udendørs faciliteter var det primært en lang række tennis- og fodboldbaner, der blev anlagt.

Udviklingen af idrætsfaciliteterne viser også, at tilgangen af nye faciliteter primært fandt sted i Ringsted by. Idrætsunionen havde tidligere været nervøs for en stigende centralisering af faciliteterne – men blev gradvist klar over nødvendigheden af at samle visse facilitetstyper i kommunens centrum. Det måtte bare ikke være på bekostning af landsbyerne:

ARTIKEL 1

”Vi skulle jo ikke nedlægge noget derude, hvis det kunne undgås.” (Interview, Palle Rasmussen)

Det kunne dog ikke undgås helt, som sammenligningen også viser. Her var det bl.a. boldbaner (eller sportspladser, som de ofte blev kaldt) og gymnastiksale der blev nedlagt – ofte i forbindelse med skolelukninger i landsbyerne.

Endelig giver udviklingen af idrætsfaciliteterne i Ringsted Kommune for perioden et godt billede af de forandringer, som idrætten har gennemgået med en øget differentiering og mangfoldighed indenfor idrætsgrene, der førte til flere specialiserede idrætsfaciliteter. Det drejer sig f.eks. om motorsportsanlæg, skateboardbaner, bowlinganlæg og asfaltbaner til streetbasket.

Det ændrer dog ikke det overordnede billede af udviklingen, at idrætsforeninger fik mere af det de havde i forvejen, nemlig idrætshaller, gymnastiksale og boldbaner.

Opsummering og konklusion

Ringsted-undersøgelsen blev bestilt af Ringsted Idrætsunion og resultaterne påvirkede

Idrætsunionens politik og de ønsker og anbefalinger, som de gav videre til Ringsted Kommune.

Rapporten fik dog ingen direkte betydning for idræts- og facilitetspolitikken i kommunen – hverken i den undersøgte periode eller senere hen. Men essensen af rapporten blev den gang noteret og fulgt op på af en central placeret, mangeårig lokalpolitiker – Tulle Olsen.

Ringsted Kommune førte allerede i begyndelsen af 1980'erne en meget tilbageholdende idræts- og facilitetspolitik. Kommunen var forsigtig med at anerkende henholdsvis idrætsforeningernes ønsker og krav til nye anlæg og faciliteter samt anbefalingerne fra Ringsted-undersøgelsen. Ud fra de tilgængelige kilder at bedømme, har denne tilbageholdenhed været kilde til stor frustration og undren hos de lokale idrætsforeninger, og ikke mindst i Idrætsunionens bestyrelse. Kommunens (Byrådet og Kultur- og fritidsudvalget) mere eller mindre seriøse forsøg på at lægge sig fast på en

ARTIKEL 1

overordnet plan for udbygningen af idrætsfaciliteter i kommunen, vakte oftest meget lidt genklang hos det idrætsliv, som planerne var rettet imod. I de få tilfælde, hvor kommunen og idrættens repræsentanter var enige, drejede det sig ofte om idrætsfaciliteter eller -anlæg af mindre format og omkostningsstørrelse, såsom boldbaner og tennisbaner. Kommunens tilbageholdenhed kan dog også ses i et makroøkonomisk perspektiv. I Danmark var velfærdssamfundet under pres, hvilket bl.a. førte til en besindelsesfase mht. offentlige investeringer. I Ringsted Kommunes tilfælde var dette således med til at bremse udviklingen af idrætsfaciliteter i en længere periode fra starten af 80'erne og frem til slutningen af samme årti.

Idrætsunionens indflydelse på kommunens politik blev tegnet primært af to personer, Johannes Lyngsgård og Tulle Olsen. Johannes Lyngsgård var i en lang årrække eksponenten for Idrætsunionen og resultaterne fra Ringsted-undersøgelsen overfor byrådet og Kultur- og fritidsudvalget i kommunen. Med sin baggrund som landskonsulent for DDSG&I og med stærke forbindelser til kulturministeriet og i idrætsforskningen var han på mange områder kommunen overlegen i sin argumentation og fremsynethed. Hans facon var samtidig konfrontativ og til tider polemisk. En facon der ofte bragte omtale i de lokale medier – men som til gengæld kan have spændt ben i kontakten med politikere og administrationen i Ringsted Kommune. Tulle Olsen sad i Idrætsunionen og var samtidig valgt til Byrådet, hvorunder hun også sad i Kultur- og Fritidsudvalget. Hendes facon var langt mere medierende og hun formåede i højere grad end Johannes Lyngsgård, at forstå og manøvrere i det politiske 'spil'. Der var meget få personer i Ringsted Kommunes Byråd, dens udvalg og i administrationen, der beskæftigede sig med eller havde interesse i idræts- og fritidslivet i kommunens befolkning. Set i lyset af dette kan Tulle Olsens politiske tilgang og bedrifter, i relation til Idrætsunionens ønsker og interesser, derfor ikke undervurderes.

ARTIKEL 1

Men hvilke ændringer skete der i udbygningen af idrætsfaciliteter i den omtalte periode? Det korte svar er: ikke meget! Som nævnt var der næsten stilstand i idrætsbyggeriet i en lang periode i 80'erne. De få idrætsfaciliteter og -anlæg, der blev anlagt blev i starten hovedsageligt placeret ude i de større landsbyer. En tendens der meget vel kan tilskrives skævheden i fordelingen af Idrætsunionens repræsentanter, der tilgodeså landforeningerne. Tendensen vendte dog i starten af 90'erne, hvorefter der kunne konstateres en centralisering af idrætsfaciliteter og -anlæg i og omkring Ringsted by.

Hvad der startede som en 12 års prioriteringsplan fra Idrætsunionens side, støttet af resultater fra Ringsted-undersøgelsen, endte således med at blive en struktur, som de efterfølgende 30 års idræts- og facilitetspolitik i Ringsted Kommune kunne støtte sig op ad – en slags støtteben. Udbygningen af faciliteter og anlæg i kommunen tog først rigtig fart i løbet af 90'erne. Men da var Ringsted-undersøgelsen, som det hele begyndte med, for længst glemt.

Litteraturliste

40 procent af alle danskere dyrker idræt. (20.1.81). *Morgenavisen Jyllandsposten*.

Byrådsmedlemmer forhindrer et godt foreningsarbejde. (17.2.82). *Dagbladet*.

Bøje, Claus. 1979. *Idræt i Ringsted – en forundersøgelse af behovet for planlægning af idrætsfaciliteter i Ringsted kommune*. Kommunetryk, København

De timer der er til rådighed i hallerne fordeles efter nøgle. (27.2.85). *Dagbladet*.

Det glæder mig at der er kommet en anden tone. (12.3.84). *Dagbladet*.

Det tjener hverken idrætten eller formanden til ære, siger Frede Holm. (3.3.84). *Dagbladet*.

Efterlyste planlægning på længere sigt. (4.6.75). *Dagbladet*.

En vis utryghed for fremtiden. (6.1.88). *Dagbladet*.

Formanden: Hold øje med hvem der for os og hvem der imod i byrådssalen. (29.2.84). *Dagbladet*.

Hansen, Jørn. 2009. *En politisk nødvendighed. Forskningen i idræt, kultur og samfund i København, set udefra*. I: Anne Lykke Poulsen et. al. (red.): *Forskning i bevægelse. Et nyt forskningsfelt i et 100-årigt perspektiv*. København: Museum Tusulanum, 171-183

Høyer-Kruse, Jens. 2009. *Undersøgelse af idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune, Del 1 – Kortlægning af de eksisterende faciliteter i kommunen og Del 2 - Analyse af behovene for og ønskerne til idrætsfaciliteter i kommunen*. Forskningsrapport. Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.

Ibsen, Bjarne & Eichberg, Henning. 2006. *Dansk idrætspolitik: mellem frivillighed og statslig styring*. Idrættens Analyseinstitut, København

Idræt er noget som man køber i en time. (25.1.79). *Dagbladet*.

Idræt i fremtiden har ikke interesse. (15.8.85). *Dagbladet*.

Idræt kalder lokalpolitikere til debatmøde. (9.9.81). *Dagbladet*.

Idrætsforeningerne vil gøre fælles sag. (22.2.89). *Dagbladet*.

ARTIKEL 1

Idrætsunionen vil have mange flere haller i kommunen. (13.2.82). *Dagbladet*.

Idrætten føler sig både røvdendt og misinformeret. (7.3.84). *Lokalbladet for Midtjylland*.

Idrætten har behov for flere faciliteter. (12.9.80). *Dagbladet*.

Idrætten og byrådet mangler en dialog. (8.3.84). *Dagbladet*.

Idrætten vil have et møde med byrådet. (24.2.88). *Dagbladet*.

Idrættens folk skal nu drøfte kommuneplan. (4.5.85). *Dagbladet*.

Jespersen, Ejgil & Riiskjær, Søren. 1980. *Idrætsfaciliteter i Ringsted kommune*, Forlaget
Bavnebakke, Fuglebjerg

Jespersen, Ejgil & Riiskjær, Søren. 1981. *Engagement in sport in Denmark – rationalising sports policies*, Danish draft interim report. IdrætsForsk, Gerlev Idrætshøjskole. I: Bollen, K., Claeys U. & Hertogen, J. 1982. *Sport in european society – a transnational survey into participation and motivation*. Committee for the Development of Sport, Strassbourg.

Jespersen, Ejgil & Riiskjær, Søren. 1982. *80'ernes idræt – mod en ny breddeidræt?* Forlaget
Bavnebakke, Gerlev Idrætshøjskole

Kempf, J., Møller, J. & Riiskjær, S. 1983. *Idræt og holdning – 15-19 årige og 40-49 årige i tal og tale*, Forlaget Bavnebakke, Gerlev Idrætshøjskole

Lyngsgård, Johannes. 2007. *Fra et liv i den folkelige idræt*, Erindringer. Delvist bragt i *Dagbladet* samme år.

Ny hal giver helt nye muligheder. (17.5.96). *Dagbladet*.

Politisk hjælp til idræt. (13.7.82). *Berlingske Tidende*.

Præstholm, Søren, Gravsholt Busck, Anne og Pilgaard Kristensen, Søren Bech (2008). *Landskab og planlægning - analyse af kommuneplanlægningen og samspil mellem planaktører i Ringsted Kommune*; Arbejdspapir nr. 16, Center for Strategisk Byforskning, Institut for Geografi og Geologi, Københavns Universitet

Rasmussen, Paul. Idrætslivet i Ringsted Kommune kortlagt. (24.1.79). *Lokalbladet*.

Riiskjær Søren. 1984. *Idræt og planlægning – en antologi*. Forlaget Bavnebakke, Gerlev
Idrætshøjskole

Ringsted bliver kendt i Europa. Idrætsundersøgelsen skal behandles på møde i Madrid 1981.
(29.9.79). *Dagbladet*.

Ringsted Idrætsunion. *Forhandlingsprotokol med beretninger og regnskaber 1969-1994*. Ringsted
Arkiv, Journal nr. 1998/48, A 338

Ringsted Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg. *Referater fra udvalgmøder 1980-1990*. Ringsted
Kommune

Ringsted model for stor idrætsundersøgelse. (7.12.77). *Dagbladet*.

Svensen, Gunnar L. H. 2003. *Det store halbyggeri, I: Samarbejde og konfrontation. Opbygning og
nedbrydning af social kapital i de danske landdistrikter 1864-2003*, Ph.d.-afhandling, Institut
for Historie, Kultur og Samfundsbeskrivelse, Syddansk Universitet

Synes det kniber med byrådets vilje, siger formanden Johs. Lyngsgård. (30.8.80). *Dagbladet*.

Tamt debatmøde om idræts- og fritidspolitikken i Ringsted. (21.10.81). *Lokalbladet for
Midsjælland*,

TV-venlig hal med plads til 2000. (22.5.79). *Dagbladet*.

Vil kontrollere hvor ofte hallerne bruges. (25.5.77). *Dagbladet*.

Ønskelisten viser et stor udækket behov. (22.1.79). *Dagbladet*.

Andre kilder

Interview med Ejgil Jespersen 12.9.12

Interview med Palle Rasmussen 19.9.12

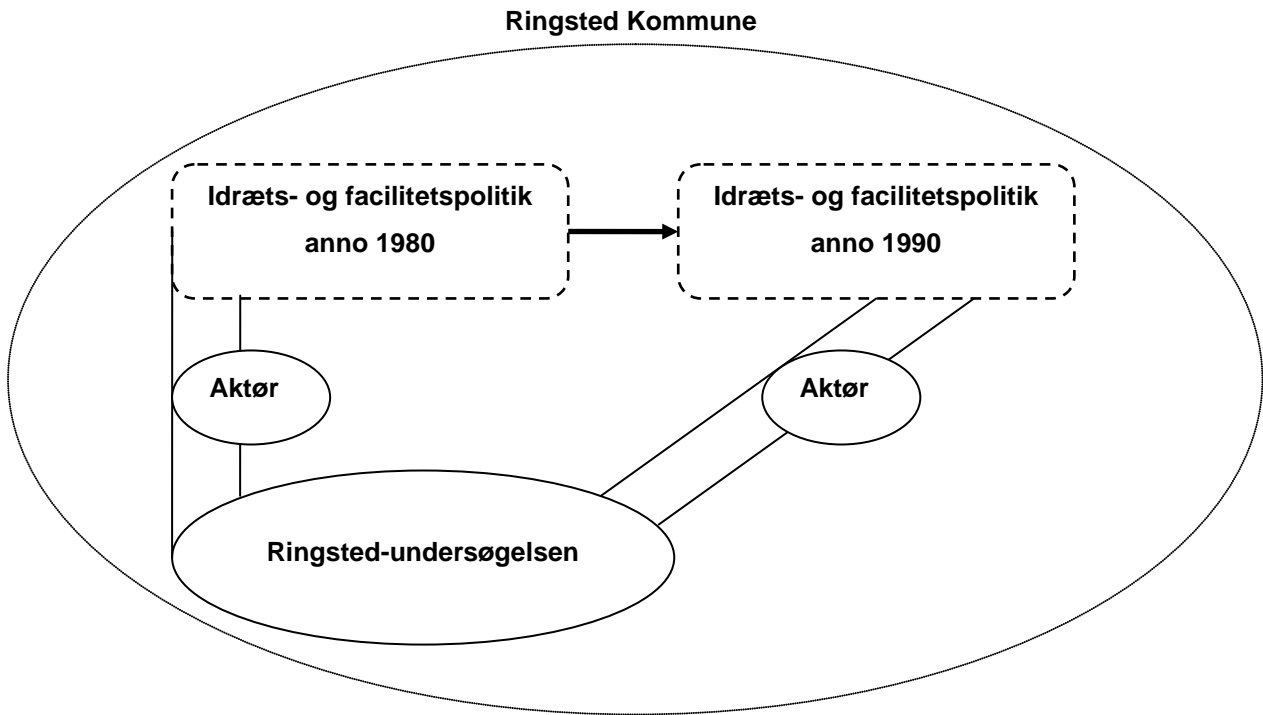
Interview med Søren Riiskjær, 5.9.12

Interview med Tulle Olsen, 13.9.12

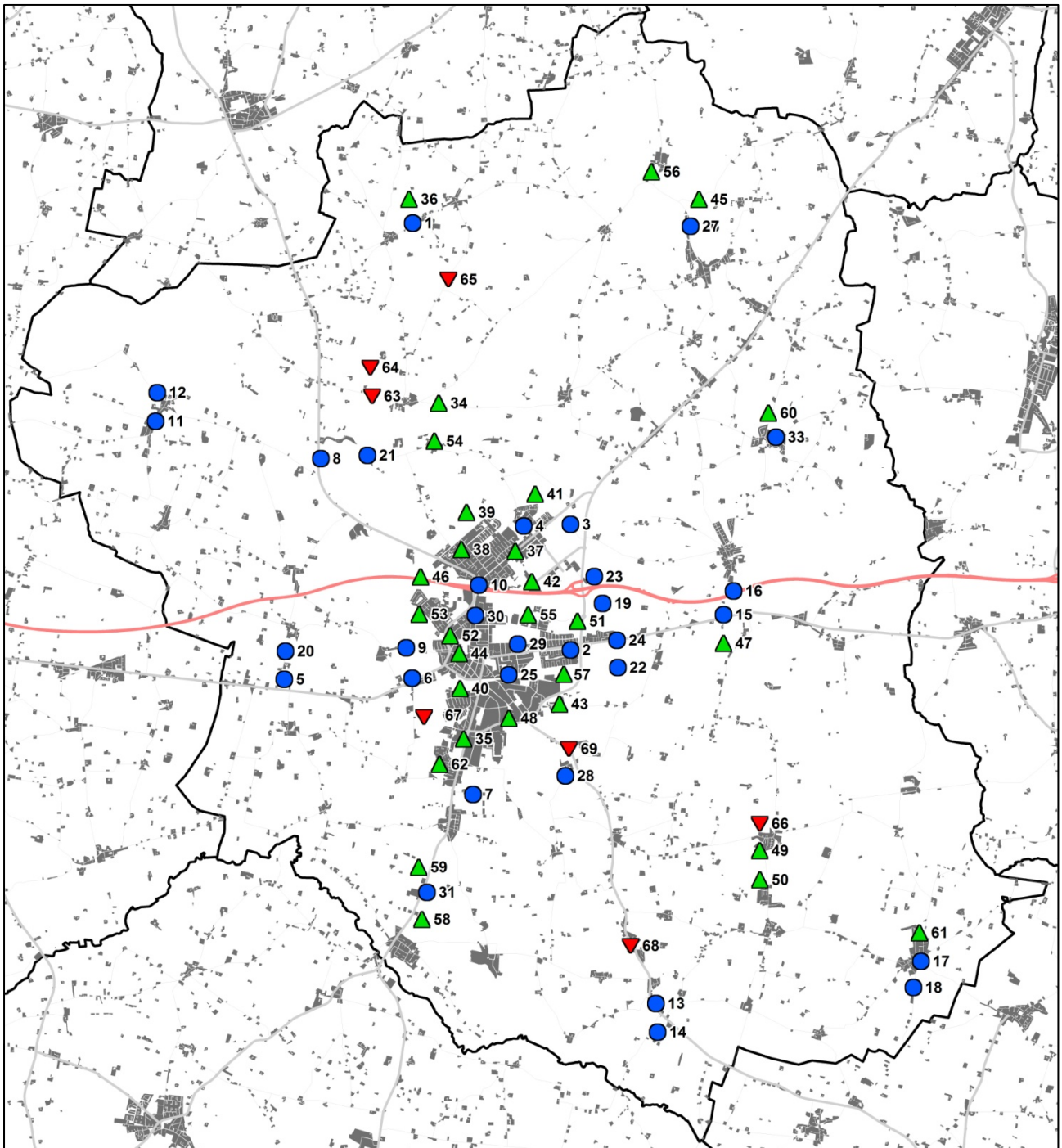
Telefoninterview med Claus Bøje, 24.11.12

Figurer og tabeller

Figur 1. Artiklens hovedspørgsmål

Figur 2. Ændringer i idrætsfaciliteterne i Ringsted Kommune fra 1980 til i dag (liste over faciliteterne – se Tabel 2).

ARTIKEL 1

Tabel 1. Idrætsunionens prioriteringsliste⁴.

<i>Vedr. haller</i>	
79/80	Vigersted Skole
80/81	Hal i syd (området Nordrup-Farendløse)
81/82	Stadionhal
84/85	Hal i forbindelse med udbygning af Veterslev Skole
85/86	Hal i nordvest (Gyrstinge-Haraldsted)
87/88	Skøjtehal

<i>Vedr. Benløse</i>	
80/81	6 fodboldbaner
83	Omklædnings- og klubfaciliteter
84	Friluftsbad
85	2 tennisbaner

<i>Vedr. Ringsted Idrætsanlæg</i>	
80	2 tennisbaner
80, 84/85	2 grusbaner m. lys
84/85	3 fodboldbaner
84	1 cricketbane

<i>Øvrige anlæg og faciliteter</i>	
80	Rideanlæg
86/87	Svømmehal i Sdr. Park området

⁴ Ringsted Idrætsunion, Forhandlingsprotokol med beretninger og regnskaber 1969-1994; Ringsted Arkiv, Journal nr. 1998/48, A 338 (direkte gengivet fra protokollen).

ARTIKEL 1

Tabel 2. Oversigt over idrætsfaciliteter i Ringsted Kommune (ikke kronologisk)

Nr.	Navn	Type	Status
1	Allindelille skole	Gymnastiksal	●
2	Anlægsspavillonen	Gymnastiksal	●
3	Benløse skole	Gymnastiksal	●
4	Benløsehallen	Idrætshal	●
5	Bringstrup boldbaner	Boldbaner	●
6	Dagmarskolen	Gymnastiksal	●
7	Ditlevshøj Rideklub	Ridebaneanlæg	●
8	Haraldsted Søbad	Friluftsbad	●
9	Heldagsskolen	Gymnastiksal	●
10	Kasernens gymnastiksal	Gymnastiksal	●
11	Kildeskolen	Boldbaner	●
12	Kildeskolen	Gymnastiksal	●
13	Kulturcentret Sneselev skole	Boldbaner	●
14	Kulturcentret Sneselev skole	Gymnastiksal	●
15	Kværkeby	Boldbaner	●
16	Kværkeby skole	Gymnastiksal	●
17	Midtsjællands Privatskole, Ørslev	Boldbaner	●
18	Midtsjællands Privatskole, Ørslev	Gymnastiksal	●
19	Ringsted Idrætsanlæg	Atletikanlæg	●
20	Ringsted Ny Friskole	Gymnastiksal	●
21	Ringsted Roklub	Ro- og kajakfacilitet	●
22	Ringsted Svømmehal	Svømmehal	●
23	Ringsted Tennisklub	Tennisbaner	●
24	Ringstedhallerne (Hal B + C)	Idrætshal	●
25	Skt. Josefs skole	Gymnastiksal	●
26	Søholmskolen	Boldbaner	●
27	Søholmskolen	Gymnastiksal	●
28	Tolstrup	Boldbaner	●
29	Unionshallen	Skydeanlæg	●
30	Valdemarskolen	Gymnastiksal	●
31	Vetterslev Høm skole	Gymnastiksal	●
32	Vigersted skole	Boldbaner	●
33	Vigersted skole	Gymnastiksal	●
34	'Langesøbanen' (Motocrossbane)	Motorsportsanlæg	▲
35	Ahornhallen	Idrætshal	▲
36	Allindelille	Boldbaner	▲
37	Asgårdhallen	Idrætshal	▲
38	Asgårdskolens boldbaner	Boldbaner	▲
39	Asgårdskolens varmtvandsbassin	Svømmehal	▲
40	BAILINE	Motions- og styrketræningscenter	▲
41	Benløse skole	Boldbaner	▲
42	Firmasportens/Benløse Fritidscenter	Boldbaner	▲
43	Fysikken - Center for Fysioterapi & Fitness	Motions- og styrketræningscenter	▲
44	Helsebrixen	Motions- og styrketræningscenter	▲
45	Jystrup aktivitetshus	Tennisbaner	▲
46	Key2Fitness	Motions- og styrketræningscenter	▲
47	Kværkeby	Tennisbaner	▲

ARTIKEL 1

48	Lifeclub	Motions- og styrketræningscenter	▲
49	Nordbakkeskolens boldbaner	Boldbaner	▲
50	Nordruphallen	Idrætshal	▲
51	Ringsted	Skaterbaner / skøjteanlæg	▲
52	Ringsted Bowling Center	Bowlinganlæg	▲
53	Ringsted Motion og Aerobic	Motions- og styrketræningscenter	▲
54	Ringsted Sports Rideklub	Ridebaneanlæg	▲
55	Ringstedhallerne (Hal A)	Idrætshal	▲
56	Skjoldenæsholm Golfanlæg	Golfanlæg	▲
57	Streetbasket og lille fodboldbane	Boldbaner	▲
58	Vetterslev-Høm	Boldbaner	▲
59	Vetterslev-Høm	Tennisbaner	▲
60	Vigerstedhallen	Idrætshal	▲
61	Ørslev	Skaterbaner / skøjteanlæg	▲
62	Ådalskolen	Gymnastiksal	▲
63	Haraldsted Skole	Boldbaner	▼
64	Haraldsted Skole	Gymnastiksal	▼
65	Haraldsted Sportsplads	Boldbaner	▼
66	Nordrup Skole	Gymnastiksal	▼
67	Sdr. Parkskolen	Gymnastiksal	▼
68	Sneslev Sportsplads	Boldbaner	▼
69	Tolstrup Skole	Gymnastiksal	▼

Distance to and availability of sports facilities does not predict children's participation in organized sports

Jens Høyer-Kruse^{a §}

Eleanor Boyle^{a,b}

Jasper Schipperijn^a

^a Institute of Sports Science and Clinical Biomechanics, University of Southern Denmark,
Campusvej 55, DK-5230 Odense M, Denmark

^b Dalla Lana School of Public Health, University of Toronto, Toronto, Ontario, Canada

[§]Corresponding author

Email addresses:

JHK: jhkruse@health.sdu.dk

JS: jschipperijn@health.sdu.dk

EB: eboyle@health.sdu.dk

Abstract

Background

A range of health benefits is associated with physical activity (PA) in everyday life. When aiming at increased levels of PA it becomes important to know and understand the factors that influence PA. Availability and distance to sport facilities has been found to have a positive association with physical activity. Many studies; however, were based on perceived environmental measures, both parent and child self-report, and lacked objective measures of distance and availability of sports facilities. Furthermore, studies have typically not used multilevel modeling to address the nested data-structure. The aim of this study was to investigate the relationship between distance to, as well as, availability of sports facilities and children's use of these sports facilities for organized sport using a multilevel model that included the individual, school and municipal level.

Methods

The study was based on a cross-sectional survey among children aged 9-17 years which was undertaken between April and June 2010 in four Danish municipalities (N=4,273). Using multilevel logistic regression analyses, we tested on an individual level if the objectively measured distance to sport facilities and the availability of sport facilities could predict participation in organized sports. On a municipal level, we tested if facility density and population per facility were predictors. We adjusted all analyses for individual confounders as well as residential density.

Results

We found no significant associations between the objectively measured distances to sports facilities, availability of sport facilities, facility density or population per facility and children's participation in organized sport. Furthermore, our study showed that children do not always use the nearest sports facility.

Conclusions

In this study, objectively measured environmental characteristics were not suitable as predictors for participation in organized sports. Exploration of other factors that might influence children's choice of using specific sport facilities (e.g. quality and usability of sports facilities) is needed.

Keywords

Physical activity, physical environment, GIS, multilevel logistic regression, spatial planning

Background

Physical activity (PA) in everyday life is associated with a range of health benefits. Overall mortality and chronic diseases such as coronary heart disease, type 2 diabetes, high blood pressure, colon cancer, as well as mental ill-health are all linked with a low level of PA [1-3]. Increasing the general level of PA is an important health strategy in many countries as 31.3% of adults (15 years and older) are physically inactive [4]. In Denmark, 35.1% of adults can be classified as inactive [4], and 9.4% of all-cause mortality can be related to physical inactivity [3]. For children, studies have shown a negative association between clustering of risk factors (e.g. systolic blood pressure, triglyceride, ratio of total cholesterol, sum of four skinfolds, and aerobic fitness) and PA [5].

When aiming at increased levels of PA it becomes important to know and understand the factors that influence PA. Socio-ecological models are frequently used in this context to help explain human behaviour. A comprehensive version of this model was developed by Sallis et al. (2006) and their model has four domains (home, work/school, transport, leisure) which are independently influenced by individual, social, physical and political factors. In the socio-ecological model individual factors are thought to influence PA the most, but the relatively non-modifiable nature of many individual factors has led to an increased focus on environmental factors that can be changed by altering planning or policy practices [6]. Recently, more emphasis has been placed on research in young people and how the physical environment including buildings, transportation infrastructure,

elements of land use and community design and recreational facilities such as parks, trails and sports facilities, affects their PA [7,8].

Sports facilities (SF) are important because an adequate infrastructure is needed to practice virtually any type of sport. In particular, in order to exercise indoors, sports halls and gym halls are needed. Findings suggest that a (perceived) lack of suitable SF is one important barrier in young people's PA behavior [9]. Distance to SF, both objectively measured and perceived, is a well-known predictor for use of SF [10,11]. International studies have provided information about the influence of sport infrastructure on sport participation of different age groups. A systematic review showed, that for children, there was a positive correlation between PA and the way they felt about the availability of SF [12].

In several countries large amounts of public funding have been invested in SF during the last couple of decades [13,14]. But according to a systematic review by Limstrand (2008), information about the effect of these investments is limited. This review included 43 different studies published between 1997 and 2006 which focused on the role of physical environment in stimulating PA. Nine of these studies reported positive associations, five reported mixed associations and six reported that the associations examined were not significant. The review showed that there was a positive correlation between physical activity and the presence of SF in the area. The reviewed studies also supported a negative association between distance to SF and physical activity [15]. However, most of the studies reviewed were based on perceived environment obtained from parental and self-report [16], and this lack of objective measures can be criticized. Firstly, there are few studies that measure sports infrastructure objectively [17]. Instead, subjective estimations regarding suitable sports infrastructure and distance to SF have been used [18]. Secondly, in most investigations the data on SF is often considered only in undifferentiated form. Respondents are typically questioned about general concepts, such as 'exercise opportunities' instead of specific types of SF in their

neighbourhood [19]. Thirdly, there are still very few multivariable and multilevel analyses which are required in order to take into consideration the correlations between individual factors and environmental factors as well as sports activities.

The aim of this study was to investigate the relationship between distance to, as well as availability of SF and children's use of these SF for organized sport, using a multilevel model that included the individual, school and municipal level.

Results

Respondents and sport facilities in the four municipalities

The four municipalities included in this study differed in size, population and facility density, see Table 1. Furthermore, the availability of different types of SF varied amongst the four different municipalities.

<Insert Table 1 about here>

As can be seen in Table 2, the socio-demographic characteristics of the respondents differed for the four municipalities. The largest differences can be seen for *parental ethnicity* and *residential density*, where the latter underscored the divide between the most rural and the most urban municipalities.

<Insert Table 2 about here>

Factors associated with participation in organized sports

In a multilevel logistic regression analysis, we tested a series of individual level environmental predictors for participation in organized sports, as well as two municipality level environmental predictors. We started with a univariate model in which individual level confounders (*gender*, *age*, *parental ethnicity*, *parental employment*, *family structure* and *residential density*) were included as single factors (second column in Table 3). Apart from *gender*, all confounders were significant, and the *availability of SF within 1000 meters (m)* and *3000 m* were significant predictors for

participation in organized sports. In the second model (third column Table 3), all individual confounders were combined as they are not likely to be independent from each other. This did not cause major changes to the significance of the confounders, but the role of the different environmental predictors did change. *Minimum distance to fitness centers* was a predictor for participation in organized sports, albeit with an OR of 1.00. The two municipality level environmental predictors *facility density* and *population per facility* were not significant in either model. This indicated that the differences at municipal level were not associated with participation in organized sports.

<Insert Table 3 about here>

Gender and age differences

Based on results from other studies [12,20-22], we decided to stratify our analysis by gender and age-group. As can be seen in Table 4, the individual level confounders (second and third column in Table 4) were all significant in the single factor models except for boys with only one Danish parent and for both genders living in rural areas with low residential density. However, the environmental predictors differed between boys and girls. The *minimum distance to tennis courts* was significant for boys participation in organized sports, and the *minimum distance to gym halls* and the *availability of SF within 1000 m* and *3000 m* were significant predictors for participation in organized sports for girls. In the second model (fourth and fifth column in Table 4), the significance of the individual level confounders as well as the environmental predictors changed. The only predictor for boys was the *minimum distance to fitness centers*; whereas, for girls the *minimum distances to soccer fields* and *sports halls* as well as the *availability of SF within 2000 m* were predictors for participation in organized sports. When stratifying by gender, the municipality level predictor *population per facility* became significant for boys; however, the OR was 0.99.

<Insert Table 4 about here>

The stratified by age-group (4th-6th grade and 7th -9th grade) analysis showed a different picture. Most of the individual level confounders were significant in the first model (second and third column in Table 5). The predictors for participation in organized sports were stronger for older children compared to younger children when it came to *parental ethnicity*, *parental employment* and *family structure*. For younger children the *availability of SF within 1000 m* and *3000 m* were significant predictors. In the second model (fourth and fifth column in Table 5), fewer of the individual level confounders were significant, but showing a similar pattern with better predictors for older children compared to younger children in regard to *parental employment* and *family structure*. The environmental predictors in the second model showed that for younger children only the *minimum distance to fitness centers* was a significant predictor, and for older children it was only the *minimum distance to soccer fields*. The municipality level predictors played no role when stratified by age-group.

<Insert Table 5 about here>

For the individual level confounders (second and third column in Table 3-5), we noted that children living in urban areas with high residential density had a significant lower odds ratio for participating in organized sports than children living in areas with lower residential densities.

In addition to the multilevel logistic regression analyses which showed that the minimum distance to the different types of SF had little or no predictive value, we tested if children used the nearest SF for their activities or not. For the most common and geographically dispersed types of SF, soccer fields and sports halls, our tests revealed that, apart from the most rural municipality in this study, two thirds of the children did not use the nearest facilities (Table 6). For swimming halls, this tendency was reversed while for gym halls no big differences were observed.

<Insert Table 6 about here>

Discussion

This study aimed to investigate the relationship between distance to, as well as availability of SF and children's use of these SF for organized sports. Using multilevel logistic regression analyses, we tested a series of individual level predictors and two municipality level predictors for participation in organized sports. We tested both with and without a series of known confounders. In summary, we found that in nine out of 70 cases the minimum distance to the different types of SF was a predictor for participation in organized sport. In those cases where the minimum distance was significantly associated, the odds ratios were close to 1. Comparing these results with previous reviews [12,15] we have not been able to confirm the evidence of negative associations between distance to SF and physical activity. The systematic review by Limstrand (2008) included eight studies that showed a positive correlation between PA and the presence of SF in the area and six studies that supported a negative association between distance and PA [15]. The systematic review by Sallis et al. (2000) also found that access to facilities and programs were positively and consistently related to children's physical activity [12].

Comparing results from this study to results from other studies should be done with caution as the majority of the other studies looked at overall PA and not just participation in organized sport. This may explain some of the differences in the findings. Additionally, the conflicting findings could perhaps be attributable to the use of perceived distance in the other studies rather than objectively measured distances. Finally, another possible explanation for our results is that Denmark has one of the highest amounts of SF per capita in the world, and most of these facilities are geographically evenly distributed making the average distance somewhat manageable for both children and their parents [23].

The availability of SF within 1000, 2000 and 3000 m was a significant predictor in a few cases. However, there was a negative association with the probability of participating in organized sport.

These findings contradict previous studies [9,20] which showed positive correlations between PA and the presence of SF in the area. As with distance, the discrepancy may be explained by the fact that most other studies are based on perceived environment, by both parent and child self-reported. However, Prins et al. (2011) observed that objectively measured availability of SF within different buffer sizes was associated with the perceived availability, but not associated with increased PA, thus supporting our observation.

As expected, most of the individual level confounders were significantly associated with participation in organized sports similar to other studies [15,20].

Additionally, it is noteworthy that children living in urban areas with high residential density had a significant lower odds ratio for participating in organized sports than children living in areas with lower residential densities. This is supported by a US study [16] which compared inner-city against suburban children and showed that suburban children were more physically active than inner-city children. On the other hand, it contradicts a German study [11] which suggested that differences in distances to SF did not matter much for participation in sports for children in larger cities; however, in smaller cities and villages, they matter substantially.

The inconclusive associations between the minimum distance to different types of SF and participation in organized sports were illustrated by the fact that the majority of the children did not use the nearest soccer field or sports hall for their activities. The fact that respondents do not always use the nearest facility was also observed in another study about green space in Denmark [24]. In particular, if the availability of green space was good within a reasonable distance.

Many factors influence the use of a specific SF and it is not entirely clear which mechanisms can help predict this. One possible factor is the quality of the SF. Large sports centers with several halls could be more attractive than smaller sports halls as they typically will offer a larger variety of possibilities. Sport activities may also vary geographically. This may result in a wider range of

activities in some areas which could influence the choice of SF. Children's mobility and means of transportation at different ages (e.g. driven by car or public transportation) should also be considered [9], as well as proximity of the SF to schools and the role of the child's social relations in choosing where to do sport.

For swimming halls children typically used the nearest. This is most likely explained by lower availability of swimming halls in the municipalities compared to sports halls or soccer fields. But even with a larger mean distance to swimming halls compared to sports halls or soccer fields, they were still widely used.

This study is the first to use objectively measured distances to examine aspects of distance to and availability of SF in relation to participation in organized sports. Furthermore, we have tried to address some of the knowledge gaps identified by Limstrand (2008), like the impact of distance, urban vs. rural settings and the relation between accessibility and different types of SF.

The possibility of combining questionnaire data with GIS data is a major strength of this study; however, certain limitations have to be taken into account in interpreting the results. First, the low response rate to the questionnaire which may have resulted in a response bias (where some subgroups tend to be more likely to respond than others). Second, information about participation in organized sport was collected through self-report. Although the instrument has been shown to be reliable [25], reporting of PA behaviour may not have been completely accurate. Third, the recall of sports activities over the past 12 months may have introduced a recall bias. We felt that the 12-month period was necessary because a lot of the organized sports activities are seasonal and we wanted to include both summer and winter activities. Finally, these four municipalities were comparable to other Danish Municipalities with respect to population density and availability of SF, but we cannot generalize our results to municipalities with very low facility densities or with very high population per facility ratios.

Conclusions

The main conclusion from this study was that objectively measured environmental characteristics were not suitable as predictors for participation in organized sports. Furthermore, it seemed that the availability of SF was high, and possibly for that reason, the majority of respondents did not use their nearest SF.

Despite the limitations mentioned, this study might have some implications for policy makers and urban planners. First of all it is important to stress that there are many factors associated with the use of SF and participation in organized sports activities that may not be influenced by urban planning. Therefore, a thorough analysis of the municipalities in order to reveal which factors could be related to the use of specific SF, as well as the wishes and preferences of the population, is essential. Second, it is important to recognize that providing more SF within a short distance from residents is not always a solution to increase use of SF and participation in organized sport. This is good news for planners as adding new SF in residential areas can often be difficult. However, for children with limited mobility, having a SF nearby is important for their frequency of use. Third, when looking at the nearest SF, it is important to realize that small or more specialized SF seems to be used relatively less by the surrounding population. Planners should therefore try to find a good balance between providing both smaller specialized and larger multi-use SF within reasonable distances (i.e., less than 3000 m). Besides using objectively measured distance to SF, future research should also try to include perceived distance to the SF, and explore the factors that influence children's choice for using specific SF (e.g. quality and usability of SF).

Methods

Study design

The results were reported based on a cross-sectional survey among children aged 9-17 years which was conducted between April and June 2010 in four Danish municipalities. Regarding population

density and availability of SF, these four municipalities were comparable to the majority of Danish Municipalities. The data were collected using an Internet-based survey (SurveyXact). All 61 public schools in the four municipalities received an invitation for all children in grades four to nine (9-17 years old) to participate in the survey. The teacher in each class gave the children an Internet link for our survey. The teachers also received a short guide (which outlined the necessary preparations and how the survey should be completed) and a paper copy of the survey. This was done to assist with the ease of data collection. It was decided to collect data using an Internet-based questionnaire because of the relative speed and cost-effectiveness. Moreover, the opportunity of incorporating automatic skip patterns into the survey prevented inappropriate questions being answered by the children, increased the speed of filling it out and prevented later on data entry errors which can occur from manual surveys. The number of potential children in the 61 schools at the time of the survey (April-June 2010) was 12,896. Reminders were sent out via e-mail to the school principals at 2 week intervals during the response period. After several reminders, 4,273 children participated. This gave a response rate for the four municipalities ranging from 20% to 50% (total response rate =33.1 %).

Survey

The content of the questionnaire was developed based on existing empirical studies [26] and adjusted to accommodate the structural conditions in Danish municipalities. The respondents were asked about their level of activity on a 5-point nominal scale with the following categories: 'I participate in sport or other physical activity several times a week, where I train hard', 'I participate in sport or other physical activity about once a week and in addition I am active every day cycling, walking or playing', 'I am physically active (running, walking, cycling, playing ball or dancing), but not regularly in a gym or club', 'I participate in other activities but not sports activities or exercise', 'I watch TV, play computer, listen to music or other sedentary activities'. These answers

were dichotomized by combining the first two categories into ‘participate in organized sports’ and the latter three into ‘do not participate in organized sports’ which was used as the outcome variable. The children were asked about what sporting activities (ranging from sports activities like soccer, gymnastics, handball and swimming, to other active recreational activities like scouting, hiking and sailing) they had participated in the past 12 months in an organized setting outside of the school system. For each of the selected activities, the respondents were then asked which sports facilities they were using. Respondents who did not participate in organized sports were asked about the reasons for this and what would make them start or restart doing sports.

The respondents were asked demographic information such as age, gender, parental ethnicity, family structure and parental employment situation. The variable ‘parental ethnicity’ was recoded from two separate variables concerning the ethnicity of the mother and father using a four-level nominal variable of ‘Danish’, ‘Other Scandinavian’, ‘European’, ‘Non-European/Other’ to a single variable with a 3 nominal scale of ‘both parents Danish’, ‘one parent Danish’ and ‘no Danish parent’. The variable ‘family structure’ was defined using the following categories: ‘living with both parents’, ‘living with mother’, ‘living with father’, ‘living with mother and father alternately’ and ‘other’. It was dichotomized into a variable with two categories: ‘traditional’ and ‘non-traditional family structure’ where the traditional family structure consists of the ‘living with both parents’ category, and all other categories were grouped into the ‘non-traditional family structure’. The variable ‘parental employment’ was recoded from response categories of ‘both employed’, ‘only mother employed’, ‘only father employed’, ‘both parents unemployed’ and ‘don’t know’ to a three response categories of ‘both employed’, ‘one employed’ and ‘unemployed/don’t know’. To be able to combine the questionnaire data with the other data each respondent was asked to enter their home address which later was geocoded as an anonymised address point in a Geographic Information System (GIS). The questionnaire data were then linked to each address point enabling

analyses that utilized both questionnaire data and objective data on distance to different types of SF and number of SF within a certain distance. However, only 60 % of the respondents provided valid addresses, but there were no significant differences between the demographics of those respondents with a valid address and those without (data not shown).

Spatial parameters

Distance indices were developed for all formal facilities used by respondents. The development of the distance indices involved three tasks: geocoding addresses, road network analysis and calculating the distance between all SF and respondent's home. The spatial locations of destination addresses (i.e. the sports facilities) and the origin addresses (i.e. the respondents' home address(es)) were determined using the official address database from June 2011 from the Danish Geodata Agency (DGA) as the look-up file. The DGA is the Danish state owned central agency responsible for surveying, mapping and land registering.

A road network analysis was undertaken to determine the distance between the origins and destinations, using ArcGIS software (ESRI 2010). Using street network data of the municipalities, distance was measured in meters and was based on the shortest possible road network route between the origins and destinations (excluding highways and including bicycle and walking paths and trails). The final task involved calculating the distance indices. Distance parameters were calculated for 7 different types of SF: sports halls, gym halls, soccer fields, tennis courts, swimming pools, fitness centers, equestrian facilities. These types were the most commonly used facilities. Availability of SF was calculated within 1000, 2000 and 3000 m Euclidian buffers around each respondent's residence. Several studies have confirmed that buffer size is an important factor in PA research [27]. The selection of 1000, 2000 and 3000 m provided a range covering both smaller and larger-sized zones associated with appropriate walking or biking distance to the SF. Furthermore, using data from the DGA, a variable describing the residential density around the respondent's

home address(es) in a 1000 m Euclidian buffer was created. This variable was then recoded into 3 categories making it possible to distinguish between densely and less populated areas in the municipalities. The 3 categories ranged from 1: ≤ 79 houses/km² (rural); 2: 80-955 houses/km² (suburban) and 3: ≥ 956 houses/km² (urban). Lastly, two variables ‘facility density’ and ‘population per facility’ were calculated based on the total area of the municipality, the number of facilities and the population of the municipality.

Multilevel logistic regression analysis

In logistic regression, the aim is to predict the probability p_i that a phenomenon (for example using a sports hall) occurs for the individual as a function of a certain number of variables. More specifically, multilevel logistic regression considers that the individual probability is also statistically dependent on the area of residence of the respondents and the placement of the sports facilities. Thus a multilevel regression analysis was used to investigate the association between potential predicting factors and the use of sports facilities for organized sports.

<Insert Figure 1 about here>

As shown in Figure 1, the conceptual model of the multilevel logistic regression analysis used in this paper was divided in three levels. The first level was the individual-level with variables based on data from the questionnaire and the objectively measured distance indices. The second level was the school-level with no variables, but was included as the children were recruited by school. The third level was the municipality-level in which the schools were situated and contained some variables. The analysis was controlled for known or potential individual-level confounders (*gender, age, family structure, parental ethnicity, parental employment and residential density near home*). Municipality-level predictors (*facility density and population per facility*) were tested as well. The results were presented as odds ratios (OR) with 95% confidence intervals (CI). The multilevel logistic regression models were estimated using Stata 11.2 software (developed by StataCorp LP).

List of abbreviations

PA = Physical Activity

SF = Sports Facilities

DGA = Danish Geodata Agency

GIS = Geographic Information System

OR = Odds Ratio

CI = Confidence Interval

Authors' contributions

JHK conceived and designed the study, carried out the empirical studies, participated in the statistical analysis and drafted the manuscript. JS helped prepare the GIS variables, participated in the statistical analysis and helped to draft the manuscript. EB participated in the design of the statistical analysis. All authors read and approved the final manuscript.

Acknowledgements

We would like to thank The Danish Foundation for Culture and Sport Facilities and the municipalities of Høje-Taastrup, Ringsted, Slagelse and Syddjurs for funding this study.

References

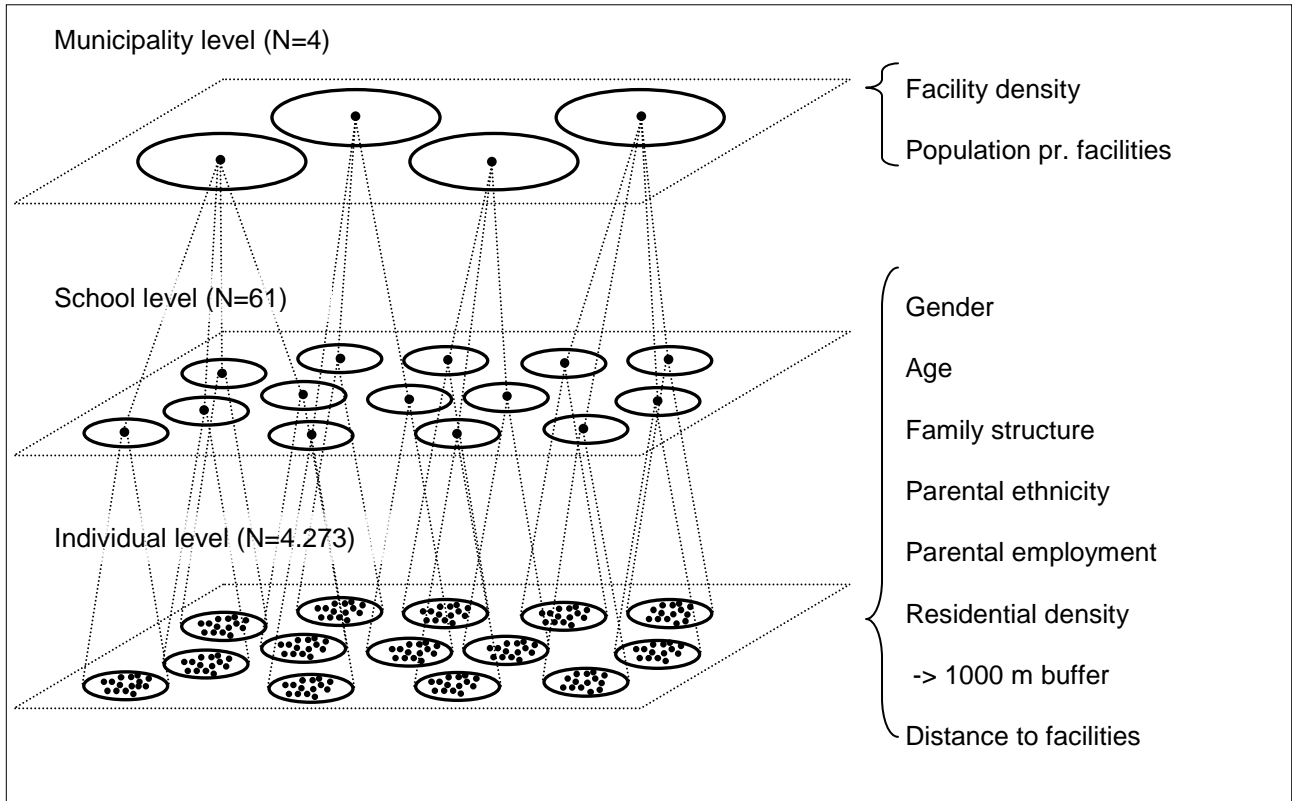
1. Bauman AE, Sallis JF, Dzewaltowski DA, Owen N: **Toward a better understanding of the influences on physical activity - The role of determinants, correlates, causal variables, mediators, moderators, and confounders.** *American Journal of Preventive Medicine* 2002, **23**:5-14.
2. Bassuk SS, Manson JE: **Epidemiological evidence for the role of physical activity in reducing risk of type 2 diabetes and cardiovascular disease.** *Journal of Applied Physiology* 2005, **99**:1193-1204.
3. Lee IM, Shiroma EJ, Lobelo F, Puska P, Blair SN, Katzmarzyk PT. **Effect of physical inactivity on major non-communicable diseases worldwide: an analysis of burden of disease and life expectancy.** *The Lancet* 380(9838), 219-229. 21-7-2012.

4. Hallal PC, Andersen LB, Bull FC, Guthold R, Haskell W, Ekelund U. **Global physical activity levels: surveillance progress, pitfalls, and prospects.** *The Lancet* 380(9838), 247-257. 21-7-2012.
5. Andersen LB, Harro M, Sardinha LB, Froberg K, Ekelund U, Brage Sr, Anderssen SA: **Physical activity and clustered cardiovascular risk in children: a cross-sectional study (The European Youth Heart Study).** *Lancet* 2006, **368**:299-304.
6. Bedimo-Rung AL, Mowen AJ, Cohen DA: **The Significance of Parks to Physical Activity and Public Health. A Conceptual Model.** *American Journal of Preventive Medicine* 2005, **28**:159-168.
7. Powell LM, Slater S, Chaloupka FJ, Harper D: **Availability of Physical Activity--Related Facilities and Neighborhood Demographic and Socioeconomic Characteristics: A National Study.** *American Journal of Public Health* 2006, **96**:1676-1680.
8. Sallis JF, Cervero RB, Ascher W, Henderson KA, Kraft MK, Kerr J: **An ecological approach to creating active living communities.** *Annual Review of Public Health* 2006, **27**:297-322.
9. Timperio A, Crawford D, Telford A, Salmon J: **Perceptions about the local neighborhood and walking and cycling among children.** *Prev Med* 2004, **38**:39-47.
10. Wicker P, Breuer C, Pawlowski T. **Promoting Sport for All to Age-specific Target Groups: the Impact of Sport Infrastructure.** *European Sport Management Quarterly* 9(2), 103-118. 2009.
11. Steinmayr A, Felfe C, Lechner M: **The closer the sportier? Children's sports activity and their distance to sports facilities.** *European Reviews of Aging & Physical Activity* 2011, **8**:67-82.
12. Sallis JF, Prochaska JJ, Taylor WC: **A review of correlates of physical activity of children and adolescents.** *Med Sci Sports Exerc* 2000, **32**:963-975.
13. Stahl T, Rutten A, Nutbeam D, Bauman A, Kannas L, Abel T, Loschen G, Rodriguez DJA, Vinck J, van der Zee J: **The importance of the social environment for physically active lifestyle -- results from an international study.** *Social Science & Medicine* 2001, **52**:1-10.
14. Tangen JO: **'Making the Space': A Sociological Perspective on Sport and its Facilities.** *Sport in Society* 2004, **7**:25-48.
15. Limstrand T: **Environmental characteristics relevant to young people's use of sports facilities: a review.** *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports* 2008, **18**:275-287.
16. Weir LA, Etelson D, Brand DA: **Parents' perceptions of neighborhood safety and children's physical activity.** *Preventive Medicine* 2006, **43**:212-217.

17. McCormack G, Giles-Corti B, Lange A, Smith T, Martin K, Pikora TJ: **An update of recent evidence of the relationship between objective and self-report measures of the physical environment and physical activity behaviours.** *J Sci Med Sport* 2004, **7**:81-92.
18. Sjolie AN, Thuen F: **School journeys and leisure activities in rural and urban adolescents in Norway.** *Health Promotion International* 2002, **17**:21-30.
19. Hallmann K, Wicker P, Breuer C, Schönherr L: **Understanding the importance of sport infrastructure for participation in different sports – findings from multi-level modeling.** *European Sport Management Quarterly* 2012, **1**-20.
20. Biddle SJH, Atkin AJ, Cavill N, Foster C: **Correlates of physical activity in youth: a review of quantitative systematic reviews.** *International Review of Sport and Exercise Psychology* 2011, **4**:25-49.
21. Toftegaard-Støckel J, Nielsen GA, Ibsen B, Andersen LB: **Parental, socio and cultural factors associated with adolescents' sports participation in four Danish municipalities.** *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports* 2011, **21**:606-611.
22. Møller NC, Kristensen PL, Wedderkopp N, Andersen LB, Froberg K: **Objectively measured habitual physical activity in 1997/1998 vs 2003/2004 in Danish children: The European Youth Heart Study.** *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports* 2009, **19**:19-29.
23. Rafoss K, Troelsen J: **Sports facilities for all? The financing, distribution and use of sports facilities in Scandinavian countries.** *Sport in Society* 2010, **13**:643-656.
24. Schipperijn J, Stigsdotter UK, Randrup TB, Troelsen J: **Influences on the use of urban green space – A case study in Odense, Denmark.** *Urban Forestry & Urban Greening* 2010, **9**:25-32.
25. Aaron DJ, Kriska AM, Dearwater SR, Cauley JA, Metz KF, LaPorte RE: **Reproducibility and Validity of an Epidemiologic Questionnaire to Assess Past Year Physical Activity in Adolescents.** *American Journal of Epidemiology* 1995, **142**:191-201.
26. Pilgaard M: *Danskernes motions- og sportsvaner 2007 – nøgletal og tendenser.* 2008.
27. Prins R, Ball K, Timperio A, Salmon J, Oenema A, Brug J, Crawford D: **Associations between availability of facilities within three different neighbourhood buffer sizes and objectively assessed physical activity in adolescents.** *Health & Place* 2011, **17**:1228-1234.

Figures

Figure 1 - Conceptual model and variables used in the logistic regression models.

Tables

Table 1 - Description of the municipalities.

	Municipality			
	1	2	3	4
Population 2010 (total)	77,475	32,584	41,392	47,664
Municipality area (km ²)	567.34	295.48	696.34	78.41
Facility density (fac./km ²)	0.17	0.17	0.10	0.68
Population pr. facility (pop./fac.)	790.56	651.68	582.99	899.32
Football fields (n)	33	15	19	14
Sports halls (n)	22	6	12	8
Gym halls (n)	19	16	15	15
Swimming halls (n)	3	2	3	3
Fitness centers (n)	5	6	6	3
Tennis courts (n)	6	4	10	7
Equestrian facilities (n)	7	2	6	2

Table 2 - Description of the respondents.

		Municipality				Total %	Total N
		1	2	3	4		
Gender (%)	Boy	51.3	49.9	51.4	49.7	50.6	1926
	Girl	48.7	50.1	48.6	50.3	49.4	1881
Age (mean)	Boy	12.8	12.3	12.4	12.7	12.7	1926
	Girl	12.6	12.1	12.2	12.7	12.5	1880
	Total	12.7	12.2	12.3	12.7	12.6	3806
Family structure (%)	Non-traditional	37.9	32.2	27.6	28.2	32.3	1198
	Traditional	62.1	67.8	72.4	71.8	67.7	2514
Parental ethnicity (%)	Both Danish	79.0	84.2	86.7	65.7	75.9	2757
	One Danish	9.3	10.1	8.9	9.1	9.2	335
	None Danish	11.7	5.7	4.4	25.2	14.9	540
Parental employment (%)	Both	73.5	81.3	83.5	73.3	75.8	2760
	One of them	22.3	13.6	14.4	21.6	19.9	725
	None of them	4.2	5.10	2.1	5.1	4.3	157
Residential density within 1 km of home (%)	Low (rural)	21.4	43.8	39.1	6.1	20.8	483
	Medium (suburban)	45.1	48.3	60.9	49.1	49.1	1134
	High (urban)	33.5	7.9	0.0	44.8	30.1	697

Table 3 - Odds ratios from logistic regression associating participation in organized sports activities to individual, social and physical environmental determinants.

	Single factor models			Model with all individual level confounders combined		
	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p
Individual level confounders						
<i>Sociodemographic confounders</i>		<i>N=3805</i>			<i>N=2223</i>	
Gender						
- Girls	0.90	0.79-1.03	ns	0.88	0.74-1.06	ns
Age	0.91	0.87-0.95	< 0.001	0.92	0.87-0.98	0.009
Parental ethnicity						
- both Danish	1.00			1.00		
- one Danish	0.73	0.58-0.92	0.007	0.79	0.57-1.08	ns
- none Danish	0.49	0.40-0.60	< 0.001	0.52	0.39-0.71	< 0.001
Parental employment						
- both	1.00			1.00		
- one of them	0.45	0.38-0.54	< 0.001	0.59	0.47-0.75	< 0.001
- none of them	0.31	0.22-0.44	< 0.001	0.38	0.23-0.61	< 0.001
Family structure						
- non traditional	0.65	0.56-0.75	< 0.001	0.67	0.55-0.82	< 0.001
<i>Environmental confounders</i>		<i>N=2307</i>			<i>N=2223</i>	
Residential density						
- rural (low)	1.10	0.85-1.42	ns	0.93	0.71-1.21	ns
- suburban (medium)	1.00			1.00		
- urban (high)	0.62	0.49-0.78	< 0.001	0.76	0.60-0.97	0.027
Individual level predictors		<i>N=2307</i>			<i>N=2223</i>	
Min. distance						

ARTIKEL 2

- Soccer field	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Sports hall	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Gym hall	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Swimming hall	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Tennis court	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Equestrian fac.	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Fitness center	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	0.013
Availability						
- within 1000 m	0.95	0.92-0.99	0.010	0.99	0.94-1.03	ns
- within 2000 m	0.99	0.97-1.00	ns	1.02	0.99-1.05	ns
- within 3000 m	0.98	0.97-0.99	0.006	1.01	0.99-1.03	ns
Municipality level predictors		<i>N=3805</i>			<i>N=2223</i>	
Facility density	0.72	0.44-1.18	ns	1.10	0.63-1.92	ns
Population pr. facility	0.99	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns

Table 4 - Odds ratios from logistic regression associating participation in organized sports activities to individual, social and physical environmental determinants. (stratified by gender).

	Single factor models - Boys			Single factor models - Girls			Model with all individual level confounders combined - Boys			Model with all individual level confounders combined - Girls		
	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p
Individual level confounders												
<i>Sociodemographic confounders</i>	<i>N=1832</i>			<i>N=1788</i>			<i>N=1069</i>			<i>N=1154</i>		
Age	0.93	0.87-0.99	0.024	0.89	0.83-0.95	< 0.001	0.93	0.85-1.02	ns	0.91	0.83-0.99	0.028
Parental ethnicity												
- both Danish	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-
- one Danish	0.89	0.65-1.24	ns	0.58	0.41-0.82	0.002	0.90	0.57-1.44	ns	0.68	0.44-1.06	ns
- none Danish	0.69	0.52-0.93	0.013	0.33	0.25-0.45	< 0.001	0.70	0.46-1.07	ns	0.40	0.26-0.61	< 0.001
Parental employment												
- both	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-
- one of them	0.53	0.42-0.67	< 0.001	0.39	0.30-0.49	< 0.001	0.67	0.48-0.94	0.021	0.54	0.38-0.75	< 0.001
- none of them	0.32	0.19-0.54	< 0.001	0.31	0.20-0.49	< 0.001	0.51	0.24-1.06	ns	0.33	0.17-0.63	0.001
Family structure												
- traditional	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-
- non traditional	0.61	0.50-0.75	< 0.001	0.68	0.56-0.84	< 0.001	0.64	0.48-0.84	0.002	0.70	0.52-0.93	0.013
<i>Environmental confounders</i>	<i>N=1110</i>			<i>N=1195</i>			<i>N=1069</i>			<i>N=1154</i>		
Residential density												
- rural (low)	0.83	0.58-1.18	ns	1.37	0.96-1.97	ns	0.82	0.57-1.18	ns	0.99	0.69-1.44	ns
- suburban (medium)	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-
- urban (high)	0.66	0.488-0.89	0.007	0.58	0.41-0.82	0.002	0.77	0.56-1.06	ns	0.74	0.53-1.05	ns
Individual level predictors	<i>N=1110</i>			<i>N=1195</i>			<i>N=1069</i>			<i>N=1154</i>		
Min. distance												
- Soccer field	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-0.99	0.031

ARTIKEL 2

- Sports hall	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-0.99	0.020
- Gym hall	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	1.00-1.00	0.015	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Swimming hall	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Tennis court	1.00	1.00-1.00	0.033	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Equestrian fac.	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Fitness center	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-0.99	0.036	1.00	0.99-1.00	ns
Availability												
- within 1000 m	0.96	0.91-1.01	ns	0.94	0.89-0.99	0.027	0.97	0.91-1.03	ns	0.99	0.93-1.06	ns
- within 2000 m	0.99	0.97-1.02	ns	0.99	0.96-1.01	ns	0.99	0.96-1.03	ns	1.05	1.01-1.09	0.012
- within 3000 m	0.99	0.98-1.00	ns	0.98	0.96-0.99	0.012	0.99	0.97-1.02	ns	1.03	0.99-1.05	ns
Municipality level predictors		<i>N=1832</i>			<i>N=1788</i>			<i>N=1069</i>			<i>N=1154</i>	
Facility density	1.06	0.62-1.83	ns	0.49	0.23-1.05	ns	0.71	0.42-1.21	ns	1.35	0.63-2.90	ns
Population pr. facility	1.00	0.99-1.00	ns	0.99	0.97-0.99	0.035	0.99	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns

Table 5 - Odds ratios from logistic regression associating participation in organized sports activities to individual, social and physical environmental determinants (stratified by age-group).

	Single factor models – 4 th -6 th grade			Single factor models – 7 th -9 th grade			Models with all individual level confounders combined 4 th -6 th grade			Models with all individual level confounders combined 7 th -9 th grade		
	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p
Individual level confounders												
<i>Sociodemographic confounders</i>	<i>N=2452</i>			<i>N=1184</i>			<i>N=1491</i>			<i>N=732</i>		
Gender												
- Girls	0.92	0.78-1.08	ns	0.87	0.70-1.10	ns	0.82	0.65-1.03	ns	1.04	0.77-1.41	ns
Parental ethnicity												
- both Danish	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-
- one Danish	0.66	0.50-0.88	0.004	0.91	0.59-1.39	ns	0.71	0.49-1.03	ns	0.96	0.51-1.82	ns
- none Danish	0.47	0.36-0.61	< 0.001	0.56	0.40-0.79	0.001	0.44	0.30-0.64	< 0.001	0.68	0.42-1.11	ns
Parental employment												
- both	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-
- one of them	0.41	0.33-0.50	< 0.001	0.56	0.42-0.76	< 0.001	0.54	0.40-0.73	< 0.001	0.69	0.46-1.04	ns
- none of them	0.29	0.18-0.44	< 0.001	0.35	0.20-0.62	< 0.001	0.35	0.19-0.63	< 0.001	0.41	0.18-0.94	0.036
Family structure												
- traditional	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-
- non traditional	0.64	0.53-0.76	< 0.001	0.66	0.52-0.84	0.001	0.63	0.49-0.82	< 0.001	0.72	0.51-0.99	0.048
<i>Environmental confounders</i>	<i>N=1547</i>			<i>N=758</i>			<i>N=1491</i>			<i>N=732</i>		
Residential density												
- rural (low)	1.20	0.88-1.66	ns	0.82	0.53-1.26	ns	0.99	0.72-1.38	ns	0.74	0.48-1.15	ns
- suburban (medium)	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-
- urban (high)	0.61	0.46-0.82	0.001	0.64	0.44-0.92	0.017	0.77	0.57-1.04	ns	0.77	0.52-1.13	ns
Individual level predictors	<i>N=1547</i>			<i>N=758</i>			<i>N=1491</i>			<i>N=732</i>		

ARTIKEL 2

Min. distance												
- Soccer field	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	0.031	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	0.001
- Sports hall	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Gym hall	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Swimming hall	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Tennis court	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Equestrian fac.	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Fitness center	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	0.039	1.00	0.99-1.00	ns
Availability												
- within 1000 m	0.95	0.91-0.99	0.046	0.96	0.91-1.02	ns	0.99	0.94-1.05	ns	0.97	0.90-1.04	ns
- within 2000 m	0.98	0.96-1.00	ns	1.01	0.98-0.41	ns	1.02	0.99-1.05	ns	1.04	1.00-1.01	ns
- within 3000 m	0.98	0.96-0.99	0.002	1.00	0.98-1.02	ns	1.00	0.98-1.03	ns	1.03	0.99-0.02	ns
Municipality level predictors		<i>N=2452</i>			<i>N=1184</i>			<i>N=1491</i>			<i>N=732</i>	
Facility density	0.76	0.43-1.34	ns	1.12	0.61-2.04	ns	0.97	0.51-1.84	ns	1.57	0.67-3.68	ns
Population pr. facility	0.99	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns

Table 6 - Cross tabulation of the respondent's use of different types of SF (use of nearest SF and not nearest SF).

	nearest = 1 not nearest = 2	Municipality												Total		
		1			2			3			4			N	Column N %	Mean dist. (m)
		N	Column N %	Mean dist. (m)	N	Column N %	Mean dist. (m)	N	Column N %	Mean dist. (m)	N	Column N %	Mean dist. (m)	N	Column N %	Mean dist. (m)
Soccer field	1	67	31.6%	3658.07	43	35.2%	3252.79	65	65.7%	3090.47	40	15.8%	2407.81	215	31.3%	3044.20
	2	145	68.4%		79	64.8%		34	34.3%		213	84.2%		471	68.7%	
Sports hall	1	93	35.5%	4146.73	37	38.5%	3985.79	95	80.5%	3490.64	50	21.2%	3185.01	275	38.6%	3698.15
	2	169	64.5%		59	61.45%		23	19.5%		186	78.8%		437	61.4%	
Gym hall	1	25	47.2%	3126.30	34	57.6%	3651.10	16	55.2%	3829.77	18	32.1%	2440.65	93	47.2%	3152.38
	2	28	52.8%		25	42.4%		13	44.8%		38	67.9%		104	52.8%	
Swimming hall	1	101	75.4%	6070.78	12	23.5%	6438.17	28	96.56%	3550.47	73	75.3%	3169.40	214	68.8%	4991.08
	2	33	24.6%		39	76.5%		1	3.4%		24	24.7%		97	31.2%	
Fitness center	1	24	63.2%	5407.61	0	0.0%	4282.10	9	100.0%	2173.34	28	65.1%	3164.76	61	65.6%	4021.29
	2	14	36.8%		3	100.0%		0	0.0%		15	34.9%		32	34.4%	
Tennis court	1	17	50.0%	4028.93	9	69.2%	5189.86	8	80.0%	1932.03	8	23.5%	1844.57	42	46.5%	2854.30
	2	17	50.0%		4	30.8%		2	20.0%		26	76.5%		49	53.5%	
Equestrian facility	1	17	40.5%	7779.74	10	71.4%	8408.36	9	69.2%	4127.22	46	67.6%	4544.12	82	59.5%	5891.39
	2	25	59.5%		4	28.6%		4	30.8%		22	32.4%		55	40.5%	

Participation in sports is not predicted by distance to and availability of sports facilities

Jens Høyer-Kruse^{a §}

Eleanor Boyle^{a,b}

Jasper Schipperijn^a

^a Institute of Sports Science and Clinical Biomechanics, University of Southern Denmark,
Campusvej 55, DK-5230 Odense M, Denmark

^b Dalla Lana School of Public Health, University of Toronto, Toronto, Ontario, Canada

[§]Corresponding author

Email addresses:

JHK: jhkruse@health.sdu.dk

JS: jschipperijn@health.sdu.dk

EB: eboyle@health.sdu.dk

Abstract

Background

The purpose of this paper was to investigate if availability of different types of sports facilities (SF) could be used as a predictor of participation in sports and whether the choice for a specific sport activity could be predicted by the distance to the nearest SF for that particular activity. We conducted a study of the relationship between participation in sport and the distance to and availability of SF. Previous studies have suggested a positive association between physical activity and the presence of facilities nearby.

Methods

The study was based on a cross-sectional survey among adults aged 16-77 years in four Danish municipalities (N=3,332). Using multilevel logistic regression analyses, we tested on an individual level if the objectively measured distance to sport facilities and the availability of sport facilities could predict participation in sports. On a municipal level, we tested if facility density and population per facility were predictors. We adjusted all analyses for individual confounders, as well as residential density.

Results

We found that neither distance to nor availability of SF were predictors for participation in sport. Furthermore, our study showed that many adults do not use their nearest sports facility.

Conclusions

Objectively measured distance to and availability of SF were not good predictors for the use of SF. The availability of SF is high in Denmark, and possibly for that reason, the majority of respondents did not use their nearest SF. Our findings might have implications for policy makers and urban planners aiming at creating infrastructure for engaging in sport activities. It is important to stress that there are many factors associated with the use of SF and participation in sport activities that

cannot be influenced by urban planning. A systematic analysis of the municipality taking into account preferences of the local population could reveal factors related to a specific SF.

Keywords

Physical activity, physical environment, GIS, multilevel logistic regression, sport facilities, urban planning

Background

Physical activity (PA) in everyday life is associated with a range of health benefits. Overall mortality and chronic diseases like coronary heart disease, type II diabetes, high blood pressure, colon cancer and mental illness are all linked with a low level of PA [1-3]. Increasing the overall level of PA is an important health strategy in many countries as 31.3% of adults (15 years and older) are physically inactive [4]. For instance, in Denmark, 35.1% of adults can be classified as inactive [4], and 9.4% of all-cause mortality can be related to physical inactivity [3].

When aiming to increase levels of PA, it becomes imperative to know and understand the factors that influence PA. Socio-ecological models are regularly used in this context in order to help explain human behaviour. An extensive version of this model was developed by Sallis et al. (2006). Their model contains four domains (i.e., home, work/school, transport, leisure) which are all influenced by individual, social, physical and political factors independently [5]. In the socio-ecological model individual factors are thought to influence PA the most, but the relatively non-modifiable characteristics of many individual factors has led to an increased focus on environmental factors that can be changed by altering planning or policy practices [6]. One major source for increased leisure-time physical activity is participation in sport (both organized and unorganized) [7].

Sports facilities (SF) are important because an adequate infrastructure is required to practice virtually any kind of sport. In particular, in order to exercise indoors, sports halls and gym halls are needed; a good supply of sports facilities fosters sport participation [8,9]. Previous studies have found different socio-demographic determinants like gender, age, ethnicity [10,11], as well economic determinants like income, time and level of education [12] were associated with level of sport participation.

The availability of SF seems to have a significant association with participation in different sports activities in different age groups. A German study showed that a poor supply of swimming pools in urban areas correlated negatively with sport participation of young people aged 3-18 years, as well as with people over 65 years of age. Further to this, the availability of soccer fields, gym halls and fitness centres was important to the sport participation of people aged 19 to 28 years [13]. This is supported by a French study, which found that the accessibility to swimming pools was associated with swimming and other related activities [14]. A Canadian study showed individuals who had better access to soccer fields were significantly more likely to report the recommended PA level [15]. Another study suggested having access to fitness facilities was significantly associated with PA levels among adults [16]. This is consistent with a series of studies which have documented the association between availability of SF and PA in adults [17-20] and in youth [21,22]. Nonetheless, other studies have found no or weak relations between availability of SF and PA [23-25].

Literature also suggests that both objectively measured and perceived distance to SF, can be predictors for use of SF [13]. Nevertheless, the presence and availability of SF for PA does not necessarily entail that facilities will be used and knowledge about the actual extent of use of these SF is still limited within the literature [26].

In a number of countries large amounts of public funding have been invested in SF during the last couple of decades [24,27]. However, there is inadequate information about the effectiveness of these investments [28].

The published research on the association between SF and participation in sports has several limitations. Firstly, the majority of all research in this field has been conducted in the USA and Australia [29] and the results from these studies are not easily translated to European or Scandinavian settings [30]. Secondly, there are few studies that measure sports infrastructure objectively [i.e. 31]. Instead subjective estimations regarding suitable sports infrastructure and distance to SF have been used [32]. Thirdly, in most investigations the data on SF is considered only in undifferentiated form. Respondents are usually asked about general concepts, such as 'exercise opportunities' instead of specific types of SF in their neighbourhood [33]. Finally, there are few studies [33,34] which focus on the importance of SF for sport participation, especially differentiating between various sports activities and using objective measures for availability and access to SF. In addition, and taking into account the implications of the socio-ecological model, more studies which incorporate the multilevel perspective would be useful.

The central question for this paper was whether the choice for a specific sports activity could be predicted by the distance to the nearest SF for that particular sports activity, or the availability of this type of SF close by? Furthermore, we investigated if the availability of several different types of sports facilities could be used as a predictor of general participation in sport (both organized and unorganized sporting activities).

Methods

Study design

This study was a cross-sectional survey among adults aged 16-77 years old which was undertaken between October 2009 and January 2010 in four Danish municipalities. Based on population density

and availability of SF, these four municipalities were comparable to the majority of Danish Municipalities. The data were collected using an Internet-based questionnaire (SurveyXact). Two thousand respondents in each of the four municipalities were selected by simple random selection from the Civil Registration System, which is a Danish nationwide centralised register of personal information concerning the name, address, Danish personal identification number, date and place of birth, citizenship and other associated information. The 8,000 potential respondents received a letter with an Internet link to the survey with a unique respondent entry code. It was decided to collect data using an Internet-based questionnaire based on the relative speed and cost-effectiveness. Moreover, the opportunity of incorporating automatic skip patterns in the questionnaire preventing the respondents being asked unnecessary questions was considered a major strength of this particular type of survey. After three weeks, a paper version of the questionnaire was mailed to the home address as a reminder to the potential respondents who had not yet answered the survey.

Survey

The content of the questionnaire was developed based on an existing empirical study [35]. The respondents were asked about their participation in sports activities on a nominal scale with the following categories: 'Yes', 'Yes, but not at the moment' and 'No'. These answers were dichotomized by combining the first two categories to 'participate in sports' and the last one 'does not participate in sports'. This variable was the outcome for the study. The respondents were asked about the activities in which they participated (including sports activities like soccer, gymnastics, handball and swimming) in both organized and self-organized settings. For each of the selected activities, the respondents were then asked which sports facilities they were using. Respondents who did not participate in sports were asked about the reasons for this and what would make them start or restart doing sports.

The respondents were asked socio-demographic information such as age, gender, ethnicity, educational level, household income, well-being and access to a car. The variable '*educational level*' was recoded from a seven-item nominal scale to a three-item nominal scale with 'less than 10 years education', '10- 13 years education' and 'more than 13 years education' as categories. The variable '*household income*' was recoded from an eight-item ordinal scale starting at 'below 300,000 DKR' with 100,000 DKR steps to 'above 900,000 DKR', to three response categories: 'below 400,000 DKR', '400,000-600,000 DKR' and 'above 600,000 DKR'. In Denmark an average household in 2009 had a total income of 558,317 DKR. '*Well-being*' was reported on a five-item ordinal scale of 'Very good', 'Good', 'Average', 'Bad' and 'Very bad' and recoded into a dichotomous variable with the values 'Very bad to average' and 'Good to very good'.

To be able to combine the questionnaire data with the other data, the respondent's home address was geocoded as anonymised address points in a Geographic Information System (GIS). The questionnaire data were then linked to each address point enabling analyses that utilized both questionnaire data and objective data on distance to different types of SF and the number of SF within certain distances.

Environmental variables

Distance indices were developed for all SF used by respondents, public as well as private SF. The development of the distance indices involved three tasks: 1) geocoding SF addresses; 2) road network analysis; and 3) calculating the distance between the SF and respondent's home. The spatial locations of destination address (i.e. the SF) and the origin address (i.e. the respondent's home address) was determined using the official address database from June 2011 from the Danish Geodata Agency (DGA) as the look-up file. The DGA is the Danish state owned central agency responsible for surveying, mapping and land registering.

A road network analysis was undertaken to determine the distance between the origin and destination for each SF by respondent using ArcGIS software (ESRI 2010). Using the official street network database from the DGA, the distance in meters was calculated for the shortest possible road network route between the origin and destination (excluding highways, but including bicycle and walking paths, and trails). The road network distances from all respondents to all SF in their municipality were calculated for six different types of SF: sports halls, gym halls, soccer fields, tennis courts, swimming pools and fitness centres. These types were the most commonly used facilities. Availability of SF was calculated within 3,000 and 10,000 m Euclidian buffer sizes around each respondent's residence. Several studies have confirmed that buffer size is an important factor in PA research [36]. Three thousand and 10,000 m were chosen as thresholds as they represent an approximate travel time of 10 minutes by bicycle and car respectively within the city. The number of different types (variety) of sports facilities within these zones was calculated. For the 3,000 m buffer, the variety was defined as 'low (0-3 types of facilities)' and 'high (4-6 types of facilities)'. For the 10,000 m buffer the variety was defined as 'low (0-5 types of facilities)' and 'high (six types of facilities)'. The availability of each of the six types of sports facilities was also calculated within 3,000 m and 10,000 m for each respondent. The availability variable for 3,000 m was defined as 'no facilities within 3,000 m', 'one facility within 3,000 m' and 'more than one facility within 3,000 m'. The availability variable for 10,000 m was defined the same way. Furthermore using data from the Danish National Survey and Cadastre Agency, a variable describing the residential density around the respondent's home address in a 1,000 m Euclidian buffer size was created. This variable was then recoded into three categories making it possible to distinguish between densely and less populated areas in the municipalities. As there is no standardised guidelines for population density, we defined the three categories to range from rural (0-79 houses/km²), suburban (80-955 houses/km²) and urban (at least 956 houses/km²). Lastly, two

variables ‘facility density’ (number of facilities per km²) and ‘population per facility’ (population per number of facilities) were calculated based on the total area of the municipality, the number of facilities and the population of the municipality.

Statistical analysis

In logistic regression the aim is to predict the probability p_i that a phenomenon (for example using a soccer field) occurs for the individual in function of a certain number of variables. More specifically, multilevel logistic regression considers that the individual probability is also statistically dependent on the area of residence of the respondents and the placement of the sports facilities. Therefore the multilevel regression analysis was used to investigate the association between potential predicting factors and the use of sports facilities for sports activities. The analysis was controlled for known or potential individual-level confounders (*gender, age, well-being, ethnicity, educational level, household income, access to car and residential density near home*). Municipality-level predictors (*facility density and population per facility*) were tested as well. Other studies [37,38] have indicated that gender is one of the most important factors influencing participation preferences, hence we decided to stratify our analysis by gender. The descriptive results are presented as numbers (Table 1) and percentages (Table 2 and 5) and the results from the logistic regressions are presented as odds ratios (OR) with 95% confidence intervals (CI). In Table 3 results from a univariate multilevel logistic regression model are presented; whereas, Table 4, 6a and 6b present results from multivariate multilevel logistic regression models. All multilevel logistic regression models were estimated using Stata 11.2 software (developed by StataCorp LP).

Results

Respondents and sport facilities in the four municipalities

The four municipalities included in this study differed in size, population and facility density, see Table 1. Furthermore, the amount of different types of SF varied between the municipalities.

<Insert Table 1 about here>

The response rate for the four municipalities ranged from 40% to 45 % (total response rate was 41.7 %). In all 3,332 respondents participated. As can be seen in table 2, the socio-demographic characteristics of the respondents differed across the four municipalities. The largest differences were seen for *access to a car* and *residential density*, where the latter emphasized the difference between the most rural and the most urban municipality. The differences between the most rural and most urban municipality can furthermore be observed in the variables; *variety of facilities within 3,000 m* and *variety of facilities within 10,000 m* which mainly supported the difference in *facility density* pattern seen in Table 1. The last column in Table 2 shows the crude percentage of participation in sports related to the different socio-demographic variables. It is worth noticing that for example, *well-being*, *educational level*, *household income* and *access to a car* did not seem to have a relationship with participation in sport. As well, the variety of SF did not seem to have a relationship with respondent's sports participation.

<Insert Table 2 about here>

Factors associated with participation in sports activities

In a multilevel logistic regression analysis, a series of individual level environmental predictors for participation in sport activities were tested, as well as two municipality level environmental predictors. We started with a univariate model in which individual level confounders (*gender*, *age*, *ethnicity*, *well-being*, *educational level*, *household income*, *access to car* and *residential density*) were included as single factors (second column in Table 3). All confounders were significantly associated with sports participation. However, the *variety of different SF within 3,000 m* and *10,000 m* as well as *minimum distance to facilities* and *availability of facilities within 3,000 m* were not significant predictors for participation in sport.

As can be seen in Table 3, not all individual level confounders (third and fourth column in Table 3) were significant in the single factor models. For men, some of the younger *age-groups*, *well-being*, *educational level*, and *household income* had a significant association with participation in sport. No significant associations were found for *ethnicity* and *access to a car*. Living in a rural area appeared to have a negative association with men's participation in sport. For women, a single *age-group (>75 years old)*, *well-being*, *educational level*, *household income* and *access to a car* were significantly associated with participation in sport. Contrary to men, for women living in urban areas with a *high residential density*, this appeared to be a negative relation with their participation in sport.

The environmental predictors also differed between men and women. For men, the *variety of different types of facilities within 3,000 m* was significantly associated with participation in sport. Also, *the minimum distances to gym halls, tennis courts and fitness centres* were significantly associated with participation in sports; however, the OR was 1, and therefore, these factors are weak predictors. For women, the *minimum distances to soccer fields, sports halls and tennis courts* were significantly associated with participation in sports, but again the OR was 1. Regarding the *availability of facilities within 3,000 m*, women's participation in sports had a significant negative association with all types of SF except for gym halls.

<Insert Table 3 about here>

In the second model (second column in Table 4), all individual confounders were combined in a multivariate model. This did not cause major changes to the significance of the confounders (not shown), or the environmental predictors. Stratifying by gender (third and fourth column in Table 4) did not change this picture except for the municipality level predictor *facility density*, where for men it showed a significant negative association.

<Insert Table 4 about here>

The use of different types of SF

Another way of describing the facility density is to see how many respondents had more than one facility within 3,000 meters from their home; i.e. the *availability of the different facility types* (see Table 5). For *soccer fields, sports halls* and *gym halls* almost half of the respondents had more than one of each of these facilities within 3,000 m from their home. For *swimming pools* this was reversed with around 45% of the respondents having no swimming facility within 3,000 m. The six different types of SF also differed in terms of respondents using the nearest facility, as can be observed in Table 5. Regarding *soccer fields, sports halls* and *gym halls*, more than 60% of the facility users did not use the nearest facility. Again, the pattern was reversed for swimming pools as more than 60% of the facility users used their nearest pool. For *tennis courts* and *fitness centres* the findings were inconclusive.

<Insert Table 5 about here>

Factors associated with participation in different sports activities

As can be observed in Table 6a and Table 6b, participation in neither *soccer, badminton, swimming* nor *gymnastics* showed no significant associations with minimum distance to their respective facilities, or availability of (their respective) facilities within 3,000 m or 10,000 m. However, participation in *tennis* appeared to have a significant association with all environmental predictors concerning tennis courts. Availability of *fitness facilities* within 3,000 m was a significant predictor for participation in *fitness*.

<Insert Table 6a and 6b about here>

Discussion

This study aimed to investigate the relationship between distance to, as well as availability of SF, and adults use of SF. By means of multilevel logistic regression analyses, a series of individual level predictors and two municipality level predictors for participation in sports were tested. We

tested the associations both with and without a series of known confounders. In six out of 36 results we found that the minimum distance to the different types of SF was a predictor for participation in sport activities, but the odds ratios were 1. Based on results from our study, distance to SF is therefore not a suitable predictor for use of SF. This contradicts findings from other studies [21,22,39-41] where it was found that an increase in the objectively measured distance to SF was associated with a lower overall PA. Yet, comparing results should be done with caution as these studies looked at overall PA and not participation in specific sport activities, which might explain some of the discrepancies.

The availability of SF within 3,000 m was a significant predictor in five cases for women, but had a negative association with the probability of participating in sport activities. These observations contradict previous research [17-20] that showed positive associations between the presence of SF in the area and PA. These conflicting findings might again be explained by the fact that most other studies use more general concepts, such as 'exercise opportunities' or 'recreational resources' instead of specific types of SF in their analysis. In line with our finding, other studies have also failed to find an association between availability of SF and PA [23-25].

We must also take into consideration that other studies [26,37,42] used perceived environmental distances which maybe either under- or over-reported, rather than objectively measured distances. A study by Prins et al. (2011) concluded that objectively measured availability of SF within different buffer sizes was associated with the perceived availability, but this was not associated with increased PA. This is similar to our findings. The difference between perceived and objectively measured distances might be caused by the fact that individuals tend to distort distances, possibly linked to an evolutionary drive to survive by optimizing behaviour to conserve energy expenditure [43]. Therefore, if SF are considered places that are desirable, distances to reach SF from home are likely to be underestimated. And if SF are considered places that require higher

energy expenditure, distances to reach SF from home are likely to be overestimated [44]. This means that perceived distances are often better predictors for behaviour than objectively measured distances, but perceived distances are difficult to use in planning and policy making decisions. The inconsistent relationships between availability of SF and overall PA might also be the result of individuals performing a type of PA which does not require specific SF such as, walking, cycling or running. In some cases, some of the PA may be explained by the availability of local SF, in other cases it may not require a local SF at all. The positive associations between availability of SF and PA could in reality be a proxy for other neighbourhood characteristics, or might be explained by entirely different variables.

In trying to clarify the relationship between specific types of PA (in this case six individual sport activities) with specific types of SF, we found significant associations between environmental predictors and participation in tennis and fitness. For both activities, participation was strengthened by an increase in availability of either tennis courts or fitness centres within 3,000 m. The findings regarding fitness centres are similar to those in an US study [16], where having access to fitness facilities was significantly associated with PA levels in adults. We did not however, find the same positive association between the availability of swimming pools and swimming as a previous study did [14].

The diverging associations between the different environmental predictors and participation in sport activities (both general and specific types of sport) also became apparent by the fact that the majority of the facility's users did not use their nearest SF for the activities. The fact that individuals often did not use their nearest facility has also been observed for urban green spaces, in Denmark [45,46]. Our study seems to indicate a similar situation for SF.

For swimming halls and fitness centres, the respondents used the nearest facility. This is probably explained by the lower availability of these types of SF in the municipalities compared to sports

halls or soccer fields. In Denmark, most swimming pools are indoor pools and the fact that they are expensive to operate makes them scarce, but desirable no less.

Several factors influence the use of a specific SF and it is not entirely clear which mechanisms can help predict this. One likely factor is the quality or attributes of the SF. Large sports centres with more than one hall might support a large amount of activities compared to smaller sports halls, increasing their general usability. Likewise the level of maintenance of the SF may have an impact on the attractiveness perceived by the respondents towards specific SF.

A possible explanation for why the majority of the respondents did not use the nearest SF for their activities could be that almost all of the respondents have access to a car and therefore, sports facilities further away are within easy reach. Also, different organized sport activities may occur at the SF which may result in more popular facilities in some areas. Another likely explanation for our results is that Denmark has one of the highest amounts of SF per capita in the world and most of these facilities are geographically well distributed [47].

This study is among the first to use objectively measured distances to examine aspects of distance to and availability of SF in relation to participation in sport activities, using a multilevel approach. We have furthermore tried to address some of the knowledge gaps identified by previous studies, like the impact of distance and availability [18], urban versus rural settings [26,34] and the relationship between availability and specific types of SF [39]. The possibility of combining questionnaire data with GIS data is a major strength of this study.

Our findings should be interpreted with certain limitations. First, the relatively low response rate to the questionnaire is a limitation as a response bias (where some subgroups tend to be more likely to respond than others) may have occurred. However, there were no significant differences between the demographics of those respondents who participated in the questionnaire and those who did not (data not shown). Second, participation in sport activities was self-reported. Although the survey

instrument has shown to be reliable [48], reporting of PA behaviour may not have been completely accurate. Third, the recall of sports activities for a 12 month-period may have introduced a recall bias. However, we felt that a 12-month period was necessary to account for seasonal sport activities. Finally, we cannot generalize our results to municipalities with very low facility densities or with very high population per facility ratios.

Conclusions

The main conclusion from this study was that objectively measured distance to and availability of SF were not good predictors for the use of SF. Furthermore, it seemed that the availability of SF was high, and possibly for that reason, the majority of respondents did not use their nearest SF. Our findings may have implications for policy makers and urban planners who are aiming to create infrastructure for engaging in sport activities within municipalities. It is important to stress that there are many factors associated with the use of SF and participation in sport activities that cannot be solely influenced by urban planning. Hence, a systematic analysis of the municipality taking into account preferences of the local population could reveal factors related to a specific SF is essential. It is also important to recognize that providing more SF within a short distance from residents is not always a solution to increase use of SF and participation in sport activities. More research is needed to assess other possible predictors for the use of SF for example, the activities offered by sports clubs, the role of social relations and the quality of SF.

List of abbreviations

PA = Physical Activity

SF = Sports Facilities

GIS = Geographic Information System

DGA = Danish Geodata Agency

OR = Odds Ratio

CI = Confidence Interval

Authors' contributions

JHK conceived and designed the study, carried out the empirical studies, participated in the statistical analysis and drafted the manuscript. JS helped prepare the GIS variables, participated in the statistical analysis and helped to draft the manuscript. EB participated in the design of the statistical analysis. All authors read and approved the final manuscript.

Acknowledgements

We would like to thank The Danish Foundation for Culture and Sport Facilities and the municipalities of Høje-Taastrup, Ringsted, Slagelse and Syddjurs for funding this study.

References

1. Bauman AE, Sallis JF, Dzewaltowski DA, Owen N: **Toward a better understanding of the influences on physical activity - The role of determinants, correlates, causal variables, mediators, moderators, and confounders.** *American Journal of Preventive Medicine* 2002, **23**:5-14.
2. Bassuk SS, Manson JE: **Epidemiological evidence for the role of physical activity in reducing risk of type 2 diabetes and cardiovascular disease.** *Journal of Applied Physiology* 2005, **99**:1193-1204.
3. Lee IM, Shiroma EJ, Lobelo F, Puska P, Blair SN, Katzmarzyk PT. **Effect of physical inactivity on major non-communicable diseases worldwide: an analysis of burden of disease and life expectancy.** *The Lancet* 380(9838), 219-229. 21-7-2012.
4. Hallal PC, Andersen LB, Bull FC, Guthold R, Haskell W, Ekelund U. **Global physical activity levels: surveillance progress, pitfalls, and prospects.** *The Lancet* 380(9838), 247-257. 21-7-2012.
5. Sallis JF, Cervero RB, Ascher W, Henderson KA, Kraft MK, Kerr J: **An ecological approach to creating active living communities.** *Annu Rev Public Health* 2006, **27**:297-322.
6. Bedimo-Rung AL, Mowen AJ, Cohen DA: **The Significance of Parks to Physical Activity and Public Health. A Conceptual Model.** *American Journal of Preventive Medicine* 2005, **28**:159-168.

7. TNS Opinion & Social. **Eurobarometer 72.3 - Sport and Physical Activity**. Directorate General Education and Culture. 2010.
8. Haug E, Torsheim T, Sallis JF, Samdal O: **The characteristics of the outdoor school environment associated with physical activity**. *Health Educ Res* 2008.
9. Limstrand T, Rehrer NJ: **Young people's use of sports facilities: a Norwegian study on physical activity**. *Scand J Public Health* 2008, **36**:452-459.
10. Lera-López F, Rapún-Gárate M: **The Demand for Sport: Sport Consumption and Participation Models**. *Journal of Sport Management* 2007, **21**:103-122.
11. Ruseski J, Humphreys B, Hallmann K, Breuer C: **Family structure, time constraints, and sport participation**. *European Reviews of Aging & Physical Activity* 2011, **8**:57-66.
12. Farrell L, Shields MA: **Investigating the Economic and Demographic Determinants of Sporting Participation in England**. *Journal of the Royal Statistical Society Series A (Statistics in Society)* 2002, **165**:335-348.
13. Wicker P, Breuer C, Pawlowski T. **Promoting Sport for All to Age-specific Target Groups: the Impact of Sport Infrastructure**. *European Sport Management Quarterly* 9(2), 103-118. 2009.
14. Karusisi N, Thomas F, Meline J, Chaix B: **Spatial accessibility to specific sport facilities and corresponding sport practice: the RECORD Study**. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity* 2013, **10**:48.
15. Cutumisu N, Spence JC: **Sport fields as potential catalysts for physical activity in the neighbourhood**. *Int J Environ Res Public Health* 2012, **9**:294-314.
16. Kruger J, Carlson SA, Kohl III HW: **Fitness Facilities for Adults: Differences in Perceived Access and Usage**. *American Journal of Preventive Medicine* 2007, **32**:500-505.
17. Moore LV, Diez Roux AV, Evenson KR, McGinn AP, Brines SJ: **Availability of Recreational Resources in Minority and Low Socioeconomic Status Areas**. *American Journal of Preventive Medicine* 2008, **34**:16-22.
18. Roux AVD, Moore L, Evenson KR, McGinn AP, Brown DG, Brines S, Jacobs J: **Availability of Recreational Resources and Physical Activity in Adults**. *American Journal of Public Health* 2007, **97**:493-499.
19. De Bourdeaudhuij I, Sallis JF, Saelens BE: **Environmental correlates of physical activity in a sample of Belgian adults**. *Am J Health Promot* 2003, **18**:83-92.
20. Norman GJ, Nutter SK, Ryan S, Sallis JF, Calfas KJ, Patrick K: **Community Design and Access to Recreational Facilities as Correlates of Adolescent Physical Activity and Body-Mass Index**. *Journal of Physical Activity & Health* 2006, **3**:S118-S128.

21. Prins RG, van Empelen P, te Velde SJ, Timperio A, van Lenthe FJ, Tak NI, Crawford D, Brug J, Oenema A: **Availability of sports facilities as moderator of the intention–sports participation relationship among adolescents.** *Health Educ Res* 2010, **25**:489-497.
22. Sallis JF, Prochaska JJ, Taylor WC: **A review of correlates of physical activity of children and adolescents.** *Med Sci Sports Exerc* 2000, **32**:963-975.
23. Pascual C, Regidor E, Martínez D, Elisa Calle M, Domínguez V: **Socioeconomic environment, availability of sports facilities, and jogging, swimming and gym use.** *Health & Place* 2009, **15**:553-561.
24. Stahl T, Rutten A, Nutbeam D, Bauman A, Kannas L, Abel T, Loschen G, Rodriguez DJA, Vinck J, van der Zee J: **The importance of the social environment for physically active lifestyle - results from an international study.** *Social Science & Medicine* 2001, **52**:1-10.
25. Giles-Corti B, Donovan RJ: **The relative influence of individual, social and physical environment determinants of physical activity.** *Social Science & Medicine* 2002, **54**:1793-1812.
26. Riva M, Gauvin L, Richard L: **Use of local area facilities for involvement in physical activity in Canada: insights for developing environmental and policy interventions.** *Health Promotion International* 2007, **22**:227-235.
27. Tangen JO: **'Making the Space': A Sociological Perspective on Sport and its Facilities.** *Sport in Society* 2004, **7**:25-48.
28. Limstrand T: **Environmental characteristics relevant to young people's use of sports facilities: a review.** *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports* 2008, **18**:275-287.
29. Wendel-Vos W, Droomers M, Kremers S, Brug J, van LF: **Potential environmental determinants of physical activity in adults: a systematic review.** *Obes Rev* 2007, **8**:425-440.
30. Bergman P, Grijbovski A, Hagströmer M, Sallis J, Sjöström M: **The association between health enhancing physical activity and neighbourhood environment among Swedish adults ΓÇô a population-based cross-sectional study.** *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity* 2009, **6**:1-9.
31. McCormack G, Giles-Corti B, Lange A, Smith T, Martin K, Pikora TJ: **An update of recent evidence of the relationship between objective and self-report measures of the physical environment and physical activity behaviours.** *J Sci Med Sport* 2004, **7**:81-92.
32. Weir LA, Etelson D, Brand DA: **Parents' perceptions of neighborhood safety and children's physical activity.** *Preventive Medicine* 2006, **43**:212-217.
33. Hallmann K, Wicker P, Breuer C, Schönherr L: **Understanding the importance of sport infrastructure for participation in different sports – findings from multi-level modeling.** *European Sport Management Quarterly* 2012,1-20.

34. Breuer C, Hallmann K, Wicker P: **Determinants of sport participation in different sports.** *Managing Leisure* 2011, **16**:269-286.
35. Pilgaard M: *Danskernes motions- og sportsvaner 2007 - nøgletal og tendenser.* 2008.
36. Prins R, Ball K, Timperio A, Salmon J, Oenema A, Brug J, Crawford D: **Associations between availability of facilities within three different neighbourhood buffer sizes and objectively assessed physical activity in adolescents.** *Health & Place* 2011, **17**:1228-1234.
37. Rütten A, Abel T, Kannas L, Lengerke Tv, Löschen G, Diaz JAR, Vinck J, Zee Jvd: **Self Reported Physical Activity, Public Health, and Perceived Environment: Results from a Comparative European Study.** *Journal of Epidemiology and Community Health (1979-)* 2001, **55**:139-146.
38. Van Tuyckom C: **Perceived opportunities, gender, urbanization and leisure-time physical activity : a European study.** *SPORT & EU REVIEW* 2009, **1**:3-21.
39. Billaudeau N, Oppert JM, Simon C, Charreire H, Casey R, Salze P, Badariotti D, Banos A, Weber C, Chaix B: **Investigating disparities in spatial accessibility to and characteristics of sport facilities: Direction, strength, and spatial scale of associations with area income.** *Health Place* 2011, **17**:8.
40. Sallis JF, Hovell MF, Hofstetter CR, Elder JP, Hackley M, Caspersen CJ, Powell KE: **Distance between Homes and Exercise Facilities Related to Frequency of Exercise among San Diego Residents.** *Public Health Reports (1974-)* 1990, **105**:179-185.
41. Duncan M, Mummery K: **Psychosocial and environmental factors associated with physical activity among city dwellers in regional Queensland.** *Preventive Medicine* 2005, **40**:363-372.
42. Boehmer TK, Hoehner CM, Wyrwich KW, Brennan Ramirez LK, Brownson RC: **Correspondence Between Perceived and Observed Measures of Neighborhood Environmental Supports for Physical Activity.** *Journal of Physical Activity & Health* 2006, **3**:22-36.
43. Balcetis E, Dunning D: **Wishful Seeing.** *Psychological Science* 2010, **21**:147-152.
44. McCormack GR, Cerin E, Leslie E, Du Toit L, Owen N: **Objective Versus Perceived Walking Distances to Destinations.** *Environment and Behavior* 2008, **40**:401-425.
45. Schipperijn J, Ekholm O, Stigsdotter UK, Toftager M, Bentsen P, Kamper-Jørgensen F, Randrup TB: **Factors influencing the use of green space - results from a Danish national representative survey.** *Landscape and Urban Planning* 2008, **Submitted**.
46. Schipperijn J, Stigsdotter UK, Randrup TB, Troelsen J: **Influences on the use of urban green space – A case study in Odense, Denmark.** *Urban Forestry & Urban Greening* 2010, **9**:25-32.

47. Rafoss K, Troelsen J: **Sports facilities for all? The financing, distribution and use of sports facilities in Scandinavian countries.** *Sport in Society* 2010, **13**:643-656.
48. Aaron DJ, Kriska AM, Dearwater SR, Cauley JA, Metz KF, LaPorte RE: **Reproducibility and Validity of an Epidemiologic Questionnaire to Assess Past Year Physical Activity in Adolescents.** *American Journal of Epidemiology* 1995, **142**:191-201.

Tables

Table 1 - Description of the municipalities

	Municipality			
	1	2	3 ^a	4 ^b
Population 2010 (total)	77,475	32,584	41,392	47,664
Municipality area (km ²)	567.34	295.48	696.34	78.41
Facility density (fac./km ²)	0.17	0.17	0.10	0.68
Population pr. facility (pop./fac.)	790.56	651.68	582.99	899.32
Soccer fields (n)	33	15	19	14
Sports halls (n)	22	6	12	8
Gym halls (n)	19	16	15	15
Swimming pools (n)	3	2	3	3
Fitness centres (n)	5	6	6	3
Tennis courts (n)	6	4	10	7

^a most rural municipality

^b most urban municipality

Table 2 - Description of the respondents and participation in sports activities

		Municipality				Total %	Total N	Participation in sports (crude %)
		1	2	3	4			
Gender (%)	Male	42.9	48.1	43.9	46.5	45.4	1493	75.5
	Female	57.1	51.9	56.1	53.5	54.6	1796	81.7
Age (%)	16-24 years old	9.0	8.3	9.1	10.5	9.2	302	86.7
	25-34 years old	8.7	10.8	8.8	10.6	9.8	319	82.8
	35-44 years old	18.6	20.3	19.0	17.6	18.9	617	80.8
	45-54 years old	21.1	20.4	20.0	19.9	20.4	666	76.6
	55-64 years old	23.9	23.1	22.8	22.4	23.1	754	76.7
	65-74 years old	17.9	16.1	19.5	17.8	17.8	583	78.3
	75 years and above	.8	1.0	.8	1.2	.8	30	55.6
Well-being (%)	Very bad to average	26.7	29.4	30.0	32.7	29.8	980	64.9
	Good to very good	73.3	70.6	70.0	67.3	70.2	2310	84.8
Ethnicity (%)	Danish	99.9	94.9	96.4	100.0	97.8	3217	79.1
	Non Danish	0.1	5.1	3.6	0.0	2.2	72	67.6
Educational level (%)	< 10 years	13.2	12.2	12.3	13.9	12.9	368	69.1
	10-13 years	42.1	43.1	39.8	42.5	41.9	1194	75.7
	> 13 years	44.7	44.8	47.9	43.7	45.2	1288	85.2
Household income (%)	Low (< 300K) ^a	28.7	25.6	25.3	23.2	25.6	736	71.6
	Medium (300K - 600K)	40.4	40.8	44.3	40.9	41.6	1193	77.7
	High (>600K)	30.9	33.6	30.4	35.9	32.8	942	84.5
Access to car (%)	Yes	88.8	92.3	96.1	84.4	90.3	2966	79.8
	No	11.2	7.7	3.9	15.6	9.7	320	71.0
Residential density within one km of home (%)	Low (rural)	18.9	29.8	37.8	5.4	22.6	754	79.3
	Medium (suburban)	47.3	43.7	62.2	42.1	48.6	1620	80.0
	High (urban)	33.8	26.5	0.0	52.5	28.8	958	76.3
Variety of facilities within 3,000 m of home (%)	0-3 types of facilities	37.8	37.7	48.3	4.4	31.4	1047	78.3
	4-6 types of facilities	62.2	62.3	51.7	95.6	68.6	2285	79.0
Variety of facilities within 10,000 m of home (%)	0-5 types of facilities	30.8	12.0	42.9	0.0	20.8	693	78.3
	all types of facilities	69.2	88.0	57.1	100.0	79.2	2639	78.9

^a K=1000

Table 3 - Odds ratios from univariate logistic regression associating participation in sports activities to individual, social and physical environmental determinants. (with both genders and stratified by gender)

	Both genders			Men only			Women only		
	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p
Individual level confounders									
<i>Sociodemographic confounders</i>									
Gender		<i>N=3271</i>							
- Women	1.45	1.22-1.71	< 0.001	-	-	-	-	-	-
Age		<i>N=3253</i>			<i>N=1471</i>			<i>N=1779</i>	
- 16-24	1.98	1.36-2.88	< 0.001	3.39	1.89-6.09	< 0.001	1.20	0.73-1.96	ns
- 25-34	1.46	1.04-2.04	0.028	1.98	1.18-3.32	0.009	1.03	0.66-1.63	ns
- 35-44	1.28	0.98-1.66	ns	1.82	1.24-2.65	0.002	0.88	0.61-1.28	ns
- 45-54	0.99	0.78-1.27	ns	1.11	0.79-1.57	ns	0.85	0.59-1.22	ns
- 55-64	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-
- 65-74	1.09	0.84-1.42	ns	1.25	0.88-1.77	ns	0.96	0.65-1.43	ns
- 75 years and above	0.38	0.17-0.83	0.015	0.62	0.23-1.66	ns	0.21	0.06-0.74	0.015
Ethnicity		<i>N=3271</i>			<i>N=1483</i>			<i>N=1785</i>	
- Non Danish	0.55	0.33-0.91	0.020	0.46	0.21-1.01	ns	0.59	0.30-1.16	ns
Well-being		<i>N=3273</i>			<i>N=1480</i>			<i>N=1779</i>	
- Very bad to average	0.33	0.28-0.40	< 0.001	0.34	0.27-0.44	< 0.001	0.32	0.25-0.41	< 0.001
Educational level		<i>N=2839</i>			<i>N=1312</i>			<i>N=1524</i>	
- < 10 year	0.39	0.30-0.51	< 0.001	0.37	0.25-0.54	< 0.001	0.42	0.28-0.61	< 0.001
- 10-13 year	0.54	0.44-0.66	< 0.001	0.59	0.44-0.78	< 0.001	0.52	0.39-0.69	< 0.001
- > 13 year	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-
Household income		<i>N=2857</i>			<i>N=1347</i>			<i>N=1507</i>	
- Low (< 300K)	0.72	0.58-0.89	0.002	0.67	0.49-0.91	0.009	0.73	0.54-0.98	0.039
- Medium (300K - 600K)	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-
- High (>600K)	1.57	1.26-1.96	< 0.001	1.39	1.03-1.86	0.030	1.90	1.34-2.69	< 0.001
Access to car		<i>N=3268</i>			<i>N=1476</i>			<i>N=1779</i>	

ARTIKEL 3

- No	0.62	0.48-0.80	< 0.001	0.69	0.45-1.10	ns	0.51	0.37-0.71	< 0.001	
<i>Environmental confounders</i>										
Residential density		<i>N=3307</i>			<i>N=1483</i>			<i>N=1788</i>		
- rural (low)	0.96	0.77-1.19	ns	0.72	0.53-0.96	0.026	1.28	0.92-1.78	ns	
- suburban (medium)	1.00	-	-	1.00	-	-	1.00	-	-	
- urban (high)	0.81	0.67-0.98	0.031	0.95	0.71-1.26	ns	0.72	0.55-0.94	0.017	
Individual level predictors										
Variety of different types of facilities within 3,000 m		<i>N=3307</i>			<i>N=1483</i>			<i>N=1788</i>		
- low (0-3 types of facilities)	0.94	0.77-1.15	ns	0.77	0.60-0.99	0.039	1.21	0.93-1.59	ns	
Variety of different types of facilities within 10,000 m		<i>N=3307</i>			<i>N=1483</i>			<i>N=1788</i>		
- low (0-5 types of facilities)	0.95	0.75-1.20	ns	0.86	0.65-1.15	ns	1.07	0.79-1.45	ns	
Minimum distance to facilities										
		<i>N=3306</i>			<i>N=1483</i>			<i>N=1787</i>		
- Soccer field	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	1.00-1.00	0.042	
- Sports hall	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	1.00-1.00	0.010	
- Gym hall	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	0.040	1.00	0.99-1.00	ns	
- Swimming pool	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	
- Tennis court	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	0.049	1.00	1.00-1.00	0.049	
- Fitness centre	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	0.043	1.00	0.99-1.00	ns	
Availability of facilities within 3,000 m										
		<i>N=3307</i>			<i>N=1483</i>			<i>N=1788</i>		
- Soccer field	0.93	0.83-1.04	ns	1.04	0.89-1.23	ns	0.84	0.71-0.99	0.043	
- Sports hall	0.95	0.86-1.06	ns	1.14	0.98-1.32	ns	0.80	0.68-0.94	0.007	
- Gym hall	1.01	0.89-1.15	ns	1.17	0.97-1.41	ns	0.87	0.75-1.02	ns	
- Swimming pool	0.92	0.83-1.03	ns	1.07	0.91-1.25	ns	0.80	0.68-0.95	0.009	
- Tennis court	0.98	0.88-1.09	ns	1.17	0.92-1.49	ns	0.85	0.72-0.99	0.033	
- Fitness centre	0.97	0.87-1.09	ns	1.15	0.99-1.34	ns	0.84	0.72-0.98	0.022	
Municipality level predictors										
		<i>N=3307</i>			<i>N=1483</i>			<i>N=1788</i>		
Facility density	0.73	0.51-1.02	ns	0.78	0.48-1.27	ns	0.70	0.42-1.14	ns	
Population pr. facility	1.06	0.84-1.33	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	

Table 4 - Odds ratios from multivariable logistic regression associating participation in sports activities to individual, social and physical environmental determinants. Model with all individual level confounders (sociodemographic and environmental confounders) combined (with both genders and stratified by gender).

	Both genders			Men only			Women only		
	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p
Individual level predictors									
Variety of different types of facilities within 3,000 m		<i>N=2566</i>			<i>N=1221</i>			<i>N=1345</i>	
- low (0-3 types of facilities)	0.92	0.68-1.24	ns	1.05	0.70-1.57	ns	0.89	0.58-1.38	ns
Variety of different types of facilities within 10,000 m									
- low (0-5 types of facilities)	0.98	0.73-1.30	ns	1.04	0.73-1.49	ns	0.98	0.67-1.44	ns
Minimum distance to facilities		<i>N=2565</i>			<i>N=1221</i>			<i>N=1345</i>	
- Soccer field	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Sports hall	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Gym hall	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Swimming pool	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Tennis court	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
- Fitness centre	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns
Availability of facilities within 3,000 m		<i>N=2566</i>			<i>N=1221</i>			<i>N=1345</i>	
- Soccer field	0.92	0.78-1.10	ns	0.83	0.65-1.05	ns	1.03	0.80-1.32	ns
- Sports hall	0.95	0.78-1.16	ns	0.93	0.72-1.21	ns	0.98	0.73-1.31	ns
- Gym hall	1.05	0.87-1.27	ns	0.99	0.80-1.23	ns	1.07	0.83-1.40	ns
- Swimming pool	0.96	0.80-1.14	ns	0.90	0.71-1.15	ns	1.02	0.78-1.33	ns
- Tennis court	1.04	0.84-1.28	ns	1.04	0.69-1.58	ns	0.99	0.78-1.26	ns
- Fitness centre	1.07	0.90-1.28	ns	1.07	0.86-1.34	ns	1.04	0.83-1.33	ns
Municipality level predictors		<i>N=2566</i>			<i>N=1221</i>			<i>N=1345</i>	
Facility density	0.65	0.41-1.01	ns	0.52	0.28-0.97	0.041	0.82	0.43-1.57	ns
Population pr. facility	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns	1.00	0.99-1.00	ns

Table 5 - The availability of the different facility types and the use of nearest sports facilities

		Soccer fields		Sports halls		Gym halls		Swimming pools		Tennis courts		Fitness centres	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
% of population that have more than one facility within 3,000 meter.	0 within 3,000 m	557	16.7%	698	20.9%	650	19.5%	1497	44.9%	1090	32.7%	1227	36.8%
	1 within 3,000 m	1284	38.5%	1050	31.5%	767	23.0%	1262	37.9%	1295	38.9%	1204	36.1%
	> 1 within 3,000 m	1491	44.7%	1584	47.5%	1915	57.5%	573	17.2%	947	28.4%	901	27.0%
% of facility users that use the nearest facility or not.	uses nearest	52	36.9%	114	39.7%	31	26.3%	171	62.2%	32	43.2%	126	57.5%
	do not uses nearest	89	63.1%	173	60.3%	87	73.7%	104	37.8%	42	56.8%	93	42.5%

Table 6a - Odds ratios from logistic regression associating participation in soccer, swimming and badminton to physical environmental determinants. Model with all individual level confounders (sociodemographic and environmental confounders) combined.

	Soccer			Swimming			Badminton		
	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p
Individual level predictors		N=2041			N=2041			N=2041	
Minimum distance to facilities									
- Soccer field	1.00	0.99-1.00	ns				1.00	0.99-1.00	ns
- Sports hall							1.00	0.99-1.00	ns
- Gym hall							1.00	0.99-1.00	ns
- Swimming pool				1.00	0.99-1.00	ns			
Availability of facilities within 3,000 m									
- Soccer field	1.25	0.91-1.73	ns				0.93	0.73-1.18	ns
- Sports hall							0.86	0.70-1.05	ns
- Gym hall									
- Swimming pool				1.13	0.90-1.42	ns			
Availability of facilities within 10,000 m									
- Soccer field	2.19	0.76-6.30	ns				1.04	0.69-1.57	ns
- Sports hall							1.40	0.74-2.64	ns
- Gym hall									
- Swimming pool				0.90	0.73-1.10	ns			

Table 6b - Odds ratios from logistic regression associating participation in gymnastics, tennis and fitness to physical environmental determinants. Model with all individual level confounders (sociodemographic and environmental confounders) combined.

	Gymnastics			Tennis			Fitness		
	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p	OR	95 % CI	p
Individual level predictors	N=2041			N=2041			N=2041		
Minimum distance to facilities									
- Sports hall	1.00	0.99-1.00	ns						
- Gym hall	1.00	0.99-1.00	ns						
- Tennis court				1.00	0.99-1.00	0.014			
- Fitness centre							1.00	0.99-1.00	ns
Availability of facilities within 3,000 m									
- Sports hall	1.27	0.98-1.63	ns						
- Gym hall	1.13	0.90-1.43	ns						
- Tennis court				1.60	1.10-2.32	0.014			
- Fitness centre							1.19	1.02-1.39	0.032
Availability of facilities within 10,000 m									
- Sports hall	1.34	0.88-2.06	ns						
- Gym hall	0.94	0.55-1.58	ns						
- Tennis court				2.30	1.07-4.94	0.032			
- Fitness centre							1.13	0.98-1.30	ns